De la REGIMUL COMUNIST la REGIMUL ILIESCU

Virgil Măgureanu în dialog cu

Alex Mihai Stoenescu rao international publishing company biblioteca rao

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României MĂGUREANU, VIRGIL

De la regimul comunist la regimul Iliescu / Virgil Măgureanu, Alex Mihai Stoenescu.

— Bucureşti: RAO International Publishing Company, 2008

ISBN 978 – 973 – 103 – 862 – 9 I. Stoenescu, Alex Mihai

32 (498)

RAO International Publishing Company Grupul Editorial RAO Str. Turda nr. 117 – 119, Bucureşti, ROMÂNIA www.raobooks.com www.rao.ro

VIRGIL MĂGUREANU în dialog cu ALEX MIHAI STOENESCU De la regimul comunist la regimul Iliescu

© RAO International Publishing Company, 2008

2008

ISBN 978 – 973 – 103 – 862 – 9

Cuvânt-înainte

Orice demers scris sau vorbit despre felul cum au fost înfiinţate serviciile de informaţii româneşti după căderea comunismului, începând cu anul 1990, şi care nu poate fi probat cu documente dintre cele mai credibile este nu numai dificil, dar şi periculos pentru cel care a fost direct implicat în reconstrucţia acestor servicii. Asupra lui planează mereu suspiciunea că ascunde multe lucruri neplăcute, şi chiar trebuie să ascundă multe lucruri pentru că serviciile secrete au această misiune ingrată de a se ocupa de lucrurile ascunse ale omenirii. Nu ştiu de câte ori s-a întâmplat în lume sau în istorie ca un stat să rămână peste noapte fără servicii secrete, dar ştiu cât de greu a fost să construiesc unul aproape de la zero.

După cum ştim astăzi cu toţii – dinăuntrul şi din afara ţării – scenariul după care s-a produs prăbuşirea în lanţ a regimurilor comuniste a avut, de astă dată, dimensiuni continentale fiind pregătit timp de aproape un deceniu (cam de la moartea lui Brejnev) în strânsă legătură cu modul în care s-au mişcat «plăcile tectonice" ale puterii

mondiale în zona Europei de Est. Foarte posibil ca această dezintegrare a unor regimuri de mână forte la o proporţie fără precedent în istorie să fi avut, cum s-a spus de atâtea ori, o motivaţie economică, mai precis lipsa Performanţei economice. Dar este la fel de evident că lucrurile intamplate – şi convenite, cum se ştie, la nivelul cel mai înalt al puterii mondiale – au fost produse cu migală în laboratoarele ocultei mondiale, de astă dată înţelegându-se prin acest lucru principalele servicii secrete. Nu cred că este lipsită de temei ipoteza că ajungerea unei puteri oculte de calibrul KGB la conducerea URSS, prin Iuri Andropov, a permis ca în laboratoarele de la Lubianka să se planifice înlocuirea puterii comuniste de tip vechi, a „clicii incompetente şi corupte", cu una mai eficientă, desigur tot autoritaristă, dar care să menţină la cota necesară şi pe plan mondial ambiţiile imperiale ale „maicii Rusii". Acest impuls venit dintr-o direcţie de inspiraţie ocultică arată că predominanţa atotputernicului serviciu secret asupra celorlalte sectoare de putere ale statului bolşevic era indiscutabilă. Nu mai este, de asemenea, de mult un secret că înţelegerile de la Malta între exponenţii politici ai celor două superputeri, SUA şi URSS, au fost însoţite din umbră de acorduri corespunzătoare la nivelul celor mai redutabile servicii de informaţii din lume – CIA şi KGB. Considerentele de natură ideologică au contat prea puţin în contextul acelui frământat an 1989. Dimpotrivă, a prevalat în mod absolut voinţa celor doi mari de a face să se prăbuşească întregul edificiu al regimurilor comuniste din Europa de Est. După cum ştim, acest colaps nu a cuprins şi regimurile comuniste din China, Cuba, Coreea de Nord şi Vietnam.

Prima întrebare care se pune în mod firesc se referă la impactul pe care căderea regimului Ceauşescu l-a avut asupra contraspionajului românesc şi nu atât din perspectiva reputaţiei, oricum sinistre, pe care fosta Securitate a regimului comunist o dobândise deja dinainte cu mult de 1989, ci dintr-una legitimă şi firească a faptului că niciun stat din lume, indiferent dacă este democratic sau, dimpotrivă, totalitar nu poate supravieţui fără un serviciu de informaţii care să-i apere interesele. Tocmai acest aspect esenţial a fost scăpat din vedere în evenimentele tulburi din decembrie '89 şi din următoarele luni. Aproape toţi cei care au scris sau au vociferat pe această temă în primii ani de după căderea comunismului au făcut uitat parcă dinadins că România postcomunistă avea nevoie să fie protejată sub aspect

informativ. Demascarea crimelor comise de Securitatea lui Ceauşescu a fost şi rămâne un act necesar şi legitim, dar tocmai această necesară condamnare a aparatului represiv-totalitar, din care Securitatea constituia doar o parte, s-a transformat la noi într-o farsă. Printr-o tristă ironie, dar deloc întâmplătoare, tocmai cei care au beneficiat de favorurile Securităţii, cei care au fost acoliţii sau informatorii ei plătiţi, cu dovezi dintre cele mai palpabile că au avut beneficii materiale imense din partea ei, au început, chipurile, s-o demaşte, sperând că în felul acesta, în cacofonia astfel creată, să facă uitată partea lor de răspundere. În aceste condiţii, farsa demascării crimelor trecutului regim totalitar s-a transformat într-o abilă acoperire a multora dintre cei cu adevărat vinovaţi. Din această cauză, vocile celor care au încercat să arate, într-o formă timidă şi mult estompată, că nu toţi cei care au făcut parte din aparatul Securităţii şi mai ales cei răspunzători de ordinea publică s-ar fi dedat la crime şi la ceea ce astăzi este denumit cu un termen neclar şi dinadins echivoc „poliţie politică", au fost cu totul marginalizate, stârnind numai furie şi isterii publice nejustificate, de altfel.

În schimb, pentru această stagnare şi chiar involuţie în anumite domenii, vreme de aproape două decenii şi care pare să se transforme în principala realitate a regimurilor postde-cembriste, rezultate şi ele dintr-un amestec stupefiant de lăcomie, incompetenţă şi lipsă de măsură, ce poate fi mai la îndemână decât să spui că toate s-ar datora – cum altfel? – unor securişti strecuraţi în locurile cel mai bine plasate. Nefiind în vreun fel avocatul fostei Securităţi, pot spune că prezenţa unora dintre acoliţii ei în locuri privilegiate a fost o constantă a regimurilor de după 1989, dar să faci din această cauză principală a decăderii noastre şi sursa tuturor relelor posibile abătute asupra acestei ţări înseamnă ori neghiobie, ori rea-credinţă.

N-am crezut niciodată, aşa cum nu cred nici astăzi, că încercarea de a pune pe picioare un serviciu de informaţii – în cazul nostru de contraspionaj şi antiterorism – ar fi dăunat, în vreun fel, noului curs către democraţie şi simt, dimpotrivă, că, fără un astfel de instrument, mersul către un regim normal, echilibrat şi democratic nici nu ar fi posibil. Mă grăbesc să adaug că, dacă astăzi instituţia pusă pe picioare încă din anii 1990 este partenerul cel mai bun din România al serviciilor occidentale, în primul rând al CIA, acest lucru se datorează, în bună măsură, şi efortului de selecţie, formare şi de largă deschidere

către tineret iniţiat încă de la înfiinţarea SRI.

Din respect pentru opinia publică românească trebuie însă să spunem că toate aceste recunoaşteri s-au obţinut în urma unui îndelungat şi chinuitor proces. Atunci când s-a semnat Decretul de înfiinţare a SRI, la sfârşitul lui martie 1990, acesta era mai mult un nume care nu avea acoperire în activitatea sa. Au trebuit să treacă ani buni până când instituţia să poată răspunde plenar atribuţiilor sale. Unităţile teritoriale pe baza cărora s-a înfiinţat erau ca şi paralizate, nu aveau un management corespunzător, iar efectivele sale abundau de oameni depăşiţi de situaţie, chiar de profesionalizaţi. Dintre puţinii care ar fi putut strânge informaţii utile, aceştia erau destul de des împiedicaţi să o facă din cauza unei conduceri neprofesionale provenite exclusiv de la MApN, dar aceşti comandanţi nu avuseseră, în vreun fel, de-a face cu munca de informaţii. Au fost necesari aproape doi ani pentru a întineri aparatul de comandă, cu profesionişti, iar dintre cadrele de comandă din teritoriu provenite din MApN au putut fi reţinuţi doar doi comandanţi (de la Timiş şi Harghita). Între timp, pe măsură ce instituţia se înfiripa, au avut loc scandaluri de răsunet, ca de pildă bine-cunoscutul „Berevoieşti" petrecut din cauza tembelismului unor ofiţeri, încălcării unor legi, dar fiind şi un caz clar de sabotaj menit să lovească în credibilitatea instituţiei. Imensele ecouri negative legate de mineriade, evenimente care au putut avea loc din cauza slăbiciunii puterii politice de atunci, pornind chiar de la faptul că liderii minerilor stăteau alături de reprezentanţii puterii provizorii la aceeaşi masă, încă din februarie 1990. Mă refer aici mai ales la momentul 18 februarie 1990, când elemente extremiste au atacat şi apoi au vandalizat Palatul Victoria. În acel context, unul dintre liderii minerilor i-a interpelat cu brutalitate pe ministrul apărării şi cel de la interne dacă pot asigura ordinea publică şi paza preşedintelui, a guvernului etc. În caz contrar, minerii pot asigura acest lucru. Dacă în acel moment cineva ar fi pus lucrurile la punct, în sensul că minerii nu pot avea atribuţii în ce priveşte ordinea publică, probabil că mineriadele, cu tot cortegiul lor de evenimente nedorite şi total contraindicate într-o democraţie, n-ar mai fi putut avea loc. Ca să închei cu acest subiect, deşi am încercat în seara şi noaptea de 13 spre 14 iunie 1990 să contracarăm venirea minerilor, dimpotrivă, aparatul birocratic din ministerele de profil economic şi, după cum s-a dovedit, unii chiar din SRI (fără a avea ordine în acest sens) le-au solicitat ajutorul. Vreau să

subliniez că nu o persoană aflată la vârful puterii (eventual Iliescu) i-a solicitat atunci, ci a intrat în funcţiune o veritabilă complicitate cu aparatul birocratic provenit, în mare măsură, de la fostul regim comunist.

Desigur că aceste scandaluri repetate, precum şi suspiciunea (nici astăzi total depăşită) că în România anilor 1990 se încerca o restaurare mascată a unui regim comunist (neocomunist) au determinat o cvasi-izolare a ţării şi, desigur, la asta au contribuit în mod copios şi servicii secrete din afara ţării. Pe de o parte, Rusiei nu-i convenea ieşirea României din sfera de influenţă a fostului imperiu sovietic (după cum se vede clar din atitudinea Rusiei în ultimele evenimente, mai ales cele din Caucaz, aceasta este departe de a se fi destrămat). La rândul lor, serviciile occidentale priveau cu neîncredere către noi, nu atât din cauza absenţei unei democraţii consolidate, cât pentru că, pur şi simplu, ne considerau încă inamici. De altfel, după cum se ştie, pe „frontul invizibil" al serviciilor secrete războiul nu încetează niciodată, iar suspiciunile sunt etalonul după care se măsoară temperatura relaţiilor între două servicii.

Atunci, în acei ani în care puterea politică de la Bucureşti era departe de a fi consolidată intern şi era aproape izolată internaţional, România a devenit un fel de „pământ al nimănui", raiul serviciilor secrete care căutau să-şi racoleze spioni şi provocatori din cele mai neaşteptate medii. În mod ciudat, Ambasada SUA de la Bucureşti, foarte suspicioasă în ce priveşte noua putere instaurată după alegerile din mai 1990, nu şi-a luat măsuri elementare în privinţa personalului său, devenind astfel mai vulnerabilă în raport cu serviciile ruseşti. Atunci când proaspăt înfiinţatul SRI a încercat să-şi intre în rol şi să semnaleze, în mod repetat, cazurile Nicholson şi Ames, rezultatul a fost de la început de-a dreptul stupefiant. În loc ca partea americană să ia măsuri imediate şi drastice, dată fiind gravitatea celor petrecute, a crescut exponenţial suspiciunea faţă de SRI. Pentru o parte din eşaloanele medii ale CIA (ştiu asta dintr-un contact neoficial recent), nici astăzi nu e părăsită ideea că respectivii doi amintiţi (şi condamnaţi oficial de forurile superioare americane pentru spionaj în favoarea Rusiei) au fost, de fapt, victima maşinaţiunilor diabolice ale unora dintre serviciile româneşti. Cu adevărat, colaborarea cu CIA a fost reluată în perioada 1994 – 1995, în urma arestării de către Brigada Antitero a faimoasei teroriste japoneze Ekita (căutată de peste 15 ani

de către CIA) şi a descoperirii pe spaţiul arab a unei afaceri „pe picior mare" cu bancnote false de 100 de dolari americani. De atunci încoace, relaţiile cu redutabila agenţie americană au intrat într-o fază cu temperatură normală şi cu dezvoltare sistematică, la cotă înaltă, a colaborării dintre noi. Cred că, fără acea străduanie din anii 1990 şi fără selecţia deja amintită a personalului SRI, succesele de azi, respectul de care se bucură pe plan internaţional contraspionajul românesc şi, în egală măsură, Brigada Antitero nu ar fi fost posibile.

Nu pot părăsi acest subiect fără a reaminti că pentru cei de la SIE (înfiinţat încă din ianuarie 1990), dar în special pentru Ioan Talpeş, colaborarea cu CIA a plecat de la alte premise, aducătoare de profit imediat încă din 1992 – 1993, prin faptul că personajul amintit, în mod sistematic şi nu întotdeauna în urma unor cereri sau presiuni ale americanilor, a predat către aceştia întreaga reţea a ofiţerilor acoperiţi, partea „cea mai discretă şi inteligentă" din întreaga Securitate. Mulţi dintre cei deconspiraţi atunci erau, de altfel, cunoscuţi ca atare de către CIA şi avuseseră contribuţii de neşters la dezvoltarea relaţiilor româno-americane de la sfârşitul anilor 1960 şi până în deceniul ultim al puterii regimului Ceauşescu.

Am încercat să schiţez câteva răspunsuri referitoare la evenimente cruciale întâmplate în România, începând cu neuitatul an 1989. Am avut privilegiul de a dialoga cu una dintre personalităţile cele mai avizate şi în egală măsură lipsite de părtinire de la noi, domnul Alex Mihai Stoenescu. Nu pot decât să sper că această comunicare cu un om de un astfel de calibru se află abia la început şi că vor urma încă multe dialoguri fertile pe problemele României de astăzi.

VIRGIL MĂGUREANU

Bucureşti, 23 iulie 2005

Mihai Stoenescu: Domnule profesor, am studiat cu atenţie audierea dvs. la Comisia senatorială, am recitit Raportul preliminar SRI, întocmit sub conducerea dvs., am parcurs mai toate interviurile pe care le-aţi dat presei străine şi autohtone; cred că am văzut şi cele mai multe intervenţii televizate, întrebarea mea este dacă astăzi, când ne întâlnim, sunteţi pregătit să adâncim nişte chestiuni legate de evenimentele din decembrie 1989?

Virgil Măgureanu: Asta în afară de faptul că suntem datori, fie şi măcar în trecere, să recapitulăm principalele episoade ale

evenimentelor de atunci, chiar şi pe cele preliminare, cele privind atmosfera de aici sau atmosfera internaţională din Europa, din vara-toamna lui 1989, când procesele de schimbare s-au accelerat.

AMS: Domnule profesor, în seara de 20 decembrie 1989, ora 20.00, Ceauşescu l-a convocat pe ambasadorul URSS la sediul CC. Nu era în Bucureşti, era la Chişinău. A venit însărcinatul cu afaceri ad interim. La această întrevedere, Nicolae Ceauşescu a înaintat un protest oficial în legătură cu implicarea sovietică în evenimentele de la Timişoara. Acest protest s-a întemeiat pe o notă-raport înaintată în aceeaşi zi de generalul Iulian Vlad, care conţinea amănunte, detalii asupra acestei implicări. Probe ale implicării sovietice la Timişoara. Nu e vorba de un corespondent de presă trimis acolo sau de vreun agent care vedea ceva şi telefona la Bucureşti. Aţi cunoscut acest episod, aţi avut această notă în mână?

VM: Eu n-am văzut nota cu privire la întrevederea dintre Ceauşescu şi diplomatul sovietic, dar ştiu numai că în nota aceasta, dată de generalul Vlad lui Ceauşescu, se făcea vorbire expresă referitor la implicarea sovietică, nu numai în evenimentele de la Timişoara, dar cam în toate punctele de pe graniţa de vest, începând chiar cu partea de nord-vest. Nu-mi aduc aminte cu precizie la ce alte lucruri se referea acea notă, dar ştiu sigur că în legătură cu punctele cele mai fierbinţi, punctele conflictuale care au contribuit la o anumită escaladare a violenţelor, în toate aceste puncte de conflict erau şi grupări special pregătite, special antrenate pentru a participa la acţiunile din locurile fierbinţi. Documentul se referea şi la faptul că inclusiv acolo, în jurul casei pastorului László Tökes, acţionau pentru incitare grupuri aflate în legătură cu sovieticii. Locul de unde se zice că ar fi plecat… În fond, exagerarea rolului lui Tökes în evenimente este încă, din păcate, un lucru care nu a fost depăşit.

AMS: Am încercat eu în carte să explic, în prima parte a volumului 41.

VM: Aţi încercat şi aţi mai făcut un lucru: aţi pomenit de faptul că micul trafic de frontieră, piaţa aceea din Timişoara, talciocul, care fusese tocmai atunci închisă, determinase ca o masă de nemulţumiţi să circule prin Timişoara. Nu acela a fost singurul punct nevralgic şi nici unicul punct conflictual. După aceea, din consemnările care s-au făcut pe lucrările ofiţerilor de Securitate privind evenimentele de la graniţa de vest, sunt semnalate multe puncte de conflict la Arad, în zona

Oradei şi chiar mai sus. Nu mai spun că şi Clujul era atunci unul dintre punctele vizate de sovietici. Nu cred că vă scapă că şi Clujul era unul dintre presupusele locuri de unde se putea pleca la o

Alex Mihai Stoenescu, Istoria loviturilor de stat în România, Vol.4 (I), Ed. RA0,2003

revoltă generalizată în Transilvania şi, de ce nu, în toată România.

AMS: Folosiţi expresia „puncte de conflict". În ce au constat elementele de conflict? La Arad, de exemplu.

VM: Au fost diferite grupări care se agitau, diferite locuri unde lumea se aduna spontan, nu în număr mare, dar suficient cât să fie preluate de aceste grupuri organizate pentru a le da amploare. Exista acea nelinişte special întreţinută, iarăşi de grupările… – ne întoarcem la nota generalului Vlad –, de grupările din afară, având misiuni de coagulare, de direcţionare a nemulţumirii. Ştim, de asemenea, şi aceasta este consemnată în documente oficiale: în Ungaria, cu luni de zile înainte de izbucnirea evenimentelor din decembrie 1989 din România, în aşa-zisele tabere de refugiaţi au fost pregătiţi tineri, mai mult sau mai puţin refugiaţi, persoane special antrenate să se întoarcă şi să provoace sau să întreţină aceste conflicte. Toţi aceştia, împreună cu alte grupări, aşa-zisele grupuri de turişti sovietici… cei care apar deja într-o imagine standard, în maşini Lada, tineri atletici, persoane care se mişcau întotdeauna grupat şi se vedea că-şi asigură propria securitate şi discreţie, prezenţa lor a fost semnalată în acele puncte-cheie. Apoi vin celelalte lucruri, care ţineau de o anumită stare de lucruri şi de o aşteptare. În ce priveşte graniţa de vest, toată porţiunea aceea legată nu numai de Ungaria, zona de la Timişoara până sus la Satu Mare, a fost o zonă unde evenimentele erau pregătite să se producă. Este vorba, bineînţeles, şi de accesul la mass-media străine. Este unul dintre motivele pentru care a fost aleasă această zonă, şi nu Iaşul. Nu putem spune că activitatea grupărilor disidente de la Iaşi a fost nesemnificativă, dar parcă totuşi în partea de vest erau mai multe condiţii pentru coagularea elementelor de conflict. Şi, dacă putem face o afirmaţie generală, că această cădere a regimului Ceauşescu a fost fără îndoială aşteptată de întreaga Populaţie, dorită, şi că mai ales acea parte a ţării abia aştepta să iasă pe stradă şi să protesteze împotriva regimului – mediul Seneral –, atunci putem considera punctul cel mai fierbinte la

Timişoara, în timp ce toată graniţa de vest a fost marcată de conflicte provocate. Modul în care se produceau incidentele arăta că se trecea peste voinţa autorităţilor comuniste, că acestea sunt sfidate sau depăşite de situaţie. Lucrul ăsta a făcut parte dintr-un plan.

AMS: Care era implicarea sovietică în aceste agitaţii?

VM: Cred că au avut un rol, dacă nu covârşitor, cel puţin semnificativ în ce priveşte coagularea în punctele de conflict şi în instigarea la acţiuni. Chiar dacă nu prin implicare directă, şi de aceea greu de identificat în unele locuri – mă refer aici la manifestanţi, la capacitatea lor de a observa că acţionează o mână străină –, concluzia care se impune este că ei aveau acolo persoane de contact, plătite, ţinute sub observaţie şi îndemnate să acţioneze sub o formă sau alta. Implicarea lor era acolo, în punctul de conflict, şi cu misiunea de a incita. Nu vreau să spun cu asta că implicarea sovietică a dus la amploarea evenimentelor, dar, în orice caz, ţinerea sub observare, instigarea, formarea unor grupări le aparţine şi lor.

AMS: Prin urmare, dumneavoastră subliniaţi că sovieticii au contribuit semnificativ la declanşarea evenimentelor.

VM: Au fost unul dintre fermenţii care au contribuit la declanşarea evenimentelor. Am spus: unul dintre fermenţi. Un altul a fost reprezentat de elementele pregătite pe teritoriul Ungariei, care aveau acelaşi scop. Aici aş face următoarea precizare: în Ungaria, nu numai autorităţile regimului de atunci de la Budapesta au contribuit, ci şi implicarea sovietică de pe teritoriul Ungariei.

AMS: Prin unităţi speciale pe care le-au avut sovieticii pe teritoriul Ungariei.

VM: În primul rând, prin instructori. Este momentul să facem şi pasul următor. Dvs., care aţi analizat totul şi aţi cântărit evoluţia şi rolul lor în mişcare, nu cred să vă fi scăpat că implicarea sovietică era urmarea unui plan deliberat, nu neapărat a unei împărţiri a zonelor de influenţă între Marile Puteri. Cred că la înţelegerile făcute anterior momentului 1989

„Europa, cu particularizare în România, serviciile sovietice au vut repartizată partitura lor. Ce discutăm noi acuma, cu privire la implicarea sovietică, nu este rezultatul doar al unei cunoaşteri bune la faţa locului a situaţiei din România şi al faptului că toţi se aşteptau să se producă ceva, ci era urmarea unor planuri strategice bine conturate, în care nu numai că se aşteptau la ce urma să se întâmple, ci aveau

repartizat rolul lor. De la cel mai înalt nivel. Nu cred că mă ridic prea sus atunci când spun că trebuie plecat de la înţelegerile Bush-Gorbaciov.

AMS: Ce aţi reuşit să aflaţi despre întâlnirea din 6 decembrie 1989 de la Kiev între Mittenând şi Gorbaciov? Pentru că, din ceea ce am aflat de la ofiţeri care au lucrat pe această zonă, acolo, la Kiev, a avut loc o înţelegere Mittenând-Gorbaciov cu elemente practice, de aplicare a colaborării franco-sovietice în acţiunea de înlăturare a lui Ceauşescu. Este locul unde Franţa a oferit acea subunitate de comando, care ulterior a apărut în dreptul Oradei şi a fost oferită grupului care a preluat puterea în 22 decembrie. În calitate de director SRI, aţi ajuns la detaliile acestei întâlniri de la Kiev?

VM: Să ne amintim, în primul rând, un lucru. Că întâlnirea dintre Mittenând şi Gorbaciov a avut loc a doua zi după ce la Moscova fusese întâlnirea Gorbaciov-Ceauşescu şi ameninţarea…

AMS: Ameninţarea cu moartea… „Să mai trăieşti până la anul”.

VM: Hai, putem spune că nu era o ameninţare. I s-a pus în faţă tabloul situaţiei, că România va fi teatrul unor schimbări, dat fiind faptul că folosirea Armatei Roşii în sprijinul unei cauze, care a făcut sistemul sovietic să funcţioneze zeci de ani, încetează şi că totul se lasă acum în voia unor evenimente care presupun schimbarea a tot ce a fost. Atunci a înţeles Ceauşescu S1 atunci a folosit Ceauşescu pentru prima oară cuvântul trădare… Dvs. aţi reprodus în carte destul de atent acest moment. Nu mai ţin minte în ce moment a spus asta…

AMS: Este vorba de comentariile lui din avion, la întoarcere în prezenţa lui Constantin Olteanu, Constantin Mitea şi a celorlalţi care fuseseră acolo, în care a spus că „omul acesta ne ascunde foarte multe lucruri”, iar convingerea lui este că Gorbaciov trădează socialismul. Dar Kievul este locul unde Mittenând şi Gorbaciov s-au înţeles asupra cooperării practice pe teritoriul României în momentul declanşării acţiunii de răsturnare.

VM: Concret, în ce priveşte folosirea unor grupuri. Cred că această întâlnire făcea şi ea parte dintr-un plan stabilit încă din toamna, devreme, a anului 1989, când se convenise în principalele capitale europene, se convenise asupra schimbării. În această privinţă, chiar că a fost vorba de o distribuire a rolurilor.

AMS: Există nota CIE privind şedinţa NATO la vârf în care România a fost repartizată Franţei şi URSS.

VM: Exact. Nici nu ne miră, dată fiind cooperarea, care nici astăzi nu este nesemnificativă, între serviciile franceze şi cele ruseşti, în punerea în mişcare a unor unităţi speciale, atunci când este cazul să intervină. Franţa are o tradiţie, mult înainte de existenţa sistemului sovietic, privind implicarea sa în diferite părţi ale lumii. Dar cu Franţa mai era şi acel tip de interes nedisimulat pentru această parte a Europei, inclusiv pentru spaţiul românesc, pe care îl negocia cu sovieticii de mult. Vă repet, ceea ce părea că se ignoră în toată toamna anului 1989 şi face şi de neînţeles surditatea oficialităţilor române, în frunte cu Ceauşescu, faţă de modul cum fierbe arena internaţională, erau transformările care se produceau chiar la graniţele noastre. Mă miră, pentru că ştiu că, din septembrie 1989, inclusiv calendarul schimbărilor care se vor produce în Europa de Est, inclusiv România, cu concretizări aparte, inclusiv în ce priveşte datele, zilele, nu zic orele, dar zilele când urma să se declanşeze acţiunea în România, era stabilit.

AMS: Încă din septembrie 1989!?

yM-Da. Datele pentru intrarea în acţiune fuseseră deja atunci. Ce mă frământă este următorul aspect. Eu am citit fixate au… A…

— Rtp\e Securităţii romane din toamna anului 1989. Erau rapoaruciv foarte departe de adevărul celor care urmau să se întâmple. Eu crin în ce măsură l-aţi consultat sau l-aţi întrebat unele nu şnu lucruri şi pe generalul Vlad… Părea, din ceea ce mi s-a dat mie să citesc… Eu am cerut toate documentele de arhivă privind reflectarea în notele Securităţii a evenimentelor care urmau să se producă şi mi-au făcut impresia că erau foarte departe de adevăr. Aş mai adăuga…

AMS: O secundă! Ce anume conţineau, ce vă face să credeţi că erau departe de adevăr?

VM: Erau note generale, ceva de genul că imperialismul care se mişcă, că serviciile israeliene care fac… nu că n-ar fi fost implicate, că au fost şi ele, dar nu într-o măsură semnificativă. Or, tocmai pe ăştia îi scoteau în faţă, când rolul lor, s-a şi dovedit, era altul. Dar printre potenţialii duşmani, consideraţi foarte periculoşi, erau serviciile acestea israeliene, care s-a şi dovedit că nu aveau legătură cu planificarea, cu acţiunea pusă în derulare de sovietici. Notele Securităţii nu aveau legătură cu miezul afacerii şi nici nu transpărea, în niciuna dintre note, să fie clar, că regimul este condamnat. Faptul că acel calendar al dispariţiei sale şi al evoluţiei evenimentelor care ar urma să ducă la această dispariţie, fixarea unor puncte de conflict, în

mari oraşe, despre care am vorbit, inclusiv mişcarea pe eşichierul operaţiunilor serviciilor secrete, mişcarea de la Iaşi către Timişoara, prin Cluj, încercările acestea de a porni conflictul şi cum să se pună în dispozitiv de acţiune, ei bine, toate acestea erau foarte slab sau deloc reflectate în notele Securităţii din toamna lui 1989.

AMS: Este surprinzător ce spuneţi, pentru că generalul Vlad, în audierile lui şi în procese, afirmă că lucrurile astea erau cunoscute, ştia şi localităţile unde trebuia să se întâmple şi le-a şi numit. Consideraţi că este o declaraţie postfactum?

VM: Eu nu ştiu pe ce se bazează, pentru că şi afirmaţiile mele în faţa unui martor atât de important, cum sunteţi dvs., şi ţafirmaţiile generalului Vlad, făcute în faţa mai multor instanţe oficiale, toate aceste afirmaţii, indiferent cine le face, că le face Măgureanu sau Vlad, toate trebuie confruntate cu documentele care au stat la baza informării, la baza cunoaşterii. Acum este momentul să vă întreb: cum apreciaţi, din punctul de vedere al celui care urmează să imortalizeze în scris pentru istorie aceste evenimente, documentele din toamna lui 1989, pe care le-aţi văzut, şi cele afirmate de mine şi de generalul Vlad?

AMS: Eu vă ofer acum un singur exemplu, deşi sunt câteva. Este vorba de nota-raport din 1 decembrie 1989 înaintată de generalul Vlad lui Ceauşescu, cu semnătură şi cu toate indiciile că este vorba de un act autentic, în care îi prezenta ordinea de zi a discuţiilor de la Malta cu destul de multe amănunte şi elementele de pregătire de punere în aplicare a planului de schimbare a regimurilor din Est. Era vorba şi de organizarea pregătită de americani în Europa, inclusiv formaţiunea aceea TRUST Organization din care făcea parte şi Pacepa, care este menţionată în acest document. Este vorba şi de afirmaţii aluzive… Sigur, nu-şi permitea să-i spună lui Ceauşescu, să-i dea în scris, nimeni nu cred că avea curajul ăsta, să-i scrie lui Ceauşescu: se urmăreşte îndepărtarea dvs. de la putere şi răsturnarea regimului socialist! Nu aveau acest curaj. Eu am simţit din texte că formulările directe erau evitate. Mai ştiu şi din alte experienţe anterioare că se evita folosirea unor astfel de expresii, după care în seara de 3 decembrie 1989, Vlad s-a prezentat la Ceauşescu – acesta chiar îl aştepta, seara târziu, nu s-a dus acasă –, pentru a-i prezenta un raport asupra a ceea ce se discutase la Malta. Vlad nu a avut temeritatea de a întocmi un raport şi s-a prezentat cu telegramele cifrate şi cu descifrarea lor în original. Două telegrame care aveau un conţinut…

VM: Veneau din exterior?

AMS: Era vorba de o legătură, printr-un ofiţer special desemnat pentru această legătură, a unui participant într-una d între delegaţiile de la Malta. Pentru verificarea informaţiei, l lian Vlad s-a deplasat într-o locaţie specială, nu ştiu dacă în ţară au în străinătate, unde s-a întâlnit cu sursa respectivă. Aceasta a confirmat conţinutul informaţiei venite prin ofiţerul de legătură în acea zi. S-a făcut astfel şi verificarea informaţiei. Prima telegramă anunţa clar că Bush şi Gorbaciov s-au înţeles pentru îndepărtarea lui Ceauşescu de la putere – eu am publicat-o în volumul 4, partea 1 –, iar a doua se referea la Panamá. Opinia mea este că la nivelul întâlnirii Gorbaciov-Bush de la Malta nu s-a intrat în detalii şi nu s-au discutat modalităţile concrete de răsturnare, dar s-a convenit ca sovieticii să acţioneze, americanul recunoscând că România este spaţiul lor, al sovieticilor. Chiar dacă a fost întreruptă înregistrarea convorbirilor Bush-Gorbaciov, după cum ştiţi, au ieşit pe puntea vasului şi acolo a avut loc discuţia cea mai importantă între patru ochi, avem indicii serioase că ceea ce au discutat acolo este o decizie, o înţelegere privind intervenţia în cele trei ţări: RDG, Cehoslovacia şi România.

VM: România, Cehoslovacia şi…

A

AMS: RDG. În momentul în care se reiau convorbirile de la Malta, după acea pauză…

VM: Când au trecut la masă.

AMS: Exact, la masă. În momentul acela, Bush face referiri la discuţia de pe punte, neînregistrată, necuprinsă în stenogramă, şi spune: am înţeles că dvs., adică URSS, vă veţi ocupa de ţările astea, pentru schimbare. Gorbaciov spune că are dificultăţi, că va fi greu, că deja în Cehoslovacia începuse… Gorbaciov a ştiut să-şi ţină gura, Bush însă a făcut referiri la discuţia de pe punte, probabil din cauza faptului că nu era singur. Să nu uităm că, dincolo de relaţia directă SUA-URSS, lecare dintre cei doi actori mai avea o problemă: relaţia cu Proprni săi aliaţi. Aici George Bush avea de jucat pe sârmă, Pentru că: unu – era extrem de riscant să ducă negocieri de unul ngur, unilateral în numele Americii, sărindu-i pe cei din °> trecând peste sensibilităţile unei RFG sau ale unei

Franţe, şi pe de altă parte, după cum ştim din mişcările lui Mittenând… eu am studiat mişcările lui Mittenând la Paris, la

Biblioteca Mittenând, chiar anul acesta, în detaliu. Mittenând era extrem de suspicios că americanii se vor înţelege cu sovieticii peste capul lor, atât în privinţa unificării germane…

VM: „faţă de care Franţa avea împotriviri serioase.

AMS: Bineînţeles. Ăsta este şi motivul pentru care Mittenând a plusat în această afacere a răsturnării lui Ceauşescu, oferind inclusiv o implicare militară, trimiterea de unităţi de comando în România pentru intervenţie. Este o implicare dincolo de limitele diplomatice, este o implicare militară.

VM: Asta arată, şi sublinierea asta ne va folosi probabil şi pentru teme pe care le vom aborda mai târziu, asta arată şi că destinul politic al României, încă nedefinit astăzi, interesează în mod special centrele de putere. Lucrul acesta mi-a fost confirmat şi la Moscova de către Primakov, în laitmotivul discuţiei pe care am avut-o în noiembrie 1993, privind relaţiile dintre serviciile ruseşti şi cele române – acolo era vorba de spionajul lor şi de serviciul nostru de contraspionaj –, că Moscova urmăreşte cu maximă atenţie ce se întâmplă în România şi toate iniţiativele politice care se iau aici. Nu pot să nu fac sublinierea aceasta astăzi, când strategia privind destinul politic al României în următoarele decenii încă nu este definită, încă nu este suficient de conturată. După ce vom termina cu aceste preliminarii, pentru că noi suntem încă la capitolul preliminarii, vă propun să adâncim aceste chestiuni.

AMS: De acord.

VM: Vreau să revin la chestiunea cu Vlad şi cu documentele pe care i le-a fi prezentat lui Ceauşescu. Eu, acum, când am făcut referire la notele acelea în care nu se reflecta realitatea, eu mă refeream la perioada toamnei timpurii a lui 1989, când s-a întâmplat, conform acelui proverb vulgar „Ce ştie tot satul, nu ştie bărbatul”, ca autorităţile române să ignore cu superbie, aş zice, tot ce se întâmplă pe teatrul european, când şi-au pregătit mascarada de la Congresul al XIV-lea şi n-au luat nicio măsurăr eu acum mă refer la clasa politică românească, atâta câtă era tund completamente arondată voinţei celui din fruntea t-tidului sau celor din jurul lui. Nu s-a conturat niciun element la Congresul al XIV-lea, în afara unor mici discuţii de rup nici° acţiune cât se cât concretă pentru înlăturarea lui Ceauşescu. Asta confirmă o dată în plus ceea ce aţi afirmat, că Vlad nu a îndrăznit să se adreseze în scris şi să-i prezinte realitatea nudă, aşa cum rezulta ea din nişte

documente.

AMS: Dar putea să facă lucrul ăsta în condiţiile în care factorul politic era complet aservit lui Ceauşescu, aşa cum arătaţi?

VM: În relaţia directă între şeful serviciului secret şi conducător se pot spune anumite lucruri. Trebuie să ai forţa. Aţi făcut referire la documentele din decembrie. Dar documente anterioare prezentate de Vlad, care veneau pe filiera ştiută, de la serviciile speciale, şi erau transmise către Ceauşescu, acestea nu făceau vorbire despre posibile conflicte şi despre iminenta distrugere a sistemului?

AMS: Să vă dau un exemplu. Nu uitaţi că pe 10 noiembrie avusese loc înlăturarea lui Jivkov. Înlăturarea lui Jivkov prin lovitură militară, prin puci condus de Moscova, a avut un efect major asupra lui Ceauşescu. Este una dintre descoperirile mele. Lovitura a atins mai multe elemente ale proiectelor sale, aşa cum le-am putut reconstitui eu. Primul era acela al unei solidarităţi RDG, Bulgaria, România. El mai găsea sprijin în Honeker şi în Jivkov.

VM: Da, se sprijinea pe relaţiile speciale cu cei doi.

AMS: Încerca împreună cu aceştia să facă un fel de front de rezistenţă împotriva acţiunilor lui Gorbaciov. În al doilea rând, noi nu trebuie să uităm nicio clipă că, în conformitate cu o serie de informaţii pe care le-a primit într-adevăr Ceauşescu de la generalul Vlad…

VM: Când?

AMS: În cursul anului 1989. Este vorba de convingerea lui Ceauşescu că Gorbaciov este un spion american sau britanic.

Aici sunt prezente şi în literatura istoriografică vest-europeană numeroase mărturii, unele venite de la apropiaţii lui Gorbaciov. Ceauşescu a avut o serie întreagă de semnale, mai ales pe linie britanică, despre faptul că Gorbaciov ar fi fost influenţat destul de puternic în vizitele sale în Canada şi în Marea Britanie, mai ales, de ofiţeri MI6 acoperiţi sub formă de diplomaţi. Deci, Ceauşescu era cumva avizat de faptul că ceea ce face Gorbaciov va produce o schimbare şi abia spre final a ajuns la acea concluzie de care discutam mai devreme, că ăsta este un „trădător". Ceauşescu înţelegea prin aceasta un spion. Acesta este un aspect. În al doilea rând: avem două probleme. Eu le-aş numi aproape tehnice. Probleme legate de felul cum ajungeau informaţiile la Ceauşescu. Profit de ocazie, că poate e mai bine să nu facem un interviu, ci să avem un dialog, vă propun acest lucru…

VM: Nu ţin neapărat să-i dăm forma unui interviu. Eu însumi sunt foarte interesat de ceea ce spuneţi.

AMS: Eu însă mizez pe faptul că dvs. aţi avut acces la informaţie şi puteţi completa sau infirma ceea ce spun eu.

VM: Deocamdată nu pot decât să vă confirm. Vă ascult cu multă atenţie. Mă surprinde doar faptul că mulţi alţii, care ar fi avut mai multă nevoie de analizele dvs. pertinente, nu au făcut-o până acum.

AMS: Avem aşadar două probleme. Una este descoperirea făcută de cei doi istorici, Retegan şi Preda, în arhivele MAE, în cercetarea pe care au condus-o între 1997 şi 1998. Ei descoperă telegramele venite de la ambasade, din care ministrul de Externe decupa pasaje întregi privind informaţii despre schimbări în interiorul partidelor comuniste din Europa. Toate aceste pasaje erau eliminate. Conform cercetării făcute, cei doi istorici au identificat că autorul acestor decupări, acestor cenzuri, era chiar ministrul de Externe, personal. De ce? Pentru că, după aceea, ministrul dădea dispoziţie ca, pe un formular alb, telegrama să fie rebătută la maşină, fără acel pasaj. Astea erau trimise lui Ceauşescu. Pe de altă parte…

VM: Era vorba de ministrul de Externe care era în acel timp – AMS: Stoian. VM: Stoian.

AMS: Sigur, el argumenta că „să nu-l supere pe tovarăşu', să nu-l deranjeze". Ceea ce au descoperit cei doi istorici este foarte important: toate aceste informaţii priveau schimbările petrecute în partidele comuniste, inclusiv schimbările de şefi, de conducere, de apariţia partidelor alternative şi trecerea la pluripartidism. Acestea erau zonele pe care le cenzura ministrul de Externe. E adevărat că Securitatea primea aceste informaţii într-o formă completă, pentru că le primea de la sursă, tot de la ambasadă. Numai că sistemul de lucru între Securitate şi Ceauşescu, între Vlad şi Ceauşescu, care se sprijinea pe cele trei categorii de informaţii prezentate de mine în volumul 4, nu presupunea înaintarea informaţiei brute, ci, după cum bine ştiţi, prin notă-raport, printr-un comentariu… „Din surse s-a aflat că…" În aceste informări există aluzii incontestabile – aluzii însă! – la transformările care se petrec în partidele comuniste. Dispare dramatismul. Eu am citit aceste telegrame, le-am văzut până la urmă într-un loc fără acces, motiv pentru care nu-l pot dezvălui: în telegramele originale, necenzurate, trimise de ambasadele noastre din ţările comuniste există un anumit dramatism. Acolo, semnalele de alertă pentru

Ceauşescu erau destul de clare. Lucrurile care ajungeau la el, prin MAE şi prin sistemul acela de informare de la Securitate, să nu zic, erau edulcorate…

VM: Erau amputate.

AMS: Să nu zic nici amputate, în ce priveşte informările Securităţii, ci erau prezentate într-o formă care pierdea dramatismul şi marele semnal de pericol pentru Ceauşescu. Aici probabil că este explicaţia pentru ceea ce aţi văzut dvs. acolo.

VM: Aici vreau să vă semnalez un lucru. Prin urmare, afirmaţiile mele legate de lipsa de realism a unora dintre notele văzute de mine, care nu ştiu dacă au ajuns la Ceauşescu – documentul la care mă refer concret era de pe la mijlocul toamnei, mai precis în jurul datei de 15 noiembrie –, se confirmă. Este un document-sinteză în care se făcea evaluarea principalelor pericole, iar documentul acesta, pe lângă faptul că era nerealist – prin încercarea de a prezenta false puncte de pericol sau direcţii de acţiune din care ar rezulta pericole pentru stabilitatea regimului, integritatea teritorială, teme care interesau şi care erau laitmotivul regimului de atunci –, dar aceste note arătau, exact cum explicaţi mai devreme, lipsite de dramatismul transformărilor aflate în curs de desfăşurare, care se precipitau pe măsură ce săptămânile şi lunile treceau. Şi ele mai arată un lucru, despre care am ştiut şi am ştiut de la martori, de la oameni care au trăit pe viu şi care au avut întâlnirile, toate acestea arătau că, în ultimele luni de existenţă ale regimului Ceauşescu, Securitatea încetase de a mai fi pentru Ceauşescu principala sursă de informare… AMS: Aşa este.

VM: S-a produs în mod ciudat un adevărat hiatus în ce priveşte fluxul de informaţii care veneau din această parte. Atenţie! Când v-am spus, ceva mai devreme, că generalul Vlad, el însuşi, a făcut referie la punctele de conflict, spun că era normal să o facă, de vreme ce documentele unor Securităţi judeţene, cum sunt cele de la Târgu Mureş, Cluj, Timişoara, Arad, în toate aceste judeţe, în toate aceste documente era reprodus clar ce se întâmplă, ce grupări sunt pregătite, cine le animă, ce anume pregătesc. Aşa a fost Iaşul. Era imposibil ca Vlad să nu ştie, de vreme ce ăştia erau obligaţi să ajungă cu informaţia la el. Motivul pentru care, în cele din urmă, această informaţie venită din teritoriu, venită chiar din punctele de conflict, n-a fost adusă la cunoştinţa lui Ceauşescu chiar în forma în care se petreceau, este şi această ecranare dintre Ceauşescu şi Securitate. Aici există mai multe

explicaţii. Nu vreau să afirm că autorităţile româneşti, pentru că ar fi un neadevăr, că Securitatea, şi mă refer aici în mod explicit la organizaţiile ei teritoriale, nu erau la curent cu ceea ce se întâmplă. Dar blocarea accesului lor către vârf, pentru a furniza

An formă brută, needulcorată, neprelucrată în sensul atenuării semnificaţiei celor ce se petrec, a fost o constantă şi explică în bună măsură orbirea regimului. Chiar şi activişti de partid, care nu aveau de-a face cu organele speciale, spuneau: „Da, ştiu că ai dreptate – activişti de primă linie –, ştiu că ai dreptate, dar nu ştiu cum să i-o spun ca să nu-l supăr". Era atitudinea lui Stoian. Să nu se uite că Stoian, înainte să ajungă ministru de Externe, era un activist de mâna a şaptea, un activist de categorie inferioară până în ultimii ani de existenţă ai regimului. Aşa cum era şi săracul Totu'. A acces practic din rândul unor profesori, e drept, profesori activişti de partid care erau pe la ASE, şi a ajuns la funcţia care până la urmă i-a pus ştreangul de gât. Datorită răspunderilor care au rezultat de acolo. Ce-am vrut să zic? Stoian făcea şi el parte din rândul acelor persoane pentru care a nu-l supăra pe şeful reprezenta scopul întregii activităţi. În niciun caz informarea. Şi ulterior, după decembrie 1989, s-au întâmplat astfel de lucruri şi m-am întâlnit în activitatea mea cu oameni care nu priveau cu ochi buni informarea directă, ci se prefera o variantă prelucrată, haide să zicem aşa, prelucrată ideologic. Ele au avut urmări şi în privinţa evoluţiei evenimentelor post decembriste şi asupra selecţiei clasei politice care a urmat. Să ne întoarcem la subiectul nostru. Convingerea mea este că, în toamna lui 1989, calendarul acelor evenimente, pas cu pas, ţară după ţară, regiune după regiune, era distribuit, stabilit şi adus la cunoştinţa cancelariilor europene şi bineînţeles a Moscovei. Subliniez încă o dată rolul cu totul special, poate mai special ca niciodată, repartizat în aceste evenimente şi în scenariul conturat către serviciile speciale. După al doilea război, configuraţia geopolitică a Europei pe zeci de ani, aşa cum s-a dovedit a fi, a fost distribuită marilor corpuri de armată şi comandanţilor acestora în teritoriile în care acestea ajunseseră şi erau fixate deja. Mi-aş îngădui să spun că, în Europa postbelică, a fost conturată de marii comandanţi militari şi mai Puţin de politicieni. Nu spun că înţelegerile politice de la Ialta n-au avut un rol, dar şi acolo cea care a presat din spate, cea care a dat impulsul pentru deciziile politice a fost presiunea factorului militar. Europa anului 1989, an de cotitură, cel puţin la fel de important ca Europa de

după Postdam, a fost Europa configurată de către acţiunile şi sarcinile speciale ale serviciilor secrete.

AMS: De aceea n-avem voie să minimalizăm acest rol.

VM: Ar fi o mare greşeală pentru oricine.

AMS: Nu, dar există această tendinţă de a afirma că serviciile secrete sunt doar un instrument şi că au un rol marginal în astfel de evenimente. Sigur, mă refer la evenimentele noastre, din decembrie 1989.

VM: Este evident că oricine porneşte pe această cale porneşte prost, greşit şi rezultatul analizei sale va fi la fel de eronat. Ceea ce este astăzi geopolitică conturată după 1989, este datorată în primul rând serviciilor secrete, spre deosebire de momentul Postdam, când geopolitica a fost conturată de marii comandanţi militari. Este ce spuneam mai devreme. Aici îmi ridic eu un prim semn de întrebare cu privire la semnificaţia reală a evenimentelor aşa-zis revoluţionare din decembrie 1989. Zise revoluţionare din România. Când totul este potrivit unui scenariu, când forţe dinainte pregătite cu multe luni intră în dispozitiv şi execută – cu oarecare precizie, cu o marjă de eroare care este oricum presupusă –, intră pe scenă asemenea forţe, te întrebi ce rămâne din pregătirea lăuntrică, psihologică şi spirituală a unui moment precum cel din decembrie 1989 din România? Poate că semnificaţia acestui eveniment şi modul cum a fost concepută strategia, inclusiv în ce priveşte grupările care s-au dovedit a fi actorii evenimentului, active în această privinţă pe teritoriul nostru, toate acestea trebuie văzute şi din această perspectivă. Nu mă aflu printre cei care spun că serviciile astăzi sunt factotum sau că pot acţiona independent sau, mai rău decât atât, pot determina să zicem atitudinea şefilor de stat, a factorilor de decizie. Dar repet: după părerea mea, Europa anului 1989, aşa cum a rezultat ea după consumarea scenariului, a fost şi rezultatul unei acţiuni îndelung pregătite şi distribuite altor forţe de către serviciile speciale. Marile servicii speciale!

AMS: Am convenit, aşadar, că evenimentele din România din decembrie 1989 au fost planificate în exterior şi generate de acolo. Mie mi se pare cât se poate de clar, iar declaraţia dvs., ceea ce aţi spus până acum, este extrem de importantă pentru români. Sunt convins că va fi citată de orice istoric onest. Aţi mai spus că este important să nu porneşti de la premise false pentru că vei ajunge la rezultate false.

Teza revoltei spontane din decembrie 1989 trebuie abandonată. Dar vin acum şi vă întreb un lucru, în completarea sau în continuarea a ceea ce aţi spus despre planificarea de către sovietici a schimbărilor din România: consideraţi, după experienţa pe care o aveţi, de şef al Serviciului Român de Informaţii şi de participant la acţiunile premergătoare răsturnării lui Ceauşescu, consideraţi, după cunoştinţele de politologie pe care le-am constatat în cele trei cărţi ale dvs. pe care le-am citit, excelente, despre puterea politică, consideraţi că este posibil ca Uniunea Sovietică să planifice o răsturnare a şefului statului român fără ca în această planificare să intre şi persoana care să-l înlocuiască pe Ceauşescu? Adică, altfel spus: acţionau vreodată sovieticii pentru înlocuirea unui lider politic fără să-l aibă pregătit pe înlocuitorul acestuia?

VM: Din această perspectivă, a celor discutate, şi logic vorbind, acest lucru ar părea imposibil. Este imposibil ca sovieticii să fi planificat răsturnarea lui Ceauşescu fără să aibă pe cineva pregătit să-i ia locul. Mai ales că, oricine şi în orice ţară unde operează cu un scenariu de acest tip trebuie să aibă în vedere succesiunea la putere, pentru că golul de putere este lucrul cel mai riscant…

AMS: Şi periculos…

VM: Cel mai riscant şi periculos. Golul de putere împinge la situaţia de a ajunge la rezultate neprevăzute. Fără îndoială că grupurile şi persoana care urmau să asigure succesiunea erau dinainte contactate şi pregătite pentru această eventualitate.

AMS: Aţi reuşit să identificaţi şi grupul, şi persoana? VM: Vă referiţi la România? AMS: La România.

VM: Dacă luăm lucrurile aşa cum s-au petrecut ele… dvs. ştiţi că o serie de tentative care s-au desfăşurat între acel foarte scurt interimat, între amiaza zilei de 22 decembrie şi după-amiaza zilei, să zicem 17.00…

AMSS 17.3Q…

VM: În acel interval, după cum ştiţi, au fost o serie de tentative, care toate au eşuat sau invariabil au eşuat. Tentative, după aceea, nu ştiu să mai fi fost sau nu am eu cunoştinţe…

AMS: Nu, aşa este.

VM: În intervalul acela s-a petrecut inclusiv episodul Verdeţ. AMS: Unii cred că era una dintre variante. Exista una principală?

VM: Dar nici nu trebuie să lăsăm niciun echivoc în această

privinţă. Chiar dacă se spune, iertaţi-mă că gândesc aşa, chiar dacă se spune că n-au avut loc contacte anterioare – că n-au avut cum să aibă –, contacte anterioare între cei care au asigurat succesiunea în 1989 odată cu seara zilei de 22 decembrie şi până deunăzi, rolul lor fusese deja stabilit, şi pe diferite căi, directe şi indirecte, rolul acesta de succesor fusese convenit, mai mult sau mai puţin tacit. S-a spus, şi istoricii au suficientă bătaie de cap, presupun că şi pe dvs. v-a chinuit treaba asta, dacă s-au dat telefoane, dacă au fost contacte la cel mai înalt nivel, şi vorbesc în primul rând de contacte cu factori de decizie de la Moscova. Indiferent de asta, lucrurile fuseseră stabilite şi jocul fusese, să spunem aşa, conturat.

AMS: Este foarte important ce spuneţi şi mai ales este important că o spuneţi dvs. Concluzia o s-o trag eu şi anume că principala persoană pe care miza URSS pentru înlocuirea lui Ceauşescu era Ion Iliescu.

VM: Dar fără îndoială. Şi lucrul acesta se ştia de la prima vizită a lui Gorbaciov în calitate de şef de stat în România.

AMS: Să spunem, 1987.

yM Ca o concluzie, iertaţi-mă, dvs. m-aţi incitat şi trebuie

„<Tpm o linie aici. Ca o concluzie. În centrii de decizie să trag".

«ţi din Europa, în primul rând la Moscova, fusese majon r.

omologată şi conturata succesiunea şi venirea lui Ion lhescu la putere. Cu doi-trei ani înainte de venirea lui Gorbaciov în România se conturase deja necesitatea găsirii unui succesor, prin toată reţeaua de comunicări, prin toate interferenţele între notele serviciilor circula acelaşi nume. Lucrurile acestea le ştia şi Ceauşescu. Clar! Probabil că de aceea marginalizarea lui Ion Iliescu şi ţinerea lui sub cea mai strictă observaţie au fost un fapt cât se poate de vizibil. Eu am fost unul dintre „beneficiarii" acestor măsuri, pentru că în cele din urmă am fost îndepărtat de el. Bine, eu mă duceam acolo… mi s-a pus în seamă inclusiv faptul că, de acolo unde m-au trimis, eu puteam ţine mai bine legătura cu autorităţile sovietice, ca să punem la cale. În realitate, orice punere la cale, într-o formă cât de cât organizată pentru a determina dispariţia mai timpurie a regimului lui Ceauşescu, toate au fost zădărnicite sau, în orice caz, duse la punctul în care orice posibilitate de acest gen era exclusă. Dar lucrul acesta, mă refer la intervenţia pentru schimbare, să se ştie, şi cu asta închid paranteza, nu mai era posibil sub forma unei intervenţii brutale, directe, adică intervenţia

militară nu mai era posibilă. Valabil pentru toate ţările.

AMS: Dar de ce credeţi că în acest context, pe care l-aţi prezentat dvs., Ion Iliescu face mai multe tentative de a contacta ambasada sovietică de la Bucureşti? Asupra acestui aspect eu am trecut dincolo de ceea ce s-a speculat prin presă, având informaţii că în acea perioadă de aproximativ 30 de minute cât a stat acasă – de la Casa Scânteii el s-a deplasat acasă –, a încercat să dea telefoane. De ce de mai multe ori el sare peste acest episod şi abia în ultimul timp recunoaşte? Nu vă ascund că am avut o întrevedere cu dânsul, dură, pe probleme de acest fel. Informaţiile la care mă refer provin de la persoane care fac parte n categoria oamenilor săi foarte apropiaţi, care confirmă că el a stat o jumătate de oră acasă.

32 VIRGIL MĂGUREANU / ALEX MIHAI STOENESCU VM: Acasă la el.

AMS: După aia s-a dus la Televiziune. Episodul pe care el \\ sare cu consecvenţă.

VM: Presupuneţi că în acel interval a luat contact cu ambasada sovietică?

AMS: Este posibil să fi încercat, să fi făcut tentative, pentru că el a tot continuat să sune şi probabil că nu a reuşit şi vorbească cu cine trebuia.

VM: În această privinţă există şi alte dovezi în afară de simple presupuneri?

AMS: Merg mai departe. Dânsul avea o agendă, o agendă pe care îşi nota, dumneavoastră trebuie să ştiţi…

VM: Întotdeauna a avut agenda asta la el.

AMS: Această agendă a fost la un moment dat lăsată pe biroul preşedintelui Radioteleviziunii, la etajul 11. Ea a fost văzută de trei persoane: Răzvan Theodorescu, Mihai Tatulici şi Radu-George Serafim, un redactor care face emisiuni culturale. Pe agendă, la data de 22 decembrie erau scurte însemnări. La ora 09.00 plecat la serviciu… apoi scria: „telefonat ambasada URSS”. O consemnare pe care cei trei au văzut-o şi au comentat-o împreună. Când s-a întors Ion Iliescu în birou, i-au semnalat că au văzut consemnarea.

VM: I-au spus că s-au uitat în agenda lui?

AMS: Era deschisă pe masă, Iliescu mai scrisese ceva în continuare şi i-au semnalat că au văzut ce scrie mai sus de aceste însemnări. Iliescu le-a răspuns: „Asta este pentru istorie”. Asta a fost

replica lui.

VM: Bun, şi apropo de istorie, săraca istorie nici măcar atâta nu merită, o recunoaştere deschisă?

AMS: Sigur, trebuie spus, în contextul speculaţiilor din presă, că multe dintre telefoanele care s-au dat la ambasadă sau la Moscova nu au fost date de el. Au fost mai multe telefoane, pe care cei din presă i le atribuie lui, din motive politice la zi. No nu avem voie să cădem în această capcană. Pentru C «demontând un caz, cum a fost cazul Guşă, asupra căruia von1

cf* poate induce ideea că Iliescu n-a vorbit cu sovieticii. revem, se y ra aşa A vorbit, dar aceste convorbiri sunt doar intuite şi plue Ste…"

bate doar pe bază de mărturii, cum am arătat. În al doilea

Înd ziariştii se reped pe momentul chemării trupelor. Altă eroare şi telefoanele date de Iliescu înainte la ambasadă pot fi la fel de importante.

VM: La ce vă referiţi?

AMS: La convorbirile cu ambasada URSS şi cu Moscova pe care ziariştii le confundă, prin confundarea persoanelor care le-au purtat. Ştiţi foarte bine că, la un moment dat, pe înregistrarea video din CC, Ion Iliescu spune: „Am luat legătura cu ambasada URSS, ca să ştie cine suntem", dar asta este o chestiune după ce se constituise CFSN, noua putere…

VM: După 17.30…

AMS: Da. Numai că ceea ce mă interesează pe mine, şi este mult mai important pentru relaţia Iliescu-Moscova, sunt convorbirile sau tentativele de contact dinainte de constituirea noii puteri. Ce scop aveau? Bun, după ce ai constituit o nouă putere, este normal să suni la ambasada URSS ca să anunţi. Eram încă ţară din Tratatul de la Varşovia, ţară-satelit, să o spunem pe şleau.

VM: Aveţi dreptate incontestabil.

AMS: Dar înainte?… Care credeţi că era imboldul sau mobilul personal al lui Ion Iliescu de a încerca să ia legătura cu ambasada?

VM: Era conştienta clară că susţinerea de acolo, fie şi tacită, 11 consolidează situaţia şi îi oferă un început de legitimitate.

AMS: Vă întrerup cu o ipoteză şi v-o supun atenţiei, mai ales cu experienţa dvs. Nu credeţi că e posibil ca Ion Iliescu să fi avut cu totul alt rol dat de sovietici, şi anume acela de a constitui o facţiune

reformistă în sânul PCR, cu care să construiască apoi

Un partid social-democrat perestroikist, cum a fost construit de alţi oameni ai Moscovei în celelalte ţări socialiste?

VM: Acum dvs. vă referiţi la scenariul schimbării line, fără conflict?

AMS: Într-adevăr, la asta mă refer, la scenariul care funcţionat în toate celelalte ţări, unde a fost răsturnat vechiul lider al partidului, înlocuit cu un membru prosovietic al Biroului Politic, dar, în acelaşi timp, în partid Moscova a creat şi aripa care se desprinde şi formează noul partid social-democrat condus de adevăratul succesor desemnat de Moscova, cel care ia puterea prin alegeri libere. În felul acesta se asigura elementul-cheie – legitimitatea. Nu e cazul nostru. Aici Ceauşescu a rezistat, a dat peste cap varianta transferului de putere sub control sovietic şi a fost nevoie de intervenţia diversionistă. În acel moment, Iliescu ieşea din rolul lui. Trebuia să anunţe, nu credeţi?

VM: Pare verosimil.

AMS: Senzaţia mea este că Ion Iliescu a fost nevoit să se amestece în evenimentele care scăpaseră de sub control, intrând în rol mai devreme şi mai nesigur. A simţit nevoia să anunţe ambasada sovietică de faptul că se implică imediat în ceea ce se întâmpla la Televiziune, în stradă…

VM: Eu cred că dvs. minimalizaţi. Lucrurile au fost mult mai solid pregătite. Eu însumi, cu zece ani înainte de a se produce evenimentul, pe parcursul anilor 1980 – am documente, scrisori pe care i le-am trimis –, m-am adresat lui şi i-am atras atenţia asupra rolului pe care urma să-l joace la momentul căderii lui Ceauşescu, în conducerea politică viitoare a României. Sigur că în anul 1980… Poate ar fi bine să vă uitaţi pe ele, pentru că i le-am adresat lui şi e bine să fie văzute de un om cu experienţa dvs…

AMS: Vă rog.

VM: Veţi vedea acolo şi poziţia mea politică, pentru care nu am vrut să fac caz – dar am fost în mod constant împotriva lui Ceauşescu din nişte motive de familie –, or, în momentul în care eu am ajuns lângă Iliescu şi acolo am rămas, deşi eram unul dintre interlocutorii preferaţi, toate acestea convergeau către ce am încercat să vă spun mai devreme. Dată fiind şi situaţia din partidul comunist şi situaţia organelor de represiune a cărorenţă era absolut copleşitoare, toate aceste lucruri făceau f Qşibil un demers. Noi am trecut prin şirul

câtorva trădări, un „Qfa trădări care au făcut să mişte oameni din cadrele stiţt Şi a» t«j Matei mii de cadre au fost atunci. Mă refer o dată la momentul ianuarie 1984 şi la martie 1985. Nu ştiu cât ştiţi despre implicarea în această privinţă a lui Ion Ioniţă. AMS: Da, ştiu.

VM; Apoi să nu uitaţi un lucru, că, deşi disidenţa în România, o disidenţă făţişă, o facţiune sau un curent care să determine o orientare social-democrată – deşi cuvântul aici comportă echivocuri, mă refer la România, aşa cum echivoc comportă şi social-democraţia de azi din România, dar astea sunt alte capitole de discuţii –, deşi disidenţa din cadrul PCR a existat, nu se poate vorbi de o viziune social-democrată, în sensul european al cuvântului. Vreau să vă spun că între toţi aceştia care erau în jurul lui Iliescu, inclusiv Ion Ioniţă, inclusiv alţii, între care unii mai apar la televizor şi azi, mă refer la bătrânii din vechea conducere…

AMS: Domnul Brucan?

VM: Nu, domnul Brucan face parte dintr-o cu totul altă categorie. Chiar, dacă veţi dori vreodată, dacă veţi avea răgaz să discutăm unele cazuri, trecând dincolo de natura evenimentelor, pentru că, dacă evenimentele nu le evaluezi corect, nici consecinţele lor nu le poţi evalua corect

AMS: Aveţi dreptate.

VM: Şi atunci, eu revin la chestiunea noastră: toţi aceştia alcătuiau o veritabilă reţea. M-am uitat şi la momentul când, la moartea lui Ioniţă, erau toţi prezenţi acolo. Am fost şi eu acolo,}" am cunoscut şi, vorba aceea, am fost şi şofer ca să-l duc la mtalnirile cu Ion Iliescu, deşi înainte m-a tratat ca un element Provocator, dar după aia i-a spus Iliescu că eu sunt cel care l-ar fi racolat pe el.

AMS: Este vorba cumva de episodul de la Timişoara pe care mi ţi povestit?

VM: Nu, episodul acela a fost fără legătură cu ce a fost mai târziu.

AMS: În ce an s-a petrecut prima dvs. întâlnire cu Iliescu?

VM: În 1973 toamna, în septembrie 1973, la Timişoara, Cu ocazia deschiderii anului universitar. Când, atunci, în avion mi-a spus…

AMS: Mi-aţi spus că v-aţi întors în maşina lui…

VM: Nu. Lucrurile au fost aşa. I-am spus: „Tovarăşu' Iliescu, eu ştiu că urmează să plecaţi la Bucureşti la o consfătuire". „Dar tu ce faci?". Zic: „Eu mă întorc la Bucureşti, că am avut întâlnire cu studenţii

mei şi plec, normal, înapoi". Mă întreabă: „Unde locuieşti?". „La hotelul partidului". „La ora 6 fix vin să te iau cu maşina de la hotel". Mie nu prea îmi venea a crede. Cine sunt eu? Şi mi-am aranjat o posibilitate de rezervă, de a mă duce la aeroport cu altă maşină, să nu pierd avionul. Când colo, la 6 fix a venit maşina, era o Volga veche, mare, aflată încă în dotarea unora din comitetele judeţene. Cu acea Volga ne-am dus la aeroport.

AMS: A, da, înţeleg.

VM: De aici urmează faptul care m-a uluit şi anume că avionul era plin cu toţi cei care reprezentau puterea politică locală, şi nu era neglijabilă, şi rectorul de la Politehnică, un semizeu local, alţii din aparatul judeţean. Şi el a venit pur şi simplu şi a stat cu mine în avion. Şi atunci, puteţi să-l întrebaţi, poate pentru palpitaţia povestirii merită, i-am spus pentru prima dată că sistemele comuniste nu sunt viabile şi că urmează să dispară. Eu eram „dopat", făceam lecturile mele prooccidentale, şi citeam destul de mult şi nonconformist, ca să spun aşa.

AMS: Şi ce-a răspuns atunci?

VM: Domnule, răspunsul a fost în doi peri. Întâi, răspunsul de fond a fost bun-bun, că n-a chemat garda şi... „Ia vedeţi, măi> ce-i cu omul ăsta printre noi!"

AMS (râde): Să vă dea afară din avion...

yM-Să mă arunce pe fereastră. Omul a fost de o discreţie

«— «ta dar, mi-aş îngădui să o spun faţă de dvs., şi desăvârş.it".

vistă faţă de problema pe care l-am pus-o. Nu credea. y\l: Nu credea.

AMS: NU credea că sistemul comunist este neviabil şi că va dispărea...

VM: Nu credea. Asta nu înseamnă că el nu avea viziune şi că vezi Doamne, eu eram un vizionar. Doar că el avea doar bagajul unor doctrine bine îngurgitate, pe când eu nu-l aveam. Eu, trecutului acestuia de nomenclaturist nu-i datorez nimic, pentru că n-am fost. Este interesant, episodul chiar merită povestit, şi pentru aşa-numita racolare. Lucrurile s-au petrecut astfel: începuse să aibă nevoie de mine, eu îi spuneam şi îi scriam lucruri pe care alţii nu i le spuneau şi nu i le scriau. Există un document pe care Petre Roman se laudă că l-ar fi văzut. El se cheamă „Literatură şi politică", este un material de vreo 20 şi nu ştiu cât de pagini, compus de mine în aprilie-mai 1983. Acest

material era pe tema conflictului care pornise în jurul romanului lui Dumitru Popescu, Pumnul şi palma.

AMS: Ca urmare a articolului critic din Literaturnaia gazeta.

VM: Da, da, da! Şi a fost o gâlceavă sovieto-română şi ăla a fost un punct de plecare să scriu articolul ăsta. O să vi le dau, documentele astea. În forma originală, pentru că eu le redactam. Ulterior am avut o şefă de cabinet, Mosora Maria o cheamă, nu mai ştiu pe unde e, care mi le bătea la maşină. Şi ea spunea: „Vai, ce daţi dvs. aici…!" Erau lucruri nemaivăzute, nemaiauzite pentru ei. Dar chiar şi Iliescu le considera… unele dintre ele erau chiar sprintenele, eu am fost totuşi dascăl la ştiinţe politice, şi după toate astea el începuse să dorească să mă vadă, până la a-mi spune: „Uite, dacă mergi undeva în ţară, telefonează-mi, că merg Şi eu. Să reţineţi că, după întâlnirea de la Timişoara, a urmat o Perioadă în care nu l-am mai văzut deloc, după care l-am văzut p °SAtura de prim-secretar la Iaşi, după cutremurul din 1977. itand de faptul că-mi apăruse cartea Puterea politică, am început să contactez şi să sondez anumiţi oameni. M-am dus la el, la Verdeţ, la câţiva comandanţi militari, nota bene, să le dur o carte… Era pretextul. Eu căutam relaţii în cadrul conducerii superioare a armatei. Şi problema s-a conturat prima dată că a plecat el la Cluj şi mi-a spus: „Uite, mă, vreau să ne întâlnim la Sălaj". Eu am plecat la Sălaj şi acolo, unde am şi eu casa mult cântată în balade, unde o să veniţi odată… AMS: La Giurtelec?

VM: La Giurtelec. Eu încă mai văd acolo, în Maramureş Sălaj, Satu Mare, prilejul unei mari dezvoltări cu alonjă regională. Cu scopul ăsta mi-am făcut casa pe locul de naştere. Dar asta este altă poveste. Urmează să vedeţi. Am hotărât să-l întâlnim pe Ion Iliescu la Cehu Silvaniei. El mi-a atras atenţia din Bucureşti: „Măi, să fie puţină lume". „Păi nu, că vom fi în principal noi doi şi mai am un prieten acolo, un primar, Vasile Vlaica. El ne va primi, ne va da o masă undeva, ştiu şi locul". Era undeva într-o pădure, o cabană deasupra Cehului, frumos loc! Şi eu am respectat reţeta şi m-am dus acolo. Am stat de vorbă cu Vasile, m-am dus în sat să-mi văd sora şi, în noaptea dinspre ziua când urma să vină Iliescu la Cehu Silvaniei, eu am stat cuminte şi l-am aşteptat la cabana Ulciug. Fixasem că vom fi vreo şase persoane, numai aşa de faţadă, că nu se cade, era prim-secretar.

AMS: Când se petrecea asta?

VM: Era în mai 1981. Atunci, dintr-odată lucrurile au sărit în aer.

Eu am plecat până în sat, acasă la soru-mea, şi în momentul ăla sună la primărie pe un telefon din ăla cu manivelă: „Vino repede la Cehu”. Fug, trimisese maşina. Ce se întâmplase? Vine Iliescu de la Cluj şi o întreabă pe prim-secre-tară, cunoştinţă de-a noastră, Ionaş o chema, prim-secretar la judeţul Sălaj: „Unde e profesorul Măgureanu?” „Dar noi nu l-am văzut pe tovarăşul profesor!” – îi răspunde femeia. Mă cunoşteau, îmi fuseseră studenţi, poziţia era clară. Mă respecta, era relaţia profesor-elev, indiferent că ajungeau în funcţii politice importante. „Da, dar nu l-am văzut deloc. Nici n-a venit

1 noi „încep să zbârnâie telefoanele, se spune că vine Ion cu tot comitetul judeţean. M-am pomenit la Cehul g. iei cu vreo 40 de persoane, în frunte cu prim-secretara. Ne xm la masă într-o poiană. Acuma, de mâncare nu-mi ardea. Ilescu m-a luat pur şi simplu şi m-a pus lângă el. Atunci am fitat niţel de ocazie şi l-am luat la o plimbare prin pădure. Acolo a avut loc aşa-zisa racolare, ca să folosesc expresia uzitată chiar de el. Acolo i-am spus eu despre faptul că el este perceput ca viitorul preşedinte al României.

AMS: În mai 1981.

VM: Mai 1981.

AMS: Ne putem opri aici pentru astăzi.

VM: Ne putem opri. Eu, cu prilejul acestor peregrinări în lumea politică de atunci, îmi fixasem un obiectiv nici astăzi atins. Nu sunt un vizionar, n-am nimic profetic în mine, nici nu îmi atribui merite pe care nu le am. Chestiunea era aşa. Vedeam şi atunci mediocritatea caracteristică clasei politice comuniste româneşti. Îi consideram pe mulţi nişte yesmeni atât de obedienţi, încât nu puteai scoate nicio fărâmă de valoare din ei. Consideram că apariţia unor oameni cu adevărat profesionişti, puşi în locul pentru care au cele mai înalte aptitudini, cel mai bine calificaţi, ar reprezenta o răsturnare de situaţie pentru România. Ce s-a întâmplat după 1989 m-a făcut să regret pur şi simplu că am sprijinit un demers de schimbare, pentru că ce a urmat după Ceauşescu a fost incomparabil mai rău din punctul de vedere al autorităţii, despre care dvs. aţi vorbit de mai multe ori la televizor. V-am auzit cu urechile mele spunând că lipsa de legitimitate este răul cel mai mare şi care bântuie astăzi cu violenţă prin scena politică românească. Nu se ştie deznodământul României cu ăştia, domnule Stoenescu! Eu, când am iniţiat acel demers, vedeam în Ion Iliescu un cu totul alt Personaj decât cel care a fost după decembrie 1989. Cu totul

altă Persoană. Şi principalul reproş pe care îl fac este lipsa de inspiraţie în ce priveşte numirea unor oameni în funcţii publice Şi nivelul lor de calitate.

AMS: Cum s-a compus, este ultima întrebare de astăzi, cum s-a compus nucleul de conducere a statului în decembrie 19¾¾ Cum s-a constituit, nu guvernul lui Roman, că este clar, da puterea CFSN? Nume, oamenii care au fost aduşi.

VM: Pe unii dintre ei îi mânaseră evenimentele acolo. În mod sigur, Brucan şi Roman nu erau dintre aceştia, pentru că au fost convocaţi şi au pătruns repede în primele eşaloane. Brucan şi datorită cazului Dămăroaia, dar nu numai, pentru că şi el era unul dintre cei teleghidaţi. N-a nimerit întâmplător acolo. Iar în ce-l priveşte pe Petre Roman, cam la fel.

AMS: Credeţi că şi Petre Roman era dirijat de cineva!?

VM: Aş spune următorul lucru. Aici explicaţia s-ar spriji mai mult pe faptul că Valter Roman şi Ion Iliescu erau deosebit de buni prieteni. Prin asociere pe linie familială, prietenia dintre părinţi s-a răsfrânt şi asupra fiului. A fost oarecum previzibil. Iar circumstanţa… pentru că ăştia au un simţ ieşit din comun asupra evenimentelor care se petrec, faptul că el era în noaptea de 21 la baricadă, dacă o fi fost, mă refer la Petre Roman… dacă o fi fost sau s-o fi pitit.

AMS: Eu am mai multe informaţii care atestă prezenţa lui acolo. Am indicii care nu pot fi falsificate. Este vorba de oameni care n-au avut nicio legătură cu el, nici înainte, nici după, şi care mi-au confirmat că l-au văzut acolo, inclusiv mi-au descris persoanele care îl însoţeau sau se aflau în preajma lui în zona fântânii de la Arhitectură.

VM: Bun, dar nici prezenţa lui acolo nu trebuie să fi fost întâmplătoare. Nu era acesta fondul. El provenea din prietenia lui Valter cu Iliescu.

AMS: Celac, ministrul de Externe.

VM: Ce-i cu el?

AMS: Cum a fost numit?

VM: Celac avea mai multe circumstanţe, şi Celac, dincolo de colaborarea lui cu regimul anterior şi ca prezent la multe mar evenimente în această calitate, Celac a fost, în aceste limite st d seama de regimul comunist, un foarte bun funcţionar al ţinan-LUcru pe care l-a dovedit şi la posturi în străinătate. statţă. jsfu făcea parte din grup, înainte?

şi-El făcea parte şi face şi azi parte dintr-un grup numit şi Grupul" La Washington am constatat acest lucru, când aZ1 întâlnit cu oameni din anturajul puterii americane foarte minnific! Ltivi's* mi-au SPUS acest lucru în prezenţa lui Celac.

AMS: Károly Kiraly, un tip foarte dubios.

VM: Nu neapărat dubios…

AMS: O să vă prezint eu nişte lucruri…

VM: Mă rog, vedem. Károly Kiraly, după cum ştiţi, a fost în ierarhia partidului comunist, ocupând locuri importante, nu atât pentru calităţile sale intelectuale şi morale, cât datorită naţionalităţii pe care o avea. Şi era unul dintre ei, din grupul activiştilor strânşi în jurul lui Iliescu. A avut un vag moment de disidenţă, fiind înlăturat de Ceauşescu. El, în această calitate, de aşa-zis fost disident, fusese chemat la Bucureşti.

AMS: Iliescu îl numeşte vicepreşedinte al CFSN. Este foarte mare funcţia pentru disidenţa lui vagă.

VM: Aceeaşi chestiune, acelaşi criteriu a funcţionat. Iliescu a vrut să aibă lângă el pe unul dintre cei de altă naţionalitate. Probabil şi pe criterii de încredere şi de afinitate, probabil că se cunoşteau de multă vreme. Era un dublu scop: să-şi asigure, pe de o parte, o legitimitate şi să aibă alături persoane reprezentative care, presupunea el, pot ţine sub control partea aceea de România.

AMS: A fost exact invers.

Vălenii de Munte, 28 august 2005

AMS: Domnule profesor, am terminat prima noastră discuţie deschizând un mic glosar al oamenilor care au luat puterea în decembrie 1989. Şi discutaserăm despre Sergiu Celac, Károly Kiraly… v-am promis că o să vă spun eu câteva lucruri despre acest personaj. Vreau să-mi spuneţi ceva despre Silviu Brucan. Este o zonă de portretistică, după care trecem la firul povestirii noastre. Avem nişte personaje: Ion Iliescu, Brucan, Militaru, care au format nucleul puterii în decembrie 1989, care apar în după-amiaza de 22 decembrie – aţi folosit dvs. O expresie inspirată: apar teleghidaţi – şi se instalează la putere. Silviu Brucan. Lumea bănuieşte foarte multe lucruri, Securitatea a spus destule lucruri despre el: spion american, apoi spion sovietic, întrebarea mea este următoarea: Cum poate fi calificată o persoană care negociază cu şeful unui stat străin înlăturarea şefului său de stat?

VM: În mod normal, aş fi tentat să răspund din reflex că persoana asta se face vinovată de înaltă trădare. Şi este termenul cel mai obişnuit cu care, de regulă, istoricii îi gratulează pe cei care fac mişcări îndrăzneţe de acest tip. Să nu se uite însă că – Şi de la acest lucru plec în aprecierea oricărei persoane din eşalonul întâi al anului de graţie 1989, din primele clipe de după fuga lui Ceauşescu – nu putem vorbi de o preluare a puterii, ci de o încercare. Deocamdată. Istoricul pe care îl am în faţă nu o dată a reamintit, în legătură cu nişte momente de criză din Romani.

mbristă, despre legitimitate şi ce efecte poate produce

P°s legitimitate la un moment dat. Producerea de răsturnări, dintre ele cu iz imprevizibil, ridică întotdeauna această u. v fundamentală. Momentul 89 în România n-a fost unul problema

an şi nu neg şi nu vot putea nega vreodată rolul pe care „avut mulţimile, atunci când s-au pus în mişcare. Preliinariile estor evenimente ne duc cu gândul la rolul pe care diferite a ne între care şi Brucan, l-au avut în negocierea unor aspecte privind conturarea viitorului regim, asigurarea succesiunii. Prin urmare, Brucan, în contactele pe care le-a avut, s-a implicat în aşa ceva, dar n-a făcut-o din poziţia unei iniţiative personale. Atunci când s-a implicat în negocierea aceea, el avea deja conturat un plan şi primise un mandat. Desigur, intenţiile lui s-au dorit să fie valorificate prin înlăturarea lui Ceauşescu. Cu sau fără demersul lui, Ceauşescu tot ar fi căzut. Dacă a existat şi acest moment de negociere, să-i zicem aşa, ultrasecretă, dar pe care astăzi o putem discuta la lumina zilei, oricum răsturnarea lui Ceauşescu s-ar fi produs. Dar implicarea lui este însă şi o confirmare în plus a pregătirilor care se făceau în secret la nivelurile cele mai înalte. Aveam de-a face cu un personaj care a jucat toate rolurile posibile. AMS: Inclusiv rolul principal.

VM: Da, şi rolul principal. Mă şi mir cum un personaj aflat la o vârstă destul de înaintată, dar nu lipsit de luciditate şi având toate conexiunile posibile, acţiona atât de dinamic.

AMS: Nu uitaţi vitalitatea bătăliilor pentru putere între bătrânii lideri staliniști de la Moscova!

VM: De aceea a şi putut ajunge până la Gorbaciov. Relaţiile sale în SUA, inclusiv în cercurile evreieşti, sunt de notorietate – avem ce discuta în ce priveşte implicarea serviciilor secrete, coarece am convenit că lor li s-a distribuit acel scenariu. Să nu uităm încă un lucru,

şi nu o spun cu admiraţie, ci cu luciditate: ’50 evo-uase se la situaţia de redactor-şef la Scânteia din anii ŞTI mai crunţi din punctul de vedere al represiunii, iar anteja juca rolul de sabie, pentru că unde tăia Scânteia, acolo se făcea curăţenie şi se făcea represiune. Ziarul acela era un instrument de represiune în cel mai înalt sens al cuvântului. Chiar mă gândesc: ce ziar de astăzi ar avea puterea pe care o avea Scânteia, de a aplica ordinele de represiune cu atâta promptitudine?

AMS: Este o diferenţă. În spatele Scânteii se afla întregul aparat de represiune al statului.

VM: Scânteia nu era altceva decât forma scrisă a unor intenţii de represiune care se conturau, şi ea trebuia să facă pregătirea, aşa-zisa pregătire a opiniei publice. De la acest rol de redactor al instrumentului de represiune prin presă al dictaturii staliniste, de la principala tribună a comunismului din România, încadrată cu oameni fideli Moscovei, cu unii dintre ei având chiar originea acolo, fiind teleportaţi dincoace, cu membri marcanţi ai partidului comunist, şi ştim ce rol au avut, din comunitatea evreiască, inclusiv în ce priveşte Securitatea, cu acei câţiva comunişti români formaţi în „universităţile” închisorilor din România…

AMS: Aşa-zişii ilegalişti… Agenţi sovietici, de fapt…

VM: Da, cu… beciurile Siguranţei, toată povestea, nu mai insist… Ei bine, de la acel rol şi până la poziţia de negociator în problema dispariţiei ultimului dictator comunist, trebuie să recunoaştem că personajul a trecut printr-o paletă extrem de surprinzătoare de roluri, care nu este dată chiar oricui. Nu o spun cu admiraţie. Supleţea mintală, oportunismul de care a dat dovadă, flerul pe care l-a avut, pe termen lung, şi, dacă îmi îngăduiţi, ca un suport secundar, îşi făcuse chiar faima de bun cunoscător al unor probleme de teorie politică, a şi scris cărţi, strategii, teme delicate care fuseseră abordate de politologia occidentală a acelui timp. De prin anii 1970 încoace a fost prezent la diferite tribune, vorbind din sistem despre strategiile occidentale vizavi de Est. Părea chiar că este foarte introdus şi foarte erudit. N-a fost vreodată un erudit în aceste probleme. Dar acest lucru arată că era introdus, şi anume nu la voia întâmplării introdus în aceste strategii, rolul lui fiind în acel piornent să le prezinte, cu misiunea de a încerca să influenţeze cursul unor evenimente.

AMS: Credeţi că saltul de la Scânteia la rolul de negociator în problema răsturnării lui Ceauşescu de la putere, acest salt a fost făcut

de Silviu Brucan dintr-un proces de conştiinţă sau dintr-o misiune?

VM: Să nu ne facem foarte multe iluzii când este vorba de un asemenea salt – indiferent dacă este vorba de Brucan sau de altcineva –, de probleme de conştiinţă. Niciuna dintre persoanele despre care vorbim nu a făcut asta din motive de înaltă conştiinţă. Altminteri, se pare că acest concept – conştiinţa –, fie ea individuală sau de grup –, nici nu joacă vreun rol. Într-o lume atât de regizată, cum este cea în care trăim, în care totul este conturat cu strategii pe decenii înainte, conştiinţa este pierdută în urmă. Să nu uităm că despre astfel de scenarii s-a vorbit acum 40 – 50 de ani şi mulţi nu le-au crezut, pentru ca apoi să le citim în cărţile apărute recent şi să vedem că erau autentice. Nu mai departe, politologul acesta american, de origine poloneză, Zbigniew Brzezinski, care am înţeles că va veni la o reuniune aici, arată că astfel de scenarii sunt conturate şi apoi aruncate pentru a testa opinia şi a o pregăti. Nu conştiinţa l-a determinat pe Brucan şi nici pe oricare altul să facă acest salt. Prin toate datele lui, inclusiv prin relaţiile pe care le-a făcut sau i s-au făcut, a fost pregătit pentru un anume rol, care după aceea i s-a potrivit mănuşă. Nimeni nu i-a spus însă lui Brucan că acesta va fi ultimul salt pe care îl va face, şi datorită vârstei. Nimeni nu l-a pregătit însă pentru faptul că incendiul acela din decembrie îi va arde şi lui pulpana. Dovadă că, nu mai târziu de circa o lună şi ceva de la decembrie ’89, unde era în eşalonul întâi şi părea imbatabil şi părea persoana intangibilă, aflată pe culmile puterii, şi un fel de cenzor al noii puteri instalate, a fost gonit cu un picior în fund. N-a fost să fie! Aşa cum n-a fost să fie să se facă un cenzor şi un promotor al evenimentelor din decembrie Persoana lui Dumitru Mazilu.

AMS: Din informaţiile pe care le-am cules eu, scenariul la care am ajuns în privinţa lui Brucan, vi-l descriu foarte pe scurt, este următorul: Originea „Scrisorii celor şase” se găseşte la fostul lider al PCR Gheorghe Apostol. Acesta a fost recrutat ca agent sovietic în România, reactivat în Brazilia şi apoi din nou la Bucureşti pentru a acţiona în „Scrisoarea celor şase”. În România, a fost contactat de Krasnov, cu care a avut o întâlnire după toate regulile spionajului la Grădina Zoologică din Băneasa. Apostol a contactat mai mulţi nomenclaturişti din vechea gardă, ajungând şi la Corneliu Mănescu. Silviu Brucan şi-a dat seama că textul pregătit de Apostol era submediocru – de altfel, Apostol, după cum bine ştiţi, era

semianalfabet – şi a hotărât să întocmească un document serios. Pentru asta a apelat la Alexandru Bârlădeanu, autorul celei mai mari părţi din textul final al „Scrisorii celor şase”. Sovieticii au vrut să-l contacteze pe Brucan în România printr-un agent şi să-i transmită informaţii directe de la KGB, precum şi instrucţiuni importante reprezentând ordine de la conducerea politică a URSS. Securitatea a dejucat aceste contacte, astfel că KGB a încercat să-l scoată pe Brucan din ţară pentru a-l contacta afară. S-a aranjat o invitare în Statele Unite, la nişte universităţi, să ţină prelegeri. Subiectul aparţinea însă clar sovieticilor. Generalul Vlad i-a înaintat lui Nicolae Ceauşescu un raport prin care solicita respingerea cererii de viză pentru Statele Unite. Dar Ceauşescu a considerat că asta ar genera un protest din partea unor cercuri evreieşti de peste Ocean. A cerut însă urmărirea pas cu pas a acestuia. Aşadar, cel care a hotărât acordarea vizei lui Silviu Brucan a fost personal Nicolae Ceauşescu. De la Viena, Silviu Brucan a fost preluat de o echipă a Diviziei T din KGB şi dus, fără vize şi formalităţi, la Moscova, unde a avut întâlnirea decisivă cu Mihail Gorbaciov. Readus la Viena, el va fi oprit la graniţa României de ofiţerul Direcţiei III contraspionaj, care, verificându-i paşaportul, i-a spus: „Dar dumneavoastră aţi mai fost undeva!”. Ştiau tot! Pe acest temei a început cazul Dămăroaia, anchetarea lui şi aşa mai departe. Din ceea ce cunoaşteţi dvs., şi, sigur, mizez foarte mult şi pe poziţia pe care aţi avut-o, acest scenariu se confirmă sau este o legendă? Sau nu v-a interesat cazul ăsta?

VM: Ba da, ne-a interesat, pentru că ceea ce s-a întâmplat la vârfurile vizate pentru a asigura succesiunea lui Ceauşescu era o problemă de prim-ordin: cum anume s-au constituit aceste vârfuri, cine anume erau persoanele selectate şi ce rol au avut? Ca în orice scenariu, există şi o latură de legendă, după cum există şi laturi cu certitudine veridice din punctul de vedere al impactului pe care l-au avut şi al rolului jucat. Uneori nici nu-ţi vine să crezi, dar Brucan a fost într-adevăr persoana selectată şi anume pregătită pentru acţiunea din decembrie. Cazul Brucan reprezintă, totodată, încă o confirmare că serviciile secrete sovietice lucrau mână în mână cu cele americane.

AMS: Este fără îndoială una dintre dovezi.

VM: Acest lucru arăta că tot ce se pregătea, inclusiv rolul dat lui Brucan, că sursa scenariului se afla în sferele puterii celei mai înalte americane şi sovietice. Să nu se uite că „Scrisoarea celor şase”, care i-a

fost dată lui ca însărcinare, să se ocupe de ea, reprezenta un act de contestare necesar în cadrul scenariului amintit, o contestare foarte fățișă și de mare impact. Ea nu era expresia spontană a conștiinței celor șase.

j AMS: Era, de fapt, adresată partidului, un avertisment dat partidului ca acesta să se miște și să provoace el, partidul, căderea lui Ceaușescu.

VM: Era o piesă din scenariu și era adresată partidului și, într-un fel, românimii. Era primul semnal serios dat de sovietici în primăvara anului 1989, iar după acel semnal nici nu s-au mai prea preocupat de formele publice de atenționare. Era primul semnal clar dat de sovietici și de americani că România risca izolarea dacă nu făcea ceva. Scrisoarea aceasta, prin urmare, este departe să fi fost un moment întâmplător sau expresia vreunui Proces de conștiință al cuiva.

AMS: Am reconstituit traseul acestei idei, apoi scrisori. Ideea a aparținut sovieticilor, i-au dat-o lui Apostol, care nu a fost în stare să scrie ceva serios și așa a ajuns ordinul la Brucan. De la misiunea pe care a primit-o Apostol, în calitate de agent KGB, asta o știm sigur, de aici s-a pornit, a fost predată misiunea lui Brucan și, sigur, așa cum ați spus și dvs., un om cu certe calități a dus-o la îndeplinire. Caracterul său artificial este incontestabil de inițiativă neromânească. Pe fond, documentul era un mesaj trimis partidului, pentru a reacționa și a produce schimbarea lui Ceaușescu din interiorul partidului. A fost ales un grup de staliniști, tocmai pentru ca oamenii din jurul lui Ceaușescu să înțeleagă bine că mesajul vine de la Moscova. Noi mai știm un lucru, pe care eu îl arăt în carte, în volumul 4, partea I, că sovieticii nu voiau neapărat să facă tot circul pe care l-au făcut în decembrie, violențele și implicările vizibile. Ar fi preferat să producă transferul puterii spre Iliescu prin mijloace politice, simple, dacă se putea. Ceaușescu trebuia să-l asculte pe Gorbaciov și să se dea de bunăvoie la o parte, să lase puterea ori să fie răsturnat prin partid. Ei au mers pe un plan în escaladare, au încercat toate modalitățile pentru a obține rezultatul dorit. Ceaușescu rezistând, s-a ajuns la crimele din decembrie.

VM: Eu cred că aici trebuie să facem un inventar al considerentelor. În legătură cu scrisoarea, categoric că era adresată partidului, dar și dacă ținem seama că acesta era, la modul clar, o organizație de masă, se adresa prin urmare părții celei mai integrate politic din România. Este un aspect. Al doilea: era primul semnal că

regimul intră în degringoladă. Cu toate că este vorba de un document de mică însemnătate, „Scrisoarea celor şase" a fost un instrument din care, bine exploatat mediatic internaţional, s-a făcut un mesaj, ca un fel de ultim avertisment dat românilor.

AMS: Cred că, dacă făceau şi o mărgică, precum găina din povestea Punguţa cu doi bani a lui Creangă, tot s-ar fi cotcodăcit pe toate canalele mediatice ale lumii. Asta e sistemul şi astăzi.

VM: Nici nu mai încape îndoială.

AMS: Sigur, eu mă refer la uşurinţa cu care au fost manipulaţi românii. Aici eu văd principala eroare la noi, nu la străini. Uşurinţa asta cu care masele sunt manipulate la noi este în primul rând o slăbiciune a noastră. Avem o naţiune slăbită accentuat de perioada prea lungă a dictaturilor, perioadă în care naţiunea şi-a pierdut reflexele.

VM: Mă văd nevoit cu durere să vă dau dreptate. Dar tocmai din acest motiv naţiunea noastră nu trebuie abandonată, ci ajutată. Revenind la „Scrisoarea celor şase", putem observa astăzi că şi din punct de vedere doctrinar, ideologic, reprezintă un document retrograd. El însă a rămas ca o primă platformă timpurie, ţinând cont de primăvara anului 1989, a densităţii evenimentelor din acel an, ca o platformă care arăta cu claritate destinul României. Ce aş dori să spun? Cred că serviciile, atât cele occidentale, cât şi cele sovietice, intuiau că regimul Ceauşescu nu va ceda la rugămintea lui Gorbaciov, ceea ce s-a şi întâmplat. Niciunul dintre forurile partidului, nici Congresul acela al XIV-lea, ultimul, nu va fi în stare să-l descăuneze pe Ceauşescu. Nu era vorba de rolul pe care Securitatea îl avea, ipotetic, pentru că la acea oră Securitatea avea deja un rol secund. Nu mai era Securitatea omnipotentă din anii 1950 – 1960, nu mai era, cu toate păcatele ei, instrumentul acela de represiune din perioada când Brucan era redactor-şef la Scânteia şi lucrau mână în mână. Odată cu eroziunea regimului s-a produs şi eroziunea aparatului de Securitate. Pe mai multe căi. Poate va fi necesar să dedicăm un capitol subiectului Securitate.

AMS: Chiar voiam să vă propun acest lucru. De aceea vreau să-l discutăm separat.

VM: În ce priveşte ilegitimitatea regimului Ceauşescu, îşi are şi Securitatea rolul ei, iar degringolada regimului Ceauşescu este însoţită şi de degringolada aparatului de Securitate. Să nu se uite că exista controlul acestui regim asupra tuturor celor care ar fi Rost, într-un fel

sau altul, susceptibili să producă o revoltă populară. Controlul acesta a fost întotdeauna prevalent. În afara tanor acte, mai mult sau mai puţin legitime, de revoltă împotriva lui Ceauşescu – unele dintre ele cu totul minore sau ridicole, Derizorii, altele de grup, dar tot ineficiente –, nu s-a mişcat nimic în ţară şi aş putea spune că şi în unele locuri de afară, fără ca Securitatea să fie prezentă. Serviciile de informaţii pe această scenă a României s-au pregătit din timp pentru varianta care s-a şi produs. Că nu toate scenariile s-au potrivit, că a existat o variantă cu Iaşul, că a existat o variantă, cum aţi şi scris, o variantă la Cluj, o variantă pe toată graniţa de vest…

AMS: Şi una la Braşov, exploatând mişcarea spontană din 1987.

VM: Şi Braşovul, care a fost unul dintre punctele clare. Braşovul a dat şi va mai da semnale în ce priveşte ceea ce se întâmplă în România pe plan politic. Că nu toate aceste scenarii s-au potrivit în amănunt, este o altă problemă. Inevitabilul s-a produs. Nu s-a putut face despărţirea între regimul Ceauşescu şi naţiune, cum bine spuneţi în carte. Era previzibil că ne vom despărţi cu sânge de regimul comunist. Dar aici, atenţie! E cazul să ne întrebăm: această despărţire sângeroasă, care a dus totuşi la un număr halucinant de victime, a fost premeditată? Aici este locul să amintim că acest număr halucinant de victime n-a rezultat tocmai în momentele de despărţire…

AMS: Practic, în timpul represiunii de la Timişoara şi Bucureşti.

VM: Sigur, noi spunem „moment”, dar este vorba de câteva zile, 17 – 22 decembrie, după-amiaza. N-au rezultat datorită organelor de represiune, inclusiv Armata, care a avut rolul ei distinct. Totuşi, cei mai mulţi morţi n-au rezultat din represiunea ceauşistă. Acum este cazul să abordăm acest aspect. Trebuie să dăm acest răspuns: de ce a fost un număr mult mai mare de victime după fuga lui Ceauşescu şi nu înainte, când presiunea unui regim dictatorial, având toate pârghiile crimei la dispoziţie, era cea mai intensă, cea mai mare şi periculoasă. Nu, nu sub acest regim au murit cei mai mulţi oameni. Este un punct de la care trebuie să pornim întrebările şi, pe măsura puterilor noastre, şi putem, să dăm drumul răspunsurilor. Până în noaptea de 21 spre 22, presiunea regimului a fost prezentă din plin asupra forţelor de represiune, inclusiv în stradă, ţinând cont ca acolo se aflau armamentul greu şi tancurile, şi miile de militari înarmaţi şi miile de guri de foc, şi sutele de mii de gloanţe. Toate organele de represiune posibile erau deja în confruntare cu insurgenţii. Acesta este cadrul.

Prima problemă: ar fi bine de ştiut în ce măsură aceşti insurgenţi, din ultima noapte de rezistenţă, erau aşa de spontani cât păreau ei la prima vedere? Numărul mare de victime a rezultat după 22 decembrie după-amiază. Se ridică două probleme. Una: cum au funcţionat în continuare fostele organe de represiune? Au răspuns ele unui ordin de dezangajare şi de depăşire a reflexelor regimului totalitar pentru o represiune totală? Au răspuns sau nu la un astfel de ordin? Un răspuns se găseşte şi în cartea dvs. AMS: Şi în Raportul SRI…

VM: Şi în Raportul SRI, bineînţeles. În al doilea rând: un sindrom care, mă doare să vă spun, persistă şi astăzi. Anume, o dezarticulare în raport cu societatea a unor organe care, după aceea, acţionează haotic, producând în mod stupid victime la întâmplare. Să nu uităm că prostia şi nemernicia unor comandanţi, care nu au fost pedepsiţi nici până astăzi proporţional cu faptele lor, au jucat şi ele un rol nefast în apariţia acestui mare număr de victime. Este şi cazul Otopeni, mai sunt şi altele, le vom discuta. Nu sunt de acord că acele locuri au fost alese, iar acele masacre împotriva unei populaţii practic lipsite de apărare şi acele erori au fost urmarea unor scenarii deliberate. Nici nu pot fi de acord că teroriştii străini ne-ar fi vizitat, ca să ducă la un haos generalizat, şi că aceştia, teroriştii, ar fi produs haosul care s-a şi produs. Numărul mare de victime induce ideea că a fost un masacru de proporţii şi necontrolat. Atenţie! Nu putem spune, Şt asta v-o spun din interior, nu din afară, că cineva de sus a ordonat să se producă acele victime, pentru că ne-am afla pe o pistă eronată. Nimeni n-a ordonat, de la vârfurile noii puteri, haosul din stradă.

AMS: Domnule profesor, avem trei mari instituţii ale represiunii: Armata, Securitatea şi Ministerul de Interne. La ele v-aţi referit, nu este vorba de corpuri vagi.

VM: Ne apropiem de momentul execuţiei lui Ceauşescu. Iertaţi-mă, eu am o anumită fixaţie. Cu cele trei zile, 22 – 24 decembrie, finalul, condamnarea lui Ceauşescu şi aţi putut vedea că protagoniştii care au produs finalul acela dramatic, l-au ordonat şi l-au schiţat, nu întâmplător aceiaşi, au răspuns foarte recent, la finele anului trecut, că Ceauşescu trebuia omorât pentru că cei care, chipurile, luptau pentru el, pentru a-l salva, care ţineau cu fostul regim, numai în felul ăsta puteau fi descurajaţi. Şi, ca să nu se producă victime în continuare, vezi Doamne…

AMS: Dar teza asta a fost deja denunţată ca ridicolă, nu mai ţine.

VM: Teza nu mai ţine. Mai mult. Ea a fost falsă întru totul. Poate că în mintea celor care au motivat astfel ceea ce s-a produs exista o nevoie de justificare. Dar aici nu mai este vorba numai de faptul că s-a produs un simulacru de proces la Târgovişte şi că vinovăţiile lui Ceauşescu, conform capetelor de acuzare, ar trebui reevaluate. Haide să formulăm altfel, răspunderile vor trebui evaluate în sensul că, pentru adevăr, noi ştim că nu numai Ceauşescu era vinovat.

AMS: Contextul juridic, dar şi cel politic al procesului de la Târgovişte, eu le-am determinat în carte. Pot pune la dispoziţie foarte multe argumente asupra aspectelor juridice şi politice. O să ajungem şi la procesul acela. Ceea ce vreau eu acum este să dezvoltaţi analiza prin a coborî la nivelul comportamentului celor trei instituţii: Armata, Securitatea, Ministerul de Interne.

VM: Vreau doar să folosesc o frază de încheiere pentru intervenţia de mai sus.

AMS: Vă rog.

VM: Cele trei zile în care s-au produs majoritatea covârşitoare a victimelor din decembrie nu pot fi motivate de faptul că mai trăia Ceauşescu şi nici nu văd legătura organică între dispariţia lui Ceauşescu şi încetarea fenomenului terorist, care, de altfel, a fost mult mai complex şi de mai lungă durată. Trebuie să o spunem clar: nu au încetat pierderile de vieţi omeneşti odată cu executarea lui Ceauşescu. Aici ajungem la cele trei instituţii.

AMS: Aceste trei instituţii au fost de represiune, cât a existat şi a funcţionat influenţa politică a lui Ceauşescu. M-ar interesa o analiză a dvs. asupra comportamentului lor la trecerea pragului dintre regimuri. Cum spuneaţi mai devreme, foarte pertinent, că nişte comandanţi, nişte factori de decizie din interiorul acestor instituţii nu au trecut imediat de partea revoltei populare, au dat şi ordine stupide sau au acţionat ca urmare a unei misiuni ordonate din altă parte. Eu nu evit să spun, venite de la sovietici.

VM: Este categoria celor care au acţionat cu rea-credinţă. AMS: Haideţi să le luăm pe rând.

VM: Mai întâi, cred că cel mai simplu este să expediem chestiunea cu comenzile greşite. În totală necunoaştere a combatantului din faţă, în cazul nostru, din stradă, şi în total dispreţ faţă de efectele pe care le poate produce asupra populaţiei civile. Este evident că aceste comenzi au dus la masacre. Momentele acestea

puteau să fie evitate, dacă nu existau comandanţi stupizi, nepregătiţi, incapabili să acţioneze lucid în perioade de criză, deşi fuseseră, să zicem, pregătiţi pentru aşa ceva şi luaseră lefuri bune timp de mulţi ani de pace. La haosul care a permis masacrele au contribuit şi aceşti asasini, din prostie.

AMS: Da, dar vedeţi că Justiţia le zice „din culpă”!

VM: Noi nu suntem judecători aici, nu suntem nici procurori, să acuzăm în faţa unei instanţe judecătoreşti. Dar trebuie să spunem lucrurilor pe nume, pentru ca tânărul care se decide să pună uniforma militară pe el să ştie. Să o spunem însă direct: instituţii esenţiale pentru stabilitatea statului român erau angrenate în aşa ceva şi nu ştiau să le facă faţă în mod clar. Să mă refer la un aspect concret: Ministerul Apărării, seara de 23, până după miezul nopţii, când nou-instauratul ministru al Apărării, Militam, nu ştia ce se întâmplă. Atunci mulţi s-au prevalat de existenţa războiului electronic, de alte faze ale diversiunii, cu zvonistica ce părea că va copleşi orice ordin raţional.

AMS: Da, domnule profesor, dar toate astea erau provocate, nu erau întâmplătoare.

VM: Nu erau întâmplătoare şi se întreţinea deliberat haosul din care au rezultat victimele. Atunci a fost şi o situaţie din care au rezultat şi intenţii, prag critic, care au pus în cauză stabilitatea şi chiar existenţa statului român. S-a vrut să se ajungă, inclusiv protagonişti din afară au vrut să forţeze nota.

AMS: Nu există în momentul de faţă, cel puţin prin mărturii, de la cetăţeanul din troleibuz la ofiţerul din diferite structuri ale Armatei, revoluţionarii din CC, revoluţionarii de la Televiziune, manifestanţii din Piaţa Palatului şi foştii ofiţeri de Securitate, vorbesc de 22 decembrie ora 16.00, înainte de apariţia lui Ion Iliescu şi a altor personaje, nu există mărturii care să nu atragă atenţia că zvonurile privind otrăvirea apei, existenţa unor catacombe prin care terorişti-securişti trag, înainte să fi apărut fenomenul diversionist-terorist, provin de la

Armată. Există şi mărturii stranii, precum cea de la Academia

Militară, unde un ofiţer al armatei noastre, în uniformă, oprea

A

troleibuzele şi anunţa că apa este otrăvită. În Raportul SRI, există vreo două pagini în care – este raportul înaintat Senatului în

timpul mandatului dvs. de director al SRI – acolo sunt date nume, gradul, funcţia de ofiţer din MStM şi MApN, care transmiteau aceste zvonuri. Există amănuntul că aceste persoane îşi alimentau fanteziile după ce intrau în biroul în care se aflau generalul Stănculescu şi viceamiralul Dinu, şeful DIA. Fiind vorba de un document oficial al unei instituţii care se ocupă cu informaţii şi produce informaţie veridică, este o probă pe care istoricii nu au voie să o ocolească. Revenind la observaţiile dvs., în momentul în care vorbim de o acţiune deliberată de a crea haos, de un interes clar din străinătate, evident este vorba de sovietici, în momentul în care s-a declanşat acţiunea, cum se explică faptul că „agenţii" acestor misiuni sunt militari ai Armatei noastre. Sau erau deghizaţi?

VM: La această întrebare aş face următoarele precizări. Zvonistica aceasta viza nu numai producerea de haos şi dezordine, dar şi paralizarea întregii vieţi publice şi, în particular, a Securităţii. Paralizarea Securităţii, dacă ne referim la Securitate ca o stare de echilibru, asta este pe de o parte obiectivul vizat şi de departe cel mai periculos. Aici fac o altă precizare: şi cei care din interior au colportat şi au diseminat o asemenea stare de haos prin agenţii lor, îmbrăcaţi sau neîmbrăcaţi în uniformă, mulţi au acţionat din umbră sau având o cu totul altă vestimentaţie decât te-ai fi aşteptat de la nişte persoane aflate la comandă. Dacă haosul acesta a existat, inclusiv războiul psihologic dus vreme de aproape o săptămână cu zvonistica ce părea a fi principala dimensiune a dirijării evenimentelor, el nu s-a petrecut datorită existenţei unui centru articulat de unde se emiteau comenzi clare. Am văzut cu ochii mei cum persoane aflate provizoriu la nivelul puterii erau total depăşite de ceea ce se întâmpla afară. Nu doresc să bagatelizez rolul pe care acele persoane l-au avut, am vrut numai să reliefez contextul în care au acţionat şi măsura în care puteau fi eficiente pe postul pe care ajunseseră. Este foarte posibil ca o parte din explicaţia pentru executarea lui Ceauşescu să fi provenit de la alarmismul acesta supradimensionat, care era întreţinut. Aici ţinem cont şi de datele psihice personale ale fiecărui personaj implicat, inclusiv persoana numită Militaru. Cea de-a doua latură, mai puţin cunoscută şi evident mai puţin probată în toate documentele, este în ce măsură puterile străine căzuseră sau nu căzuseră la un consens cu privire la punerea în cauză a bazelor vitale ale statului român. Atenţie, nu căderea regimului Ceauşescu, pentru că acesta căzuse deja! În ce

măsură această naţiune… eu am stat de vorbă ulterior cu diferite persoane din alte ţări, privind existenţa acestui scenariu asupra statului roman, subiecte privind inclusiv destinul statului român astăzi, numind astăzi momentul decembrie 89 şi până în zilele noastre. Mi-a făcut uneori impresia că lucrurile erau treptat întinse până la punctul în care România trebuia menţinută într-o stare de haos şi dezarticulare. Erau două componente: echipe diversioniste care menţineau acea stare şi comenzile stupide, de pe urma cărora au murit acei mulţi oameni. În definitiv, revoluţia română se putea dispensa de acel cimitir al eroilor.

AMS: Aici o să vă rog să-mi daţi un răspuns. Am atins cumva problema comenzilor stupide date de cei de la Armată. Dar, unele dintre ele nu erau stupide, ci deliberat lansate…

VM: Deliberat şi cu rea-credinţă date.

AMS: Vă întreb: au existat astfel de comenzi stupide şi la Securitate?

VM: Aici este cazul să spunem că, din momentul 22, şi nu numai, ca urmare a comenzilor explicite date de generalul Vlad, cât şi ca urmare a faptului că mulţi dintre responsabilii aparatului de Securitate fugiseră sau se dezangajaseră sau se ascunseseră…

AMS: Şi eu am auzit că mulţi dintre securişti s-au ascuns, au fugit.

VM: Am stat de vorbă cu astfel de oameni, i-am chemat, i-am întrebat ce au făcut sau cum justifică această atitudine şi au recunoscut că au fugit, că s-au ascuns.

AMS: Este bine să arătăm şi acest aspect.

VM: Să-l arătăm fără părtinire.

AMS: Exact, pentru că se proiectează în ultimul timp şi o imagine de unitate a Securităţii, în ce priveşte atitudinea.

VM: Da’ de unde! Securitatea, dacă a încetat să mai existe organic şi să funcţioneze, ăsta este un fapt indubitabil. Sunt destule cazuri în care ofiţeri de Securitate, care au avut un rol în evenimentele care au precedat căderea, au căutat să se ascundă, să scape şi avem deja radiografia acelor cazuri. Securitatea, ca instituţie organică, acţionând pe baza unui plan şi acţionând unitar, eventual în baza unui ordin pentru probleme de criză, aşa ceva nu a existat. O spun cu toată răspunderea.

AMS: Este foarte important. Sunteţi persoana cea mai

autorizată.

VM: Nu exclud cazuri de implicare în masacrul care a urmat. Dimpotrivă, le includ.

AMS: Da, dar vedeţi că fenomenul diversionist-terorist nu a fost un caz al cazurilor, aşa cum s-a încercat să se acrediteze. Un caz al unor indivizi… Nu, fenomenul diversionist-terorist este o chestiune organizată din timp, pusă în aplicare după un plan.] Sfu intră în această categorie cei câţiva indivizi de la Securitate care n-ar fi executat ordinul lui Vlad, din fanatism, cum s-a spus, sau din nu ştiu ce considerente personale. Fenomenul pe care îl analizăm noi este o acţiune gândită, planificată cu mult timp înainte. Avem toate elementele pentru aşa ceva. Nu se potriveşte cu teza, lansată de altfel de Brucan şi Nicolaescu, a câtorva fanatici care, pe ici, pe colo, mai trăgeau cu câte o armă de vânătoare.

VM: N-ar fi putut să rezulte un haos atât de bine întreţinut, cu un număr atât de mare de victime, pornind de la aceşti presupuşi desperados. Lovind în momente şi în instituţii vitale ale statului tocmai în acel timp. Dacă am elabora o asemenea ipoteză, am fi de-a dreptul puerili. Nu dezvolt.

AMS: Din păcate, ea este lansată şi menţinută după 18 ani.

VM: Nu putem nega că au fost şi persoane care au făcut la un moment dat un gest necugetat sau disperat. Nu putem nega nici cazurile de paranoia. Le putem menţiona, ele sunt nominale şi nu avem de ce să le ocolim. Dar planul concertat potrivit căruia, din cauza unor acţiuni teroriste care au lovit pretutindeni, din anumite centre şi anume din centrele urbanistic vitale ale statului român, planul acesta nu putea rezulta din acţiunea individuală a unora şi a altora. El nici nu putea fi rezultatul întâmplării, chiar dacă au existat şi asemenea oameni, pentru că le-am văzut cu ochii mei asemenea comenzi, când unităţi anume se întăriseră cu armament în diferite clădiri şi trăgeau asupra bunăoară a Televiziunii. Pe de o parte au fost acţiuni individuale de terorism, dar astea n-au legătură cu fondul, au legătură explicită cu un număr de victime, foarte mic, rezultat într-un anumit loc, dar au fost de asemenea şi comenzi pentru nişte unităţi care ţineau de vechiul regim şi aveau misiuni speciale. Sunt acele unităţi de diversiune, de acţiune în condiţiile speciale.

AMS: Vă referiţi la unităţile aflate în subordinea DIA? Se tot vorbeşte de Batalionul 404.

VM: Ele au existat indiscutabil în acţiune. Eu nu vreau să vă spun acum numele unei anumite unităţi, pentru că nu am la îndemână documentele. Dar asupra acestui aspect trebuie să concretizăm şi să spunem clar: aceştia au acţionat acolo, dincolo, dincolo.

AMS: Aţi obţinut sau aţi văzut probe?

VM: Atâtea câte am avut, le-am consemnat în scris.

AMS: De ce vă întreb? Pentru că eu sunt în posesia nu numai a raportului SRI Sibiu, ci şi a corespondenţei pe care aţi purtat-o cu CSAT, cu Vasile Ionel. Ştiţi că el protesta pentru acel raport făcut la Sibiu de colonelul Rusan, şi i s-a trimis un răspuns cu presiuni, cu ameninţări. Pentru mine a fost un semnal că Rusan nu minţea şi că raportul lui atinsese adevărul, prin faptul că, după tot scandalul pe care l-a făcut Vasile Ionel, consilier pe probleme de securitate al preşedintelui Iliescu, şi după răspunsurile penibile venite de la Armată, în legătură cu faptele arătate de Rusan, dvs. l-aţi avansat şi l-aţi făcut şeful SRI Sibiu. Era clar pentru mine că şeful SRI, adică dvs., avea certitudinea că morţii de la Sibiu erau produşi de Armată, subliniez, în bună măsură prin acte teroriste.

VM: Rusan a fost… nu cunosc prea bine antecedentele acestui om, decât atât cât mi s-a prezentat, dar Rusan a fost un om întreg la minte, nepărtinitor şi bun profesionist.

AMS: Este şi opinia mea. Există anexe la acest raport, inclusiv benzi audio şi video?

VM: Vă confirm că asupra cazului Sibiu există probe, inclusiv audio şi video. Va trebui să le reproduceţi în cartea dvs., neapărat.

AMS: Am făcut-o deja, prin transcriere.

VM: Noi trebuie să susţinem afirmaţiile cu probe.

AMS: Cei de la DIA şi de la Armată neagă cu vehemenţă şi se apără de aceste acuzaţii. Problema este următoarea, domnule profesor, eu am încercat să nu cad în tentaţia de a da dreptate unuia sau altuia, de a spune: a tras instituţia Armată sau instituţia Securitate.

VM: Ideea de a lansa acuzaţii la adresa unei instituţii este păcătoasă şi falsificatoare.

AMS: Da, dar am această problemă. Nu vă ascund că am căutat cu disperare timp de patru ani de zile, şi aici pot să recunosc oricând o limită a mea sau o incapacitate de a descoperi adevărul, patru ani de zile de cercetare fundamentală, ştiţi ce înseamnă, în care 90% din timp şi din muncă l-am afectat verificării informaţiei… 90% din munca mea

a fost verificarea informaţiei la care ajungeam, pe care o primeam, pe care o auzeam sau o citeam într-un document. Şi problema mea este extrem de serioasă, aici vă rog să mă ajutaţi, pentru că în aceşti patru ani de zile toată informaţia şi toate verificările duc, în mod dureros pentru mine, spre Ministerul Apărării Naţionale, în privinţa fenomenului diversionist-terorist, şi nicidecum spre Securitate, aşa cum s-a strigat în timpul evenimentelor.

VM: Noi o să spunem aşa. O să fim nepărtinitori când este vorba de persoane aparţinând Securităţii. Ideea de a diaboliza o instituţie care nu mai există, de a-i atribui anumite eşecuri pentru că economia nu merge, de a se da vina pe diferiţi securişti, că aşa sunt ei, malefici, diabolici şi din cauza asta creşte preţul la benzină şi n-au pensionarii bani să plătească întreţinerea, este stupidă.

AMS: O să discutăm şi problematica primilor doi ani 1990 – 1991, dar vreau să revenim la această problemă. Nu discutăm instituţia MApN, mai ales că există o probă a veritǎţii indubitabilă: sutele de militari şi ofiţeri omorâţi în acest interval, 22 – 30 decembrie 1989. Militarii Armatei au fost victimele acestui fenomen diversionist-terorist. Asta este incontestabil, avem un număr foarte mare de militari ai MApN care au murit…

VM: Nevinovaţi!

AMS: Nevinovaţi. În niciun caz nu se pune problema că militarii aceia făceau un joc diversionist.

VM: Dacă îmi permiteţi: nu numai nevinovaţi, dar şi sacrificaţi.

AMS: Soldaţii, ofiţerii, unităţi întregi au fost victimele acelei acţiuni. Dar, când este vorba de organizarea acestor turbulenţe, când este vorba de locul de unde au pornit diversiuni de toate soiurile, inclusiv acţiuni teroriste, de ce toate lucrurile se duc spre Marele Stat Major şi DIA? Că acolo se duc mai toate probele. Aici vorbesc de probe care vin inclusiv de la fosta conducere a statului şi inclusiv de la Armată. Ca director al SRI şi cel care aţi prins perioada imediată, proaspătă, în care s-au făcut cercetările, aţi primit rapoarte de la judeţe, aţi primit rapoarte de la alte instituţii, aţi avut acces la documentele secrete ale Securităţii…

VM: Nu toate erau credibile. Multe erau îndeajuns de superficiale.

AMS: Sunt convins, am şi întâlnit, că erau şi baliverne.

VM: Am cerut explicaţii pentru o serie de probleme de fond, de

exemplu modul în care s-au aprins instantaneu focarele de conflict. Până în momentul în care mulţimea a intrat în casa din Primăverii, procesul a fost dirijat şi, atât cât se putea, ţinut sub control. Atunci s-a declanşat haosul şi apoi a fost întreţinut, lucruri pe care le-am depistat într-o anumită măsură prin reconstituire.

AMS: Dar aţi afirmat că această dezorganizare a fost întreţinută deliberat pentru nişte scopuri. VM: Cu bătaie lungă.

AMS: Speranţele pe care şi le pun istoricii onorabili, mă refer numai la ei, pentru că sunt mulţi fantezişti în chestiunea asta, speranţele pe care şi le pun istoricii onorabili că peste câţiva ani vor avea acces la documente… că d-aia nu scriu acum, că n-au documentele, că este prea devreme… sunt deşarte.

principalele documente pe care le aşteaptă ei au fost distruse, falsificate…

VM: Sau se află în locuri intangibile.

AMS: Eu m-am uitat pe registrele, documentele DIA din acea perioadă şi ele sunt mai curate decât pagina albă pe care o aveţi dvs. în faţă.

VM: Suportaţi o paranteză?

AMS: Vă rog.

VM: Este semnificativă pentru un anumit mod banditesc de a acţiona. O casă, hai să zicem, vilă a fostei Securităţi, se află şi astăzi în proximitatea aeroportului Otopeni.

AMS: Andruţa sau Postelnicu, nu ştiu cine stătea pe acolo.

VM: Nu am habar. Acea casă a fost rasă cu tunurile, distrusă până la jumătatea ei de jos.

AMS: Sunteţi pe subiect. Este vorba de zvonul care a circulat, care a fost lansat inclusiv prin Televiziune, că în acea casă s-au refugiat Postelnicu şi şefii Securităţii. Postelnicu era lângă ei, în clădirea CC, generalul Vlad era cu ei grămadă acolo, iar şefii Securităţii erau ascunşi sau inactivi. Avem imaginile de la Televiziune în care se anunţa că toată conducerea Securităţii este refugiată în acea casă.

VM: Ce mi-au spus oamenii din administrarea acelei vile şi care ştiau bine ce reprezintă ea de fapt. În apropierea acelei case, interpusă între casă şi aeroport, era o magazie imensă unde Securitatea aduna capturile ei, whisky, ţigări şi alte valori foarte tentante. De acolo, acele cantităţi s-au cărat cu camioanele Armatei şi au fost duse într-o direcţie care, sincer, nu m-a interesat. Whisky-ul şi ţigările Securităţii

chiar nu m-au interesat. Punând să se refacă clădirea – chiar am folosit-o pentru nişte întâlniri foarte interesante, inclusiv cu şefii marilor servicii care ne-au vizitat, şi cel sovietic şi cel chinez –, am întrebat… pentru că şi costurile refacerii unei clădiri nu erau aşa de mari atunci, n-am vrut să las o ruină din patrimoniu. A fost şi un semnal de revenire la normalitate, pe care am căutat să-l dau instituţiei. Refăceam şi structurile funcţionale ale instituţiei şi refăceam şi patrimoniul ei. Am întrebat: care este explicaţia de fond în ce priveşte distrugerile? N-a trebuit să insist, deoarece dovezile erau extrem de clare. Pentru a acoperi furtul cu camioanele, furt care s-a făcut la depozitul de bunuri capturate de Securitate, s-au pus tunurile pe vilă, motivând acelaşi atac terorist, care ar fi acţionat acolo, adică Postelnicu şi Andruţa trăgând, chipurile, din acel loc. Cum spuneaţi… baliverne. Distrugerea aceea a fost deliberată, pentru a se acoperi un jaf făcut de unii de la Armată, care au trimis special camioane din parcul auto al unei unităţi pentru a fura, cu scopul precis de a fura obiectele acelea. Unul dintre motivele pentru care anumite obiective au fost distruse sau atacate cu foc concentrat şi de durată a fost jaful generalizat. AMS: Din ordin superior?

VM: Din ordin superior şi nu numai. Fiindcă diferiţi potentaţi locali, care ştiau ce se întâmplă sau ce se află într-un loc, au găsit cu cale să profite de paranoia cu Securitatea pentru a o jefui. Pur şi simplu. A fost exact aşa cum se întâmplă când se prăbuşeşte un avion şi umblă tâlharii să jefuiască resturile. Îmi pare rău de analogie, dar se impune de la sine.

AMS: Credeţi că a fost şi o reacţie instinctivă a unor comandanţi din Armată? Unii dintre ei erau bănuiţi sau chiar documentaţi ca agenţi sovietici. Credeţi că au vrut să se răzbune pe Securitate sau să şteargă urmele? Nu e vorba numai de Militam. Credeţi că fenomenul acesta diversionist a avut şi acest scop?

VM: Şi, şi. Cazul Trosca arată acest lucru. Este deja clasic, dar şi ilustrativ pentru o anumită stare de spirit. S-a folosit situaţia de haos pentru deturnarea unor ordine în plasa cărora au căzut mulţi nevinovaţi, şi din Securitate, şi din Armată, soldaţi şi ofiţeri. Am avut ocazia să vă povestesc şi să relatez şi Senatului cum am abordat eu problema asta, întrebându-i şi pe Iliescu, şi pe Militam, scena se petrecea la MApN, de ce stăm noi la podea, cu lumina stinsă şi perdelele trase şi afară nişte militari, dispuşi concentric în jurul

sediului Armatei, trag orbeşte într-un întuneric din care li se răspunde cu gloanţe. Şi Uii s-a spus că este caz de terorism. Şi astăzi şi eu sunt gata să apreciez că era caz de terorism, întreţinut deliberat.

AMS: Cine întreţinea această diversiune? Cine trăgea cu gloanţe în Ministerul Apărării?

VM: Atunci, chiar în 23, înspăimântaţi de ce se întâmplă, au fost chemaţi să apere revoluţia, vezi Doamne, şi s-au dat arme unor terţi şi din acel moment a început haosul. O parte din haosul de care vorbim este explicabil astfel. Mulţi oameni, din momentul în care le pui armamentul în mână, devin altceva decât erau ei de obicei. Aşa cum un individ, dacă îi pui arma în mână şi îl trimiţi în pădure, trage în tot ce mişcă, şi de frică, şi din dorinţa de a omorî. Revin: o parte din haos se explică prin faptul că civili, care nu erau instruiţi, au primit arme şi astfel de guri de foc s-au creat peste tot. În felul acesta s-au distrat vreo trei zile, au fost persoane care chiar s-au distrat, cu armă în mână, cu sursă de muniţie la îndemână, mutându-se de pe un acoperiş pe altul, ca să lupte cu teroriştii de sus şi de jos. Este uşor de alunecat în haos şi mai greu să te păzeşti de el. Dincolo de toate acestea stă ceea ce am mai discutat: eu ştiu că a existat un plan deliberat ca în România acelui timp să nu se ajungă prea repede la un echilibru şi la o stare normală de lucruri.

AMS: Fac o trimitere, pentru că îmi este cea mai apropiată, nu din orgoliu, la volumul patru. Documentele comisiei Bogomolov sunt clare. Ideea era că regimul Ceauşescu a dus lucrurile din ţară atât de departe, a forţat rezistenţa poporului roman atât de mult, încât estimau sovieticii că în primăvara anului 1990 va izbucni o revoltă populară spontană, generalizată, necontrolată, subliniez, care va împinge România spre Occident, scoţând-o rapid din OTV. De aceea sovieticii aveau nevoie de o intervenţie care să controleze schimbarea.

VM: Eu voi răspunde la întrebarea dvs., cât se poate de logică şi poate unica îndreptată spre fondul real al evenimentelor, dacă a existat sau nu un plan extern care a alimentat inclusiv stările de terorism. Nu neapărat prin oameni aduşi din afară, ci prin grupuri special formate, care să inducă şi să întreţină stări de haos. În dimineaţa de 24 decembrie, lucrurile ajunseseră atât de insuportabile, încât în noaptea de 23 spre 24, la Ministerul Apărării, s-a ajuns, date fiind şi împuşcăturile de afară, s-a ajuns către 11 – 12 noaptea la ideea că trebuie făcut un apel de predare a armamentului de către populaţia

civilă. Am redactat eu, împreună cu Aurel Dragoş Munteanu, acolo, în cabinetul ministrului, un text care apoi a devenit document.

AMS: Este un decret-lege din 26 decembrie.

VM: Nu, nu. Nu vorbim despre acelaşi lucru. Era un apel.

AMS: A, este vorba de apelul citit de dvs. la Televiziune!

VM: Citit de mine, pentru că Iliescu era răspicat, iar Dragoş Munteanu nu a vrut să se implice, fiind om din Televiziune, şi a propus să-l citesc eu. În cursul nopţii nu se prea putea dormi, nici nu era loc. Iliescu a dormit în patul ministrului Apărării, acolo, înghesuit.

AMS: Camera de odihnă, cum se numea.

VM: În dimineaţa de 24 ne-am dus cu toţii la Televiziune, şi Iliescu, şi Roman, grupul acesta, Brucan, parcă şi Mazilu, şi am citit acel apel cu un glas destul de răţoit. Asta a fost suficient ca eu să devin persoană publică. Seara deja, mergând să iau masa de Crăciun cu fiul meu, cu greu am reuşit să-l contactez telefonic, pentru că l-am dus la o familie, nu l-am lăsat să stea la noi în apartament în Ştefan cel Mare, l-am dus la o familie, la Obor. Acolo am mâncat cu el masa de Crăciun, călătorind cu metroul şi am fost recunoscut… Sunt amănunte care nu au importanţă. Ce vreau să vă spun este că, în dimineaţa de 24, tot grupul ăsta…

AMS: Nucleul CFSN…

VM: Mă rog, spuneţi-i cum vreţi. Chestiunea este că am citit acel material cu un glas despre care unii au spus că era autoritar. După părerea mea, a fost un început de normalizare.

AMS: Aici vreau să vă opresc puţin, pentru a vă da câteva elemente necesare analizei dvs. Eu am proba documentelor emise de generalul Stănculescu începând cu ora 10.07 din CC

Omul a dat o lovitură de stat militară. Cunosc felul în care l-a evacuat pe Ceauşescu şi ordinele ministrului Apărării privind deposedarea lui Ceauşescu de putere. Acolo există şi ordinul de a se interzice cu desăvârşire a se da arme la Gărzile Patriotice. Acest ordin există, cu dată şi oră, nu poate fi pus în discuţie, problema este că ordinele lui Stănculescu, decisive în acel moment, au o particularitate pe care prea puţini o cunosc. El emite înainte de 13.30 un ordin de retragere totală a forţelor MApN în cazărmi, după care, la 13.30, dă un ordin, celebra notă telefonică nr. 39, prin care trupele MApN preiau controlul asupra tuturor centrelor de putere, CJP-uri, inclusiv Televiziunea. În momentul în care studiezi cu atenţie şi faci un studiu

comparativ al acestor ordine cu stenograma apariţiilor de la Televiziune, constaţi cu tulburare că ordinele Ministerului Apărării, ordinele ministrului Stănculescu erau răspunsuri, erau reacţii la ceea ce se spunea pe ecran. Apărea Lupoi şi spunea o prostie, apărea Militaru, apărea Sergiu Nicolaescu impacientat şi anunţa că la MApN nu este nimeni, Lupoi la fel, apoi vine a doua sau a treia oară şi anunţă că ministru este Militaru… Ei bine, toate aceste apariţii periculoase pentru cei de la Armată… apropo, a strigat la un moment dat Dinescu: să schimbăm conducerea Armatei, vrem comandanţi noi! Toate astea au declanşat o explozie de furie şi o spaimă la MApN. După atâţia ani de zile, lumea nu mai ţine minte, are o imagine vagă. Îl ţine minte pe Militaru strigând: Opriţi măcelul! mai are impresia vagă că Brateş chema trupe şi dirija bătălii… dar ceea ce s-a spus atunci pe ecran cu exactitate, lumea a uitat. Or, acolo se află multe secrete ale reacţiei conducerii Armatei şi poate şi unele aspecte ale fenomenului diversionist-terorist. Încercaţi să vă aplecaţi şi dvs. asupra acestui text şi veţi avea, estimez, cel puţin două reacţii: una de izbucnire în râs, un râs amar, şi doi: vă veţi da seama că multe dintre întâmplările nefericite pe care le-aţi invocat mai devreme provin din reacţia conducerii MApN la ceea ce se întâmpla la Televiziune. Toate aceste semnale au avut un efect devastator asupra generalilor din conducerea Armatei, agenţi sau nu ai sovieticilor, a celor implicaţi direct sau indirect în crimele de la Timişoara şi Bucureşti, care ştiau că executaseră ordinele ilegale ale lui Ceauşescu şi care mai ştiau că pedeapsa pentru aceste fapte, potrivit legilor de atunci, era plutonul de execuţie. Exista încă pedeapsa cu moartea. Au reacţionat violent, domnule profesor. Am mărturii.

VM: Asta explică fără îndoială şi trimiterea acelor unităţi de care vă spuneam mai devreme pentru a produce haosul. Şi mă refer la unităţi ale lor, pe de o parte…

AMS: Adică cele de la DIA?

VM: Acelea şi altele, acoperite, disimulate în tot felul de ţinute civile.

Bucureşti, 30 august 2005

AMS: Avem două probleme, pe care le putem discuta în amănunt, legate de evenimentele de la Televiziune. Prima se referă la un incident ciudat. După cum s-a văzut, în faţa Televiziunii, pe bulevard, au stat mult timp două camioane militare ciuruite. S-a spus

după aceea că erau ale teroriştilor. Cu acele camioane fuseseră aduşi militari de la o unitate de construcţii, echipaţi în combinezoanele de lucru, relativ negre, înarmaţi, o unitate care lucra în zona Brâncoveanu, unitate asupra căreia s-a deschis foc şi care a ripostat, apoi s-a retras pe străduţele din apropiere, în casele şi curţile din faţa Televiziunii.

VM: Să ne înţelegem: nu aceştia sunt teroriştii.

AMS: Dar au fost luaţi ca atare.

VM: Nu astfel de soldaţi erau teroriştii, soldaţi care trăgeau un foc-două şi apoi o luau la goană sub ploaia de gloanţe care cădea de la Televiziune. Dar scena face parte din scenariul cu teroriştii.

AMS: A doua problemă se referă la acei indivizi în combinezoane negre, atletici, foarte agili şi bine antrenaţi, care trăgeau din diferite imobile şi uneori au fost văzuţi cărând lăzi cu muniţii în diferite locaţii.

VM: Pe aceştia i-am văzut cu ochii mei. Dar, vă rog să reţineţi, şi nu o spun numai pentru dvs., ci în primul rând Pentru cei care se apleacă asupra acestui text, vă rog să reţineţi că teroriştii, teroriştii adevăraţi, nu umblă în combinezoane negre şi nu cară lăzi cu muniţii sau lăzi cu arme. Pentru că cei pe care i-am văzut eu cărau o ladă foarte cunoscută celor cu instrucţie militară, cât de cât, cărau o ladă cu arme. Lumea nu cunoaşte şi nici nu avea de unde să ştie cum arată teroriştii adevăraţi, cum se deghizează în civili, cum acţionează complet acoperiţi, cum trag cu o anume eficienţă, cum provoacă teroarea. Nimic din toate astea nu se potriveşte cu ceea ce a văzut destulă lume la Televiziune. Repet: teroriştii adevăraţi nu se îmbracă în uniforme, în combinezoane, pentru că şi aceasta este un semn distinctiv, şi nu cară diferite lucruri dintr-un loc în altul.

AMS: Observaţia mi se pare foarte importantă pentru tot ce înseamnă literatura scrisă şi orală a evenimentelor din decembrie. Dar ceea ce spuneţi duce spre ideea că luptătorii în combinezoane negre, cărând lăzi cu muniţii, trebuie să fi aparţinut unei instituţii, unor unităţi ale unei forţe interne. Cine putea fi?

VM: Între cele două delimitări făcute de dvs. există următoarea legătură: în ambele cazuri, atât cei care umblau în combinezoane negre, cărând şi lăzi cu armament, şi soldaţii de la construcţii, întâmplător şi ei în combinezoane negre, există primul loc comun că asupra ambilor s-a tras din Televiziune. Precizez încă o dată, pentru cititorii acestor pagini, că acei soldaţi şi acei combatanţi profesionişti

proveneau de la Ministerul Apărării. Şi că, la acea dată la care conflictele se succedau în faze deosebit de violente, deja cu 24 de ore în urmă se spusese: „Armata e cu noi!" Şi totuşi, conflictul continua, alimentat cu faze dintre cele mai violente şi cu numeroase victime, într-un mod ciudat. Televiziunea era apărată de forţe ale Armatei, comandate însă de generalul Tudor. Ulterior s-a spus că generalul Tudor, se pare pensionar la data aceea, autoinstalat comandant al dispozitivului de apărare al Televiziunii, se spunea că acest general Tudor nici nu era în regulă din punct de vedere psihic. Există destule persoane care pot proba cu toată obiectivitatea aceste aspecte. Pentru noi rămâne de lămurit cine a atacat Televiziunea şi cine a ripostat cu foc.

AMS: La aceste două întrebări există deja un răspuns public, gste răspunsul dat de domnul Sergiu Nicolaescu. Domnia sa, care nu este o persoană oarecare, ci preşedintele Comisiei de cercetare a evenimentelor din decembrie, a afirmat că Televiziunea era apărată de paraşutişti şi de revoluţionari care au luat sau primit arme, iar atacarea Televiziunii de afară a fost făcută de USLA, care avea şi un sediu pe undeva prin apropiere. Conform unor mărturii din Televiziune şi potrivit unor persoane care au rămas ulterior în grupul lui Ion Iliescu, domnul Sergiu Nicolaescu ar fi tras în apărarea Televiziunii şi ar fi doborât doi astfel de teroriştii în combinezoane negre. Aţi întrebat cine a tras spre Televiziune şi cine a tras din clădirea Televiziunii? V-am dat un răspuns.

VM: Spiritul combativ al domnului Nicolaescu, într-o problemă delicată ca aceasta, pentru mine prezintă o prea puţină importanţă. După cum şi mărturiile domniei sale îmi ridică serioase semne de întrebare.

AMS: Dar dacă a împuşcat doi teroriştii şi se demonstrează că teroriştii şi terorismul nu au existat, în ce postură ajunge domnul Nicolaescu şi alţii care au tras în acele zile şi nopţi?

VM: Vom ajunge şi la aceste concluzii când va fi momentul. Până în prezent nu s-a probat că a tras vreo unitate antitero din Bucureşti, aflată sau nu în apropierea Televiziunii, şi eu ştiu cam unde ar putea fi situată unitatea de unde se afirmă că ar fi provenit. Aceste lucruri n-au putut fi probate.

AMS: Teoretic, nu înseamnă că n-au existat. Poate că operaţiunea a fost foarte bine acoperită şi au fost şterse toate urmele?

VM: Dacă ele sunt probate, este bine, pentru că mare parte dintre combatanţii de la fosta USLA sunt în viaţă, ca şi principalii conducători şi participanţi la evenimente, direct sau indirect. În niciun caz nu se poate da crezare cuiva, indiferent cine este el, fără a stabili cu martori şi documente dacă respectiva unitate s-a implicat sau nu.

AMS: Eu am văzut în stenograma audierii dvs. de la Comisia senatorială că aţi apărat cu vehemenţă, cu forţă, această unitate, USLA, împotriva acuzaţiilor care i se aduceau.

VM: Nu am avut alt motiv decât acela că, de multe ori, ca să se ascundă participări sau complicităţi care implică grave semne de întrebare, se dădea vina pe această unitate, care a fost consemnată în cazarmă, şi nu avea niciun fel de posibilitate de a circula liber în perioada la care ne referim. Ar fi bine să se stabilească dacă s-au dat ordine de ieşire, cu excepţia acelui caz dramatic, când două sau trei echipaje au fost chemate la Ministerul Apărării…

AMS: Cazul Trosca…

VM: Cazul Trosca. Cu excepţia acestuia, din seara de 23 decembrie, într-o perioadă limitată de timp, până când focul a încetat pe tot teritoriul şi n-a mai fost vorba de niciun conflict, nu se poate proba vreo implicare a USLA. Lucrurile astea este bine să fie stabilite pe bază de documente şi mărturii şi nu pe baza presupunerilor unei persoane aflate într-o stare euforică, era să zic regizorală, care pur şi simplu să nu fi ştiut, dar totuşi să fi afirmat. Zvonurile privind teroriştii şi implicarea USLA nu se referă numai la faza cu Televiziunea. Peste tot unde apărea ceva cât de cât suspect, pentru ca să se acopere vinovăţii şi chiar crime, a fost invocată USLA, situaţie pentru care, cu vehemenţă, am pledat, pentru că ştiu că erau consemnaţi în cazărmi în urma unor ordine precise, care s-au dat înainte ca schimbul de focuri şi conflictele din jurul Televiziunii să se fi produs.

AMS: Sunt în posesia unei informaţii care este şi verificată, verificată cu martori, cu persoane care totuşi au avut funcţii importante în acest stat. În noaptea de 23 spre 24 decembrie 1989, Ambasada SUA, printr-o legătură, şi anume Corneliu Bogdan… nu mai intru în detalii acum, omul tocmai venise din America şi afirmase că a venit cu o misiune… dar Corneliu Bogdan este acela care, în numele unor înalţi funcţionari de la Ambasada SUA, oferă sprijin logistic, constând în aparate de ochire pe timp de noapte şi arme sofisticate – armament perfecţionat pentru tragerea pe timp de noapte şi pentru

lupta împotriva teroriştilor –, ei bine, Ambasada SUA oferă acest sprijin unităţii antiteroriste româneşti, adică USLA. Sigur, telefonul l-a dat la grupul CFSN, au stat de vorbă şi cu domnul Petre Roman, care a confirmat acest fapt. Este posibil ca această ofertă americană de armament perfecţionat şi de aparatură sofisticată să fie făcută USLA, când această USLA este acuzată de unii că era organizaţia care producea fenomenul terorist? Este posibil ca americanii să înzestreze o organizaţie teroristă cu aşa ceva? Sau SUA ştiau mai bine adevărul?

VM: Iertaţi-mă, ca să nu greşim. Voi rămâne definitiv de partea acelora care doresc probe foarte sever constituite în ce priveşte implicarea USLA, măcar printr-o singură persoană, în acţiuni de natură teroristă. Faza aceasta cu Corneliu Bogdan, care oferă ajutor pentru USLA, mi se pare foarte uşor de descifrat, întrucât, să nu se uite, din 1975, Ambasada SUA, ca şi astăzi, a avut şi are ca unic mijloc de protecţie în România, considerat partener preferat al oficialităţilor americane, această unitate de luptă antitero…

AMS: Completez eu: USLA înfiinţată în Germania, la Wiesbaden.

VM: Fără îndoială. Ce aş dori să vă mai spun: să nu cumva să facem erori infantile, confundând titulatura unei instituţii din vremea comunismului cu fondul activităţii acelei unităţi. USLA n-a luat fiinţă pentru că aşa a dorit Ceauşescu. Sau că aşa a dorit vreun înalt funcţionar al statului comunist. Înfiinţarea acelei unităţi pe baza celor mai înalte principii de antrenament antitero era o cerinţă, pentru că de la începutul anilor 1970, vă aduceţi aminte, s-au întâmplat o serie de atacuri teroriste, inclusiv cel de la München împotriva lotului olimpic israelian. Şi alte atacuri abominabile, iar fiecare ţară, indiferent de coloratura politică sau de apartenenţa la vreun bloc politico-militar, şi-a înfiinţat aşa ceva. Cu menţiunea că România a avut această trupă de elită, Pregătindu-se la cele mai înalte standarde fizice şi psihice pentru a face faţă misiunilor, îmi permit să aduc un elogiu şi pe această cale acelor luptători care, în repetate rânduri, şi-au demonstrat profesionalismul. Şi vreau să vă mai spun, şi în calitate de întemeietor al Serviciului Român de Informaţii, că unica unitate unde n-am avut probleme cu combatanţii şi cu trierea personalului, altele decât cele cu comandanţii acestor unităţi, nu la nivelul informativ sau la nivelul luptătorilor care răspundeau de apărarea propriu-zisă, a fost USLA.

AMS: Da, dar vedeţi că tocmai datorită acestor aspecte a fost cel mai uşor şi credibil să te gândeşti că teroriştii erau ei, cei

superantrenaţi şi dotaţi.

VM: Vă repet: atât din punct de vedere fizic, cât şi psihic, antrenamentul era extrem de special şi nu avea niciun fel de legătură cu ideologia comunistă, deci niciun fel de înregimentare ideologică nu putea fi posibilă aici. Aceşti luptători aveau un cod special şi răspundeau numai la comenzi legate de provocări extrem de aparte, legate de profesia lor, nicidecum să iasă în stradă la comenzi ale nu ştiu cui şi să întreprindă acţiuni împotriva instituţiilor statului. Pe de altă parte însă, vedem cât de mare este mârşăvia acuzaţiilor împotriva lor, pentru că numărul mare de victime, am mai discutat, de după 22 până în jurul datei de 25 – 26, când lucrurile s-au mai potolit, ascunde nişte complicităţi şi greşeli de comandă flagrante. Acest lucru a determinat ca şi unii, şi alţii, din superficialitate sau din rea-credinţă, să aibă tentaţia să dea vina în mod facil pe brigadă.

AMS: Structură cu o pregătire asemănătoare, poate nu atât de performanţă, dar totuşi o structură cu preocupări asemănătoare, nu mai exista decât la DIA, la cercetare.

VM: Nici aceştia nu puteau avea nici antrenamentul, nici armamentul pe care îl aveau cei de la USLA.

AMS: Şi atunci?… Cine au fost, totuşi, aceşti oameni care au terorizat populaţia României în acele zile?

VM: Asta trebuie să învedereze analiza noastră. Eu presupun că au existat nişte ordine pentru anumite unităţi de cercetare în adâncime, cum s-a spus atunci, că anumite ordine date unor comandanţi care nu mărturisesc public nici astăzi acest lucru, de teama de a nu fi trimişi în faţa justiţiei pentru faptele respective, aceste unităţi şi-au continuat misiunea lor în împrejurări excepţionale, după căderea lui Ceauşescu şi a regimului său, regim pentru care fuseseră îndelung îndoctrinaţi să-l apere. Ipoteza cea mai plauzibilă este că asemenea unităţi ale Armatei au intrat în acţiune potrivit unui cod profesional inaccesibil multora dintre cei care au făcut mărturisiri.

AMS: Încă de pe vremea lui Ceauşescu erau pregătiţi astfel?

VM: Încă din acel timp, în cel mai deplin secret. Şi să nu discutăm cam cum se compartimentau şi câtă secretomanie exista între diferitele structuri ale Armatei române. Abordarea în această manieră şi presupunerea că unităţi regulate, de mici dimensiuni, dar deosebit de eficace în privinţa antrenamentului şi a dotării ar fi existat în Armata română, nu înseamnă un blam la adresa Armatei române.

AMS: Am stabilit acest lucru, inclusiv prin argumentul simplu că Armata, ofiţeri şi soldaţi, a fost victimă a acestui fenomen.

VM: Cei care atunci au răspuns, la comandă, de acţiunile Armatei române în teritoriu ar fi avut cu toţii o anumită complicitate vizavi de pregătirea secretă a acelor unităţi speciale. Implicarea unor generali şi a unor mari comandanţi de unităţi, vinovăţiile acestora, prezumţiile de vinovăţie a unora dintre ei în haosul generat de fenomenul dezarticulării comenzilor, cum discutam mai devreme, sunt deja stabilite şi n-au legătură cu fondul acestei chestiuni.

AMS: Sunt perfect de acord.

VM: Dar a nu vedea că sub ochii atâtor martori, când scenele din jurul Televiziunii, unele dintre ele extrem de critice, vezi faza cu elicopterele care atacau trăgând cu foc asupra antenelor de pe acoperişul Televiziunii. Eram în Televiziune în acel moment şi am văzut şi auzit focurile acelea…

AMS: Dar ştiţi că faza asta cu elicopterul care a atacat Televiziunea, imagine înregistrată şi pe film, imagine în care se vede că elicopterul era fără însemne, a fost descifrată. Elicopterul era trimis de la Comandamentul Aviaţiei, de la generalul Rus.

VM: Dacă răspunderea asupra atacurilor asupra Televiziunii a fost stabilită, cu atât mai bine. A escamota răspunderile şi complicităţile, sau ignoranţa, de către unii şi alţii cu acele unităţi care au continuat focul pe toată durata zilei de 23, că atunci s-au petrecut, din seara zilei de 22 până în noaptea târziu din 23, atacurile asupra Televiziunii, asupra Radioului, asupra clădirii fostului CC au continuat. A ignora acest lucru şi a inventa motive puerile, cum ar fi intervenţia USLA, înseamnă nu numai necunoaştere, ci şi rea-credinţă şi ceva mult mai periculos, a escamota vinovăţiile clare ale unora.

AMS: Domnule profesor, sunt două chestiuni importante pe care vă rog să le comentaţi. Şi aici apelez la dvs., în măsura în care SRI, făcând cercetările pentru raportul preliminar, a dat şi peste aceste informaţii. În Raportul SRI există şi pasajul în care SRI pune sub semnul întrebării deplasarea la CC în după-amiaza de 22 decembrie a generalului Eftimescu, după un contact pe care l-a făcut cu reprezentanţa sovietică a Comandamentului Unit al OTV la Bucureşti. Un contact timpuriu cu sovieticii al lui Eftimescu. El era bănuit de Securitate că ar fi avut de mult legături cu sovieticii. Aceasta este o problemă. A doua este că, în noaptea de 21 spre 22 decembrie, îl avem

pe viceamiralul Dinu timp de mai multe ore în clădirea CC, între orele 3.00 şi 4.45. El

„Pe data de 22 decembrie 1989, în jurul orei 09.00, general-locotenent Eftimescu Nicolae l-a primit în sediul MStM pe ataşatul militar C.F.A.U. (reprezentanţa la Bucureşti a Comandamentului Forţelor Armate Unite din OTV, n.a.), contraamiral Mihailov, cu care a purtat o discuţie de aproximativ 30 de minute. La întrevedere a participat şi Mircea Dumitru, şeful Biroului special, ca translator de limbă rusă, iar maiorul Lungu Gheorghe, ofiţer în cadrul aceluiaşi birou, a asigurat protecţia. Acelaşi general Eftimescu Nicolae, revenind de la sediul fostului CC al PCR (cam cu o jumătate de oră înainte de decolarea elicopterului cu care a fugit cuplul Ceauşescu), a fost însoţit de un grup de patru civili, care au rămas în aşteptare la punctul de control" (Raport SRI, pp.15 – 16, Bucureşti).

E

de.

a fost însoţit de un ofiţer de la structurile de cercetare ale DIA, care a rămas acolo şi a lucrat ceva pe hartă, nu ştim ce. Ce putea să lucreze cercetarea de la DIA pe harta grupei operative a represaliilor din noaptea de 21 spre 22 decembrie? Acel ofiţer al DIA, care răspundea de unităţile de cercetare ale DIA, a lucrat ceva pe harta represiunii sub comanda lui Milea şi evident, a lui Eftimescu, adjunctul şefului MStM, ofiţerul cu funcţia cea mai înaltă în comandamentul de represiune. Întrebarea mea este următoarea: a reuşit SRI să identifice natura acestor informaţii? Sau: credeţi că este credibilă ipoteza că, de fapt, atunci, în acel omenit, Ceauşescu şi Milea au dat acel ordin de intrare a aceloritâţi în acţiune, potrivit doctrinei apărării de atunci, şi prin zorganizarea conducerii MApN… Milea mort, Guşă la Timişoara, Stănculescu în ghips… aceste celule de luptă n-au mai putut fi contactate şi oprite din acţiune? Vă întreb din nou: credeţi că cea mai plauzibilă ipoteză asupra iniţierii acestui fenomen, pe care noi l-am numit diversionist-terorist, este un ordin dat de Ceauşescu prin Milea unor structuri acoperite, regătite pentru aşa ceva, ale DIA, care n-au mai putut fi controlate apoi?

VM: Întru totul plauzibil. Şi singura supoziţie care stă în picioare. În noaptea de 21 spre 22, ultima noapte a fostului preşedinte Ceauşescu în sediul fostului CC, s-au întâmplat foarte multe lucruri din care a rezultat, pe măsură ce timpul trecea, faptul că mase enorme ale

populaţiei din Bucureşti sunt e cale să vină în centru, spre sediul puterii, să-l vizeze direct pe auşescu, motiv pentru care a şi fugit…

AMS: Cu amănuntul că a fost lăsat fără apărare, prin ovitura de stat dată de Stănculescu şi, paralel, de Vlad.

Pavel Coruţ: „Un alt ofiţer important al Cercetării, colonelul Cornel Bărbulescu, Birou cercetare DIA, a fost chemat de ministrul Milea la CC în ziua de 21 embrie şi s-a întors în seara de 22 decembrie. La CC, colonelul Bărbulescu a trai cu trusa de lucru pe hartă. Ce? Nu ştim".

VM: Nicio apărare nu mai era posibilă, pentru că nu se putea depăşi acea limită la care să se tragă în mulţime.

AMS: Domnule profesor, vă contrazic. Acele forţe la dispoziţia lui Ceauşescu trăseseră deja…

VM: A, vă referiţi la Timişoara, când Ceauşescu a dat ordin expres să se tragă?

AMS: La Timişoara, la Bucureşti, în noaptea de 21 spre 22, când s-a tras şi au fost omorâţi oameni, apoi forţe proaspete de blindate aduse în oraş, forţe care încă nu trăseseră şi nu aveau sentimentul vinovăţiei sau al ruşinii, ca acelea de la Inter. Să nu uităm că Ceauşescu l-a încadrat pe Milea cu Andruţa şi Ilie Ceauşescu şi l-a obligat să deschidă focul în plin.

VM: Da, aşa este.

AMS: În acea dimineaţă, foarte devreme, conform documentelor Armatei 1, în acea dimineaţă în care masele, cum spuneţi dvs., au început să se mişte, trupele Ministerului Apărării au deschis focul asupra lor, în zona Vitan-Bârzeşti, producând doi răniţi. Deci, să ne înţelegem: în dimineaţa de 22 decembrie, multe ore după masacrul de la Inter-universitate, s-a mai tras asupra oamenilor. Oamenii au fost opriţi cu foc. Ordinul funcţiona în continuare. Prin urmare, ideea că nu se mai putea trage fiindcă s-a pornit revolta populară nu mai este de actualitate. Vreau să fiu bine înţeles: eu nu pun mai mult preţ şi mai multă greutate pe lovitura militară de la ora 10.07, decât pe revolta populară. Sigur că Stănculescu şi, independent de el, generalul Vlad au acţionat ca urmare a declanşării revoltei din Bucureşti, venirea muncitorilor spre centru, dar asta nu înseamnă că Ceauşescu nu intenţiona să mai reziste, provocând ale zeci de morţi, poate sute. Noi avem de-a face cu o lovitură militară care l-a deposedat de mijloacele de apărare ale CC-ului-Prin natura sa criminală, nu mai vorbesc de

Elena Ceauşescu, nu trebuie să avem vreun dubiu că represiunea ar fi continuat. Mai mult decât atât, Ceauşescu cere la un moment dat lui Eftimescu o soluţie de evacuare, spun ei, şi Eftimescu planifică două TAB-uri şi două subunităţi înarmate care să permită ieşirea din clădire şi deplasarea prin oraş. Or, acest lucru nu se putea face decât trecând peste oameni, prin mulţimea care era deja în stradă. Acest lucru înseamnă încă o dată intenţia de a deschide foc, pentru a-şi asigura calea de scăpare. Iată însă că în documentele MApN apar consemnări ale căutării disperate a TAB-urilor din faţa CC, dar cu două pagini în urmă, se văd la fel de clar ordinele prin care Stănculescu le-a îndepărtat. Prin urmare, nu putem disocia revolta populară de lovitura militară, fiindcă, dacă nu exista lovitura militară, lucrurile s-ar fi petrecut cu totul altfel.

VM: Eu doresc doar atât să adaug că, deşi aparent în contradicţie, aceste puncte de vedere, de fapt, se completează reciproc. În ce sens: a nu se uita faptul că mulţimile afluiseră în noaptea de 21 spre 22 pe străzile Bucureştiului, că intenţia… atunci s-au văzut ultimele ore ale puterii lui Ceauşescu… pe de altă parte, să nu se uite că, în pofida confruntărilor de la baricadă şi în pofida victimelor, revolta creştea în intensitate, să nu se uite de asemenea provocatorii care erau în plin rol, acţionau în stradă şi plecaseră deja, poate şi ajunseseră la întreprinderi pentru a chema oamenii la revoltă… o revoltă nu pe de-a-ntregul spontană. Suntem de acord şi asupra ideii că nimic nu a fost pe de-a-ntregul spontan. Să nu uităm că ceea ce numim revoltă şi-a avut sorgintea în mitingul sabotat din 21 decembrie, amplificat apoi de rămânerea nucleului insurgent de la baricadă şi de represiune. Vreau să reamintesc că, între faza în care Ceauşescu a dat ordinele de represiune, cerând în mod ilegitim, ilegal să tragă în insurgenţi, şi până în momentul din faţa sediului CC, se schimbaseră multe, inclusiv în ce priveşte evaluările lui Ceauşescu privind raportul de forţe. Este însă clar că, dacă s-ar fi creat acel dispozitiv de foc, bineînţeles că ar fi leşit un măcel. Bine că n-a ieşit! Retragerea aceea a forţelor, aşa cum aţi arătat, este numai o parte din situaţia complexă în care. Se afla puterea în acel moment.

AMS: Mai există o parte şi v-o arăt imediat. Este vorba de cei o de luptători ai Direcţiei V şi ai trupelor de Securitate, înarmaţi până în dinţi, care se aflau în dispozitiv de luptă în clădirea CC.

VM: Şi care n-au ripostat.

AMS: N-au ripostat, dar n-au ripostat dintr-un ordin. Vreau să îndepărtez de români ideea asta a masei care vine şi îl sperie pe Ceauşescu, pentru că ea susţine, e adevărat foarte slab, teza revoltei spontane. Este o poveste depăşită. Ea nu se mai găseşte decât în cărţile lipsite de orice valoare ale lui Ion Iliescu. Dacă generalul Neagoe transmitea mai departe ordinul lui Ceauşescu, dar şi prin Postelnicu, aşa cum acesta recunoaşte în ancheta Procuraturii, şi subordonaţii săi executau ordinul de foc?

VM: Ieşea un holocaust. Eu mă sprijin pe un argument furnizat chiar de dvs. în legătură cu acel tânăr care a ajuns primul pe acoperişul CC, îmi scapă numele…

AMS: Daniel Păcuraru.

VM: Daniel Păcuraru, care a ajuns pe acoperiş, a tras după elicopterul care se pregătea să se ridice şi ofiţerii Direcţiei V au ripostat. Este deci clar că s-ar fi ripostat. Altfel, dacă i-ar fi prins pe cei doi Ceauşescu acolo, mulţimea i-ar fi linşat. Este o presupunere cu şanse mari de credibilitate.

AMS: Bineînţeles, pentru că avem întâmplarea din Piaţa Romană unde Andruţa Ceauşescu a fost recunoscut de mulţime, confundat cu Ceauşescu însuşi, şi abia a scăpat să nu fie linşat.

VM: Să nu uităm ce s-a întâmplat şi cu Nicu Ceauşescu.

AMS: Fără îndoială.

VM: Raportul de forţe era răsturnat. Toată lumea era conştientă că în momentul fugii dictatorului, nu numai intervenţia inspirată a unora, între care Stănculescu a dovedit sânge rece şi un spirit de scenariu rapid pus în aplicare, ieşite din comun. Să nu se uite că a fost suficient de persuasiv să-i determine să plece şi nu pot să nu evoc acea frază de-acum cunoscută „Victoraş, ai grijă de copii”. Stănculescu a avut inspiraţia să le sugereze că ce face este o soluţie de salvare, alta nemaiexistând.

AMS: Argumentul folosit de Stănculescu a fost că să fie dus cu elicopterul la unul dintre cele trei centre de comandă din teritoriu pentru a putea conduce forţele armatei din întreg teritoriul, împotriva a ceea ce spunea Ceauşescu, a intervenţiei Imperialiste şi a forţelor care vor să distrugă socialismul.

VM: Cred că la acel moment, imediat după ridicarea de pe sediu, nimeni nu s-a mai orientat după ordinele lui Ceauşescu. Maluţan, cu care am stat de vorbă şi cu care aveam o relaţie specială de simpatie,

mi-a recunoscut, mi-a reconstituit în amănunt cum a fost cu zborul până la părăsirea lor.

AMS: Puteţi reproduce?

VM: Din momentul în care s-a ridicat elicopterul de pe clădirea CC, Ceauşescu nu s-a mai gândit niciun moment că el trebuie să reintre în dispozitivul de comandă şi de apărare împotriva nu ştiu cărei invazii imperialiste. Pur şi simplu au făcut drumul acela, cerut în mod expres de către cei doi, uneori cu faze de incoerenţă în discuţiile care s-au purtat. Există înregistrări ale discuţiilor, mă refer la cele de la bordul elicopterului pe drumul spre Snagov. Din momentul acela nimeni nu s-a mai gândit, dintre fugari sau dintre membrii echipajului, să se îndrepte spre vreun comandament militar.

AMS: Maluţan v-a spus cumva că Nicolae Ceauşescu i-a oferit bani?

VM: Da, bineînţeles că mi-a spus şi, nu numai atât, a vrut până în ultimul moment, până a coborât scara elicopterului, să-l câştige de partea cauzei. A fost o adevărată obsesie din acest punct de vedere şi Ceauşescu era gata, asta a rezultat din întreaga convorbire pe care am avut-o cu Maluţan, din păcate nu mai este nici el printre cei vii, să-mi spună că ar fi pus la bătaie orice. Asta a fost expresia lui Maluţan: orice din punct de vedere material, pentru a-l atrage.

AMS: Să spunem clar, mai ales pentru unii nostalgici, că Ceauşescu a fugit cu două pachete voluminoase de bani la el.

VM: A plecat, aşa este. Nu ştiu dacă era valută, dar în mod cert erau sume mari în lei pe care le avea la dispoziţie. A vrut să-l tenteze pe Maluţan cu sume mari. După scurta şedere la reşedinţa de la Snagov, ei şi-au continuat zborul, de data asta deliberat, spre Târgovişte.

AMS: Domnule profesor, în acest loc vă propun să analizăm problema aşa-numitului vid de putere şi vă propun să ne oprim la relaţia Stănculescu-Iliescu. Şi unul, şi altul afirmă că se cunoscuseră cu totul întâmplător înainte. Şi că nu a existat o legătură conspirativă între cei doi. După ora 13.40, Iliescu îl sună pe Stănculescu la MApN. Stănculescu îi dă un raport asupra situaţiei din Armată, inclusiv despre unitatea pusă în mişcare la Piteşti, inclusiv situaţia de la Sibiu, după care îl cheamă la MApN pentru a prelua puterea sub protecţia Armatei şi, bineînţeles, pentru a fi protejat. Este o recunoaştere de către Stănculescu a succesiunii lui Ion Iliescu. Vreau să subliniez că mie îmi

este cât se poate de clar şi categoric că, în acel moment, singura autoritate în stat, adevărata deţinătoare a puterii, era Armata. Stănculescu chiar a declarat acest lucru, i-a spus-o lui Cristoiu la televizor: „La ora unu, ţara era sub control" (BITV). Se vorbeşte despre un gol, fără îndoială că este vorba de un gol de putere în domeniul politic, dar din punctul de vedere al controlului asupra situaţiei din ţară, prin cele două note telefonice succesive ale lui Stănculescu, începând cu ora 13.30, Armata preluase puterea în stat. Nu mă mai opresc asupra detaliilor, dar la ora 16.00 Iliescu ajunge la M. Ap. N şi acolo are loc prima şedinţă a CFSN. Problema este următoarea: în afară de convorbirea telefonică cu Stănculescu, Ion Iliescu a primit şi un telefon de la colonelul Gheorghe Raţiu, şeful Direcţiei I a Securităţii. Raţiu, conform propriei mărturii şi confirmărilor primite de la alţi comandaţi ai Securităţii, a primit ordinul de a-l contacta de urgenţă pe Iliescu şi de a-i spune două lucruri: unu: că Securitatea a trecut de partea revoluţiei şi doi: că se află la dispoziţia dumnealui. Ion Iliescu i-a cerut lui Raţiu să ia legătura cu Stănculescu şi să-l aştepte la MApN. Într-adevăr, la şedinţa de la ora 16.00 au fost prezenţi în numele Securităţii, în mod oficial, că era cineva acolo şi neoficial… Ardeleanu de la USLA.

Ghiţă de la trupele de Securitate şi Raţiu reprezentând prin ixiandat conducerea Securităţii. Mai era şi domnul Stan, adjunctul de la Direcţia II, care venise împreună cu Militaru. E o altă poveste… Sigur că aici este o zonă care ţine de fosta Securitate şi mi se pare normal ca SRI să fi avut mai multe informaţii şi să fi ştiut mai bine în ce context şi cu ce misiuni s-au pus reprezentanţii Securităţii la dispoziţia lui Ion Iliescu. puteţi comenta?

VM: Mai întâi, vom pleca de la nişte lucruri stabilite anterior. Toată lumea ştia, chiar dacă nu fusese recunoscut formal, că Ion Iliescu este succesorul lui Ceauşescu. Şi asta, repet, încă din 1971, când începuse protestul său anticeauşist. În al doilea rând, îmi şi vine să râd un pic, pentru că persoanele din Direcţiile acelea I şi a II-a, ale Securităţii, una condusă de Raţiu şi a doua de… nu mai ştiu cum îl chema…

AMS: Emil Macri.

VM: Aşa, Macri… Exact cei care ne urmăreau pe noi au fost şi primii care s-au pus la dispoziţia lui Ion Iliescu. Asta spune ceva şi, după cum vedeţi, nu mă pot abţine să nu râd.

AMS: Istoricul Cristian Troncotă numeşte această atitudine ca fiind duplicitară. Chiar este titlul cărţii lui: Duplicitarii.

VM: Nu este vorba de o duplicitate…

AMS: De un joc pe mai multe variante…

VM: Nu, este vorba de o atitudine tipică unor astfel de structuri, care se orientează rapid, cunoscând cel mai bine şi mai repede direcţiile schimbării, în nevoia de a fi imediat şi cât mai bine plasaţi în apropierea puterii, în cazul nostru, al noii conduceri a statului.

Vălenii de Munte, 1 septembrie 2005

AMS: Rămăsesem la pasajul acela în care discutam telefonul dat de colonelul Raţiu, şi aţi avut dvs. O remarcă foarte interesantă despre comportamentul serviciilor secrete în astfel de situaţii, tendinţa lor de a se plia repede la noul centru de putere. Întrebarea mea este: la ora 16.00, la MApN, se constituie CFSN; aţi participat la întâlnirea aceea?

VM: Nu, eu am apărut pe scenă abia în dimineaţa de 23 decembrie, aproximativ în jurul orei 8.00, poate 8.30, la Televiziune. Până atunci n-am fost în Bucureşti.

AMS: Aţi ajuns la liderii CFSN. I-aţi găsit pe jos în biroul directorului Televiziunii?

VM: I-am găsit jos, lângă piciorul mesei, pe cei care reprezentau, de fapt, deja nucleul conducător al viitoarei puteri din România.

AMS: Şi ce impresie v-a făcut scena asta?

VM: Ca să fiu sincer, meditam în acele momente dramatice mai puţin la ridicolul posturii. Cred că era interesant atunci de remarcat dramatismul situaţiei în care evolua acel grup, şi Televiziunea împreună cu el, atacată practic din toate părţile. Aş mai da, ca un fel de paranteză, un episod care s-a consumat tot acolo: a apărut nitam-nisam Verdeţ. Se pare că fusese arestat chiar de către garda din jurul Televiziunii şi condus, în această postură prea puţin potrivită, sus, la etajele superioare. Cred că fusese condus pur şi simplu ca un fel de prizonier.

AMS: Este important ce spuneţi. Despre acest episod al apariţiei lui Verdeţ la Televiziune, în postura de prizonier, nu să vorbit niciodată.

VM: Parcă îl şi văd acum, undeva pe casa scărilor, nu în vreo încăpere din Televiziune, fusese pus într-un colţ şi tratat ca un fel de prizonier de război. Am intervenit atunci pe lângă conducerea Televiziunii şi pe lângă cei care răspundeau militar de obiectiv şi i-am

rugat să-l dezlege la mâini.

AMS: Era legat?

VM: Era legat şi i-am rugat să-l pună într-o postură normală. La care gazdele, să le spunem aşa, mi-au răspuns că da, însă ar trebui să plece de urgenţă acasă. Atunci le-am spus că nu va putea trece invers prin baraj fără a avea din nou probleme cu cei din pază. Şi că ar fi bine să fie condus până în afara obiectivului, ceea ce au şi făcut. Acest lucru nu era numai datorită faptului că omul merita, chiar de pe poziţia lui de fost lider comunist, o anumită consideraţie. Am să vă explic motivaţia mea. În 1980 l-am contactat prima oară, când era prim-ministrul României, dându-i o carte cu nume simbolic: Puterea politică. Şi, strecurându-i două-trei elemente, în calitate de şef al executivului, cum era atunci, două-trei elemente că România ar trebui să-şi împrospăteze metodele de conducere, atâta vreme cât până şi China se pornise la drum şi făcea foarte interesante reforme. A ascultat cu bunăvoinţă acele remarci, vă repet: din vara lui 1980, şi trebuie să menţionez din nou că acea carte a fost un bun pretext pentru mine de a putea contacta diferite persoane din grupul conducător din acea vreme. Mai apoi, ajunsese, doi ani mai târziu, şeful Comisiei de control muncitoresc, echivalent cu o formulă destul de amabilă de a da pe cineva pe linie moartă. În acea calitate, i-am vorbit din nou. Nu mai ţin minte pretextul pentru care mă dusesem, dar ştiam că era unul dintre oamenii Pentru care, datorită unor tacite împotriviri faţă de linia pe care o luase economic şi politic România, şi politica lui Ceauşescu, Pentru acest lucru fusese marginalizat. Şi i-am spus din nou, acum în 1982, că China reuşise o performanţă care nu este dată decât unor politici economice deja productive, deja promiţătoare, în sensul că, în acel an, deja pentru prima oară, China n-a mai trebuit să importe orez pentru bolul ce se cuvenea fiecărui chinez, zilnic. A fost foarte impresionat. În 1987, la ultima întâlnire cu Verdeţ, a trebuit să-i pun problema foarte explicit, spunându-i că eu căutam cu orice preţ o întâlnire cu Ion Coman, care era, precum ştiţi, şeful Secţiei militare a CC şi una dintre persoanele cu mare greutate în acel timp, spunându-i că trebuie organizată împotriva regimului o rezistenţă armată. Interesant este că, în momentul când i-am dat de înţeles, în propriul lui cabinet de la Comisia Centrală de Revizie, de data asta, că am să-i spun ceva deosebit, m-a rugat să ne retragem către casă şi să facem o scurtă plimbare la şosea, pe care am şi făcut-o. De la statuia Aviatorilor şi

până la actuala Piaţa Charles de Gaulle am străbătut de vreo patru ori acel interval, plimbându-ne printre copaci, în timp ce maşina dânsului aştepta la capătul acelei alei. Omul nu a putut face mare lucru. Pesemne că era şi foarte precaut, dar era şi deosebit de supravegheat. Aceste câteva întâlniri pe care le-am avut explică atitudinea mea extrem de atentă faţă de Verdeţ. Apoi a fost şi un anumit respect.

AMS: Dar ştiţi că este o întrebare importantă aici: aţi găsit ulterior o explicaţie pentru tratamentul la care a fost supus Verdeţ în Televiziune de nucleul care preluase puterea?

VM: Nu era grupul care preluase puterea cel care îi aplicase un asemenea tratament. Erau cei de dedesubtul acestui grup. Oamenii aceştia ştiau despre Verdeţ că făcea parte din grupul apropiat lui Ceauşescu.

AMS: Eu v-aş recomanda să nu fiţi atât de sigur. Gândiţi-vă că nu se prezenta nimeni şi nu era nimeni reţinut fără să fie anunţaţi cei de sus. Aşa aţi pătruns şi dvs. până să-i găsiţi cu nasul la piciorul mesei. O să vă rog să-mi permiteţi să vă explic de ce. În perioada în care dvs. aţi lipsit din Bucureşti, în legătură cu Verdeţ s-au întâmplat câteva lucruri importante. Văzut de către Sergiu Nicolaescu în clădirea CC, ca fiind în stare, într-o încăpere alăturată, să organizeze cu revoluţionari un nou nucleu, aşa-numitul guvern Verdeţ, despre care s-a şi fabulat…

VM: Nu s-a fabulat, s-a spus pe bună dreptate.

AMS: Acest nucleu, în realitate, a existat. Având în vedere că, prin uşa deschisă a acestui birou, în cabinetul alăturat se aflau generalii Guşă şi Vlad, cu care Verdeţ comunica în mai multe situaţii, Sergiu Nicolaescu a interpretat că acolo s-a constituit un nucleu alternativ nucleului Iliescu, un nucleu periculos, deoarece era format din revoluţionarii care cuceriseră sediul puterii, din şeful Securităţii şi din şeful MStM. Există o secvenţă filmată, o are Marian Oprea, în care generalul Vlad este la masă cu Verdeţ. Nu era o glumă.

VM: Chiar aşa şi era.

AMS: Mă bucur că îmi confirmaţi. Este motivul pentru care Sergiu Nicolaescu intră în biroul acela, unde se aflau Iliescu şi ceilalţi, pregătind comunicatul CFSN, scenă înregistrată pe film, şi anunţă că acea clădire este minată, că s-au găsit bombe în subsol şi că trebuie să părăsească urgent clădirea. Ulterior, domnul Nicolaescu a recunoscut că era o minciună, cu scopul de a-i scoate urgent pe membrii grupului Iliescu din zona periculoasă a celuilalt grup. Sigur, mai era un aspect şi

anume acela că o parte dintre revoluţionarii care îl înconjurau pe Verdeţ – şi aici este vorba de secvenţa din biroul unde s-a constituit guvernul Verdeţ, nu cea timpurie, în care se tot discuta şi era acolo şi Dăscălescu –, o parte dintre aceşti revoluţionari erau înarmaţi. În biroul acela fusese arborat drapelul luat de Daniel Păcuraru de pe acoperişul CC, se instituise pază şi se trecuse la discutarea unor măsuri de repunere în funcţiune a instituţiilor statului. Şi această secvenţă a fost filmată. O are tot Marian Oprea. În acel moment, Sergiu Nicolaescu simte pericolul reconstituirii unui nucleu cu Verdeţ în frunte şi, făcând o legătură, se pare improprie, cu prezenţa lui Vlad şi Guşă alături, îi scoate pe Iliescu şi pe ceilalţi din clădire. La foarte scurt timp după acest moment se deschide focul în Piaţa Palatului şi începe diversiunea teroristă. Nu am reuşit încă să determin momentele orare, astfel încât să-mi dau seama de succesiunea precisă a mişcărilor făcute de Sergiu Nicolaescu, în comparaţie cu apariţia fenomenului diversionist-terorist, şi nu vreau să greşesc. Poate o va face cândva un alt istoric. Verdeţ rămâne pe loc, şi din acel moment, conform declaraţiei mai multor lideri, între care Gelu Voican, Sergiu Nicolaescu, Victor Stănculescu, grupul Iliescu interpretează grupul Verdeţ de la CC ca pe un adversar. Din acel moment începe tăierea legăturilor Securităţii, de care ştiţi, stabilirea unei legături confidenţiale a lui Stănculescu cu diferiţi oameni din preajma lui Verdeţ, despre care Stănculescu este foarte vag, iar ei nu puteau fi decât ofiţeri acoperiţi, în civil, care îl informau în permanenţă despre ceea ce face Verdeţ. Şi ce făcea Verdeţ? Cerea, de exemplu, întrunirea MAN, la care să fie cooptate şi personalităţi disidente, precum şi revoluţionari, iar instituţia superioară a statului să ia deciziile legale privind demiterea lui Ceauşescu şi constituirea unui nou guvern. Asta se întâmplă într-o ţară civilizată. Apoi există telefonul pe care Verdeţ l-a dat lui Stănculescu, cerându-i acestuia să aresteze grupul Iliescu, care se dusese la Televiziune şi pregătea comunicatul pe care îl ştiţi.

VM: Aici se face legătura cu ceea ce vă spuneam.

AMS: În acel moment, Stănculescu îi cere lui Verdeţ să vină la MApN, pentru a-i asigura protecţia, îi pune la dispoziţie un TAB, cu care îl ia şi îl abandonează pe stradă. Verdeţ de acolo pleacă de unul singur la Televiziune şi este arestat. Secvenţa văzută de dvs.

VM: Eu nu pot decât să vă dau dreptate. Nu cunoşteam acest amănunt asupra raporturilor dintre cele două grupări. Nu cred că

ignoraţi că mai devreme mai existase tentativa de constituire a guvernului, aşa-numitului guvern Dăscălescu.

AMS: Da, a eşuat foarte repede pentru că Dăscălescu era o personalitate foarte expusă de regimul comunist. Verdeţ, nu. El avea imaginea unui disident îndepărtat, aşa cum chiar dvs. aţi arătat.

VM: Nu ştiu cu cât timp înainte, probabil foarte devreme, a fost tentativa Dăscălescu. Să revin. Existau mai multe circumstanţe datorită cărora cei doi, Verdeţ şi Dăscălescu, se simţeau îndreptăţiţi să o facă. La acea oră nimeni nu ştia, cu excepţia a foarte puţini, încotro o vor lua evenimentele, şi trebuie să vă spun că nici grupul Iliescu şi nici Iliescu însuşi nu ştia că ruptura cu comunismul devenise fapt împlinit. Încă la acea oră toţi îşi făceau socotelile legat de un guvern perestroikist, după chipul şi asemănarea noilor regimuri din Est. Dacă ţinem bine minte, acolo a existat un scurt interimat…

AMS: Aşa este. Sunteţi perfect aşezat pe linia istorică şi logică.

VM: Era Egon Krenz în RDG… şi nimeni nu se gândea că ruptura cu vechiul regim devenise iminentă. Aşa că, atât Dăscălescu, cât şi Verdeţ, dar Verdeţ cu incomparabil mai multă îndreptăţire, dată fiind şi experienţa, şi vârsta, dar şi nivelul diferit de pregătire şi de înţelegere în ce priveşte schimbarea lumii care se petrecea atunci şi capacitatea de a guverna, căutau o astfel de soluţie. Iar pe Iliescu, făcând parte şi dintr-o generaţie mai tânără, îl considerau, dacă nu un intrus, în orice caz un secund în raport cu propriile lor aspiraţii.

AMS: Verdeţ îl desemnase pe Iliescu, pe lista lui de guvern, la Ministerul Culturii, ministru al Culturii. Dar vreau să subliniez aici: înţeleg că acceptaţi că au existat două nuclee, două centre în care se încerca reconstituirea puterii, ceea ce presupune şi existenţa bătăliei pentru putere.

VM: Bătălia pentru putere s-a desfăşurat şi nu este exclus ca anumite faze de înfruntare din care au rezultat multe victime şi numeroase distrugeri să fi avut loc ca urmare a confruntării dintre cele două grupări. Deşi, aşa cum bine aţi menţionat puţin mai înainte, niciunul dintre protagonişti, dintre cei care au jucat un rol proeminent de o parte şi de cealaltă, n-a mai fost dispus ulterior să-şi asume răspunderea şi să facă mărturisiri complete cu privire la evoluţia pe aşa-zisul teatru de operaţiuni. De fapt, această înfruntare violentă cu focuri poate fi în bună măsură explicată prin această luptă pentru putere, pe care nimeni n-a numit-o aşa, pentru că tuturor li se părea

mai comod şi mai legitim să se refugieze după această formulă ambiguă: revoluţia care a izbucnit, care ar duce la desprinderea României din angrenajul sovietic ş.a.m.d. Încercau să-şi asigure legitimitatea, drapându-se în revoluţionari, şi, parţial, afacerea cu revoluţionarii şi cu mişcarea revoluţionară din România chiar a fost în bună măsură profitabilă pentru o mulţime de persoane. Era, în fond, o farsă. Acest teatru din după-amiaza şi seara zilei de 22 până în ziua de 23 decembrie şi continuând cu faze acute în următoarele zile, această confruntare între diferite grupări a avut loc şi urmările s-au văzut. Deşi, nerecunoscute. Este locul să spunem că au fost implicate şi grupări de ofiţeri, care au alimentat diferite conflicte, unele deosebit de sângeroase, toate acestea au fost o continuare disimulată a ceea ce noi putem numi luptă pentru putere în România.

AMS: Dar fenomenul acesta nu credeţi că are incidenţă, o legătură directă cu fenomenul diversionist care a apărut şi s-a dezvoltat tocmai atunci?

VM: Nu numai că are incidenţă, dar există şi o legătură explicită. Adică, dacă am încerca să adâncim modul de acţiune al acelor unităţi speciale şi de cine erau ele conduse, de la cine primeau ordine şi sub a cărui influenţă se aflau comandanţii lor, am putea înţelege multe. Aşa, de pildă, pot presupune că militarii care au dat ordin să fie atacată Televiziunea şi alte puncte centrale din Bucureşti puteau să o fi făcut datorită unor ordine venite de la comandanţi care erau arondaţi celuilalt grup.

AMS: Adică grupului Verdeţ.

VM: Grupului Verdeţ. Şi, dacă mă gândesc bine, acum fără voia mea am dat şi de legătura logică. Pesemne că Verdeţ venise atunci la Televiziune, unde a fost practic molestat, cu gândul să le ofere ăstora un pact de pe urma căruia să înceteze focul şi să se ajungă la o înţelegere generală. Este una dintre ipoteze şi n-o putem elimina. Ţinând cont şi că determinarea pentru acţiune a unora sau altora dintre unităţile care se mişcau în urma unor ordine nu putea veni atunci din exterior. N-avea de unde şi nu s-a dovedit ca legătura cu exteriorul a unora dintre protagoniştii evenimentelor din decembrie să se fi făcut direct şi explicit.

AMS: Vă contrazic puţin, dar încerc să vă explic.

VM: M-ar bucura chiar s-o faceţi.

AMS: Mai există o posibilitate: rolul generalului Militaru, propus

ca ministru al Apărării încă de la Televiziune, la scurt timp după apariţia domnului Iliescu pe ecran. În privinţa asta avem o mărturie clară, deoarece, în afara declaraţiilor unor revoluţionari prezenţi la acele scene din Televiziune, pe ecranul televizoarelor a apărut domnul Lupoi, care a anunţat că Militaru a fost desemnat ministru al Apărării. Lucrul ăsta se întâmpla în jurul orei 15.00, deci foarte devreme. Mai mult decât atât, la venirea grupului Iliescu la CC, orele 17.00 – 17.30, Militaru s-a apropiat de generalul Vlad şi l-a anunţat confidenţial că a preluat conducerea USLA şi a trupelor de Securitate. Am considerat această informaţie ca fiind una primară, încă în dubiu, deoarece venea dintr-un singur loc şi avusese şi acel aspect confidenţial. Numai că există verificarea ei. Colonelul Ardeleanu s-a prezentat imediat la Vlad şi i-a comunicat, cu o oarecare jenă, că a trecut în subordinea lui Militaru, iar aproximativ o jumătate de oră mai târziu, generalul Ghiţă l-a sunat pe Vlad şi i-a comunicat că, din ordinul MApN, a trecut în subordinea Armatei, ca instituţie, iar el personal în cea a lui Militaru. Mai mult decât atât, ştim că acel colonel Ardeleanu l-a însoţit în permanenţă pe generalul Militaru şi vă întreb: nu credeţi că există şi o altă posibilitate ca, având Armata sub controlul omului de mână forte al lui Iliescu la MApN, fenomenul terorist să fie dirijat de această grupare?

VM: Apare ca un nonsens, de vreme ce Militaru fusese numit de Iliescu însuşi. Eu pot însă să fiu de acord cu supoziţia dvs., de plano, să n-o elimin pentru a putea duce raţionamentul Pană la capăt. Eu spuneam că acei comandanţi şi comenzile care s-au dat puteau veni numai din interior, şi vă confirm încă o dată acest lucru. Eu trebuia să fiu mai explicit şi să vă spun că nu exclud ca unii dintre aceştia să fi avut ordine primite de la stăpânii lor din afara ţării. Să ne amintim de dosarul „Corbii" şi de datele privind statele de agent GRU ale lui Militam.

AMS: Tocmai că nu trebuie să uităm că, în acelaşi timp, pe scena violentă a străzii evoluau comandourile şi diversiunea sovietică. În niciun caz diversiunea sovietică, implicată în fenomenul terorist, nu acţiona în favoarea lui Ceauşescu şi împotriva lui Iliescu, ci invers. Nu cred că acţionau în favoarea lui Verdeţ.

VM: Asta o ştim.

AMS: Deci nu puteau acţiona decât de partea grupului pe care Moscova dorea să-l aducă, să-l impună la putere.

VM: Exact aşa.

— A…

AMS: În aceste condiţii, mie nu mi se pare un nonsens, mi se pare chiar o legătură logică. Aţi enunţat o versiune: posibilitatea ca grupuri de ofiţeri să fi acţionat pe baza vechiului ordin şi apoi în favoarea grupării Verdeţ.

VM: Da.

AMS: Şi eu vă spun că există şi o altă posibilitate, anume ca fenomenul diversionist-terorist să fi slujit stabilizării la putere a grupului Iliescu, având în vedere că singurii generali care puteau da ordine în Armată, inclusiv acelor structuri speciale de diversiune, erau Stănculescu şi Militam, ambii de partea lui Iliescu.

VM: Mă supuneţi la grele încercări. Ceea ce mi se pare mie încă de neînţeles este felul în care omul care primise comanda Armatei din mâna lui Iliescu putea să pună să fie atacată Televiziunea, unde se afla acesta împreună cu tot grupul. Asta nu pot eu înţelege. Dacă într-adevăr Militam a coordonat asta, atunci daţi-mi voie să vă spun că îl acuzăm de ceva de care tipul nu părea prea vinovat: de duplicitate. Nu părea prea capabil de asemenea subtilităţi. Era destul de obedient şi faţă de Iliescu, şi faţă de cei din jurul său şi, în scurta perioadă până am organizat eu scoaterea lui de la MApN, pe 15 februarie 1990 exact, n-a făcut niciun gest de insubordonare faţă de Iliescu.

AMS: Această versiune, să ne înţelegem, nu pune problema unui Militaru împotriva lui Iliescu, pune problema unui fenomen în care se petrec lucruri ciudate. Ştiţi foarte bine, am aflat şi eu în cei 7 ani cât am fost în Armată, că un fenomen terorist, prin excelenţă, chiar şi un fenomen paraterorist, să-l numesc aşa, o mimare a terorismului autentic, urmăreşte, vizează anihilarea capilor unei autorităţi. Stăteam de vorbă cu domnul Iliescu pe 2 decembrie 2004, la Cotroceni, şi îi puneam o astfel de problemă în faţă: „Domnule preşedinte, câtă pregătire militară aveţi sau cât cunoaşteţi în calitate de şef al statului atâţia ani… cât a stat? 12 ani… dvs. credeţi că un lunetist împuşcă în frunte un soldat simplu sau – conform regulilor de folosire a unei arme cu lunetă şi a regulamentelor militare din toată ţara asta –, lunetiştii atacă comandanţii, fie că este comandantul unui pluton, fie că este capul statului? Prin natura acţiunii, folosirea unei arme cu lunetă vizează întotdeauna şi peste tot dezorganizarea conducerii”. Nu împuşcă nimeni soldaţi simpli. Şi totuşi, asta se întâmpla pe străzile

Bucureştilor, în timp ce liderii grupului Iliescu stăteau, cel puţin în prima fază, cu perdelele trase şi cu lumina aprinsă la MApN, iar la Televiziune se uitau pe ferestre de sus ca să-i vadă pe „teroriştiˮ cărând lăzile cu muniţie. Oricât s-ar discuta despre focul şi de la Televiziune, şi de la MApN, el nu pare îndreptat spre eliminarea fizică a liderilor, ci spre întreţinerea tensiunii şi a terorii în rândurile celor de jos. Aceasta este o chestiune pe care o pun în discuţie militarii în primul rând, cei care se pricep cel mai bine la lucrurile astea. Ei râd când aud povestea cu tragerile precise care loveau soldaţi şi cetăţeni oarecare. Gelu Voican Voiculescu spunea plastic că a fost cam un fel de bau-bau. În al doilea rând, iertaţi-mi extensia intervenţiei, dar Raportul Procuraturii Militare, care este un volum aşa, cam de 600 de Pagini, arată că majoritatea covârşitoare a victimelor, peste 90%, Provin din foc necontrolat şi accidental, pe fondul haosului întreţinut de care vorbeaţi. Doar un procent foarte mic de victime este produs de tragerile efectuate în fenomenul terorist.

VM: Aş face mai întâi precizarea că trebuie din nou cercetată cât mai atent versiunea cu acţiunea acelor unităţi speciale, ce ordine au primit, de la cine şi cu ce motivaţie.

AMS: Putem accepta chiar să fi primit mai multe ordine, care să difere de la o situaţie sau alta, de la un moment sau altul al evenimentelor.

VM: Este foarte posibil. Dar una dintre ipoteze ar fi aceasta, ca diferitele comenzi ale acestor unităţi de profil special să fi fost şi sub incidenţa luptei pentru putere care s-a desfăşurat două sau trei zile. Pe de altă parte, aţi definit exact că nicio acţiune teroristă autentică nu va ţinti în combatantul de rând. Atunci înseamnă că, acolo unde au fost dovedite acţiuni de maximă precizie, trebuie înţeleasă semnificaţia lor, funcţie de locul unde se aflau şi ce anume au urmărit să facă. În orice caz, la MApN, cei care au acţionat, deşi locurile au fost foarte bine cercetate, în jurul MApN nu s-a găsit nicio urmă de terorist în afara unor mucuri de ţigări, şi vom recunoaşte că era cam puţin, şi totuşi MApN, aşa cum l-am văzut cu ochii mei, părea o cetate asediată din toate părţile, înconjurată de tancuri şi TAB-uri, şi nu ştiu câte cordoane, am înţeles că erau până la urmă vreo trei corpuri de combatanţi care se apărau… împotriva cui? Până în prezent, balanţa înclină că în acel punct nu a fost vorba de grupări de terorişti din afară. Atunci trebuie să fi fost fie grupuri întâmplătoare, oameni cărora li

s-au dat arme şi, scuzaţi termenul, poate fi frivol în acest context, să se fi distrat pentru a-i pune pe cei din dispozitivul de apărare în situaţia de a riposta.

AMS: Domnule profesor, haideţi să ne gândim psihologic. Credeţi că este plauzibil ca un grup de cetăţeni adunaţi pe stradă sau veniţi de la CC sau din altă parte cu armament să atace MApN, unu: cu ce scop? şi doi: trebuie să fii nebun să ataci trei rânduri de tancuri şi TAB-uri?

VM: Eu nu cred aşa ceva.

AMS: Nici eu nu cred că nişte tineri care au luat arma au spus: „Hai să mergem la Armată, să atacăm Armata!" Nu exista motivaţia. Lumea striga „Armata e cu noi!" şi căuta cu disperare ofiţeri care să stea cu ei, căuta cu disperare solidarizarea /\rmatei, din credinţa că ea este forţa cea mai importantă a apărării.

VM: Atunci nu ne mai rămâne decât să spunem că cei care au acţionat dinăuntru, înconjurându-se cu atâtea rânduri de trupe – vorba dvs., să judecăm psihologic –, atunci nu ne mai rămâne decât ipoteza, unica de altfel, că erau sub imperiul acelui război electronic din fazele căruia am văzut şi eu anumite scene, întâmplându-se chiar în interior.

AMS: Descrieţi o scenă.

VM: În momentul în care, în seara de 23 decembrie, în jurul orei 20.00, grupul Iliescu, în rândul căruia mă aflam atunci, recent numitul ministrul al apărării, Militaru, face doi paşi ca să-i raporteze lui Iliescu, spunându-i: „Situaţia scapă de sub control", a şi început să-i înşire: „Desant aerian la Circ, coloană de blindate pe Olteniţei şi grupări compacte de elicoptere, venind dinspre sud, de undeva dinspre mare". Astea erau cuvinte cu care se adresa Militaru lui Iliescu, că anumite forţe amplasate în diferite puncte centrale ale capitalei şi în zone strategice ale ţării au ocupat poziţii de luptă şi deja atacau. La care, scena următoare, iarăşi auzită şi văzută de mine, la care generalul Stănculescu, care era doi paşi mai înapoi faţă de ministrul Militaru, dar impresia era că totuşi dirija din umbră tot ce se petrecea acolo, şi nu cred că exagerez, a spus, foarte placid, dar extrem de exact, cam aşa: „Vedeţi că 95% din cele pe care le-aţi auzit sunt iluzii, n-au consistenţă şi nu trebuie luate în seamă". A mai spus că trebuie acţionat respingând asemenea ipoteze care, dacă ar fi fost cât de cât reale, ar fi dus la măturarea capitalei în câteva minute şi nicidecum nu ar fi aşteptat zile întregi ca să răspundă bieţii soldaţi cu foc intens de

respingere.

AMS: Este o mărturie care certifică faptul că Stănculescu ştia că este vorba de o diversiune.

VM: Aici am o întrebare. Spusese Stănculescu, la un moment dat, că a cumpărat acele simulatoare. Reţineţi când a spus că le-a cumpărat?

AMS: În septembrie sau octombrie 1987.

VM: Deci erau cu ani înainte. Atunci este plauzibil ca toată această desfăşurare a diversiunii să nu fi fost pregătită prea din timp, pentru că în 1987 încă nu se ştia cum se va desfăşura operaţiunea de răsturnare a lui Ceauşescu.

AMS: Dar nu excludeţi ca ele să fi fost folosite în decembrie.

VM: Nu numai că nu exclud, ci includ, pentru că, în multe locuri din aceste aşa-zise teatre de operaţiuni, simulatoarele au fost folosite. Problema este de ce au fost folosite şi care era scopul, ca să menţină în câteva locuri din capitală o stare de tensiune.

AMS: Răspunsul meu logic, deocamdată, este următorul: amintiţi-vă ce s-a întâmplat la Televiziune, ce mesaje s-au dat la Televiziune în primele ore: Lupoi anunţă că nu e nimeni la conducerea Armatei, Sergiu Nicolaescu apare şi el panicat, că nu este nimeni la MApN, deşi erau Stănculescu şi cu echipa operativă care condusese represiunea din CC, Militaru apare şi strigă: „Opriţi măcelul!”… adică Armata, voi care aţi omorât şi aţi făcut măcelul, opriţi-l, şi Militaru îi mai şi nominalizează, îi numeşte pe criminali în direct: general cutare, dacă s-a făcut crima până acum, opriţi-o! mai sare şi Mircea Dinescu şi strigă surescitat: vrem alţi comandanţi la Armată, vrem conducere nouă. Domnule profesor, în acel moment era în vigoare pedeapsa cu moartea, iar în privinţa militarilor implicaţi în represiune, funcţiona şi circumstanţa agravantă. Nu vă daţi seama ce situaţie explozivă, ameninţătoare era la MApN în momentele acelea? Voi nominaliza: nu credeţi că generalul Stănculescu, împreună cu viceamiralul Dinu, şeful DIA, a declanşat, aşa cum arată chiar raportul preliminar SRI întocmit sub conducerea dvs., o acţiune care să ţină la respect orice grup politic, inclusiv grupul Iliescu? Nu credeţi că Armata avea o problemă? Nu Armata… comandanţii aceştia, în momentul în cafe au le-il în rePresiune? i în câteva minute a venit libertatea, libertatea celor din stradă.

VM: Mie motivaţia mi se pare puţin parţială. Faptul de a folosi

tiruri intense de arme de foc de toate calibrele, practic de la toate armele, pentru a ţine la respect factorul politic, cred că era prea mu. Armata a încercat şi pe această cale să-şi impună autoritatea, aşa cum a încercat să o impună încă din primul minut de după fuga lui Ceauşescu, asupra tuturor celor care ar fi putut emite o pretenţie.

AMS: Nu cumva acei conducători militari se şi salvau prin acea acţiune care proiecta imaginea de instituţie salvatoare?

VM: O spălare a imaginii Armatei a avut loc masiv, din momentul în care pe stradă a început să se strige „Armata e cu noi!" şi cred că mulţi comandanţi care, s-o spunem pe adevăratelea, aveau mâinile deja pătate de sânge, aveau o circumstanţă nesperată acum de a părea eroi şi eliberatori.

AMS: Vă mai dau un argument…

VM: Şi cred că fazele acestea, vă rog să mă iertaţi, ca să-mi duc raţionamentul până la capăt, şi cred că fazele acestea deosebit de acute foloseau cu atât mai mult acestui scop, cu cât doreau să dea imaginea unui pericol cât mai mare şi iminent. Aş face şi următorul pas: cred că şi judecata sumară şi uciderea lui Ceauşescu au fost arondate aceluiaşi scop: cineva să iasă deasupra, drept salvatorul naţiunii în acel moment.

AMS: Vă mai dau un argument, sub forma unei întrebări retorice: ce instituţie a statului român era antrenată la acţiuni în care două formaţiuni militare, de fapt, ale aceleiaşi armate, să se confrunte pe un teren de aplicaţie? Este o întrebare retorică.

VM: Da. Putem găsi cu uşurinţă răspunsul, dacă avansăm pe această ipoteză. Ceea ce facem noi acum nu este redescoperirea aţei pentru tăiat mămăliga, ci o consecinţă logică a evaluării unui material faptic destul de bogat.

AMS: Pentru a încheia subiectul acesta… VM: Cu implicarea Armatei?

AMS: Da, poate doar să-l abandonăm deocamdată…

VM: Veţi vedea că problema Statului Major nu se încheie aici. Veţi vedea un fenomen de proporţii cu revolta Statului Major. Am fost, fără voia mea, implicat şi protagonist ai evenimentului. Aţi văzut stenograma celor şase ore de dezbateri de la Statul Major?

AMS: Nu.

VM: E, ăsta este un document pe care trebuie neapărat să-l vedeţi. Culmea, protagoniştii de atunci, maior Cruţescu era unul dintre ei… L-aţi cunoscut cumva?

AMS: Da.

VM: M-a sunat atunci ca să-mi dea bineţe… Noi ne-am înţeles atunci, în acele împrejurări dramatice. Ceea ce s-a întâmplat în Armată după aceea a fost o consecinţă a ceea ce profetiza Guşă că se va întâmpla, care a ţinut să atragă atenţia asupra riscurilor la care se expune România prin numirea lui Militaru la conducerea Armatei.

AMS: Eu voiam să vă pun o întrebare, pentru că vreau să păstrăm firul cronologic, şi sigur că vom reveni asupra crizei post decembriste din Armată, vreau însă să vă întreb: în perioada când eraţi la SRI, fondator şi conducător al acestui nou serviciu de informaţii al ţării, mai ales în perioada 1993 – 1994, când s-au făcut cercetările pentru întocmirea raportului preliminar, care a fost convingerea dvs. şi, dacă nu convingerea, măcar sentimentul pe care l-aţi avut, inclusiv dacă aţi avut discuţii cu subordonaţi, asupra fenomenului diversionist-terorist, dacă aţi avansat spre un punct unde dvs. v-aţi format o opinie proprie? Originea şi autorii.

VM: Au fost mai multe faze în care noi am discutat, încercând să dăm de repere cât mai exacte cu privire la fenomenul terorist din decembrie 1989 pe teritoriul Bucureştilor şi în ţară. În prima fază, care a fost şi faza cea mai neconcludentă, se înclina balanţa că veniseră terorişti din afară, străini, în principal terorişti arabi. Dar faza asta a fost depăşită curând.

AMS: Urmele ei se mai regăsesc încă în raportul preliminar

TM: Urmele ei se mai regăsesc, dar faza aceea n-a rămas edorninantă pentru evaluarea de fond. O a doua fază a fost aceea, prezentă în toate rapoartele secvenţiale, venite din Bucureşti şi din teritoriu, că multe dintre aspectele teroriste, la început indescifrabile sau puse pe seama nu ştiu căror unităţi din străinătate, de fapt se dovedeau a fi sub imperiul acţiunii unor persoane, unele dintre ele iresponsabile, altele comise în circumstanţe foarte concrete, de către comandanţi militari, în diferite locuri din ţară. Mă refer în special la cazul Sibiu, dar nu numai. Se poate conchide asupra următorului punct: în multe locuri unde unităţile militare au rămas în cazărmi, şi aici mă duc la mărturisirile generalului Olteanu, foarte interesante şi pline de conţinut, nici n-am avut acţiuni diversionist-teroriste. Cum se explică?

AMS: N-au ieşit, dar să subliniem că primiseră ordin să iasă.

VM: Au ştiut să ţină situaţia sub control. Se poate face o legătură

directă şi, din păcate, faptică între locurile unde s-au produs victime şi mişcări de trupe şi ordine care au ieşit din nivelul normal de ordine convenite prin decizii anterioare ale conducerii statului. Au fost în bună măsură ordine date de comandanţi neinspiraţi sau neinstruiţi, fie de comandanţi care acţionau cu rea-credinţă. Nu am exclus nici ipoteza existenţei unor unităţi de comando străine sau de terorişti, ca să păstrăm terminologia populară, infiltraţi în teritoriu, având misiuni punctuale, ţintind să lovească în direcţii foarte bine alese, să îndeplinească ordinele, să producă haosul, conflictul, după care să se retragă fără a lăsa urme asupra lor, dar lăsând haosul în urmă. Altă ipoteză nu văd. Ea are şi foarte mare slăbiciune, pentru că, atunci când n-ai probe, eşti obligat să recurgi la «duşmanul misterios" care dă şi fuge. Este o mare slăbiciune a acestui argument, dar noi nu am putut să nu-l luăm în calcul şi Pe acesta. Îmi arătaţi mai devreme că în raportul acela voluminos al Procuraturii Militare există şi certificarea existenţei acelor cazuri de persoane lovite în frunte, lovite cu mare precizie, în legătură cu care nu s-au descoperit urmele atacatorului. Apoi, ştim că au fost prinşi indivizi deosebit de periculoşi, după care li s-a dat drumul a doua zi

AMS: Cine le-a dat drumul, domnule profesor?

VM: Păi, se presupune că exista o complicitate între cei care acţionaseră şi cei care îi eliberau.

AMS: Nu credeţi că era o subordonare?

VM: Cei care le-au dat drumul sigur că ascultau de nişte ordine de deasupra lor, care nu puteau veni decât de la ministrul Apărării, acelaşi general Militaru.

AMS: Şi atunci, nu vi se pare că ipoteza enunţată de mine mai înainte, potrivit căreia se poate găsi o legătură între Militaru şi fenomenul terorist, are aici un argument în plus?

VM: Cei care dădeau ordinele de eliberare, probabil chiar militari, erau interesaţi să nu lase urme.

Bucureşti, 6 septembrie 2005

AMS: Vă propun o înregistrare tehnică, adică am nevoie să înţeleg exact traseul dvs. din dimineaţa de 23 decembrie, după ce aţi ajuns la Televiziune. V-aţi deplasat apoi cu toată echipa la MApN?

VM: Vă rog să îngăduiţi un preambul. Când eu, pe data de 20 decembrie, mă iertaţi că o iau aşa departe, ştiind că lucrurile vor aluneca spre colapsul regimului…

AMS: De unde ştiaţi aşa precis?

VM: Păi asta-i bună, eu mă bazam pe ceea ce plutea în aer… AMS: Aţi aflat de Timişoara?

VM: Cum să nu? Atâta vreme cât eram acolo, la Focşani, sub cea mai strictă supraveghere, strictă nu în sensul că intrau pe geam, să vadă ce fac, ci în sensul că mereu îmi stricau aparatul cu care eu ascultam Europa Liberă şi Vocea Americii. Dacă aţi fi curios să-i întrebaţi pe vecinii mei, pentru că imediat mi-au dat locuinţă, astăzi am ajuns şi mâine aveam garsonieră în buricul târgului, mobilată complet şi vecinii aceia ştiau că eu ascultam la radio. Dar din seara de 16 sau 17 eram deja cuplat la evenimente.

AMS: În baza celor prezentate de Europa Liberă.

VM: Da, pe baza celor prezentate. Mai erau şi zvonurile care Circulau, că nici românul de pe stradă, pe care noi îl considerăm de regulă ignorant, nu este nici el atât de scos din priză la evenimentele care se petrec. Aveam un cerc de prieteni care au dat fuga cu sufletul la gură să-mi spună că au auzit şi ei. Era şi acest dacă aţi auzit întâmplător, scriitoraş Liviu Ioan Stoicu, nu este mai mult, care era acolo bibliotecar la Biblioteca Judeţeană şi a fost printre primii care m-a contactat să-mi spună. Eu am început să forfotesc. Îmi dădeam seama că de acum lucrurile se precipită. Pe data de miercuri… luni dimineaţa avuseseră, la ora 07.00, o şedinţă de partid. Dacă acest preambul vi se pare plicticos, o să vedeţi imediat de ce îl fac. Eram la ora 07.00 dimineaţa, o şedinţă de partid convocată, în clădirea…

AMS: Din ce organizaţie de partid făceaţi parte?

VM: De la Muzeul Judeţean, şi acolo şedinţa de partid era cu tot activul din cultură, iar eu eram muzeograf, mă făcuseră muzeograf acolo. Nu aveam pregătire de muzeograf nici atâtica. În fine, tot activul era acolo şi ţin minte obrăznicia nemaipomenită a celei care încă îşi mai zicea la acea oră madam Carcadia, care îşi făcuse cariera în cultură cărând „coperţi duble", aşa se numeau bidoanele de vin de câte 20 de litri. Ea era şefa secţiei de cultură sau cum s-o fi numit. A fost de o obrăznicie nemaipomenită, de un tupeu extraordinar cu cei care întârziaseră. Întâmplător, nu eram printre întârziaţi. Le vorbea ca unor slugi. Mie tupeul ăla, vizavi de grozăviile care se întâmplau în lume, mi se părea anacronic. Am vrut ca niciodată… eu sunt un om greu de scos din ale mele şi niciodată nu scap ocazia de a tăcea din gură, în sensul că nu vorbesc niciodată neîntrebat, nu vorbesc niciodată din dorinţa de a

mă auzi. Am fost tentat să mă ridic în două picioare şi să-i spun nişte lucruri foarte dure. Vorbind de relaţiile între oameni. Ce-am constatat: că nu mai aveam voce. Suferisem un atac, eu am o laringită cronică, este un soi de boală profesională, asta, şi, în momentul când mi-am dat seama că n-am voce, mi-a venit şi ideea cum pot pleca eu de la Focşani. Altfel, m-ar fi ţinut şi pe mine în şedinţă până la ora 14, ca pe alţii la Editura Tehnică. Atunci mi-a venit ideea că am un prieten acolo, doctor Akeb, un irakian care, făcând opoziţie faţă de regimul de la Bagdad, venise şi ajunsese şeful secţiei de ORL la spitalul din Focşani. Doctor Akeb a fost unul dintre puţinn cărora i-am împărtăşit motivul pentru care sunt eu acolo. M-am dus aţă, după şedinţa asta, la Akeb şi i-am spus: pregăteşte un certificat medical. împreună, amănunţit… „Măi, întâi te consult, să nu zică că e o plecare mascată şi să nu se ia după tine". Eu aveam deja traseul făcut. Oricum, primisem îngăduinţa şi cumpărasem bilet pe tren, încă din 10 decembrie, ca să mă duc la mine acasă în Ardeal, unde am şi casa mea, să-mi văd sora şi, după legendă, să tai porcul… chiar era un porc acolo.

AMS: În Romanţa, peste tot este un porc.

VM (râde): Nici nu ştiu să spun dacă e bine sau e rău. Dar nu s-a ales nimic până la urmă. Deci, eu, pe 20, miercuri la amiază, m-am urcat în tren cu două canistre de vin şi cu un brăduţ, nu ştiu care mi l-a făcut cadou, vinul era dintr-al meu, Fetească regală, nimerisem un an cu o recoltă excelentă, mi-am cumpărat struguri şi mi-am făcut vin. Am plecat la Bucureşti cu certificatul medical în buzunar. Pe 20 staţionez în Bucureşti, datorită certificatului, şi pe 21 urma seara să continui călătoria. Nu am dorit să fac, mai ales că evenimentele erau tulburi, nu am dorit să fac niciun gest care să atragă asupra familiei mele nişte lucruri care erau de nedorit. Mai fac o paranteză: niciodată din 8 mai 1989 şi până în 21 decembrie seara, când m-am urcat în trenul de Zalău, ca să merg acasă, nu am fost contactat de vreun membru al Securităţii. Să vină să mă întrebe: „Ce faci tu aici, cu cine te întâlneşti, sau de ce te-ai întâlnit aşa, de ce nu te-ai întâlnit pe dincolo?" Au preferat o foarte strânsă supraveghere, cum s-a dovedit, am forme scrise, unele fragmente, pentru că dosarul l-au distrus, dar nimeni n-a venit vreodată să facă discuţie cu mine despre fidelitatea sau infidelitatea mea faţă de regim. Aşa că în 21 seara, când eu m-am dus la tren…

AMS: În perioada aceasta, cât aţi stat în Bucureşti, v-aţi

contactat colegii din complot, cum se numea grupul respectiv de disidenţi?

VM: Nu, prima şi ultima vizită i-am făcut-o lui Ion Iliescu în septembrie 1989, prima şi ultima după luna mai. L-am vizitat numai ca să-i spun că în ce mă priveşte lucrurile sunt aşa cum sunt, că se ştie de noi. Tot la lift am purtat discuţia. AMS: La Casa Scânteii?

VM: Da, nu aveam în altă parte, nici telefon n-am mai dat. Pe 20 seara l-am vizitat pe Ovidiu Trăsnea, care era nu numai fostul meu profesor şi conducător de doctorat, dar era într-un fel şi mentorul meu. Aici, lucrurile erau destul de amestecate.

AMS: Şi care avea legături destul de bune cu Ambasada SUA.

VM: Am vrut să mă folosesc de aceste legături bune, ca să transmitem o scrisoare. Documentul, pe care l-am pierdut din cauza inabilităţii mele, era extraordinarul text al lui Trăsnea, din data de 8 mai. În după-amiaza zilei de 8 mai, după ce mi se comunicase la ora 10.00 că sunt dat afară din toate şcolile din ţară şi trimis la Focşani şi după scandalul de pomină pe care i l-am făcut adjunctului lui Dumitru Popescu, prorectorului Bratu, pentru îndrăzneala lor nemaipomenită să-mi facă mie una ca asta, am făcut scandal şi ăla s-a uitat stupefiat la mine. În după-amiaza aia am vorbit cu trei persoane: i-am comunicat victimei mele în linie directă, soţiei, cum s-a întâmplat, am vorbit cu naşa mea care, Dumnezeu s-o ţină, trăieşte şi azi, deşi are 80 de ani, şi am fost la Trăsnea, şi ăsta, când am ajuns la biroul lui, mi-a citit integral textul, cerut de mine, de altfel, pe care urma să-l trimită.

AMS: Să fixăm data.

VM: 8 mai 1989. Acela era textul care trebuia să plece din partea grupului nostru, text care era pe de o parte inspirat de natura evenimentelor care se pregăteau… era un document ultraradical, eu aveam misiunea să preiau acest text… după puricii pe care îi punea Trăsnea pe hârtie, scria nemaipomenit de mărunt, cât era el de… cu ochii, atâta scria de mărunt, ca puricii… două pagini de text A_4, trebuie să fi fost vreo 5 – 6 pagini dactilografiate. Cel puţin acel text pe care mi l-a citit era extraordinar, fără niciun fel de exagerare. Eu l-am ascultat cu încântare, ştiind că sunt foarte urmărit. După ce l-a terminat, i-am spus: „Da, domnule profesor, numai că dactilografa care trebuie să bată… atât îmi mai trebuia să apar la Ştefan Gheorghiu cu texte de-astea… e bolnavă şi nu poate fi Ăsta s-a supărat foarte tare: „Păi, ce mă pui pe mine să muncesc, să fac şi să dreg şi să nu ştiu ce…” „Staţi, că

nu sunt eu vinovat de starea de sănătate…" În fine, ne-am despărţit oarecum în beţe. pl) După asta a venit la el, cred că nici la o jumătate de oră, Lică Secăreş, care este şeful SNSPA, nu cred că nu-l ştiţi, tot fost doctorand de-al lui, şi i-a spus: „Domnule profesor, vedeţi că pe ăsta l-au dat afară, domnule, ăsta este urmărit aşa şi pe dincolo". Ala a înghiţit povestea asta şi aşa s-a distrus cel mai grozav document care s-ar fi putut produce în România…

AMS: Domnule profesor, daţi-mi voie o secundă, pentru că tot am intrat în subiectul ăsta, să şi încercăm să ducem mai departe firul întâmplărilor. În aprilie, nu intru în detaliu, este povestit în cartea mea, este citită la posturile străine „Scrisoarea celor şase". Originea ei sovietică a fost depistată de Securitate, lucrurile mi se par clare. Potrivit Securităţii, la scurt timp are loc o întâlnire în Parcul Tineretului între Ion Iliescu şi Nicolae Militaru. La această întâlnire, cei doi au discutat problema apariţiei „Scrisorii celor şase". Militaru şi-a arătat preocuparea de a face şi ei, adică grupul politico-militar al cuplului Iliescu-Militaru, de a face şi ei ceva, adică de a face un gest care să le aducă notorietatea. Există înregistrarea audio-video a acestei întâlniri, şi pasajele respective ale discuţiei au fost puse la dispoziţia Comisiei senatoriale. Ei s-au întâlnit alertaţi de faptul că un alt grup le-o luase înainte, iar Militaru a cerut să facă şi ei ceva, pentru ca grupul Brucan să nu le-o ia înainte. Aşa s-a exprimat Militaru.

VM: Cine v-a confirmat această întâlnire?

AMS: Detaliile acestei întâlniri au fost prezentate Comisiei senatoriale de ofiţerul care îi urmărea. I-am pus domnului Iliescu întrebarea, mi-a confirmat. Sigur, dânsul nu dă niciodată detalii: „Da, mi-aduc aminte, era în aprilie, eram cu Militaru…" Mi-a confirmat că a avut loc acea întâlnire cu el.

VM: Pot să vă întrerup o clipă? AMS: Vă rog.

VM: Într-o dimineaţă din aprilie, exact a doua zi după ce „Scrisoarea celor şase" fusese dată, primesc un telefon de la Alecu, alias Ion Iliescu. Zice: „Virgile, vino la Dorobanţi, că sunt aici la frizerie. Şi m-am dus la Dorobanţi. Bineînţeles, totul fusese ascultat. În micul scuar care este în Piaţa Dorobanţi este un parc acolo…

AMS: Unde a fost Lupoaica înainte…

VM: Acolo, da, acolo a avut loc întâlnirea. A venit la întâlnire pe trotuar, însoţit de un fost ambasador, nu-i reţin numele, se duseseră la frizer, şi, mă rog, era un bun pretext să ne întâlnim acolo. A venit la

întâlnire însoţit de acel ambasador al cărui nume îmi scapă. După câteva vorbe de circumstanţă, politeţuri, eu ştiind că timpul este măsurat, l-am luat deoparte şi i-am spus ce se întâmplase cu scrisoarea. A fost extrem de impresionat, nu aflase, probabil că nici nu avusese cum, şi atunci pe loc s-a hotărât să facă, aşa cum am făcut noi şi în alte daţi… „Măi, redactăm ceva şi facem ca de obicei, scrie tu o formă…" Am şi originalul formei scrise la mine, dar n-a convenit, şi atunci a scris el o formă, ceva mai extinsă ca a mea. Despre forma mea, pot să v-o arăt în manuscris. Oricum, textul lui Trăsnea era la ani-lumină distanţă faţă de al nostru. După asta, ne-am despărţit să redactez eu, am şi redactat şi i-am dat. Nu i-a convenit. Textul acela era prea exaltat şi prea puţin analitic şi atunci a luat el şi a făcut un text al cărui manuscris vi-l dau. Textul acela al lui Iliescu iar este obiectul unei legende. Ne-am întâlnit în Parcul Circului, aprilie 1989 către sfârşit. Ca detaliu, la ora aia eu nu ştiam că fusesem scos din cadrele de la Ştefan Gheorghiu, trei săptămâni a durat din momentul în care s-a hotărât scoaterea mea la sfârşitul lui aprilie şi momentul scoaterii propriu-zise din 8 mai, când mi s-a comunicat. Trei săptămâni a durat traseul deciziei, de la cel care a hotărât-o până la mine. Să fi fost jumătatea lui aprilie, în Parcul Circului, pe una dintre băncile aleii care duce dinspre Ştefan cel Mare spre ciupercă, ne-am aşezat, şi el avea diplomatul pe genunchi, a scos manuscrisul care era de forma aceasta…

AMS: Format A_5…

VM: Un format A_4 îndoit o dată…

AMS: Da, înseamnă A_5.

VM: L-am luat şi l-am băgat în buzunarul de la haină şi am mai stat de vorbă generalităţi. Ala era textul pe care eu l-am şi bătut la maşină, vreau să vă zic. Acum mă gândesc că întâlnirea dintre Militaru şi Iliescu s-a produs în mod cert după întâlnirea noastră, pentru că era limpede că… Nu am cerut eu să-l văd pe el, el a cerut să mă duc la întâlnire şi coincidenţa a fost că eu eram la curent cu lansarea „Scrisorii celor şase".

AMS: Întâlnirea de la Circ, când v-a dat documentul, a avut loc peste cât timp de la întâlnirea de la Dorobanţi?

VM: Să fi fost vreo săptămână, poate 10 zile, nu mai mult. Cam la jumătatea lui aprilie, poate o săptămână după. Ce pot să vă spun este următorul incident, că pleacă Iliescu, el pleacă întâi şi o ia în partea de dincolo de ciupercă, din spatele lacului Tonola… El venea cu maşina

lui, o Dacie de un albastru-închis, o Dacie de-asta îmbunătăţită, foarte elegantă de altfel pentru standardele de atunci, şi a lăsat maşina acolo şi ne-am aşezat pe bancă. Ulterior am aflat că puseseră ăia microfoane şi la acele bănci. Stăm noi ce stăm, n-a fost mai lungă de un sfert de oră întâlnirea asta, după care eu am copiat asta şi i-am dat lui Trăsnea. Trăsnea atunci, după ce a citit, a zis: „Nu sunt mulţumit de text" şi atunci s-a hotărât să scrie el unul. „Lasă că-l fac eu". Scenariul era aşa: eu îl fac, tu îl baţi la maşină şi eu îl dau ataşatului cultural de la ambasada americană, pe care îl cunoştea personal. Acesta a fost circuitul real. Îmi pare rău că, dintre martori, numai eu cu Iliescu mai trăim, dar cred că vă poate confirma, pentru că ce spun eu este valabil cuvânt cu cuvânt. Aşa a fost povestea cu acel text, care nici nu s-a difuzat, nici nu a trecut graniţa, cum se zice.

AMS: Este o precizare foarte importantă, pentru că lămureşte traseul acestei iniţiative, precum şi cronologia întâlnirilor care au avut loc. Există şi un alt punct de vedere, cel al Securităţii. Eu nu am ajuns la stenograma întâlnirilor dvs. cu Iliescu, dar am ajuns la întâlnirea cu Militaru.

VM: Dvs. ar trebui să faceţi o discuţie separată cu Iliescu. îl întrebaţi pe el: „Cine e dom'ne ăsta, că v-am tot auzit spunând în cărţile dvs. de unul Măgureanu cu care v-aţi întâlnit?"

AMS: Domnule profesor, eu consider că sunt destul de bine informat asupra acestor chestiuni. De altfel, aşa acum v-am spus, am tot amânat întâlnirea cu dvs., iată, mai bine de un an, pentru a mă prezenta la dialogul nostru bine pregătit şi informat.

VM: Eu unul nu pun la îndoială pregătirea dvs., buna-credinţă nici atât. Eu altceva vreau să vă spun: am foarte mare grijă, pentru că lumea este aşa cum este, Iliescu se face că nu-şi aduce aminte, este foarte posibil ca anumite chestii nici să nu şi le amintească…

AMS: Este perfect normal lucrul ăsta.

VM: Eu însă, aşa m-a dotat Dumnezeu, am o memorie extrem de vie, vă pot povesti întâmplări la care am participat cu lux de amănunte şi cu precizie în reproducere. Eu, de exemplu, am spus uneori lucruri foarte dure, de exemplu a venit fata asta, Sabina Fati, şi mi-a luat anul trecut prin aprilie un interviu, considerat un fel de document programatic, cu detalii, pe două pagini din Evenimentul zilei. Fata nu a înţeles. Dar cineva care era în avion cu Iliescu, anul trecut, nu anul ăsta, erau patru în avion – unul dintre ei a venit să-mi spună: „Măi, zice, am

călătorit de la până la cu preşedintele şi i-am spus: «Virgil a dat un interviu». «Adu-mi ziarul». S-a uitat, a citit, n-a făcut niciun comentariu. La care ăla fi întreabă: Aveţi ceva de comentat, ce ziceţi? Şi Iliescu zice: Da, aşa a fost. Alt comentariu n-a făcut, niciun cuvânt". De ce vă spun toate astea, este pentru a se înţelege că nu am niciun parti-pris. Acolo unde nu ştiu, prefer să tac decât să scot de la mine sau să fac presupuneri. Trei la mână: întotdeauna, circumstanţele producerii unor lucruri îmi sunt foarte limpezi. Contextul de regulă îmi este foarte viu. Nu am nici cea mai mică tentaţie de a-mi atribui merite, pentru că, de vreme ce n-a ieşit nimic, eu consider că trebuie să facem ciocul mic şi să ne vedem de treaba noastră.

AMS: Aici intervine un fenomen psihologic, mai degrabă decât unul istoriografie. Vă explic. Există această reacţie la unii dintre actorii acelor evenimente de a se apăra vehement, de a contracara la orice tentativă sau cercetare a evenimentelor în care au fost implicaţi. Există acest sentiment aparent ridicol, dar în realitate purtător de mari semne de întrebare, că o căutare, oricât de onestă şi obiectivă, a aflării adevărului este şi un atac personal împotriva lui Ion Iliescu. Pe lângă dânsul mai sunt câţiva, doi-trei, care sar şi ei repede, ca arşi, în apărarea lui Ion Iliescu. Or, acest lucru este foarte suspect. El dă impresia puternică a unei reacţii de blocare a aflării adevărului, deoarece acest adevăr ar fi incriminant. Iar astăzi, în condiţiile în care a apărut cercetarea de către Parchet a dosarului revoluţiei, investigaţia independentă a unui cercetător sau jurnalist pare un pericol. Pericol pentru ce? înseamnă că există ceva grav de ascuns, ceva cu consecinţe penale?

VM: În ce mă priveşte, în ciuda unor insinuări pe care nici nu le-am luat în seamă, nu am nimic a ascunde. Au existat fără îndoială lumini şi umbre, unele merită să fie consemnate pentru istorie, ca şi problema aceasta a diferitelor încercări de a protesta împotriva regimului lui Ceauşescu. Cu simplu titlu de inventar şi nimic altceva, vă vorbesc despre aceste lucruri, pentru că nu sunt tentat să mă scot în faţa nemuririi istoriei în vreun fel.

AMS: Eu mizez şi pe încărcătura de teamă, ostilitate, suspiciune cu care vă înconjoară mai ales presa, pe care am dat-o deoparte, fiind ceva mai bine informat decât ziariştii. Ajutaţi-mă cu câteva lucruri. Cel puţin la întrevederea din Parcul Tineretului dintre Iliescu şi Militaru este invocată denumirea Frontul Salvării Naţionale, cu precizarea că

i-a aparţinut lui Militaru, nu lui Iliescu. Precizez, este vorba de aprilie 1989, adică cel puţin cu opt luni înainte de seara de 22 decembrie 1989. Este vorba de titulatura organizaţiei în numele căreia Ion Iliescu trebuia să semneze scrisoarea respectivă către Europa

Liberă. Ion Iliescu s-a opus atunci denumirii de FSN: „Nu, mai bine îi spunem Frontul Patriotic Socialist". Dar denumirea de FSN apare încă la întâlnirea din aprilie 1989. Întrebare: aţi auzit înainte de evenimentele din decembrie denumirea de Frontul Salvării Naţionale şi de la cine?

VM: Aici am un corectiv foarte important de adăugat. În realitate, Militaru, la primele întâlniri avute pe parcursul anului 1984 şi mai apoi reluate pe parcursul anului 1985, la întâlnirile de acum la care participa şi Ion Ioniţă, fostul ministru al Apărării, dar prima oară în 1984, la începutul anului, Militaru a evocat această denumire a mişcării, care ar urma să ducă la înlăturarea regimului lui Ceauşescu.

AMS: Şi ce a propus Militaru în 1984?

VM: Frontul Salvării Naţionale!

AMS: Mai ţineţi minte ce reacţie a avut Ioniţă la această denumire?

VM: Nu-mi aduc aminte nici măcar să fi discutat această denumire de faţă cu Ioniţă. Cert este că această denumire, inspirată, după cunoştinţele mele de atunci, din nomenclatorul acelor nesfârşite mişcări naţionale iniţiate de sovietici, mai precis de spionajul sovietic în America Latină…

AMS: Încercaseră şi în Portugalia…

VM: Aşa este, şi în Portugalia. Dar mie această experienţă, s-o numesc frontistă, îmi suna extrem de negativ. Mai întâi că citisem nişte documente, pe vremea aia ultrasecrete, astăzi banale, din care ştiam că aceste fronturi erau de sorginte sovietică. Vedeţi că şi Frontul Sandinist se înscria aici, ştiam că au aceeaşi sorginte şi că organizaţii de acest fel, de foarte bună calitate şi cu lideri de calitate, fuseseră compromise datorită faptului că serviciile secrete şi administraţiile occidentale şi bineînţeles că şi lumea ştiau că aceste fronturi sunt de provenienţă sovietică. Experienţa frontistă a fost ştampila pusă nemeritat pe o serie de mişcări naţionale de către sovietici, prin implicarea lor directă şi ascunsă, dar şi prin dezvăluirea unei maniere de a denumi şi promova public o astfel de mişcare. Eu nu am vrut să se extindă această imagine asupra noastră, într-o Românie care oricum

avea o atitudine antisovietică deja calificataâmi doream ca nimic ce avea parte şi de inspiraţia şi de influenţa mea să nu se numească cu o denumire dată de sovietici. Ţin minte că aceea a fost şi prima şi una dintre foarte puţinele certuri pe care le-am avut cu Iliescu. AMS: Asta se întâmpla când?

VM: În 1984, şi vă spun şi locul unde s-a întâmplat. Ne plimbam de la gura parcului Herăstrău, dinspre Piaţa de Gaulle către Arcul de Triumf, şi a venit vorba. Nu eram decât noi doi şi întrucât a venit vorba… era după una dintre întâlnirile cu Militaru, nu mai ştiu a câta… de această chestiune cu FSN. Lasă că şi denumirea în sine, fără să bănuieşti subtextul sau contextul ei, nu era inspirată. Atunci, pentru prima dată, i-am făcut o mustrare lui personal, adresându-i şi un apelativ pentru care după aceea m-am simţit eu însumi jenat… ceva de genul „incorigibil". Mă enerva această tragere către stângism…

AMS: Păi se putea altfel?

VM: Vedeţi că în privinţa acestor denumiri, inclusiv cele legate de inspiraţia Moscovei, cum a fost cea condusă de Che Guevara, care a fost tratată în cele din urmă ca un terorism calificat, stângismul mi-a displăcut. Şi extremismele, despre care eu predam studenţilor mei, cu lucruri destul de picante despre extremismul de stânga şi de dreapta, care în cele din urmă au debuşat în regimuri totalitare. Atunci l-am mustrat pe Iliescu pentru preluarea acestei denumiri de FSN, dar nu în calitate de partener de discuţii la o eventuală disidenţă la regimul Ceauşescu, ci ca cel care îl alimenta cu lecturi foarte calificate, ceea ce el trebuia să ştie că viitor lider al mişcării, ca viitor preşedinte şi aşa mai departe.

AMS: În 1984?

VM: Cum v-am spus! În acea calitate, pentru că eu îi dădeam destul de multe lucruri suculente de citit, mi-am permis să intervin, nicidecum ca să-i dau lecţii sau nu ştiu ce. Mi s-a părut de prost gust şi de rău augur pentru o mişcare care s-ar dori de liberalizare în România.

AMS: Prin ceea ce spuneţi acum confirmaţi informaţiile pe care le am deja, inclusiv declaraţii pe care le-au dat foşti lideri ai Securităţii. Denumirea de Frontul Salvării Naţionale a venit de la sovietici prin Militaru, încă din 1984.

VM: Eu sunt convins acum că ea este de sorginte sovietică. Atunci doar simţeam acest lucru şi nu doream ca denumirea aleasă de

sovietici să fie împrumutată mişcării noastre, nici ca denumire şi nici în fondul chestiunii.

AMS: V-a spus vreodată Ion Iliescu, după întâlnirea de la Circ, că a fost chemat la CC pentru chestia asta? V-a spus Ion Iliescu faptul că asupra lui a fost aplicată procedura legală de avertizare, cum era în instrucţiunile Securităţii, şi de prevenire, cum era în regulile partidului? Prevenire, în sensul de a fi înştiinţat că activitatea lui disidentă este cunoscută şi că riscă luarea unor măsuri pe linie de partid.

VM: Eu unul, în ce priveşte procedura de prevenire, am aflat mult mai târziu, am aflat de la el cred că abia în septembrie, pentru că, după scoaterea mea de la Ştefan Gheorghiu, nu se mai punea problema să-l contactez. Tot în acel interval s-a întâmplat ceva ciudat: după 8 mai, când eu eram deja paria şi bineînţeles urmărit, luat de colo-colo fără să-mi mai găsesc rostul şi am încercat să mă eschivez de a fi trimis la Focşani, am încercat să-i dau, printr-o cunoştinţă comună, un semnal că mie mi s-a întâmplat ceea ce mi s-a întâmplat. Pentru că, vreau să vă spun, trecuse grupul de care vorbim prin situaţii-limită: întâi a fost din cauza, îmi permit să zic, neglijenţei lui Militaru în ianuarie 1984, când s-a apucat, l-a luat gura pe dinainte şi a vorbit cu un oarecare general Dragu, care a comunicat imediat Securităţii şi s-a produs o convocare a lui Iliescu şi a lui Militaru la CC şi, dacă îmi aduc aminte, în ambele ocazii fusese de faţă Bobu. A mai fost o convocare un an şi ceva mai târziu, prin martie 1985, tot aşa, tot în urma unei trădări…

AMS: Episodul Gomoiu?

VM: Da, şi tot pe linia lui Militaru, pentru că omul era aşa. pe câtă prezenţă de spirit avea ca orice om care are colaborări în afară, are o prezenţă de spirit, omul în privinţa aia s-a dovedit foarte tare, pe atât era de nesăbuit în discuţii. Dar făcuse, crease prilejuri din cauza cărora a fost scos definitiv din armată şi de la conducerea Ministerului Construcţiilor, unde era adjunct. Iliescu, în 1984, tot ca urmare a acestui lucru, fusese scos de la Ape, scos din CC şi trimis la Editura Tehnică. El ceruse Editura politică…

AMS: În ideea să-i succeadă lui Valter Roman.

VM: Da, spusă de el, Valter Roman murise cu un an înainte şi mult timp postul a fost vacant. De fiecare dată când îl eliberau de undeva, îl întâlneam eu şi venea şi spunea: „Uite ce mi-au făcut, am fost

scos de la Ape…" Când a fost scos de la Ape, a venit Ion Dincă la întâlnirea de la CC şi l-a elogiat, toate foarte pozitive şi de altfel întemeiate, după care eliberarea din CC şi în cele din urmă, dacă nu mă înşel, şi din MAN. Deci, după scoaterea mea, a fost chemat el la CC, pentru care motiv eu nu am mai ştiut. Eu am încercat să-l previn că Securitatea ştia tot, pentru că o serie de oameni, nu numai eu, au fost scoşi din Bucureşti.

AMS: Asta încercam să vă explic. Cred că şi informaţiile pe care le deţin eu ajută discuţiei noastre. Eu consider că avem un dialog, nu fac parte dintre aceia care se întâlnesc cu dvs. pentru a scoate nişte „bombe" de presă sau pentru a vă surprinde cu ceva.

VM: Ca să vă liniştiţi în această privinţă: nu fac parte dintre oamenii pe care cineva, oricât de abil, să-i tragă de limbă şi să scoată nu ştiu ce dezvăluiri.

AMS: Am fost prevenit. (Cei doi interlocutori izbucnesc în râs.)

VM: Eu vă voi spune cu bună-credinţă tot ce ştiu. Chestiunea este alta: nu o poate face altcineva, ca urmare a unei presiuni sau necesităţi exterioare mie. Între noi, nemaipunându-se problema, de la început, eu vorbesc ca şi cum aş avea în faţă un martor al istoriei, care îmi oferă ocazia să spun fără restricţii şi fără riscul că cineva va folosi asta ca să interpreteze drept o dezvăluire senzaţională, cu orice preţ.

AMS: Este bine aşa. Daţi-mi voie să vă explic contextul. Este vorba de contextul îndepărtării dvs. şi a celorlalţi din Bucureşti. După întâlnirea de la Circ, în care Iliescu v-a dat acel document, generalul Vlad s-a prezentat la Ceauşescu cu un raport privind nivelul şi stadiul în care ajunsese complotul pregătit de grupul Iliescu.

VM: Figuram şi eu?

AMS: Fără îndoială.

VM: Dar nu ca figură de prim ordin.

AMS: Documentul mi-a fost descris… Din păcate, în continuare nu mi se permite accesul la anumite documente-cheie, dar el conţinea date privind evoluţia grupului disident Iliescu. Ultima dată şi care a determinat ieşirea la raport a lui Vlad la Ceauşescu a fost seria de întâlniri ale lui Iliescu şi anume cu dvs. la Circ şi cu Militaru în Parcul Tineretului. Au mai fost şi altele. Raportul conţinea, prin urmare, detalii ale întâlnirii dvs. cu Iliescu pe aleea de la Circ şi ale întâlnirii cu Militaru din Parcul Tineretului. Un fragment din această ultimă întâlnire a ajuns la Comisia parlamentară, între documentele ei. În

centrul notei-raport a generalului Vlad se afla faptul semnificativ că grupul Iliescu hotărâse să treacă de la întâlnirile prin parcuri la o acţiune: scrierea şi trimiterea de către Ion Iliescu a unei scrisori la Europa Liberă. Pentru Securitate, asta însemna trecerea complotului într-o altă fază.

VM: Un mic amănunt, pentru că v-am propus să vi-l descriu mai devreme şi m-am luat cu vorba. La cinci minute după ce a plecat Iliescu de lângă mine, de pe bancă, eu am rămas pe bancă, că aşa era regula să nu te grăbeşti s-o ştergi, se apropie de mine un tip înalt, foarte bine îmbrăcat, cu părul grizonant: „Bună ziua, domnule profesor… asta era o locuţiune cu care sunt obişnuit şi astăzi… ce faceţi pe aici?" Era unul dintre băieţii puşi pe urmele mele… „Păi, uite, am venit la aer". De fapt, şi asta, ce vă descriu acum, fusese tot un soi de prevenire… Era unul dintre băieţii deja Ţonola şi mi-a zis aşa cum mi-a zis, pentru că fusese student de-al meu acolo, deci mişcarea a fost aşa: Dom'ne te ştim, te-am văzut şi vrem să ştii că noi te-am văzut.

AMS: Scopul lor era să pună la îndoială decizia şi hotărârea je a expedia scrisoarea. Asta era problema lor. Subiectul raportului înaintat personal de Vlad la Ceauşescu era faptul că din acel moment apăruse pericolul unui document trimis şi citit la Europa Liberă, ceea ce dădea un temei pentru categoria de infracţiuni… sigur, la legile comuniste de atunci… infracţiuni de complot sau, cum îi spunea atunci, de caracter organizat al unei acţiuni. Ei vă urmăreau de mult. De exemplu, până la această dată, concluziile pe rapoarte erau că grupul este în faza de discuţii sterile, de contacte, nu face nimic periculos fie pentru stat, fie pentru Ceauşescu. Cam asta era şi realitatea. În momentul în care a apărut cazul unui document, deja s-a trecut într-o altă fază.

VM: Presupuneţi că ei au văzut când Iliescu mi-a dat scrisoarea.

AMS: Nu presupun, sunt sigur. În plus, nu numai actul propriu-zis de predare a scrisorii era în vizorul lor. Aveau informaţii din interiorul grupului, pentru că, de exemplu, aşa cum aţi şi spus, Militaru vorbea. După întâlnirea din Parcul Tineretului, Militaru a început să spună în dreapta şi în stânga că Iliescu va ieşi cu ceva. Apoi, Securitatea ştia cine îi scrie textele lui Iliescu. Nu credeţi?

VM: Ba cred că da.

AMS: Aşadar, nu întâmplător a venit ofiţerul la dvs. Au avut audio, video şi vizual, adică şi persoane care se ocupau cu observarea atitudinii, a gesturilor. Este posibil să fi fost chiar persoana aceea

grizonantă, care a venit la dvs. De ce? Pentru că uneori trebuie să coroborezi imaginile şi înregistrarea cu ce gesturi fac cei urmăriţi. Generalul Vlad se prezintă la raport la Ceauşescu şi Ceauşescu ordonă destrămarea grupului, o °Peraţiune pe care iarăşi dvs. O cunoaşteţi foarte bine, dar cititorii noştri n-o ştiu. Destrămarea grupului era una dintre măsurile care se puteau lua de către Securitate, în baza instrucţiunilor privind munca operativ-informativă a DSS. Atunci, Ceauşescu decide şi dă ordinul de destrămare a grupului Iliescu. În aceste condiţii, se petrece ceea ce spuneaţi dvs.: dvs. şi alţi membri ai grupului aţi început să fiţi răspândiţi prin ţară. Prin urmare, acest lucru nu s-a făcut la întâmplare, nu s-a făcut de către Securitate, ci de către partid şi s-a făcut în baza unui ordin expres, personal, al lui Nicolae Ceauşescu. Aşa aţi ajuns la Focşani.

VM: Este extrem de plauzibil ceea ce spuneţi. Nu am de adăugat decât faptul că, între timp, încercând să-l previn pe Iliescu de cele întâmplate… de altfel, eu constatasem că, la fiecare şoc prin care trecuse grupul, eu eram cumva scos din cauză, dar de data asta fusesem şi eu lovit, nu am ideea exactă despre data când Iliescu a aflat deja, dar cred că l-a înspăimântat foarte tare întâmplarea, pentru că era semnul că se produc lucruri foarte grave în ce priveşte persoana lui şi acţiunea grupului.

AMS: Probabil că simţise că lucrurile au ajuns la Ceauşescu.

VM: Nu mai ţin minte cu exactitate, dar având în vedere că singura întâlnire cu el a fost în septembrie, este cel mai probabil că atunci mi-a spus despre chemarea lui la CC şi despre avertizare.

AMS: Unde a avut loc întâlnirea?

VM: La el în birou. M-am dus să-l salut. Mă prevalam de faptul că, de când fusese numit la Editura Tehnică, nu apucasem să-l felicit pentru funcţie. Sigur, era un pretext. În trecut, când era la Ape, eram unul dintre obişnuiţii casei, pe strada Negustori nr. 3, unde era preşedinţia asta a Consiliului Naţional al Apelor. Doresc să spun că m-am încumetat să mă duc, numai pentru a mă convinge că nimic mai grav din cele întâmplate nu s-ar mai putea întâmpla. Şi ca să văd care mai este atmosfera. Prin urmare, apariţia mea acolo, cel puţin în ce priveşte personalul Editurii Tehnice, nu contraria pe cei mai mulţi. La acea dată am aflat că Iliescu fusese chemat la CC şi avertizat.

AMS: V-a spus cu cine a stat de vorbă, cu care dintre secretarii CC?

VM: Trebuie să fi fost tot la vârf, Bobu în mod sigur, păscălescu în mod cert şi mai era unul care juca rolul de şef al secţiei… Secăreş se cunoştea bine cu el. De mirare că un astfel de om a putut juca unele roluri şi după revoluţie. Era o întâlnire din eşalonul doi de cel mai înalt nivel. Plus acest şef al direcţiei cadre în CC.

AMS: Dacă a avut această funcţie, îl putem afla. Nu e un secret. Acum, vă rog să continuaţi cronologic traseul dvs. V-aţi dus la Zalău…

VM: Da. Nu s-a întâmplat nimic neobişnuit. Sosesc pe 20 seara la Bucureşti. La câteva minute de la sosirea mea am pus vin dintr-o canistră şi 10 litri i-am dus lui Trăsnea în aceeaşi seară. Când am ajuns la Trăsnea, stăteam aproape, pe Ştefan cel Mare, prin parcul Circului, în proximitatea sediului brigăzii antitero, mi se pare pe Strada Salcâmilor, locuia Trăsnea. Până acolo, cam 10 minute făceam. În aceeaşi seară, pe 20, era de faţă şi Trăsnea, s-a dat la televizor o scenă de pe urma căreia am ştiut că este sfârşitul lui Ceauşescu. A apărut flancat de Ion Dincă şi nu mai ştiu cine…

AMS: Milea, Gogu Rădulescu, Ceauşeasca, Manea Mănescu…

VM: Parcă nu erau aşa mulţi.

AMS: Ba da. Erau două grupuri în dreapta şi în stânga, dar au fost filmaţi separat.

VM: Nici nu e aşa important. I-am spus profesorului, şi a fost de acord: „Ăsta este finalul". „Da, finalul".

AMS: Dar în legătură cu mitingul din 21, după aceea, când aţi devenit directorul SRI, aţi aflat felul în care a fost dezorganizat. Sigur, la un moment dat, în prima noastră întâlnire, dvs. aţi spus clar că a fost vorba de un miting dezorganizat Profesionist.

VM: Am trecut pe acolo după destrămare, în cursul dimineţii, ocolind cu grijă. Mă duceam la naşii mei, ei locuiau în spatele Palatului… Am străbătut piaţa, care era plină de tot felul de resturi.

AMS: Ca director al SRI, ştiţi că în Raportul SRI există declaraţii ferme, afirmaţii categorice privind faptul că acest miting a fost dezorganizat profesionist.

VM: Sabotat! Mi se pare că acolo există şi afirmaţia că a fost una dintre erorile de fond ale lui Ceauşescu.

AMS: Aşa este! Vă propun un subiect: proveniența vuietului. SRI nu are dubii asupra existenţei reale a vuietului, produs cu sunete de joasă frecvenţă, a petardelor – de fapt, am aflat mai târziu, erau nişte bucăţi de material exploziv cu capse detonante –, a grupurilor violente,

a ţepuşelor… atac al unor indivizi care au coborât din maşini, strigăte, inclusiv în limba rusă, reconstituite prin intermediul unor participanţi. A depistat SRI cine a produs vuietul?

VM: Drept să vă spun, despre acest amănunt nu vă pot adăuga altceva decât cele arătate deja în Raportul SRI, cele scrise. Dar imaginea pe care o văd acum nu poate fi decât că acel vuiet fusese produs tot de către cei care erau programaţi să saboteze desfăşurarea mitingului.

AMS: Avem două întâmplări ciudate: una este cea a domnului Sergiu Nicolaescu, care a luat nişte grenade de la o unitate din Ploieşti… se cunoaşte cazul, a fost publicată şi scrisoarea către preşedintele Băsescu a colonelului Nicolescu, şi a doua, care apare la două persoane total diferite şi opuse.

Vadim Tudor şi Ion Raţiu, liderul ţărănist, care afirmă că au primit dovezi despre acţiunea unor „turişti sovietici" cu o staţie, un dispozitiv special, pe una dintre ferestrele de la Athénée

Palace şi au produs vuietul. A mai apărut o poveste cu o maşină a Armatei, o structură de propagandă de la Armată, care a fost plasată în dreptul magazinului Stirex, şi care ar fi produs vuietul.

VM: Indiferent din ce sorginte a fost produs acest fenomen, el făcea parte din scenariul meticulos al schimbării lucrurilor în România.

AMS: Păi, domnul Iliescu spune şi astăzi că a fost revoltă spontană!

VM: Domnul Iliescu spune multe lucruri şi faptul că el continuă şi după 15 ani să spună aceleaşi lucruri nu face decât să arunce o lumină… palidă asupra persoanei sale, care îl dezavantajează. Din ce sursă a pornit dezorganizarea mitingului, mie mi se pare mai puţin important. Readucându-ne amândoi aminte că serviciile se înţeleseseră…

AMS: Serviciile secrete străine…

VM: Serviciile străine…

AMS: Insist, pentru că există şi versiunea că a fost Securitatea.

VM: Este exclusă implicarea Securităţii în această acţiune. Exclusă, şi să nu mai pierdem vremea. Atâta timp cât a fost pe scenă, Securitatea nu şi-a permis, până în ziua de 22, niciun gest de opoziţie făţişă sau de împotrivire faţă de regimul Ceauşescu.

AMS: Este şi opinia mea.

VM: Orice faptă care m-ar contrazice ar fi un lucru nou pentru

mine. Nu o consider total imposibilă, dar până la această oră nu cunosc aşa ceva.

AMS: Vă propun să discutăm cazul Securităţii separat, într-o discuţie de fond.

VM: În afară de opoziţia tacită, cel mai adesea, ca indivizi şi niciodată ca grupări, din partea Securităţii n-a existat altceva. Poate ca această opoziţie să fi existat la nivelul unor indivizi, niciodată concretizată în fapte de opoziţie clară, să fi existat în capul acelor indivizi care fuseseră dintr-un motiv sau altul descăunaţi. În niciun caz sub forma unor acţiuni. Vlad însuşi, care era un funcţionar fidel al regimului, cu state vechi de activitate, şi care a cunoscut în mod constant o ascensiune, chiar dacă el nu era unul dintre satrapii regimului, era considerat de ceilalţi superior pentru inteligenţa lui şi pentru modul în care ştia să facă sinteze şi să evalueze situaţii globale. Vezi atitudinea lui Vlad din după-amiaza de 22 şi în continuare! Nici Vlad însuşi n-a făcut vreodată vreun gest de împotrivire şi nici de atitudine.

Altfel, omul care l-a evacuat pe Ceauşescu din sediul CC şi l-a urcat în elicopter trebuia să fie el.

AMS: În legătură cu petardele şi exploziile petrecute la miting bănuiesc că aveţi acelaşi răspuns.

VM: Este exclus ca elementele perturbatoare care s-au petrecut atunci, ţepuşele, nişte încăierări şi nişte busculade, vuietul de care am vorbit şi orice alt element perturbator, chiar dacă nu veneau toate din aceeaşi sursă, să fi avut o cauză naturală. Aveau însă acelaşi scop: să marcheze începutul sfârşitului.

AMS: Avem cazul Sergiu Nicolaescu. Apoi este şi acel grup Păsărin-Păsăreanu, care afirmă că au pregătit nişte tineri de prin întreprinderi şi ar fi probabil autorii busculadelor. Cum vi se par cele două cazuri?

VM: Niciodată, în afară de preocupările mele pentru cinematograf, n-am ştiut ceva despre persoana Sergiu Nicolaescu, dar impresia care se degajă este că a fost unul dintre favoriţii lui Ceauşescu, de vreme ce i s-au încredinţat multe filme comandate de Ceauşescu. N-aş dori să spun mare lucru, pentru că nu am o impresie formată şi nici suficiente documente.

AMS: Atunci vă pun o întrebare directă: aţi primit informaţii asupra măsurii în care, aflându-se în 14 decembrie 1989 la Berlin, a

fost contactat sub steag străin, de sovietici sau de serviciile germane, sub acoperirea unor prieteni pe care îi avea acolo în lumea cinematografiei şi care puteau transmite mesaje? Estimarea unor ofiţeri de Securitate specializaţi în contrain-formaţii externe este că, prin natura filmelor sale, cu evident caracter naţionalist, şi ca urmare a atitudinii sale rusofobe, Nicolaescu nu putea fi contactat sau abordat direct de sovietici, motiv pentru care au făcut-o sub steag străin, pe numele altora. Eventual germani.

VM: De unde aveţi informaţiile?

AMS: De la cei care se ocupau cu aşa ceva.

VM: În afară de asta, mai aveţi ceva?

AMS: Ce mai poţi avea? Ce mijloace credeţi că poate avea un cetăţean obişnuit? Dar pot să trec peste asta şi să spun aşa: uitaţi-vă pl o listă simplă a unora dintre actorii evenimentelor, de unde apar ei în după-amiaza de 22 decembrie: Ion Caramitru vine din Anglia» Mircea Dinescu şi Sergiu Nicolaescu vin din Germania, Alexa Visarion şi Corneliu Bogdan din SUA. Să vedem alte trasee: Brucan trece prin SUA, Anglia, Austria, URSS, ne-a explicat, şi este cam singurul care recunoaşte că nu fusese să viziteze Mausoleul lui Lenin. Mazilu fusese oprit de la post, după ce a revenit din SUA. Vi se pare anormal să-ţi pui o astfel de întrebare? VM: Nu.

AMS: Vreau să mă înţelegeţi: în momentul în care actele acestor persoane sunt izolate, dar converg spre acelaşi scop, în momentul în care aceste acte au loc simultan, împreună cu acţiuni organizate minuţios, cum aţi afirmat, de serviciile secrete, vi se pare ilogic să faci o astfel de legătură? Există întotdeauna posibilitatea de a crede că oamenii fac astfel de lucruri dintr-o voinţă personală – ceea ce oamenii din serviciile secrete nu cred –, dar nu poţi să-i scoţi din scenariu. N-ai cum. Ei sunt parte a scenariului.

VM: Mai întâi fac următoarea consideraţie: că foarte multe dintre lucrurile care s-au petrecut în acele zile îmi sunt cunoscute abia acum, iar mare parte a participanţilor, nominal. Sunt însă tot atât de multe acele faze, secvenţe, întâmplări care s-au petrecut şi pentru care încă nu avem un răspuns convingător, o explicaţie suficientă. Îmi permit să fiu circumspect de astă dată şi să nu înclin balanţa către niciuna dintre ipotezele dvs.

AMS: Vă întrerup, domnule profesor, din nou, pentru a vă contrazice: noi doi nu suntem singuri aici, în această elegantă încăpere;

între noi doi există un document, iar acel document are un caracter oficial, se numeşte Raport preliminar al SRI şi este semnat de dumneavoastră. Acolo, sub semnătura dvs. în calitate de director, această instituţie afirmă: provocarea unui vuiet care dădea senzaţia de panică, cu sunete de joasă frecvenţă. Sunt date şi elemente, detalii ale producerii acestui zgomot. În raport există şi formulările următoare: „din date verificate" sau

„Este cert". Lucrurile astea nu le spune un oarecare, nu le spune Cornel Nistorescu într-un editorial cu valoare efemeră sau vreun alt disc-jockey politic exaltat, ci serviciul de informaţii al ţării. Eu aşa socotesc, că în momentul în care SRI pune pe hârtie astfel de afirmaţii, ca date certe, ştie şi cauza lor, are nişte probe.

VM: Am să vă spun, apropo de probe, că era normal să se facă acele afirmaţii, pentru că toate aceste lucruri s-au petrecut în realitate în Piaţa Palatului, în public şi cu o mulţime de martori de faţă şi cu prezumţia că acel efect s-a produs asupra unor grupări mari de oameni, fiind provocat pentru a avea acel efect. Sigur că toate acestea s-au întâmplat. Ele nu au avut o singură sursă. După toate datele de care dispunem până în prezent, acel vuiet n-a fost produs în niciun caz de o persoană care a avut o atitudine voluntaristă, apropo de Sergiu Nicolaescu, ci totul pare concertat ca într-un scenariu pus la punct cu detalii, în care vuietul în cauză şi-a avut rostul lui. La întrebarea dvs., dacă cineva, fie Sergiu Nicolaescu, fie altcineva, a făcut-o, atunci înseamnă că făcea parte dintr-un scenariu bine pus la punct şi anterior stabilit să se producă. În niciun caz ca urmare a unei iniţiative personale. Este exclus, după părerea mea. Aici mai apare o ipoteză. Să îngăduiţi paranteza: eu nu am ceva special cu acest Sergiu Nicolaescu. Ce m-a indignat şi întotdeauna pe mine mă scoate din sărite este că, în mod repetat, cerându-i şi socoteală pentru cele spuse, nu mai rămânea decât să-l dau în judecată, tot susţinea că eu am fost nu ştiu ce informator la o şcoală de tractorişti. Acum, să mă ierte Dumnezeu, nici şcoală de tractorişti n-am făcut, nici…

AMS: Cred că vă confundă cu Mazilu. Circulă o legendă că Mazilu a fost tractorist.

VM: Eu şcoală de tractorişti n-am făcut. Apoi, mi-a atribuit mie şi SRI-ului un lucru pe care nu l-am dorit niciodată să-l facem şi nici n-aveam putinţa materială să-l facem, să spună el sus şi tare, provocând în felul acesta şi presa, şi comisia de control asupra

activităţii SRI, că noi am fi dat documentele cu ofiţerii acoperiţi americanilor, pentru ca americanii să facă după

De la regimul comunist la regimul Iliescu 121 ceea ce au făcut. Operaţiunea acesta a fost în întregime opera

«11**

tovarăşului Talpeş, care după aceea a recunoscut-o faţă de mine. păcat că nu a avut tăria să recunoască: „Nu SRI a făcut-o, eu am făcut-o", cum s-a exprimat faţă de mine şi a pretins că a făcut şi public acest lucru. Singurul lucru care mă scoate din minţi este când se rostesc minciuni. Când se afirmă lucruri care n-au nicio legătură cu biografia mea. Este cam din aceeaşi categorie cu afirmaţia lui Paul Goma cum că pe mine nu mă cheamă Virgil, ci mă cheamă Imre, şi el a dat-o presei din Paris, care a scris prostia asta, aşa cum se scrie imediat orice prostie sau murdărie trimisă anume de la Bucureşti.

AMS: Culmea este că eu am aflat că sunteţi de origine română, şi nu maghiară, de la Corneliu Coposu. Mi-a spus-o cu ocazia unui interviu în anul 1991. Mi-a mai spus că vă cunoştea familia…

VM: Fusese în casă la noi. Ca să încheiem discuţia asupra lui Sergiu Nicolaescu, pot să vă spun că pretenţiile sale, că a făcut acte împotriva lui Nicolae Ceauşescu, au ca scop să-şi aroge o poziţie pe care în realitate nu a avut-o, iar dacă a făcut într-adevăr lucrurile acelea din Piaţa Palatului, atunci a făcut-o ca să nu fie tras la răspundere, ca oricare dintre slugoii lui Nicolae Ceauşescu. Altfel, putem presupune numai că cine a făcut ceva semnificativ, o bucăţică din acel scenariu, făcea parte în mod logic din scenariu. Eu am privit aşa-numita lui disidenţă, şi dacă greşesc pot să fiu corectat oricând, ca încercare a multora din preajma lui Ceauşescu, simţind că îi vine rândul să părăsească puterea, au dorit să-şi croiască un simulacru de opoziţie, la fel cum a făcut şi Mazilu.

AMS: Credeţi că au fost iniţiative personale sau au primit ordin să facă pe disidenţii?

VM: Poate. Posibil să fi primit şi ordine, dar eu consider lucrul acesta de mai mică importanţă. Noi discutăm aici despre caracterul oamenilor, nu despre biografii, care pot fi, cum s-a văzut de multe ori, retuşate.

AMS: Nu este de mai mică importanţă, pentru că unii dintre aceşti oameni, iar eu nu mă refer la domnul Sergiu Nicolaescu pe care îl consider un mare regizor, indiferent că avea sau nu avea aprobarea

lui Ceauşescu să facă filmele acelea, nu mă interesează, de vreme ce a creat opere durabile, dar să nu uităm că unii dintre aceşti oameni s-au legitimat cu aceste atitudini şi cu scoaterea lor din serviciu. Ştiu nişte cazuri de indivizi care au strigat ceva, au produs un incident, au venit beţi într-o şedinţă de partid, în şedinţa de realegere a lui Ceauşescu, dar au făcut-o din ordin, au fost daţi afară, după care, începând din 22 decembrie, s-au legitimat ca disidenţi, iar ei erau oamenii unor servicii străine, care îi puseseră să… „o cotească", după cum se spune în popor. Oamenii ăştia au apărut imediat după revoluţie, chiar imediat după asta au apărut ca disidenţi acolo, în oraşul lor, în fabrica lor, în clădirea CC. Aceste persoane, care demonstrează că au avut de suferit de pe urma lui Ceauşescu, sunt plasate în nişte funcţii de te şi sperii.

VM: M-am ocupat, după 1989, cu identificarea autenticităţii acestor disidenţe. Este mult de povestit aici.

Bucureşti, 19 septembrie 2005

AMS: Domnule profesor, îmi trebuie o picătură de atmosferă. În după-amiezile de la MApN, din 23, din 24, pe timpul zilei, acolo era calm, linişte? Ştiu eu, erau ceva mai relaxaţi sau numai seara, noaptea, când reapărea circul cu teroriştii, apărea şi presiunea? Sau exista în permanenţă o stare de tensiune?

VM: Despre după-amiezi nu vă pot spune mare lucru. Nu soseam, de regulă… Singura dată când am sosit acolo şi am stat acolo a fost în după-amiaza de 24, în Ajunul Crăciunului, care părea într-adevăr o după-amiază mai calmă decât seara precedentă, care a fost cu împuşcăturile care s-au terminat cu un adevărat măcel, moartea lui Trosca şi a celorlalţi. Pesemne era o atmosferă destul de destinsă şi este singurul lucru pe care vi-l pot spune cu certitudine în după-amiaza de 24, care a permis constituirea unor grupări dintre cei prezenţi, care probabil au discutat şi alte subiecte decât cele privind iminenţa reînceperii împuşcăturilor şi presiunile, inclusiv cele de natură zvonistică asupra celor prezenţi şi asupra contextului românesc, dacă stăm să ne gândim că acolo era celula de criză care în acel moment coordona evenimentele curente.

AMS: Ce ştiţi despre telefoanele date sau primite cu Moscova sau sovieticii?

VM: Nu mare lucru. Nu am fost de faţă şi, după cum bine ştiţi, aceste telefoane s-au dat din biroul cuiva, nu s-au dat în văzul tuturor, ci erau date dintr-un anumit birou. Să zicem, e\ [n biroul generalului

Guşă, şeful Marelui Stat Major din acel moment. Ce pot să vă spun este că într-adevăr s-a făcut un schimb de telefoane, că de acolo s-a oferit ajutor în repetate rânduri şi că tot în repetate rânduri li s-a spus că nu este nevoie de acest ajutor şi că…

AMS: Un moment: a spus-o Guşă, nu ceilalţi.

VM: A spus-o Guşă… că inclusiv problema teroriştilor este rezolvabilă de către forţele interne.

AMS: Da, dar lucrul ăsta i-a spus Guşă.

VM: Păi, el era în măsură să spună asta.

AMS: Pe stenograma MAE, document oficial, stenograma întâlnirii dintre Ion Iliescu, Petre Roman şi ambasadorul sovietic Tiajelnikov, din 27 decembrie, apare şi afirmaţia domnului Iliescu: „Am vorbit cu tovarăşul Gorbaciov de la militari", adică de la MApN. Aţi auzit vreodată de această convorbire?

VM: Despre convorbirea în cauză, da. Aşa după cum aţi scris şi dvs. despre ea şi cum alte surse, inclusiv, cum să vă spun, cele de natură… contactele de natură personală, îngăduie, da, să ştim că într-adevăr s-a purtat această discuţie.

AMS: Să nu facem o confuzie: domnul Iliescu neagă existenţa acestei convorbiri şi o plasează în 27 decembrie după-amiază, în timpul şedinţei CFSN.

VM: Dvs. presupuneţi că ea ar fi avut loc mai devreme.

AMS: Aşa spune Ion Iliescu în stenograma cu Tiajelnikov, că l-a sunat în 23 sau 24 de la MApN. Spune el… „de la militari".

VM: Şi atunci care e contradicţia?

AMS: Domnul Iliescu neagă existenţa acestei convorbiri din 23 sau 24…

VM: Dar nu o neagă pe cea din 27…

AMS: Dar nu o neagă pe cea din 27, când, în timpul şedinţe1 CFSN, a fost căutat de Gorbaciov.

VM: Eu chiar la asta mă refer. La cea din 27. Nu am cunoştinţă ca în perioada 23 – 24, cele două zile de care vorbim în prezent, să fi avut loc vreo convorbire a lui Iliescu cu Gorbaciov cu cred chiar că este improbabil să fi avut loc, pentru un motiv altminteri elementar. În perioada aceea, ruşii, cu obişnuita lor circumspecţie şi pentru faptul pe care îl ştim acum cu toţii, în ce măsură se implicaseră serviciile sovietice în evenimentele din România, ei deja, cei de la Moscova, Gorbaciov însuşi priveau cu mare circumspecţie cum se constituie aici

grupul care urma să preia puterea.

AMS: Păi cum? Nu era omul lor în frunte!?

VM: V-aş ruga să privim cu oarecare detaşare şi această afirmaţie. Mai întâi, evenimentele din România erau departe de a se fi stabilizat în perioada de care vorbim. Ei cunoşteau foarte bine şi situaţia acelor tentative a mai multor grupuri de a-şi adjudeca puterea, fază despre care noi am mai discutat. În perioada 23 – 24 încă nu erau gata preparativele prin care să se instaleze la putere. Afirmaţia cum că omul lor urma să preia puterea este aproximativă, în momentul când acest lucru chiar s-a întâmplat. În acel moment, România nu avea alt om mai potrivit pentru a putea prelua succesiunea.

AMS: Haideţi să mai lămurim nişte lucruri. După cum bine ştiţi, tipologia loviturilor de stat militare, şi mie îmi face cea mai mare plăcere să lăsăm cronologia deoparte şi să discutăm teorie politică, unde sunteţi un as…

VM: Aici eu nu sunt as sau mai puţin as. Există aşa… nu-mi puteţi da niciun exemplu în care creierul loviturii de stat militare cedează cu eleganţă, momentul doi, unui alt protagonist, care n-a avut niciun merit şi nici n-a putut da ordine atât de inspirate pe cât le-a făcut Stănculescu. Eu aici n-am semne de întrebare.

AMS: Pot să vă spun că marea majoritate a loviturilor militare, a puciurilor date în America de Sud în perioada anilor 1960 – 1980 au avut această configuraţie.

VM: Probabil spun, nu am acum la îndemână argumente concrete.

AMS: Chiar şi Pinochet, mai ales grupul Peron au făcut aşa lucrurile s-au petrecut în acest fel. De ce? În tipologia lovituril Or de stat militare există două soluţii. Una este cea pe care o invocă, ca fiind exclusivă, Gelu Voican Voiculescu. El spune-n-a fost lovitură de stat, pentru faptul că Stănculescu şi armata nu au preluat puterea şi n-au făcut-o public: „Din acest moment se instituie puterea Armatei şi generalul Stănculescu devine comandantul statului şi el hotărăşte", etc. Asta ar fi vrut GVV să se întâmple, ca să poată exista într-adevăr o lovitură de stat militară. Este un argument pertinent, dar parţial. A doua opţiune a unei lovituri militare este predarea puterii unui guvern aservit. Cazul RDG, Bulgaria, în care structurile militare au făcut răsturnarea şi au pus în faţă un grup de politicieni. Cazul este descris în detaliu de Curzio Malaparte în tehnica loviturii de stat. În al doilea

rând, trebuie să vă spun că acel comunicat al CFSN, de seara, a fost dat şi la Armată. Eu am să vă aduc să vedeţi nişte documente care pun sub semnul întrebării foarte multe dintre afirmaţiile acestea. De exemplu, comunicatul acesta CFSN de la Armată nu spune: „puterea în stat a fost preluată de FSN", ci spune: „puterea în stat a fost preluată de Consiliul Militar Superior". Deci, dacă vrea cineva să meargă mai departe, scoate acest document şi-l arată: uite, dom'ne cam ce credea armata despre evenimente. Puterea în stat a fost preluată de Consiliul Militar Superior, ceea ce, daţi-mi voie să v-o spun, chiar era adevărat. Eraţi complet dependenţi de ce spunea, făcea sau decidea Armata. Iar baza de putere, singura bază de putere atunci era Armata şi nimeni altcineva, nicio altă forţă.

VM: Dar vedeţi că CFSN şi-a făcut celule în întreprinderi. AMS: Aşa este, a înlocuit partidul comunist. Ajungem şi într-o altă fază.

VM: În trei-patru zile, aşa-zisa putere militară pe care s-ar D sprijinit noul…

AMS: S-a dezintegrat.

VM: NU că s-a dezintegrat, s-a văzut clar că nu ea este factorul primordial.

AMS: Ajungem şi acolo. Eu mă prezint în faţa dvs. cu o cercetare care mi-a dat un fir logic. Nu mi-aş permite să vin la dvs Pe nişte ipoteze sau pe nişte păreri. Nu este vorba de păreri, ci de o demonstraţie cu zeci de argumente. Al doilea aspect, repet, a doua variantă a unei lovituri militare este aceea în care armata sau nucleul militar, aşa se numeşte, nu vreau s-o aplic neapărat ca terminologie României, forţa militară care dă lovitura…

VM: Mergând în acelaşi sens…

AMS: Mergând în acelaşi sens, armata încredinţează puterea unui guvern aservit. Aşa este denumirea, nu place, dar ne dăm seama despre ce este vorba.

VM: Să presupunem că acel nucleu politic era aservit Armatei?

AMS: Nu era vorba de asta, asta este denumirea, care, mă rog, este tradusă din franceză. Un nucleu politic căruia Armata îi predă puterea. Ea se sprijină pe Armată, care este singura formă de legitimitate.

VM: Se vedea din prima zi, din primele clipe, va fi deja un nucleu care primea funcţiuni de coordonare în teritoriu şi în capitală. Vreţi să spuneţi că asta era deja un regim militar?

AMS: Nu, dar este adevărat că aici se petrece un lucru pe care nu pot eu să-l argumentez pe bază de probe, dar s-a petrecut un fenomen cunoscut, care s-ar putea să aibă o origine naturală, şi nu neapărat dirijat, şi anume: în marea majoritate a judeţelor, Primii preşedinţi ai CFSN locali au fost aleşi comandanţii militari locali.

VM: Mă faceţi să râd, dar nu pentru argumentul pe care mi l-aţi adus şi care este serios, dar mi-aduc aminte că de la această Situaţie ni s-a tras cu împuşcăturile din atâtea judeţe…

AMS: Am să vă rog să citiţi cu atenţie atât comunicatul Sf\J din seara de 22 decembrie, cât şi Decretul-lege nr. 2 din decembrie, privind organizarea noii puteri. Este actul juridic prin care se instituie noua putere. În ambele documente, baza de putere a CFSN este expusă explicit: CFSN se sprijină pe Armata română. Punct. Nici nu are rost să mai continui.

VM: Încercau să-şi dea o bază de legitimitate, spunând că dacă armata e cu noi, şi armata este principala instituţie respectată de toţi, asta le dă o legitimitate.

AMS: Să nu uităm că în momentul în care, aici dvs. puteţi să-mi spuneţi lucruri fundamentale, în momentul în care intervin tulburările în cadrul Armatei, legate de Militaru şi cazul CADA, în momentul în care ordinele lui Militaru nu mai sunt respectate, cum este ordinul dat pentru apărarea clădirii guvernului în ziua de 12 ianuarie… Ordinul la care ofiţerii…

VM: Un oarecare maior Chelaru…

AMS: Domnul maior Chelaru a fost arestat împreună cu alţi şase ofiţeri pentru că nu a executat ordinul lui Militaru.

VM: Cum să se opună, dacă era acolo şi îmi spunea mie, în discuţie personală, în seara de 12 ianuarie!

AMS: E foarte bine că îmi spuneţi, că poate înţelegem şi cuvântarea lui Ion Iliescu din balconul guvernului, în care cu disperare acuză Armata că nu s-a implicat.

VM: A fost un regim civil format cam la voia întâmplării, după cum s-a văzut. Impus de o Armată care dorea puterea supremă în stat?

AMS: Nu înseamnă că dorea puterea în stat. Suntem într-o altă situaţie. Suntem în situaţia în care Armata venea dintr-o represiune. Eliminând componenta militară, diminuând importanţa ei, cu toate impreciziile şi crimele ei, se doreşte, de fapt, acreditarea ideii de revoltă spontană şi de factor politic emanat de ea, ceea ce chiar dvs.

respingeţi. Fac precizarea că reacţiile necontrolate ale domnului Iliescu şi ale acoliţilor săi, atacurile la adresa mea, provin din neînţelegerea semnificaţiei unor categorii şi subcategorii istorice. Ei reacţionează la acuzaţia că membru conspiraţiei sunt autorii loviturii de stat, acuzaţie pe care a formulat-o presa în anii 1990 – 1996. Nu-mi aparţine. Dimp? trivă, prin demonstraţia cu probe a felului în care grupul a fost destrămat de Securitate în aprilie-mai 1989, am arătat clar că acel gt" uP nu este autorul răsturnării lui Ceauşescu. În schimb, alţiunile independente ale generalilor Vlad şi Stănculescu se înscriu în subcategoria istorică a loviturii de stat militare, potrivit tuturor dicţionarelor şi enciclopediilor din lume. În plus, Curtea Supremă de Justiţie, prin raportul înaintat Parlamentului, recunoaşte oficial că îndepărtarea lui Ceauşescu de la putere de către ministrul Apărării (Stănculescu) are valoarea juridică a unei lovituri de stat.

VM: Este extrem de fertilă distincţia operată asupra conceptului de lovitură de stat cu aplicare la România. Într-adevăr, nu există vreun motiv să li se atribuie această acţiune lui Ion Iliescu şi grupului din jurul său, pentru simplul motiv că aceştia nu aveau la îndemână niciun instrument al forţei care să le permită să opereze decisiv pentru adjudecarea puterii. Nici nu au avut nevoie de aşa ceva. Din această cauză, pentru a ocoli faptul că puterea a glisat pur şi simplu către acest grup, a fost folosit cu insistenţă de către ei, dar şi de către alţi exegeţi ai evenimentelor din decembrie '89, termenul echivoc şi neclar de revoluţie. Acest termen de revoluţie a fost invocat cu insistenţă, pentru a da o notă de eroism celor întâmplate. Dar cu excepţia jertfei acelor tineri care au murit la baricade, în decembrie 1989, nu s-a întâmplat nimic eroic, mai ales că scenariul acelor evenimente nu ne-a aparţinut. Totuşi, pentru a diagnostica aceste evenimente, nici termenul de lovitură de stat nu este suficient, pentru că el acoperă abia o parte din evenimentele petrecute. Apoi, de regulă, lovitura de stat este un act autoritar care permite celor care îl iniţiază să controleze strict tot ce se petrece, să ţină totul sub cea mai severă constrângere, nepermiţând niciun fel de act de recalcitranţă, de nesupunere. Nu în ultimul rând, el trebuie să permită nucleului conducător al loviturii să-şi asume nemijlocit puterea. În calitate de martor direct al celor petrecute, ştiu astăzi că puterea n-a revenit celor care au realizat acţiunile decisive în prăbuşirea regtrnului ceauşist, iar după căderea acestuia şi capturarea cuplului prezidenţial, actele de indisciplină, de dezordine, rje

nesupunere şi chiar de insurgenţă au continuat. Desigur, putem spune că a fost o lovitură militară parţial reuşită, şi că ea s-a finalizat prin oferirea puterii, ca pe o ofrandă, către grupul care n-a prea avut niciun merit în smulgerea ei din mâinile autorităţilor comuniste. Aici intră pe rol Ion Iliescu, despre care se spunea, de mai bine de un deceniu, că va fi succesorul lui Ceauşescu. Nu era o persoană dotată cu prea mult curaj, nu avea vocaţia unui personaj eroic, nu l-am fi putut vedea vreodată îndemnând tinerii la rezistenţă pe baricade şi nici conducând mitinguri impresionante împotriva regimului, cum a făcut, de pildă, în perioada sa de glorie, Lech Wałęsa în Polonia. Dar personajul nu era lipsit de intuiţie asupra momentelor petrecute, nici de cultura necesară pentru a fi convingător, mai ales că popularitatea sa întrecea cu mult realitatea actelor disidente pe care le-a înfăptuit. Atunci, în acele evenimente pe care i-a plăcut să le numească revoluţie, a avut şi destul farmec personal şi o autoritate care izvora în mod firesc din ascendentul pe care indiscutabil l-a exercitat asupra celorlalţi. Că vrem să recunoaştem sau nu, a reuşit să formeze în jurul său grupul trebuitor pentru a institui o autoritate provizorie şi să nu permită evenimentelor să scape cu totul de sub control. Astăzi îi cunoaştem cu precizie limitele şi greşelile, dar în momentele din decembrie 1989 şi în următoarele luni nu s-a ridicat un altul care să fie mai convingător. Acesta pare să constituie principalul argument în favoarea sa, mai ales că, aşa cum l-am cunoscut eu, nici n-ar fi fost capabil să facă faţă unor evenimente cu impact ultimativ, deoarece nu a avut niciodată suficient curaj.

București, 19 martie 2008

AMS: Domnule profesor, continuăm dialogul nostru după mai bine de doi ani. Să continuăm, aşadar, şi vă propun să discutăm ceva despre evenimentele de la Târgovişte: execuţia şefului statului, petrecută în ziua de 25 decembrie 1989, la care aţi asistat.

VM: Eu am asistat la execuţie şi, în pofida faptului că n-am fost consultat înainte de procesul propriu-zis, n-am fost consultat de către cei care deja luaseră hotărârea, mă consider răspunzător pentru cele întâmplate.

AMS: Deja se luase hotărârea la București? Asta vreţi să spuneţi?

VM: Vreau să spun că modul în care s-a desfăşurat procesul, rechizitoriul care s-a ţinut acolo şi consecinţele, execuţia cuplului, toate acestea arată că, în niciun caz, cei de la Târgovişte, completul de

judecată, nu puteau hotărî ceea ce s-a hotărât şi că totul era prefigurat. Consecinţele acestui proces şi execuţia propriu-zisă fuseseră fapte anterior hotărâte.

AMS: Aţi participat la aceste decizii de la Bucureşti?

VM: În niciun fel. Nu mă consider prin aceasta mai puţin solidar cu cele întâmplate şi nici nu aş vrea să mă dezic de faptul ca atunci, în circumstanţele ivite în dimineaţa de 25 decembrie, plutea în aer ceea ce s-a întâmplat în după-amiaza aceea după 'închiderea procesului. În ce sens plutea în aer? Existau o serie de confuzii privind situaţia preluării puterii de către noul regim, confuzii constând în faptul că situaţia de pe stradă, ca să numesc asta situaţie operativă, nu era cu certitudine configurată astfel încât să dea câştig de cauză celor care se aflau deja la putere. Pe de altă parte, evenimentele care se petrecuseră până în ziua de 25 decembrie arătau că incidentele armate, soldate cu un număr mare de victime, nu puteau fi ţinute sub control. Nu este doar atât, resentimentele împotriva cuplului Ceauşescu erau atât de mari, încât îmi permit să zic că din acea atmosferă nu putea rezulta decât ceea ce a rezultat.

AMS: Dar, domnule profesor, ca specialist în sociologie politică, nu trebuie să uitaţi faptul că resentimentele erau alimentate de o serie întreagă de informaţii false, de la cele cu copiii orfani ai lui Ceauşescu, până la diversiunea teroristă, care, din 22 până în 25 decembrie, au alimentat isteria prin această diversiune a asasinilor Securităţii ai lui Ceauşescu.

VM: A existat, şi tocmai mă pregăteam să vă spun că această isterie, cum foarte nimerit aţi numit-o, a fost rezultatul unei intense propagande îndreptate atât împotriva regimului lui Ceauşescu, cât şi împotriva lui Ceauşescu personal şi a soţiei sale. Dacă n-am judeca decât faptul că televiziunile internaţionale, posturile cele mai importante de televiziune deja colportaseră pe seama evenimentelor din decembrie o serie de statistici care erau halucinante. Vă amintiţi episodul cu cele 60.000 de victime. Nu ştiu acum cu precizie dacă aceste cifre erau în legătură cu evenimentele de la Timişoara.

AMS: Erau 4.500 la Timişoara, 60.000 în toată ţara.

VM: Da, 60.000 în toată ţara. Potrivit unor asemenea estimări, regimul, care desigur că şi-a avut culpele sale deosebit de grave, era încărcat cu nişte fapte care nu se produseseră. Şi, în general, atmosfera din România fusese puternic malformată. Nu este vorba aici de

numărul halucinant de victime atribuit acelui regim, era vorba şi de toată atmosfera aceea, de starea de incertitudine din ţară, de otrăvirea fântânilor, de tot felul de alte lucruri care ţineau numai de imagine. Astfel m-a surprins ziua de 25 decembrie: evenimentele de la Târgovişte, procesul acesta, el însuşi halucinant, întregul scenariu al procesului îmi dădeau senzaţia că evoluam într-o atmosferă de suprarealism.

AMS: Cum aţi ajuns să fiţi prezent acolo?

VM: În dimineaţa de 25 decembrie, la o oră foarte matinală, era în jurul orei 08.00, am fost mai întâi interpelat de către Voican Voiculescu, care mi-a comunicat în nume personal că urmează să fac parte din grupul care se va deplasa la Târgovişte şi că voi asista la acest proces în calitate de martor. După care, tot la MApN, unde eram adunaţi, mi s-a comunicat de către Silviu Brucan acelaşi lucru, de asta dată cu o tentă de dispoziţie. Acum, dacă judecăm retrospectiv, nici Brucan, nici altcineva nu avea calitatea să-mi transmită o dispoziţie, dar întrucât făceam parte din acel grup…

AMS: Era o dispoziţie din partea domnului Ion Iliescu?

VM: Pot deduce şi acest lucru. Dar Iliescu mi-a vorbit pe un ton mult mai puţin imperativ decât a făcut-o Brucan, spunându-mi că este bine să plec la Târgovişte. Cred însă că cei care au hotărât totul au hotărât şi componenţa grupului care s-a deplasat acolo.

AMS: Sergiu Nicolaescu, de exemplu, a refuzat…

VM: Nu m-am gândit nicio clipă să ezit. Domnul Nicolaescu probabil a avut motivaţia proprie să nu participe la un asemenea act. Eu nu aveam niciun asemenea motiv. Mai ales că nu fusesem implicat, cum e cazul domniei sale, în substanţa evenimentelor din decembrie.

AMS: Vreau să precizaţi un lucru. Sigur, acum suntem la o distanţă mare de evenimente, dar vă amintiţi care era proiecţia dvs. personală despre rezultatul acestui proces? Cam care putea fi soluţia unui astfel de proces, la ce vă aşteptaţi să se întâmple cu Ceauşescu în urma unui astfel de proces?

VM: Să fiu sincer, n-am avut o proiecţie foarte bine definită. Nu ştiam, în momentul în care ne-am pus în mişcare către Târgovişte cu cele două elicoptere, că neapărat va fi un asemenea deznodământ. Nu ştiam eu şi, ca să fiu sincer, nici nu m-am grăbit să discut cu cineva. Foarte bună întrebarea: ce fel de proiecţie am avut? Nu am avut neapărat una anume definită.

Proiecţia aceasta mi-a devenit însă foarte clară pe parcursul acelui proces la care am asistat. Nu se conturase în mintea mea, în momentul în care ne-am pus în mişcare, niciun fel de variantă în legătură cu cele care urmau să se întâmple, în afară de faptul că acest cuplu urmează să fie judecat. Aş anticipa puţin, spunând că mi se pare extrem de firav, acum, când ne situăm la distanţă de acele evenimente, mi se pare extrem de firav argumentul că numai execuţia cuplului Ceauşescu ar fi putut calma lucrurile şi ar fi încheiat luptele de stradă. Nu văd o legătură. Nici atunci, cauzele fiind altele, nu credeam în varianta calmării lucrurilor prin omorârea lui Ceauşescu.

AMS: Aici eu vă pot completa răspunsul, pentru că, într-adevăr, acele aşa-numite acţiuni de luptă au încetat în ziua de 25 decembrie şi s-au reluat în ziua de 26. În data de 27 avem declaraţii privind pericolul ca teroriştii să atace, să distrugă, să-i omoare pe liderii FSN. Există şi un document emis de noul vicepreşedinte al noului guvern prin care se iau măsuri de apărare şi pază a liderilor CFSN împotriva teroriştilor. Există declaraţia noului şef de la Marele Stat Major, vechi prieten al lui Iliescu…

VM: Vasile Ionel.

AMS: Vasile Ionel. Există declaraţia oficială a acestuia, reprodusă de presa internaţională, privind urmărirea grupurilor de terorişti către munţi, către Carpaţi, unde se dau în continuare lupte pentru anihilarea lor (VM izbucneşte în râs). Dincolo de faptul constatat de Procuratură, pe bază de dosare, că avem răniţi, morţi şi deschideri ale focului şi în zilele care au urmat execuţiei lui Ceauşescu, aveţi perfectă dreptate când negaţi că execuţia lui Ceauşescu ar fi oprit fenomenul. Faptul că încetarea existenţei lui Ceauşescu, în continuare, ar fi oprit atacurile teroriste este un argument slab, pe care deja istoricii serioşi l-au îndepărtat. Sigur că mai există unii caraghioşi sau unii istorici partizani care continuă să susţină astfel de nonargumente. Nu aceea era cauza reală a diversiunilor care se petreceau în toată ţara.

VM: Nu ştiu dacă acele ordine de urmărire a grupurilor teroriste aveau un suport real.

AMS: Erau nişte baliverne, dar ele făceau parte din diversiune.

VM: Făceau parte din acea atmosferă care s-a creat şi care a născut o derută deosebită în opinia publică. Ea era, practic, extrem de defavorabilă celor doi, iar atitudinea de ostilitate la adresa lor era generalizată. Şi, ca să spun aşa, în seara de 25, chiar înainte să se fi

putut urmări imaginile de la proces, difuzate selectiv, exista o imensă aşteptare şi ştiu sigur că în întreaga România, şi nu numai în România, toată lumea aştepta cu sufletul la gură anunţarea morţii celor doi, a execuţiei în urma crimelor care le erau puse în seamă. Nu vreau niciun moment să minimalizez răspunderea lor şi nici să dau la o parte întreaga gamă de acuzaţii, toată paleta de acuzaţii care li s-a atribuit cu prilejul acestui proces şi ulterior. Nu aceasta este însă ţinta. Ceea ce doresc să spun este că mare parte dintre cele care au conturat sentinţa le erau atribuite şi se datorau atmosferei care s-a creat atunci, cu zvonistica de-a dreptul deşănţată care s-a aplicat atunci. Sigur, răspunderile celor doi şi ale regimului reprezentat de ei în ce priveşte soarta României, şi evoluţia situaţiei, şi sărăcirea populaţiei, şi abuzurile de tot felul, constrângerile care au rezultat erau grave.

AMS: Crimele de la Timişoara şi Bucureşti…

VM: Şi crimele de la Timişoara şi Bucureşti de dată recentă, pentru care răspunderea lor era indiscutabilă. Cred că rezistă supoziţia că soarta acestui cuplu şi finalul procesului, cu execuţia care a urmat, s-au datorat şi unor presiuni din afară. Îmi permit să zic că soarta cuplului a fost hotărâtă – şi mă bazez pe ce s-a întâmplat atunci şi pe posibilele schimburi de mesaje cu puterea de la Bucureşti, aşa provizorie cum era ea –, şi prin diferitele mesaje care veneau din partea unor guverne din afara României. Sau grupuri de putere din afara României. Acest Wru nu s-a putut petrece fără influenţă din afară, şi din motivul că> luni de zile înainte, se ştia şi la Moscova, se ştia şi în capitalele occidentale, unele le putem şi enumera, că Ceauşescu nu va apuca viu Anul Nou 1990. Acest lucru arată că era deja o conduită cu privire la Ceauşescu.

AMS: Aţi asistat la momentul în care Silviu Brucan a cerut insistent omorârea lui Nicolae şi a Elenei Ceauşescu, ca fiind dorinţa Moscovei?

VM: Să fiu sincer, n-am asistat la o asemenea chestiune, nici la vreuna dintre discuţiile care au prefigurat procesul de la Târgovişte. Ceea ce ştiu despre acest lucru şi despre atitudinea lui Brucan am aflat ulterior din surse colaterale. Nu am asistat niciodată la asemenea discuţii.

AMS: Dar că ar fi existat această intervenţie a lui Brucan, în termenii pe care vi i-am prezentat, aţi aflat ulterior?

VM: După câte ştiu, soarta lui Ceauşescu a fost hotărâtă nu

numai la Moscova, ci a existat o conivenţă în ce priveşte destinul cuplului dictatorial, şi eu mă îndoiesc că, dacă Moscova a vrut-o, ceilalţi n-ar fi dorit să se întâmple acest lucru.

AMS: Există în momentul de faţă confirmat, inclusiv de domnul Talpeş, un document oficial al Departamentului de Stat al SUA prin care li se oferea azil politic.

VM: În America?

AMS: Da.

VM: E foarte posibil şi m-aş grăbi să spun că oferta aceasta mărinimoasă nu era fără o justificare, pentru că Ceauşescu însuşi dusese mai departe un curent care existase în România încă din anii 1960. Regimul Ceauşescu a dus mai departe acest curent de dezvoltare a relaţiilor cu alte regimuri occidentale, încât nu mă miră că acest document există. Dimpotrivă, el confirmă că relaţiile dintre România şi regimurile occidentale urmau în anii 1960 un curs ascendent.

AMS: În aceste condiţii, rămâne doar Moscova interesată în dispariţia fizică a lui Ceauşescu.

VM: Eu totuşi insist asupra ideii că, luni de zile înainte ca evenimentele din decembrie să se producă, că din septembrie deja se ştia faptul că soarta lui Ceauşescu este pecetluită, a lui ca persoană. Şi nu mă refer numai la îndepărtarea comunismului România.

AMS: Ceea ce mă interesează, şi poate îmi daţi un răspuns, este următorul lucru: eu am confirmarea din mai multe surse că Silviu Brucan este cel care a cerut grupului în mod expres eliminarea fizică a lui Ceauşescu şi că Brucan este acela care a generat toate acţiunile legate de cele trei tentative de suprimare fizică de către militari la Târgovişte, ordonate de Stănculescu, şi apoi de organizare a unui proces, la cererea lui Iliescu, pentru a putea fi executat. Problema mea era următoarea: dacă Silviu Brucan a făcut această intervenţie dintr-un impuls personal, ca răzbunare, ca viziune asupra pericolului în care se afla noua putere şi el însuşi ca persoană, sau această soluţie finală pentru Nicolae Ceauşescu i-a fost indusă, sugerată sau cerută direct într-una dintre cele zece convorbiri telefonice pe care le-a avut Brucan, opt cu Ambasada URSS la Bucureşti şi două cu Moscova?

VM: Cred că lucrurile trebuie privite mai nuanţat. Nu cunosc conţinutul acelor convorbiri. Nu este deloc exclus ca soluţia finală – termen care cade ca un fel de cortină pe nişte evenimente care tocmai se încheie – să fi fost aleasă de el. Eu cred că, dincolo de conţinutul

convorbirilor cu Moscova, chiar ca un fel de ordin privind execuţia, cred că trebuie să judecăm nuanţat, neputând să se mai apere în faţa istoriei şi neputând aduce argumente în favoarea lui…

AMS: Nu este aşa. Silviu Brucan a fost o persoană publică timp de 15 – 16 ani, a publicat cărţi despre evenimente, a avut o emisiune de televiziune săptămânală şi în fiecare duminică dădea sfaturi românilor cum să facă politica şi nu a folosit niciun moment din toată această mediatizare ca să infirme lucrurile astea.

VM: Cred că Silviu Brucan avea şi o înclinaţie proprie către Wruri radicale. Nu vreau să merg până la a spune că era iacobin din fire, dar ştiu că Silviu Brucan a împins lucrurile în câteva cazuri dincolo de firescul lor. Dau ca exemplu şi arestarea generalului Vlad, măsură care oricum a fost abuzivă în contextul acela, dacă ţinem cont că generalul Vlad luase toate măsurile pentru a decupla Securitatea de la orice fel de imixtiune în evenimente şi de a consemna în cazărmi efectivele Securităţii şi în general de a preveni orice fel de implicare care ar fi putut degenera în evenimente sângeroase. Lui i se datorează totuşi atmosfera de ordine şi de aşteptare care era în aceste unităţi, fără implicarea lor în vreunul dintre evenimente. Cu toate acestea, la sfârşitul lunii decembrie, după cum bine ştiţi, survine ca o lovitură de teatru măsura de arestare a generalului Vlad. Atitudinea lui Vlad în evenimentele din decembrie nu-l exonerează de toată răspunderea lui în calitate de demnitar al statului comunist şi de conducător al Securităţii în nişte ani în care s-au întâmplat nişte abuzuri. Dar procesele care s-au derulat atunci, în decembrie 1989 – ianuarie 1990, şi care au fost sub semnul improvizaţiilor şi al acuzaţiilor fabricate la repezeală, conduc la concluzii nu tocmai pozitive cu privire la calitatea şi probitatea celor care au iniţiat şi judecat procesele şi au ordonat rechizitoriile. Foarte multe resentimente personale, foarte multe atitudini ţinând de caracterul şi temperamentul celor care au dat dispoziţii să se ţină asemenea procese, inclusiv procesul de la Târgovişte, au influenţat soarta acelor instanţe. Erorile care s-au comis. Revin. Brucan era un temperament care, odată eliberat de teama că poate fi tras la răspundere, ceea ce se contura atunci, a dispus într-un mod radical şi probabil a influenţat într-un mod decisiv. Nu exclud că Ceauşescu avea şi altă postură: aceea de martor extrem de incomod. Ceauşescu putea scoate la iveală, la un proces care să se desfăşoare după toate canoanele, cu recursuri şi cu tot ce era necesar

pentru ca un proces să nu poată fi vreodată pus sub semnul întrebării, Ceauşescu putea scoate la iveală informaţii periculoase pentru cei care luaseră puterea. Ar fi fost un martor incomod. Nu numai Brucan, probabil şi alţi membri ai grupului s-au temut de acelaşi lucru, pentru că Ceauşescu îi ştia bine pe toţi şi nu era genul de om care să se lase, dovadă comportarea lui de la proces, să se lase intimidat de ceea ce i-ar fi putut pune în seamă unul sau altul.

AMS: Foarte interesant cum prezentaţi această imagine a motivaţiilor şi pare de pe acum o imagine istorică.

VM: Aş dori să mai spun câteva cuvinte: cred în continuare că procesul de la Târgovişte s-a desfăşurat sub semnul improvizaţiei. Mi-am zis atunci că, dacă mâna fatalităţii istoriei nu poate fi oprită şi fiecare om îşi are destinul lui, iar Ceauşescu a avut acel final, destinul lui Ceauşescu nu se opreşte şi nu poate fi considerat încheiat odată cu finalitatea ştiută a procesului de la Târgovişte. Nu uitaţi că execuţia a avut consecinţe imediate: preşedintele completului de judecată şi-a pus capăt zilelor. Nu cred că acest lucru s-a întâmplat datorită unor ameninţări, cred mai degrabă că avea conştiinţa încărcată despre felul în care a fost pus să facă şi să îndeplinească rolul, nu al unui preşedinte de complet de judecată absolut responsabil şi stăpân pe decizia sa, ci rolul unui manechin care a jucat o farsă cu consecinţe sinistre. Mai este un aspect: acum, dacă stau să mă gândesc, pot afirma că acel proces a fost fără discuţie regizat. Răspunderile pot să fie împărţite. Oricum, ele nu sunt ale unei singure persoane. Am fost un martor, un martor implicat, care a avut un rol de jucat. Din această perspectivă trebuie să adaug că lucrurile întâmplate la Târgovişte mă duc cu gândul la o consecinţă gravă. A fost încă una dintre dovezile de lipsă de respect faţă de poporul român, faţă de conştiinţa acestui popor şi faţă de ceea ce el trebuie să creadă în legătură cu destinul său. Nu este favorabil sentimentul care se desprinde din această situaţie istorică fără precedent în Europa, când un popor la un interval destul de mic de timp îşi trimite conducătorii la moarte, sau, mă rog, în numele lui conducătorii sunt trimişi la sentinţa capitală. Acest lucru nu poate să nu aibă, şi a avut şi are încă unele consecinţe asupra destinului politic al acelei naţiuni. Eu consider momentul Târgovişte mai degrabă fatidic pentru destinul politic al României decât un act de justiţie. Poate părerea aceasta să pară prea drastică, şi totuşi ea nu este. Judecând după involuţiile generale din România, pe mai multe dimensiuni, cu

consecinţe asupra întregii naţiuni, toate acestea nu sunt fără legătură cu felul în care ne-am eliminat conducătorii. Antonescu a ajuns criminal de război prin concursul de împrejurări în care a fost inclus în tabăra învinşilor. Cum şi era. Culpa sa rezulta mai degrabă din poziţia sa de învins. În ce îl priveşte pe Ceauşescu, răspunderile sale sunt multe şi grave, din perspectiva istoriei dar nimeni şi nimic nu era îndreptăţit să-l judece şi să transforme procesul acela într-un fel de farsă.

VM: Pe 31 decembrie este arestată conducerea Departamentului Securităţii Statului. Domnul Petre Roman, prim-ministru, ia decizia ca un grup restrâns să se deplaseze la Securitate pentru a prelua conducerea acestei instituţii. Gelu Voican Voiculescu este numit de domnul Petre Roman…

VM: „şef al Departamentului Securităţii…

AMS: „cum încă se mai numea în acel moment, iar el este însoţit la această întâlnire de dvs. şi de generalul Doicaru. Întâlnirea mi-a fost descrisă şi de GVV şi de ofiţeri care au participat. Mă interesează de unde a apărut acest Doicaru, şi doi: amintirea dvs. despre acest moment.

VM: La 31 decembrie, într-adevăr, a avut loc această deplasare. Scenariul era deja făcut. Personajul care urma să-şi asume rolul era deja numit. Aici eu am un semn de întrebare, dacă acest personaj a făcut tot ce depindea de el, mă refer la domnul GVV, pentru a ajunge într-o asemenea postură. Pentru că şi-o dorea extrem de tare, şi evoluţia sa ulterioară şi evoluţia ulterioară a relaţiilor noastre arăta cât de mult dorea să-şi menţină controlul asupra acestei părţi de activitate. Hotărârea fiind luată, ne-am deplasat… Personajul numit Nicolae Doicaru cred că avea un rol mult mai puţin conturat decât îl avea GVV. Doicaru era persoana care, fiind îndepărtată de puţin timp de la conducerea acestui departament, putea juca acest rol de intermediar între noile autorităţi şi situaţia operativă din ţară-Cred că Doicaru fusese pur şi simplu numit pentru a da o aparenţă de legitimitate acelui transfer de putere către O

l l Ikjn persoană reprezentând noile autorităţi. Şi nimic altceva. Dacă vă amintiţi, ulterior Doicaru n-a mai îndeplinit un rol şi nici n-a Oiai fost chemat vreodată la vreo atribuţie în conturarea noului serviciu.

AMS: Aţi vorbit dvs. şi Gelu Voican. Acesta a anunţat că ofiţerul

de legătură între el şi DSS va fi Goran, şeful de la SMB. Cum vă amintiţi această scenă?

VM: În afară de faptul că nu-l cunoşteam pe Goran, ce-mi amintesc cu precizie este că le-am cerut – asta şi arăta lipsa mea de experienţă, cei din unităţile acelea n-o puteau face –, să pună la dispoziţie informaţii. Cele întâmplate până atunci dovediseră că lipsa de informaţi cu privire la evenimentele capitale petrecute, incidentele, victimele care au rezultat, starea generală de confuzie, pe fondul unei crase lipse de informaţii, tuturor acestora trebuia să li se pună capăt. Şi eu am cerut ca, prin aportul foarte necesar al celor din unităţi, să înceapă că vină informaţii.

AMS: Ştiţi care au fost primele informaţii care au venit la cererea dvs? Prima informaţie: nivelul apei în barajele hidrocentralelor din România, şi a doua: situaţia aprovizionării cu cocs şi cărbune pentru termocentrale.

VM: Nu erau informaţii derizorii. Erau însă departe de ceea ce doream. Fusese numit acolo, la CIE, contraamiralul Dinu, de la conducerea DIA, dar cererea mea de a pune la dispoziţie toate informaţiile pe care le poate obţine a fost ca o lovitură de teatru: Dinu a preferat să se retragă.

AMS: În foarte scurt timp a fost numit la conducerea fostei UM0110.

VM: Da.

AMS: Nu vă surprinde?

VM: Nu mă surprinde deloc, doar că nici astăzi nu mă pot dezbăra de impresia că Dinu a vrut să se eschiveze de la o răspundere, de a colabora cu informaţii la clarificarea situaţiei.

AMS: La 31 decembrie, GVV iniţiază primele documente cu titulatura Consiliul Siguranţei Naţionale. Între timp, după cum ştim, printr-un decret-lege, DSS a fost desfiinţat. GVV încearcă împreună cu câţiva ofiţeri, care îl asistă, să ia primele măsuri de organizare. Unele măsuri sunt legate de paza şi protecţia membrilor CFSN, altele sunt legate de reorganizarea fostului DSS, având, aşa cum am spus, denumirea neconsacrată de CSlăf, Pentru această perioadă, Petre Roman, Sergiu Nicolaescu, GVV, Velicu, şeful de cabinet al lui Ion Iliescu, vă prezintă ca având o poziţie oarecum incertă, tot aşa, neconsacrată printr-un document, de consilier personal al domnului Ion Iliescu. Descrieţi-mi această perioadă.

VM: Pe 27 decembrie 1989 a avut loc Consiliul FSN şi în cadrul acestui consiliu s-au stabilit răspunderi nominale şi numiri în funcţii pentru toţi cei care făcuseră parte până atunci dintr-o structură provizorie. A fost prima încercare de a aşeza fiecare personaj într-un rol cât de cât bine definit. Atunci, cu acel prilej, a fost numit sau, mă rog, consacrat Petre Roman prim-ministru al guvernului care urma să se constituie. Atunci a fost numit şi GVV în calitate de viceprim-ministru şi diferite alte persoane aşezate pe un loc bine stabilit. Singurul care n-a primit niciun fel de atribuţie, nefiind nominalizat pentru niciun fel de preocupare concretă, am fost eu. Drept care, pur şi simplu, am plecat acasă. Mă simţeam inutil şi, având un simţ al ridicolului destul de dezvoltat, îmi închipuiam că, nefiind chemat pentru vreo atribuţie, n-are rost nici să insist.

AMS: Nu vă simţeaţi şi puţin trădat, pentru că aţi fost, totuşi, omul cel mai apropiat de Ion Iliescu în toată perioada dinainte de decembrie 1989?

VM: Raporturile cu Ion Iliescu de-a lungul timpului sunt două capitole bine distincte: modul în care au decurs relaţiile dintre noi până în decembrie 89 şi de-atunci încoace. Între cele două aproape neexistând nicio altă legătură decât că domnul Iliescu mă cunoştea dinainte. El îmi spusese, cu o împrejurare mult înainte de momentul 1989, că voi fi probabil unul dintre consilierii lui. În ultimele zile ale lui 89 am şi devenit, pentru ci în ce e din urmă am fost chemat, nu mai ţin minte împrejurarea, dar eu am anunţat mai multe persoane că mă voi retrage.

AMS (râde): Rămăsese porcul de la Crăciun nemâncat.

VM: Într-adevăr, deplasarea la Zalău, care fusese trasată de fosta Securitate. Şi asta s-a încercat să fie speculată şi s-a mers pe traseu, ca să se vadă dacă lucrurile sunt adevărate sau urmărisem altceva decât acea deplasare. Nu, am tăiat porcul cum s-a spus. Revenim. M-am retras vreo două-trei zile şi chiar am anunţat şi familia că nu are rost să mai ţin legătura cu grupul conducător. După care, chiar în ziua când făceam deplasarea, mi s-a spus cu jumătate de gură că voi fi consilierul lui Iliescu…

AMS: Mi s-a spus, cine? Cine v-a spus?

VM: Pur şi simplu, domnul Iliescu m-a întrebat: unde ai dispărut? Unde ai fost? Şi i-am răspuns că, neavând nimic de făcut acolo, n-am găsit altceva mai bun de făcut decât să plec acasă. Şi el

atunci mi-a spus că eu urmează să fiu consilierul domniei sale şi să mă fac util în toate solicitările care vor urma. Şi, într-adevăr, au urmat, pentru că după 1 ianuarie 1990 a fost o perioadă destul de agitată. Chiar şi în ziua de 1 ianuarie 1990 am început prin a vizita Casa Poporului, şi ca s-o admirăm, erau nişte personaje care mă însoţeau şi unul dintre constructori care urma să fie primar… îmi scapă numele.

AMS: Domnul Ciurel cumva?

VM: Da, de Ciurel este vorba, şi doamna asta Anca Petrescu şi chiar generalul Stănculescu, care a participat la această vizită. Atunci s-a statornicit prima aproximaţie cu privire la costurile acelui colos şi am aflat că se ţinea o contabilitate dublă. Costul, care fusese estimat la 18 – 19 miliarde lei, era chiar dublu şi toată suma trebuie să se fi ridicat la 40 de miliarde de lei, la valoarea de atunci. Ţinând cont că toate unităţile implicate ţineau Preţurile sub control, că multe lucrări erau făcute în afara °nearei contabilităţi şi aşa mai departe.

AMS: Urmează momentul 6 ianuarie 1990, zi în care aţi fost trimis de domnul Ion Iliescu la MApN, având în vedere agitaţia, s-o numim aşa deocamdată, ofiţerilor de comandă şi de Stat Major.

VM: Câteva fraze, ca preambul. După numirea sa în calitate de ministru al Apărării şi după adăugarea celei de-a patra stele pe epoleţii săi, devenind astfel general de armată, Nicolae Militaru era un personaj aproape inabordabil. Poate fi caracterizat prin aroganţa şi distanţa pe care dorea s-o aibă faţă de oricare dintre membrii acelui grup.

AMS: Mai ales faţă de Petre Roman, care era prim-ministru.

VM: Da, o atitudine distantă, rece.

AMS: Să precizăm că, deşi ministrul Apărării era o funcţie a cabinetului în subordinea prim-ministrului, Militaru se considera mult mai sus şi mai mare decât această poziţie.

VM: Oricum, atitudinea din toată această perioadă confirmă cele spuse de dvs.: era mult mai sus, şi din întreg comportamentul său, şi prin măsurile pe care le-a luat fără consultarea vreunuia dintre membrii guvernului, Militaru se vedea pe o postură mult mai înaltă.

AMS: Exista un amănunt: nu trebuie să uităm că prin declaraţia CFSN s-a instituit încă din 22 decembrie Consiliul Militar Superior, care avea în subordine toate structurile militare ale ţării, însemnând Armată, Ministerul de Interne, Securitatea şi Procuratura Militară. Am mai spus acest lucru, dar îl reamintesc aici: în această calitate, există

declaraţia CMS publicată în presa militară, în care formularea este absolut şocantă: CMS este puterea supremă în stat, nu CFSN! Noi ştim că această atitudine provenea din caracterul lui Militaru, din dorinţa lui de a conduce, dar, totuşi, cineva l-a numit acolo. Asta ridică un mare semn de întrebare asupra raporturilor de putere, în condiţiile în care, a recunoscut-o şi domnul Iliescu până la urmă, Armata avusese un rol fundamental în alegerea şi consolidarea acestui nucleu de putere CFSN. Suntem aşadar în situaţia juridică generată de numirea lui Militaru la conducerea CMS şi în coordonatele trăsăturilor de caracter ale acestuia.

VM: Vreau să vă spun că, până la data aceea, în calitate de c0 Ilăilier al preşedintelui cu probleme de siguranţă naţională – şi cred că există şi o hârtie emisă în acest sens, dar n-am apucat să o vjd –, am încercat să intru în rol pornind de la o experienţă destul de sumară. Şi trebuie să recunosc că multe dintre acţiunile mele de atunci stăteau sub presiunea evenimentelor care s-au ivit. Aveam de transmis diferite directive către diferite unităţi ale acestui Consiliu Militar şi de comunicat dacă într-o parte sau alta se întâmpla ceva anume şi care trebuia neapărat adus la cunoştinţă preşedintelui. Fie sub forma unor buletine zilnice, fie sub formă de notă telefonică. Să nu se înţeleagă că eram un simplu trepăduş. Lucram la nivelul la care lucram şi ţineam ca toate deciziile şi informaţiile să se facă la nivelul cerut, discutând direct cu şefii departamentelor respective.

AMS: Unde aveaţi sediul?

VM: Sediul iniţial a fost, până la mutarea pe dealul Mitropoliei, la Palatul Victoria, unde ocupam două camere de la parterul clădirii. După care l-am urmat pe domnul Iliescu la Palatul Parlamentului. Până în data de 6 ianuarie, relaţiile mele cu Militaru erau prea puţin cordiale. Ne întâlneam întâmplător şi numai când venea la domnul Iliescu pentru a prelua diferite dispoziţii sau pentru a raporta diferite situaţii. Atunci eram şi eu de faţă.

AMS: Militaru lucra direct cu domnul Iliescu?

VM: Da, da, direct. De câte ori venea la Palatul Victoria, mergea direct la preşedinte. În după-amiaza de 6 ianuarie, aproximativ la ora 17.00, am fost convocat la preşedinte, unde era deja şi generalul Militaru. De acolo mi s-a adus la cunoştinţă că s-a ivit o situaţie-limită la MApN, că întreg Statul Major s-a declarat în revoltă faţă de ministru şi faţă de noua conducere mpusă de ministru în diferite departamente

ale Armatei. Mi s-a adus la cunoştinţă de asemenea că există o anonimă care merimina o anumită stare de lucruri şi mi s-a spus să mă deplasez imediat împreună cu generalul Militaru la MApN, să ne ducem cu toţii în sala unde era întrunit acest Stat Major, circa 600 de persoane, dacă îmi aduc aminte, într-o atmosferj incendiară, aproape explozivă. Trebuia să se citească textul respectiv, după care Militaru, împreună cu toţi generalii aduşi de el, trebuia să părăsească adunarea şi eu să rămân acolo cu insurgenţii şi să discutăm starea de lucruri ivită. Bănuiesc ci aveţi documentul care reproduce fidel întâlnirea.

AMS: Este vorba de stenograma înregistrării audio a întâlnirii.

VM: Ştiţi astfel ce s-a discutat, ce păreri s-au formulat acolo şi ce urma să se întâmple în consecinţă. Dacă memoria mă ajută, în data de 6 spre 7 ianuarie s-a întâmplat.

AMS: În 6 ianuarie aţi fost dvs., în 7 ianuarie s-a dus Ion Iliescu acolo.

VM: A doua zi, Ion Iliescu a fost, reţineţi, nevoit să se ducă acolo, datorită unor măsuri luate de Militaru şi care au încins şi mai tare atmosfera. După citirea acelui document incriminator, nesemnat, dar care reproducea o stare reală de lucruri, revolta exponenţilor MStM, datorită măsurilor ministrului Militaru, ministrul cu generalii s-au retras şi au început acolo dezbaterile. Eu m-am prezentat în calitatea pe care o aveam, dar mulţi dintre cei din sală mă recunoscuseră ca fost profesor al lor, unii îşi făcuseră lucrarea de diplomă de licenţă la mine. Există un ascendent al profesorului faţă de cel pe care îl instruieşte. Era vorba despre respectul reflex care decurge dintr-un raport de acest gen. Nimeni din sala care era în clocot nu m-a întrebat: dar tu ce cauţi aici sau pe cine reprezinţi? La vreo trei-patru ore, când deja lucrurile fuseseră conturate, a venit, trimis să mă sprijine, Aurel Dragoş Munteanu, fostul director al Televiziunii.

AMS: Acest episod apare în stenogramă.

VM: Primul care a vorbit, deşi este posibil să fi fost şi alţii, a fost un maior Cruţescu, care ani după aceea m-a şi căutat. Acest Cruţescu a început prin a spune: din acest moment, noi nu mai avem ministru, şi a urmat un rechizitoriu. Era un vorbitor de anvergură, cu un limbaj foarte bine articulat şi foarte cOllvingător. Era extraordinar de revoltat. Reuniunea aceea a durat vreo şase ore bune, au fost vreo patruzeci de vorbitori. pOt să vă spun că acea curbă verbală a fost treptat-treptat descendentă, de la tonuri foarte înalte şi categorice

până la un limbaj mai conciliant. Eu am făcut în final un apel la moderaţie, par două lucruri am cerut neapărat să le transmit către auditor: că din respect faţă de ei nu pot accepta ideea adoptării unei anonime drept document oficial, iar ideile pe care le-au etalat şi pe care le considerăm valabile le vom cântări. Al doilea lucru, din respect pentru democraţie, noi nu suntem organul îndreptăţit să punem sau să destituim miniştri.

AMS: Era CFSN, cu Ion Iliescu preşedinte şi dvs., consilier.

VM: Da, dar CFSN era deja o organizaţie mare. Din păcate, ca urmare a faptului că luările acelea de cuvânt n-au trecut neobservate, în aceeaşi seară, la părăsirea de către ofiţeri a reuniunii, Militaru a cerut dezarmarea lor, ceea ce echivala cu un gest de degradare.

AMS: Nu, lucrurile erau mult mai grave – Militaru chemase nişte subunităţi de paraşutişti ca să-i lichideze.

VM: O măsură nesăbuită, luată cu mijloace de forţă. Asta, într-un fel, i-a şi pecetluit soarta. A doua zi, când m-am reîntors la Palatul Victoria, am aflat că situaţia era inflamată rău, drept care m-am dus la preşedinte şi i-am spus, iar dânsul a fost foarte receptiv, că trebuie să ne ducem acolo personal şi să calmăm lucrurile. Când am ajuns acolo, am regăsit atmosfera din nou incendiară. Atunci i-a fost dat preşedintelui Iliescu să se confrunte cu duritatea ofiţerilor. Bineînţeles, a făcut şi el un apel la moderaţie. În final, Iliescu a cerut restituirea armamentului ofiţerilor. Eu i-am propus atunci lui Iliescu să se gândească la un alt candidat pentru Ministerul Apărării.

AMS: Către sfârşitul lunii ianuarie, dacă nu greşesc, la 23 ianuarie, aţi soliciat în scris prim-ministrului Petre Roman 40 de autoturisme Dacia şi o serie de alte facilităţi pentru a înfiinţa o structură de informaţii. În ce moment a început să funcţioneze Centrul de pregătire a constituirii SRI de la Ministerul

Turismului? A existat mai întâi o discuţie cu domnul Iliescu pe această temă?

VM: Bineînţeles că toate cele solicitate erau ca urmare a unei puneri de acord anterioare cu preşedintele Iliescu.

AMS: Cum s-a întâmplat? V-aţi dus şi i-aţi spus: Domnule, ţara nu mai are structuri de informaţii!

VM: Dacă vorbim de acel moment, 23 ianuarie, el se referă la un moment în care abia urma să se constituie un nucleu. Anvergura serviciului de informaţii cere un efort pe întreg teritoriul. Discuţiile cu

Iliescu au început mult mai devreme şi tot devreme, mai precis după înfiinţarea SIE, în cursul lunii ianuarie, evenimentul a împins lucrurile pe făgaşul de care aţi pomenit. Trebuia să se constituie un nucleu de la care urma să se dezvolte structurile noi. Dacă e vorba de cele 40 de autoturisme, nu faci mare lucru cu ele.

AMS: Era vorba de autoturisme pentru cele 40 de comandamente de judeţe, este evident.

VM: Să vă spun şi de ce. Când totul a trecut în subordinea Armatei, le-au luat toate mijloacele şi, cum se întâmplă, nu le-au mai dat înapoi. La cererile noastre către teritoriu de a furniza informaţii, ofiţerii ne-au răspuns că nu au mijloace, că ei totuşi trebuie să se deplaseze pentru a obţine informaţii, ceea ce era evident. Când am cerut informaţii, mi s-a răspuns mai întâi că nu sunt niciun fel de mijloace. Eu însumi circulam cu o maşină împrumutată. Chiar la Armată ceream şi mi se dădea întotdeauna. Şi s-a mai întâmplat un lucru: prin înfiinţarea noului Minister de Interne, care nu mai includea Departamentul Securităţii Statului, Ministerul de Interne şi-a luat şi el inclusiv mijloacele de zbor, două elicoptere, nişte AN-uri. Unităţile operative ale fostei Securităţi fuseseră pur şi simplu blocate.

AMS: Avem o constatare: România începutului de an 1990 încetează să mai aibă o structură funcţională de informaţii, O structură operativă, cum au toate statele din lume.

VM: Încetează din două motive, că unităţile fuseseră retrase şi ţinute în consemn şi doi: că fuseseră lipsite de orice mijloace materiale ca să poată funcţiona.

AMS: V-aţi dat seama atunci cât de gravă este situaţia ţării şi că este obligatoriu să apară o structură de informaţii nouă? Cum aţi iniţiat dialogul cu Ion Iliescu pe această temă? Dvs. v-aţi dus a ei sau Iliescu v-a chemat şi v-a spus: Domnule, ţara trebuie să aibă totuşi serviciu secret?

VM: Aici eu nu pot să vă spun că s-a întâmplat într-un fel anume. Toată lumea era de acord că trebuie repuse pe picioare unităţile care să producă informaţiile necesare.

AMS: Vă referiţi la unităţile fostei Securităţi, altele nu erau.

VM: Altele nu erau. Toată lumea era de acord. Plecând de la acest deziderat…

AMS: Iertaţi-mă, când spuneţi toată lumea, vă referiţi la tot CFSN. Sigur, nu mă refer la Doina Cornea, pentru că ea s-a întors la

Cluj, dar Andrei Pleşu, Ana Blandiana, Dinescu, cei aflaţi în structura de putere, au fost ei de acord cu reactivarea unităţilor Securităţii?

VM: Nu ţin minte la acel moment să fi fost necesară consultarea CFSN. Nu se punea problema reactivării unităţilor Securităţii, ci a creării unor premise pentru a face nişte servicii de informaţii funcţionale.

AMS: Cu cine!?

VM: Abia două luni mai târziu şi pe fondul evenimentelor de la Târgu Mureş, abia atunci, dar deocamdată să ţinem cont, apropo de Securitate, că înfiinţarea SIE s-a făcut pe structurile fostului CIE, nu era altul, şi nu ţin minte ca pentru acest lucru să fi fost consultat CFSN.

AMS: Vreţi să spuneţi că deciziile erau luate doar de Biroul Executiv al CFSN?

VM: Bineînţeles că da, dar nu Biroul Executiv al CFSN, ci era vorba acolo de câteva atribuţii, între care preşedintele CFSN şi Prim-ministrul şi alte persoane care erau cu sarcini exprese Pentru domeniul respectiv. Înfiinţarea SIE a grăbit cumva şi a împins către o rezolvare şi pentru informaţiile interne. În plus dădusem, ca urmare a lucrurilor care urmau şi se întâmplau în fiecare zi, dădusem dispoziţie colonelului Mihai Stan şi fostului şef al Contraspionajului român, general Neagu Cosma, din păcate astăzi decedat, să lucreze la o structură care să reproducă funcţional şi ca atribuţii structurile fostului SSL De acolo s-a luat modelul.

AMS: S-a ales ca sediu Ministerul Turismului.

VM: Într-unul dintre episoade s-a dorit ca grupul acesta să funcţioneze undeva şi grupul avea nevoie de spaţii ceva mai largi. Nu era vorba de un grup operativ, care să strângă informaţii, ci de un grup de studiu, pentru că la Palatul Victoriei oricum nu aveam loc, şi atunci s-a cerut acel spaţiu de la Ministerul Turismului. S-au adus documentele necesare de pe unde erau ca să se poată studia tema dată, şi eu l-am informat pe domnul Ion Iliescu că urmează să se pună la punct acel documentar şi să se ia hotărâri în consecinţă, inclusiv cu organigramele viitoarei structuri.

AMS: Noile departamente au primit litere, nu cum erau ca Direcţiile Securităţii, numerotate cu cifre, Direcţia I, Direcţia a II-a…

VM: Da, aşa este şi azi. O anumită literă desemna un anumit tip de activitate. A era, după câte ştiu, Apărarea Constituţiei, B era contraspionajul, C însemna contraspionajul economic, E era protecţia,

apoi unităţile care se ocupau cu comunicaţiile speciale şi aşa mai departe… S-au mai întâmplat unele lucruri, era Institutul pentru tehnologii avansate, îmi place să cred că ar funcţiona şi azi, cei de la Armată au dorit desfiinţarea lui. Eu i-am atras atenţia generalului Stănculescu, care a fost întotdeauna foarte receptiv, că aceasta ar fi o mare eroare. Avea forţă de muncă de foarte înaltă calificare şi producea aparatură performantă pentru domeniul în cauză. La fel şi cu Brigada Antitero că s-a dorit să fie luată sau s-o desfiinţeze. A trebuit nu numai să dotăm brigada, să avem grijă de ea ca de ochii din cap, dar şi să mă lupt cu toţi zmeii care doreau să ia comanda, şi s-a dovedit că era necesară, bunăoară cazul ambasadorului indian… se duceau la domnul Iliescu şi îi tot cereau: Ce le trebuie ăstora unitate operativă, n-a fost destul că Securitatea a fost acuzată de terorism? Am încercat să le explic că, atunci când este vorba de antiterorism, asta este o activitate intim legată de activitatea de informaţii. Dacă dezarticulam unitatea aceea, pe teritoriul României ar fi fost repetate acţiuni de terorism reuşite. AMS: Cine cerea desfiinţarea?

VM: Cei de la Armată. A fost o bătălie care poate că a dat impresia unei lupte pentru a deţine ceva din ceea ce se numeşte sistemul naţional de apărare, sistemul informaţiilor, dar era o bătălie pentru România. Dacă s-ar fi desfiinţat Brigada Antitero, am fi fost pur şi simplu în aer.

Bucureşti, 24 martie 2008

AMS: Voi contura eu, foarte pe scurt, o anumită atmosferă, o anumită conjunctură a începutului de an 1990. Şi am să spun aşa: avem un Consiliu Militar Superior, care încă nu a fost desfiinţat, condus de un general scăpat de sub orice control; a existat o şedinţă a CFSN la 27 decembrie 1989 în care Ion Iliescu cere să nu se constituie comisia militară a CFSN, urmând ca Armata să se subordoneze direct conducerii, astfel încât structura militară scapă de ceea ce numim astăzi controlul civil; un viceprim-ministru Gelu Voican, care este desemnat de prim-ministru reprezentant al puterii provizorii, pentru a coordona Consiliul Siguranţei Naţionale, în contact cu structuri ale fostei Securităţi, şi mai avem un consilier personal pe probleme de securitate al lui Ion Iliescu, pe nume Virgil Măgureanu, care şi el, pentru a-şi putea îndeplini sarcinile primite, este nevoit să intre în contact cu tot felul de structuri sau persoane ale fostei Securităţi. Problema este următoarea: aţi avut de la început sentimentul că vă

aflaţi în competiţie, poate şi în conflict cu aceste nuclee diferite, instalate în aceeaşi zonă a serviciilor secrete? Prim-ministrul, Gelu V. Voiculescu, generalul Militaru, iar dvs. în apropierea lui Ion Iliescu.

VM: Da, am avut acel sentiment.

AMS: Ştim că Voican a reuşit până la urmă să constituie o structură de informaţii, celebrul UM 0215, că între timp a apărut SIE şi că aţi început să construiţi, cu aprobarea lui Ion

Iliescu, cărămidă cu cărămidă, o nouă structură de informaţii a ţării-Mă interesează dacă în acel moment exista o competiţie între aceste nuclee implicate în relaţia cu fostele structuri ale Securităţii.

VM: Cred că aţi descris foarte bine situaţia de atunci, astfel încât asta mă scuteşte să fac o introducere la temă şi să vă răspund net că eu, în calitate de consilier pe probleme speciale al preşedintelui Iliescu, evoluam într-un cadru conflictual. Atât atunci, cât şi astăzi, cadrul acesta a rămas în mare acelaşi. Persoanele implicate atunci, fostul prim-ministru, chiar şi Gelu Voican şi toţi ceilalţi, priveau cu ostilitate orice fel de tentativă, alta decât cea aflată sub controlul lor, de a reînvia un serviciu de informaţii intern. Că, de fapt, problema majoră care se punea era de a face, cu materialul existent atunci, vom mai vorbi despre asta, de a reface un serviciu intern eficient. Apropo de cărămidă cu cărămidă, primul pas care s-a făcut în această direcţie – începând cu ianuarie 1990, cam pe la jumătatea lui, şi în contextul în care deja fusese legiferată renfiinţarea SIE –, a fost să se pună în discuţie, nu numai din motive de simetrie, chestiunea reînvierii unui serviciu de informaţii interne. Toată lumea era de acord că reînvierea Securităţii, având în vedere sinistra ei reputaţie, nu va fi vreodată posibilă. Acesta ar fi fost o lovitură mortală dată noului regim şi orice tentativă de acest fel ar fi fost sortită eşecului.

AMS: De acord cu dvs., numai că Securitatea sau DSS este o denumire, un titlu. Instituţia, în general, oricare instituţie, este şi ea o denumire, dar ea reprezintă, în realitate, oameni, lucrători, ofiţeri. Sigur că noi putem spune: DSS a fost desfiinţat prin decret-lege, au dispărut oficial organizarea şi funcţionarea să-Oamenii au rămas. Din cine puteaţi dvs. şi ceilalţi să reconstituiţi noua structură de informaţii? Din cine?

VM: Înainte de a vă răspunde net la această problemă Privind materialul din care putea fi confecţionat un viitor Serviciu, trebuie să vă spun că în acel context am fost foarte „Urat cum se face că dintr-un

material luat de-a valma, fără niciun fel de epurare, fără niciun fel de îndepărtare a unor oameni răspunzători de nişte fapte cu efect negativ în regimul Ceauşescu, a luat fiinţă din fostul SMB, a luat fiinţă o unitate care după aceea a avut o tristă reputaţie până la neutralizarea activităţii unor oameni din trecutul securistic al acestei unităţi. A luat fiinţă şi intenţia…

AMS: Vă referiţi la UM 0215?

VM: Mă refer la faimoasa doi-şi-un-sfert, cum i s-a spus. În fond, s-a trecut la înfiinţare printr-un singur decret, fără a se lua nici cele mai elementare măsuri de epurare a efectivelor acestora, şi fără îndepărtarea unor elemente care, din perspectiva evenimentelor din decembrie, trebuiau să fi devenit indezirabile. Poate că ar deranja şi acest aspect, pentru că orice instituţie se rodează în timp şi îşi capătă o faţă cât mai adecvată rolului său, dar s-a dorit ca acest doi-şi-un-sfert să fie punctul de plecare, nucleul în jurul căruia să se construiască viitorul serviciul de informaţii interne. Pornind de la faptul formal corect, că ceea ce este bun pentru Bucureşti este bun pentru toată ţara.

AMS: Dar atunci când dvs. spuneţi „s-a dorit", eu văd două persoane, foarte clar şi foarte direct: prim-ministrul Petre Roman şi vicepreşedintele Voican Voiculescu.

VM: Fără concursul acestora doi şi fără impulsul continuu al lui GVV, acest lucru nici nu s-ar fi produs.

AMS: Din câte spuneţi dvs., prim-ministrul a dorit ca la guvern să se constituie noua structură de informaţii a ţării şi a făcut acest lucru prin transferarea lucrătorilor de la SMB într-o nouă structură, UM 0215, care să fie dependentă de prim-ministru.

VM: Este evident că acest lucru chiar aşa s-a propus. Nu văd niciun argument care poate contrazice acest fapt. Dar este de discutat în ce măsură acest lucru a fost pozitiv sau negativ.

AMS: Aţi discutat acest subiect cu Ion Iliescu?

VM: Desigur, au fost discuţii şi la nivelul preşedintelui cu privire la oportunitatea acestui fapt.

AMS: Şi ce a spus Ion Iliescu? De exemplu, Petre Roman afirmă că nu putea construi acest UM 0215 fără aprobarea lui

Ion Iliescu, având în vedere că, prin toate documentele pe care le avem, guvernul era în subordinea directă a şefului CFSN.

VM: Nu văd de ce ne-am lega foarte tare de acest lucru, câtă vreme foarte multe lucruri au fost atunci contrasemnate de Ion Iliescu.

Nu văd de ce am face subiectul unei discuţii în mod special. Ion Iliescu a semnat şi de această dată, cum a semnat şi în alte rânduri diferite acte, unele cu efect benefic, altele s-au dovedit greşite în timp. Doar vreau să învederez faptul că naşterea serviciului de informaţii interne al României s-a făcut pe un fond conflictual, având o concurenţă acerbă din partea diferitelor persoane implicate, care au încercat astfel să îşi instituie controlul acestei părţi de activitate.

AMS: Am să vă pun o întrebare şi mai directă şi poate şi mai neplăcută: aţi discutat cu Ion Iliescu de genul: iată, Roman şi cei de la guvern îşi construiesc o structură proprie de informaţii, n-ar fi bine să avem şi noi o structură de informaţii la nivelul reprezentanţei supreme a statului? Nu cumva existenţa acestei situaţii v-a îndemnat să accelerați apariţia SRI, tocmai datorită apariţiei structurilor concurente?

VM: Cred că întrebarea nu-mi permite să dau un răspuns tranşant. La urma-urmei, nu era o culpă în sine faptul că prim-ministrul dorea să aibă o structură de informaţii sub control propriu. Sunt multe ţări unde serviciile de informaţii se află sub controlul executivului, subordonate unui Minister de Interne sau direct prim-ministrului. Nu aceasta este problema. Problema era că eu vedeam faptul că alcătuirea unui serviciu de acest gen cerea răspuns la o întrebare: din ce material se construia el? Eu o vedeam ca pe o operaţiune mult mai largă, ca pe un fond principial teoretic, nu de filosofie a serviciilor sau de teorie abstractă, ci un material concret, care să ne permită revenirea la tradiţiile dinainte de război, acelea care ni se păreau nouă cele °iai potrivite.

AMS: Vă opresc aici. În acel moment, prin pregătirea universltară, din lucrările pe care le-aţi scris, Puterea politică, o carte unică în lagărul comunist, cunoşteaţi faptul că în realitate SSI a fost un organ de poliţie politică a cărui principală activitate era urmărirea liderilor politici ai partidelor democratice, intervenţia în viaţa partidelor şi în destinul unor oameni politici, distrugerea unor partide politice şi a unor mişcări politice? Ştiţi la ce mă refer.

VM: În ultimă instanţă, SSI era un instrument aflat la îndemâna unui aventurier politic, care s-a folosit copios de serviciile sale. Moruzov a plătit cu viaţa faptul de a fi fost instrumentul acelui şef de stat.

AMS: Mai apoi a devenit instrumentul lui Antonescu, un

dictator. Ştiaţi la acea dată că modelul pe care îl alegeţi este, de fapt, un fost instrument de poliţie politică?

VM: Am să vă dau un răspuns cinic: putem face orice comparaţie, niciunul dintre serviciile secrete existente atunci, existente în perioada interbelică, nu funcţiona pe alte principii. Erau instrumente aflate la îndemâna cuiva pentru a-şi ţine în şah adversarii. Amintiţi-vă cazul Hoover. N-a făcut la fel, nu s-a menţinut decenii la rândul?

AMS: Patruzeci de ani.

VM: Cu ce? Cu şantaje şi cu eliminări de adversari. Am fost absolut conştient că nu vom crea în România un pension de fecioare care să nu intre în joc. La urma urmei, România – să nu uităm înlăturarea de la conducerea Gărzii a lui Codreanu şi uciderea lui, apoi punerea în vârful Mişcării legionare a unui personaj care era agentul lui Moruzov – era aceeaşi operă. Există un dublu adevăr în ce priveşte serviciile: există şi acest aspect al abuzului politic, dar răspundem şi la întrebarea de fond: în ce măsură aceste servicii au avut o contribuţie la prezervarea intereselor esenţiale ale României în perioada sa interbelică, aşa cum au făcut şi alte servicii în folosul ţării lor?

AMS: Vă referiţi la vinovăţia victimei?

VM: Da, categoric.

AMS: Chiar la sfârşitul anului 2007 a apărut o carte fundamentală, scrisă de doi istorici de mare competenţă, Mihai Retegan şi Mioara Georgescu, SOE-SSI, Jurnal politic, un volum care dezvăluie activităţile de poliţie politică ale SSI. Răspunsul meu este legat de următorul aspect: putem accepta că Serviciul Secret de Informaţii ducea activitate incompatibilă cu democraţia. Sigur, în România nu era democraţie, începând din 1938, iar eu afirm că distrugerea sistemului democratic a început mai devreme, dar în momentul în care face cercetare istorică, istoricul nu are voie să se lase păcălit sau atras de considerente politice, etice sau sociale, de propaganda sau de curentele politice la zi, cum sunt în momentul de faţă curentele anti-Securitate, anticomuniste, anti-Ceauşescu, şi care, în faţa oricărei dezvăluiri a apartenenţei unui luptător pentru democraţie la fostele structuri ale Securităţii sau la lumea interlopă, la mediul infracţional, îi scuteşte de faptele lor anterioare pentru că acum luptă cu vechile structuri etc. Orice ofiţer de Securitate infiltrat în zona emigraţiei române, de exemplu, este un inculpat, deşi, din câte înţeleg

de la dvs., asta reprezintă doar o latură, pentru că există şi contribuţia la interesele statale are României. Altfel spus, victima, că este un disident sau opozant intern, că este un refugiat român în Occident, avea şi ea o responsabilitate acolo unde acţiunile sale afectau statul, nu regimul. Cam aceasta ar fi construcţia dvs. teoretică. Greşesc cumva?
VM: Nu.

AMS: Avem aşadar acest concept al vinovăţiei victimei, care ar justifica întotdeauna unele acţiuni lipsite de etică sau neconforme politic ale serviciilor secrete. Bun! Vă dau un exemplu: a fost adusă în ţară, din arhivele Intelligence Service, fişa de agent britanic a lui Iuliu Maniu: nume conspirativ TOM, chitanţele cu banii pe care îi primea, reţeaua din care făcea parte, întrebare: era îndreptăţit SSI să-l urmărească? Se poate face o paralelă cu orice structură de informaţii? În felul acesta aţi gândit atunci când aţi acceptat ca SRI să supravegheze partidele din România? Cum spuneaţi: nu poate fi un pension de fete mari.

VM: Democraţia, ca principiu fundamental al statului de drept, fără îndoială că are reguli care limitează aria de acţiune a unui serviciu secret şi previne abuzurile unui asemenea serviciu. Asta, principial. Există însă nişte limite dincolo de care aria de acţiune a unui serviciu secret nu poate fi încorsetată de anumite atitudini, cum ar fi exceptarea urmăririi şi documentării unor oameni aflaţi în fruntea establishmentului, partide şi aşa mai departe. Până la proba contrarie, nimeni nu poate fi exceptat. Despre acţiunile lui Maniu se ştia, deşi documentul, proba clară, a apărut abia acum, se ştia că era agent englez. Asta este de judecat din perspectivă istorică, în ce măsură activitatea lui cu nume conspirativ dăuna intereselor României.

AMS: Eh, aici este problema: cum defineşti interesele unui stat? Este ceva dincolo de regimuri?

VM: Absolut! În cazul Maniu, probabil că această calitate de agent i-a întărit de-a lungul anilor poziţia şi i-a permis să menţină un canal de comunicare cu Marile Puteri europene, care se puteau constitui în garant al intereselor României. Aria de acţiune a unui serviciu secret nu se opreşte undeva, decât la limita dintre afectarea şi sprijinirea interesului naţional. Antonescu a pus SSI să-l urmărească, i-a descoperit activitatea, dar a considerat că acţiunea lui de legătură cu britanicii este în interesul ţării. Prin urmare, l-a protejat în faţa germanilor. În această ecuaţie avem două lucruri clare: politicul era

urmărit de serviciul secret, iar conducerea lua decizia finală, funcţie de interesul naţional.

AMS: Dar vin şi fac următoarea precizare: în ianuarie 1990, dvs. aveaţi în faţă un număr de disidenţi şi opozanţi a căror activitate de disidenţă şi opoziţie era mai mult sau mai puţin reală, mai mult sau mai puţin consistentă, mai mult sau mai puţin creată artificial din străinătate. Aceşti oameni au ajuns, din 22 decembrie, la conducerea statului. Unii dintre ei avuseseră legături directe, chiar dubioase, cu tot felul de structuri de informaţii străine, dar acestea luptaseră pentru democratizarea României şi chiar fuseseră implicate în răsturnarea lui Nicolae Ceauşescu, adică în prăbuşirea dictaturii şi instalarea libertăţii. Un ofiţer din structurile de filaj mi-a demonstrat cu probe că SRI continua să urmărească aceste persoane. Cu nume, consemn, misiuni de a relua supravegherea unor personalităţi, cum erau Doina Cornea, Mircea Dinescu, A.ndrei Pleşu. De ce i-aţi urmărit în continuare?

VM: Foarte simplu. De vreme ce s-a prezentat materialul faptic, care putea să ducă la concluzia că o persoană sau alta, cum sunt cele pomenite, aflate în trecut în situaţia iminentă de a fi călcaţi în picioare de organele de represiune ale lui Ceauşescu, dar şi alte persoane, pe baza materialului faptic prezentat, urmărirea acestora era motivată. Nu s-a întreprins altceva în afară de o supraveghere, o continuare a acestei supravegheri, desigur cu mănuşi de catifea. O altă acţiune împotriva lor nu s-a întreprins. Este o anumită diferenţă între a face represiune împotriva cuiva şi a supraveghea activitatea, fie şi numai pentru ca ulterior să fie scoşi de sub orice fel de bănuială.

AMS: Vă repet: după 1989 discutăm de persoane care ajunseseră deja în conducerea statului. Erau membri CFSN, erau conducătorii statului român.

VM: Iarăşi ne întoarcem la problema pusă ceva mai devreme. Nu cred că în acţiunea de supraveghere a unui serviciu secret trebuie să existe asemenea impedimente. Faptul că cineva se află pe o poziţie atât de sus-pusă nu înseamnă că trebuie să înceteze orice fel de urmărire asupra lui. În statele cele mai democratice, supravegherea unor persoane aflate la cel mai înalt nivel şi a convorbirilor lor şi a relaţiilor lor continuă. Nu văd de ce în România, din motive de suflat în iaurt, să înceteze sau să fie exceptate de la supraveghere asemenea persoane. A, că ulterior poţi să-l consideri un abuz – poate!

AMS: Mi se pare clară poziţia dvs. Propun să mergem mai

departe…

VM: Dar nu v-am răspuns la întrebarea precisă privind materialul din care urma să confecţionăm noul serviciu secret, răspund la fel de precis: plecam în constituirea noului riciu secret pentru întregul teritoriu de la efectivele fostei iritaţi. Nu se poate da niciun exemplu de gen contrar potrivit căruia crearea unei asemenea instituţii să plece de la zero. Fără profesionişti, care să ştie cât de cât ce e cu munca de informaţii, fără aceia care pot fi magiştrii, înseamnă să fii neserios. Bunăoară, tehnica aceasta a contraspionajului, care este una dintre cele mai subtile din munca de informaţii, nu poate fi deprinsă de azi pe mâine şi în niciun caz nu poate fi lăsată pe seama unor oameni culeşi de pe stradă după criteriul gălăgiei prodemocratice pe care o fac. Că aşa s-a spus: desfiinţaţi tot şi luaţi oameni cu totul noi, fără trecut, şi faceţi noul serviciu, începi să crezi că nu e doar o naivitate! Vă reamintesc că atunci când şi-au declanşat operaţiunile de constituire a noilor structuri de informaţii, în perioada postbelică, americanii racolau oameni din Gestapo şi din OKW. Iarăşi vă spun: nu se aflau nici ei la un pension de domnişoare, ci la o operaţie de racolare a unor oameni care aveau la dispoziţie o întreagă reţea. Într-un regim democratic, cei care au comis crime se descalifică din start, dar cei care au evoluat, neputându-se proba în contul lor vreo crimă sau vreun abuz, au fost buni de muncă, pentru a folosi un eufemism.

AMS: Asta înseamnă să aplici nişte criterii. Ce criterii aţi aplicat atunci când aţi făcut selecţia foştilor ofiţeri de Securitate pentru noul SRI?

VM: Primul criteriu şi cel care a constituit punctul de plecare a fost experienţa şi competenţa profesională a respectivului cadru. Să nu se uite că printre primele structuri înfiinţate a fost şi acea diviziune de protecţie, care trebuia să prevină abuzurile serviciului şi oricare atitudine de încălcare a legii.

AMS: Dar de unde ştiaţi dvs. că ofiţerul x a făcut sau nu abuzuri?

VM: Exista în legătură cu fiecare ofiţer un dosar de cadre care atesta ţinuta profesională şi competenţa lui şi desigur alte date. Sigur, n-a fost suficient.

AMS: N-a fost suficient, dar din dorinţa de a vă pune cât mai mult în încurcătură, o să vă întreb ceva pe baza studierii multor documente produse de ei şi a unor destine de ofiţeri de gelliritate, o să vă întreb: un dosar de cadre impecabil al unui Ofiţer de Securitate, cu

profil moral ireproşabil, cu succese în jxiuncă; nu este atestatul unui cadru de nădejde al regimului comunist? Poate că acolo, toate apucăturile lui şi conformităţile lui cu regimul comunist, cu misiunile, cu succesele, acolo apar ca lucruri excepţionale. Cum aţi aplicat criteriul, când aveaţi în faţă dosarul impecabil al unui ofiţer de Securitate, când el putea fi în realitate o foarte bună maşină de luptă a regimului dictatorial împotriva propriilor cetăţeni?

VM: Ne apropiem de teoria dublului adevăr: un dosar de cadre putea să te pună în faţa unui instrument de represiune perfect. Am avut astfel de cazuri, pe care a trebuit ulterior să le îndepărtăm. Atitudinea lui ascundea un om cu apucături perverse şi îndreptate împotriva sistemului, a democraţiei ca sistem. Am avut cazuri nominale. Dar s-a mai întâmplat ceva. Din capul locului, cea mai mare primejdie la adresa serviciului şi care ne-a dat cea mai mare bătaie de cap a fost faptul că multe dintre cadrele Securităţii, nu mă reţine nimic s-o spun, erau complet descalificate pentru a mai face parte dintr-un serviciu serios.

AMS: Era vorba de o descalificare politică sau profesională?

VM: Era vorba de o descalificare profesională. A fost cel mai grav lucru cu care ne-am confruntat. În destule cazuri, ofiţerii de Securitate erau slab pregătiţi pentru munca de informaţii profesionistă. În vara lui 1990, toată vara ne-am petrecut-o umblând prin judeţe să dăm noile legitimaţii cu sigla şi însemnele noi, i-am cunoscut aproape pe toţi. Sigur că acest nou serviciu secret a creat şi animozităţi, nu neapărat din cauza oamenilor săi. Şi astăzi sunt anumite persoane în România cărora le dă un fior pe şira spinării când aud numele SRI, dar frica păzeşte pepenii. Marea problemă atunci şi astăzi este competenţa cadrelor. Cu orice te poţi lupta, cu orice fel de bănuială, cu orice fel de acuzaţie, inclusiv cu cele de încălcare a democraţiei, dar aruncarea în ridicol a unei anumite acţiuni, că am avut şi din acestea, vezi terasa Anda…

AMS: Şi groapa de la Berevoieşti.

VM: Asta a fost cazul cel mai frapant, una dintre acţiunile care au aruncat cea mai neagră acuzaţie împotriva noului serviciu, care abia se înfiripase. Atunci am fost nevoit să mă duc la Parlament şi am început prin a spune că, de regulă, când se discută despre servicii, se discută despre caracterul lor diabolic pervers întotdeauna, abuziv etc. De data asta le spuneam parlamentărilor care mă ascultau cu sufletul

la gură…

AMS: Şi cu multă teamă, completez eu. Mulţi dintre ei ştiau că dosarele lor sunt pe mâna dvs.

VM: Fără îndoială. Şi le-am spus: De data asta am venit să vă vorbesc despre caracterul stupid, despre incompetenţă şi despre încălcarea legii datorită acestor incompetenţi. Mă simt stupid, le-am spus, există înregistrarea. Eu propun ţării un serviciu competent şi sunt descoperit în modul cel mai neplăcut cu putinţă.

AMS: Aţi avut sentimentul că în acea perioadă erau unele publicaţii care se găseau cu un pas înaintea dvs? Să precizăm: de exemplu România liberă. De multe ori dădea impresia că securiştii ei se pricep mai bine decât lucrătorii SRL

VM: Eram în concurenţă şi nu mă feresc de cuvânt, întrucât România liberă, mai ales, avea deja din partea unor „binevoitori" vrafuri întregi de materiale din care putuseră să facă o foarte bună şi coerentă imagine despre cei care erau în interiorul serviciului. Unii dintre ei se răzbunau pur şi simplu, alţii îşi construiau noua viaţă de apărători ai democraţiei.

AMS: Ne apropiem de momentul apariţiei oficiale a SRI.

VM: Pot să spun câteva lucruri despre mine, înainte să abordăm acest nou subiect?

AMS: Vă rog. Dar să ştiţi că vă aşteaptă momente dificile.

VM: Bun. Cine eram eu şi în ce atmosferă evoluam? Nu era treaba mea, în calitate de consilier al preşedintelui Iliescu pe probleme speciale, să încerc să neutralizez competiţia sau să ţin partea cuiva. Eu încercam să menţin un contact într-un mediu care să-mi permită să dau informaţii coerente şi să le dau preşedintelui. Eram, nici mai mult nici mai puţin, persoana cea mai nepotrivită pentru rolul pe care l-am jucat ulterior. A spus-o în termenii cei mai injurioşi la adresa mea generalul Caraman, care a avut grijă în repetate rânduri, nu ştiu dacă şi la Iliescu, pe care nu-l prea suporta, dar în faţa lui Roman a făcut-o în mod repetat, aducându-l pe acesta pe poziţia afişată şi astăzi cu mult aplomb, de adversitate totală şi de conflict. Aceeaşi atitudine în mod constant, desigur că aici a fost şi o reciprocitate, a avut şi GVV, care n-a pregetat, umblând în arhiva SIE, atunci, în ianuarie-februarie 1990, să ia dosarul meu de fost ofiţer pentru şase luni şi să-l dea presei. Deşi eu vorbisem public despre asta înainte, materialul a fost considerat la timpul său o bombă de presă şi nimeni altul decât Ion Cristoiu publica

un editorial cu titlul „Scandalul Măgureanu”.

AMS: S-a ocupat de acest subiect şi a fost adversar al dvs. Corneliu Vadim Tudor, nu GVV.

VM: Asta a fost ulterior. Vorbim despre alt dosar. Cel de ofiţer era la SIE şi l-a scos Voican, celălalt era acela prin care eu am avut un angajament faţă de Securitate. Opţiunea lui Iliescu pentru mine, făcută în pofida lucrurilor care i-au ajuns la ureche, pare din acest punct de vedere bizară. Eram omul nepotrivit, inclusiv profesional, pentru funcţia de director SRL Am fost şi ridiculizat pentru asta. S-a plecat de la faptul că eu sunt absolvent de filosofie, adică un om cu capul în nori. Filosofia nu e bună pentru cineva care are preocupări foarte concrete.

AMS: Să nu ne ascundem după degete, mai ales că observ degajarea şi autoironia cu care vorbiţi. Profit de această ocazie pentru a vă da imediat o replică: nici dvs. n-aţi stat cu mâinile în sân. I-aţi predat lui Ion Iliescu dosarele de Securitate ale Persoanelor din anturajul lui, ca să nu mai spunem de cele ale adversarilor politici. I-aţi pus la dispoziţie, de exemplu, dosarul lui Gelu Voican Voiculescu. Acesta a fost chemat de Iliescu şi Preşedintele provizoriu i l-a înmânat: „Ia vezi ce este aici!”, apărând apoi convingerea lui GVV că proveniența era din zona sovieticii ale lui Ion Iliescu. Erau acolo şi dosarele tip Corbu, zidite acolo de generalul Neculicioiu, fostul şef al UM 0110.

VM: S-a dat un telefon de către cineva care ştia că pe strada Roma, la o anumită adresă, unde acum este o policlinică, într-un birou, într-o scafă din tavan existau microfilme. Aceste microfilme ne-am dus şi le-am ridicat în aceeaşi seară, când s-a dat semnalul, a fost spart acel loc unde fuseseră zidite microfilmele şi extrase toate acestea. S-au extras acele microfilme, despre care nu ştiu nici astăzi ce conţineau, pentru că nu era treaba mea, şi, fiind inventariate, pentru că aveau nişte numere acolo, s-a făcut un inventar complet şi au fost puse în mâna unităţilor de linie al căror obiect de activitate era tocmai acesta.

AMS: Păi, dacă nu aţi ştiut conţinutul lor, cum aţi ştiut la ce unitate să le daţi?

VM: Iertaţi-mă, nu eu mă ocupam cu cercetarea directă a conţinutului unui document, ci cei care erau în jurul meu.

AMS: Afirmaţiile acestor oameni, de la Neculicioiu până la Dinu, sunt că acele microfilme erau legate de Ion Iliescu, de dosarul Corbii şi de alte persoane care făceau obiectul activităţii aşa-numitei unităţi anti-KGB, UM 0110.

VM: Foarte bine! Se vede că acele microfilme n-au fost ascunse sau aruncate. Urma lor poate fi luată. La mine n-a ajuns niciodată informaţia că ar fi fost vorba acolo de Ion Iliescu. Dacă acest lucru s-ar fi confirmat, aş fi procedat tot aşa. Dacă cineva mă acuză că le-am luat cu scopul de a le ascunde, atunci să dovedească acest lucru. N-are ce dovedi.

AMS: Nu despre asta e vorba. Problema este că, în momentul în care spuneţi că le-aţi repartizat unităţilor…

VM: S-a văzut care este conţinutul lor şi s-au dat diviziunilor corespunzătoare.

AMS: Deci s-a văzut conţinutul lor! Problema este următoarea, domnule profesor: ele aparţineau structurii anti-KGB,! ar structura aceasta era acolo, în clădirea unde erau microfilmele ascunse. Cui aţi repartizat, că nu existau diviziuni anti-KGB în SRI? Aceste microfilme aparţineau activităţii conduse de generalul Neculicioiu înainte. Cui, cărei structuri le-aţi repartizat?

VM: Vă repet, probabil structurilor subordonate anterior acestor domni. Nu puteau fi altele.

AMS: Le-aţi trimis la Direcţia III? Direcţia III, cea de contraspionaj, era sub conducerea lui Dinu, de la care aţi luat microfilmele.

VM: Cred că ar fi nevoie aici de expertiza lui Mihai Stan. V-aş ruga să-l convocaţi, eu nu vreau. Era acolo, era desigur şi cel care ne aştepta, viitorul prim-adjunct al SRI, generalul Lupu, care era pe atunci locotenent colonel sau colonel, s-a spart şi s-a fotografiat tot ce s-a găsit acolo, s-a făcut un inventar şi s-a trimis mai departe. Nu Măgureanu se ocupa cu cercetarea lor.

AMS: Nu ştiţi unde s-au trimis mai departe.

VM: Nu că nu ştiu, dar sigur nu s-au aruncat pe stradă, nu s-au dat duşmanului de clasă şi nu s-au dat pe mâna cuiva care să profite de ele, ci s-au trimis unităţilor de linie, care răspundeau de sectorul respectiv. Cel puţin, asta mi s-a raportat.

AMS: Construcţia pas cu pas a SRI continuă în primele luni ale anului 1990 şi ajungem în martie, când se declanşează violenţele de la Târgu Mureş.

VM: În legătură cu violenţele de la Târgu Mureş, primul lucru pe care doresc să-l spun, l-am spus de atâtea ori, dar în acest context nu poate lipsi, despre aceste evenimente putem să-l citãm şi pe Caragiale:

s-au făcut pregătiri intense la periferie pentru entuziasmul spontan din centru. Acele evenimente au fost premeditate şi stă ca mărturie faptul că erau prezente televiziuni din toată lumea, pregătite anume să transmită sau să filmeze ceea ce urma să se întâmple peste o săptămână.

AMS: Aţi avut informaţii din timp asupra acestui aspect?

VM: Nu. Ceea ce am avut, cele mai multe informaţii cu privire la cele petrecute se află în Raportul SRL Acolo sunt descrise pe zile evoluţiile. O a doua afirmaţie pe care o fac: totul s-a făcut, atenţie, cu ignorarea completă de către Bucureşti, de către toţi factorii responsabili de la Bucureşti, de la preşedinte şi artă la ultimul lucrător care ar fi avut atribuţii acolo, cu ignorarea completă a ceea ce se întâmplă. A avut o contribuţie şi prostia celor care s-au găsit de la faţa locului, fără să aibă informaţii adecvate, în primul rând autorităţile militare care pretindeau că au situaţia sub control. Au dezinformat şi spun mai mult: au existat provocatori care au încins lucrurile. Aia a fost una dintre tentativele făţişe, că altele au fost discrete, de a încerca, de a forţa o incendiere la propriu şi la figurat a atmosferei din Ardeal pentru ceea ce urma să se întâmple: desprinderea Transilvaniei de România.

AMS: Vă semnalez următorul aspect, pe care istoricul nu are cum să-l ignore: prim-vicepreşedintele CFSN, primul adjunct al lui Ion Iliescu, se numea Károly Kiraly, care era în acelaşi timp şi preşedinte al FSN Mureş. În această calitate, Károly Kiraly a dus o serie întreagă de activităţi clare pentru noi astăzi în favoarea ruperii Transilvaniei de România. La data de 26 decembrie 1989 întocmeşte şi semnează un document la Târgu Mureş prin care cere autonomia populaţiei maghiare din teritoriul Transilvaniei. Se prezintă în Bucureşti la 27 decembrie dimineaţă cu acest document, îl înmânează lui Ion Iliescu, nu ştim dacă era în limba maghiară sau era o traducere falsificată, pentru a ascunde adevăratul mesaj către maghiari, şi domnul Ion Iliescu îl numeşte omul numărul doi în stat, în puterea ovizorie. În această calitate se întoarce Kiraly la Târgu ureş…

VM: De această dată având o calitate oficială şi o împuternicire.

AMS: Într-adevăr, se întoarce, desfiinţează CFSN local care, atenţie, era constituit în paritate şi în bună înţelegere între maghiari şi români… confirmaţi acest lucru?

VM: Da, sigur, am studiat în amănunt situaţia. AMS: Kiraly

desfiinţează aşadar CFSN-ul local, care avea o legătură directă şi cu structurile militare din zonă, pentru asigurarea liniştii publice şi care se ocupa deja cu aprovizionarea Populaţiei cu alimente, cu benzină, cu îmbunătăţirea confortului, adică apă caldă, termoficare etc. Intervine Károly Kiraly, desface această putere provizorie constituită în 22 decembrie, în focul revoluţiei, na, şi construieşte un alt CFSIsf format numai din maghiari…

VM: Îmi permiteţi să completez: din maghiari cu reputaţie iredentistă.

AMS: Repet: Károly Kiraly face lucrurile astea, folosindu-se de autoritatea pe care i-a dat-o, s-o spunem foarte clar, Ion Iliescu. Nu este o declaraţie anti-Iliescu, ci prezint contextul în care s-au pregătit evenimentele violente de la Târgu Mureş şi mă leg astfel de afirmaţia dvs.: dezinteresul Bucureştilor faţă de ce se întâmpla în Ardeal.

VM: Nu dezinteresul, nu-l putem numi aşa.

AMS: Am să folosesc din nou cuvântul şi am să vă spun de ce: apare o structură de autoapărare în Transilvania, Vatra Românească, în al cărui document de constituire există această frază: „Constatând dezinteresul şi lipsa de atenţie pe care Bucureştiul o arată faţă de… ş.a.m.d., am hotărât să ne organizăm".

VM: În stradă se scanda, auzită de mine: „Iliescu nu uita, Ardealul e şi ţara ta!"

AMS: Aşa este! mai dau un amănunt: se produce un document de colaborare, un moratoriu între UDMR şi Vatra Românească, publicat inclusiv în presa de limba maghiară din Transilvania. Probabil că ştiţi de existenţa acestui document, care este rupt la foarte scurt timp de acelaşi Károly Kiraly şi de conducerea UDMR abia constituită. Toată această activitate iredentistă eu nu i-o pun în cârcă lui Ion Iliescu sau în responsabilitatea lui, dar am făcut această paranteză lungă pentru a arăta originile acestui fenomen şi care a fost conjunctura reală: 1. Ion Iliescu numeşte un iredentist la conducerea ţării 2. Acesta distruge punţile de legătură şi de înţelegere între români şi maghiari în Transilvania 3. Puterea de la Bucureşti se dezinteresează de problematica Ardealului.

VM: Cu referire la Károly Kiraly pot spune că fosta Securitate documentase activitatea lui iredentistă şi acest lucru a determinat îndepărtarea lui din structurile de conducere ale statului comunist, operaţiune care avusese loc cu ani în urmă. El a dobândit atunci aura

de disident şi în această calitate a fost numit.

AMS: Locul de disident era ocupat de unul, Tökes.

VM: Au fost amândoi propulsaţi datorită acestei faţade, ignorându-se poziţia lor iredentistă, care în contextul acela părea a nu mai fi credibilă.

AMS: I-aţi semnalat preşedintelui provizoriu al statului aceste aspecte?

VM: Nu cred. Şi eu eram ignorant la realitatea că acel Károly Kiraly era unul dintre cei mai înverşunaţi partizani ai desprinderii Transilvaniei de la România. Altfel, mi-a dat multă bătaie de cap încropirea ulterioară a acelei diviziuni antiiredentiste, special create, probabil că există şi azi. Ne-a dat mare bătaie de cap şi datorită terenului alunecos pe care se evolua şi a lipsei de credibilitate în acel timp a acuzaţiilor de iredentism. Ion Iliescu, care este, îmi pare rău s-o spun, între altele şi extrem de credul, nu cred că a sesizat el însuşi activitatea iredentistă anterioară. El a pus-o pe seama că era o persoană neagreată de Ceauşescu, aşa cum era el însuşi.

AMS: Şi apoi, dacă Károly Kiraly avusese legături cu serviciile de spionaj maghiare, Iliescu nu putea să-l acuze atâta timp cât el însuşi avusese legături cu serviciile secrete sovietice! Vă place fraza asta?

VM: Putem să discutăm într-un alt context acest lucru. Putem să discutăm multe lucruri legate de o persoană sau alta. Deocamdată mă mulţumesc să subliniez un lucru de neiertat în evoluţia noastră din acei ani, că am făcut un erou din cel mai mare duşman al unităţii naţionale – László Tökes. Erou al revoluţiei din Timişoara şi simbolul revoluţiei în care a curs sânge şi au fost jertfe de români nevinovaţi este acest duşman înrăit al românilor. László Tökes a fost şi este unul dintre capii cei mai fervenţi ai campaniei de desprindere a Transilvaniei de România. Este un stigmat că László Tökes a putut fi primit ca un erou de către populaţia de la Mineu, din Sălaj. Vedeţi însă că este o dovadă de onestitate din partea lui, că nu şi-a schimbat atitudinea.

AMS: O dovadă de perseverenţă. Dar nu credeţi că exagerăm noi. Poate suntem nişte naţionalişti comunişti înapoiaţi, nişte ceauşişti încăpăţânaţi şi ne luăm de bietul om!

VM: Nu este vorba de aşa ceva, pentru că activitatea lui Kiraly sau Tökes s-a văzut şi se vede, iar eu am fost în locul unde se putea înţelege mai bine ce este fals şi ce este adevărat într-o astfel de

activitate iredentistă. Îi sunt chiar recunoscător lui Tökes pentru faptul că, la scurt timp după eroizarea lui stupidă, n-a schimbat atitudinea, lupul nu şi-a schimbat părul, şi-a păstrat programul, iar asta m-a ajutat să înţeleg şi să mă fac înţeles într-un subiect atât de delicat cum este pragul dintre erou şi trădător. Este singura circumstanţă atenuantă pe care i-aş acorda-o.

AMS: Să ne oprim puţin pentru o constatare: Ion Iliescu face două numiri: generalul Militaru, la conducerea tuturor structurilor de forţă ale ţării, un criminal descreierat, şi Károly Kiraly, un iredentist notoriu, un duşman al integrităţii acestei ţări. Nu vi se pare cam grea răspunderea istorică pe care o are Ion Iliescu?

VM: Ba da, şi a plătit cu vârf şi îndesat pentru aceste erori. Multe dintre nenorocirile care au urmat se datorează acestor indivizi. Să revenim. Aşa cum în decembrie 1989, oameni care aveau dosare penale, săvârşind infracţiuni, încălcând Codul Penal, nu legile Securităţii sau ale lui Ceauşescu, şi care erau, a folosit cineva termenul ăsta sugestiv, „jartea" penală, erau nişte oameni cu o reputaţie dintre cele mai dubioase, au putut ulterior să evolueze pe prima scenă a ţării în calitate de eroi, tot aşa s-a întâmplat şi cu iredentiştii.

AMS: În momentul în care aţi constatat, pe bază de jpformaţii, de dosare, că astfel de indivizi penali au ajuns în structurile decizionale ale ţării, ce-aţi făcut, domnule profesor?

VM: Am arătat aceste dosare cui trebuia. Nu puteam să le dau pe toate, pentru că erau, îmi pare rău s-a spun, cu sutele, dacă nu cu miile la nivel de ţară.

AMS: Mă şochează ce-mi spuneţi. Eu credeam că este vorba de revoluţionari!

VM: Erau persoane care aveau o reputaţie dintre cele mai dubioase.

AMS: Aici trebuie să fac o remarcă maliţioasă: într-adevăr, domnule profesor, revoluţiile nu se fac de filosofi!

VM: Aşa este. Eu, în afară de a prezenta această situaţie cui trebuie, n-am făcut altceva. Nici n-am ieşit public, pentru că nu ram în postură de acuzator public. AMS: Dar eu nu v-am pus întrebarea întâmplător. V-aţi reîntâlnit cu aceste personaje în fenomenul Piaţa Universităţii. Nu? Aşa afirmau rapoartele SRI şi asta declarau liderii FSN.

VM: Corect. Am fost întrebat de tovarăşul, şi voi sublinia acest

cuvânt, tovarăşul Dan Voinea, gata oricând să confecţioneze tot felul de lucruri la comandă, am fost întrebat ce căutam în Piaţa Universităţii şi din dispoziţia cui era SRI acolo şi era acolo acţiunea Dâmboviţa. Să mă ierte Dumnezeu, vreme ce toate serviciile posibile din această arie a Europei rău prezente acolo, putea lipsi tocmai serviciul de informaţii interne al ţării? Informaţiile, unele dintre ele aproximative, altele de-a dreptul neadevărate, trebuiau să încapă pe mâna oricui, numai pe mâna noastră nu.

AMS: Să revenim la Târgu Mureş, şi vom discuta separat 'nomenul Piaţa Universităţii, Dvs. aţi afirmat la un moment îl că exista o dezinformare în legătură cu situaţia din Ardeal „ine producea această dezinformare?

VM: Din partea structurilor militare în primul rând, dar nu numai din partea lor. Situaţia evolua pe fondul unui vid formativ total. Nimic esenţial din ce se întâmpla şi putea degenera până la conflict nu a fost adus din timp la cunoştinţa factorilor îndreptăţiţi să intervină. Eu, când am citat factorii militari, am făcut-o pentru că un general, al cărui nume îmi scapă, dezinforma foarte senin la Bucureşti că situaţia este sub control şi nimic îngrijorător n-ar fi să se întâmple. AMS: Poate vă amintiţi numele.

VM: Era cineva sub comanda căruia se aflau trupele din zonă. Era un general local, nu mă refer la Armata de la Cluj. Aş vrea, tot pentru posteritate, să fie consultat şi să i se asculte cu toată atenţia părerea scriitorul Augustin Buzura, un român din Transilvania şi pe care îl dor realităţile de acolo. Când situaţia s-a încins, m-am pomenit sunat la Bucureşti de Augustin Buzura şi mi s-a cerut să-i pun la dispoziţie un mijloc de transport, fiindcă vrea să se ducă la faţa locului să vadă ce se întâmplă. I-am pus la dispoziţie imediat o Dacie împrumutată ca să poată merge să vadă.

AMS: Şi a văzut?

VM: Augustin Buzura are un punct de vedere extrem de calificat în calitate de martor ocular.

AMS: Mă interesează să lămurim o acuză de natură publicistică. Apariţia SRI este legată de evenimentele de la Târgu Mureş, în sensul că SRI le-a provocat ca că se poate legitima nevoia lui de existenţă?

VM: Eu pot să numesc asta o gogoriţă şi o neruşinare din punctul de vedere al ostentaţiei cu care s-a vânturat acest lucru. S-a spus că, de fapt, Securitatea a fost aceea care a provocat acele

evenimente. Securitatea era consemnată în cazărmi. Când am fost la Târgu Mureş cu acel prilej, am fost şi pe la unităţi; toţi erau bine-mersi consemnaţi în sediu şi nimeni nu avea voie să se arate măcar prin stradă.

AMS: Dvs. vreţi să spuneţi că, în martie 1990, ofiţerii de Securitate executau în continuare ordinul de consemnare în sedii dat de Iulian Vlad în decembrie 1989, în timp ce Vlad era de două luni şi jumătate în închisoare?

VM: Chiar asta vreau să spun, oricât ar părea de straniu. Şi pl mine m-a şocat această constatare. Securitatea era practic izolată de orice flux de informaţii, cu ordinul strict dat încă de Vlad de a nu se implica în niciun fel de evenimente. Dacă acuzaţia că Securitatea sau SRI s-a implicat în incitare este formulată, atunci trebuie arătat cu documente şi cu mărturii cine, din ordinul cui şi pe baza căror dispoziţii a făcut aşa ceva.

AMS: Păi, conform aceleiaşi surse publicistice, dumneavoastră sunteţi autorul.

VM: Rog, de asemenea, că şi pe mine mă pot pune sub aceeaşi incidenţă, să se arate cu ce prilej şi pe cine am contactat, ce ordine aş fi dat pentru a încinge atmosfera şi a pune la cale incidentele acelea sângeroase. Orice fel de fapte trebuie dovedite. Eu, când m-am uitat în ziar să văd cine mă acuză de asta, i-am întâlnit pe foştii colaboratori plătiţi ai Securităţii.

AMS: Am înţeles de la dvs. că niciun serviciu secret nu poate exclude din operaţiunile sale supravegherea partidelor politice.

VM: Mai cu seamă că anumite partide politice aveau în interiorul lor facţiuni cu atitudini extremiste şi au pus în mişcare un arsenal extremist pentru a face să degenereze lucrurile.

AMS: Vă referiţi cumva la PNŢ-cd?

VM: De pildă. Dar nu poate fi făcut vinovat Seniorul.

AMS: Chiar aici voiam să ajung. Aţi avut o relaţie privilegiată cu Corneliu Coposu.

VM: Cred că prima întâlnire a avut loc în primăvara lui 1990, pe teritoriul complexului sportiv de la Săftica, într-o fostă casă conspirativă a Securităţii.

AMS: L-aţi convocat dvs. sau v-a căutat el pentru întâlnirea asta?

VM: A fost o iniţiativă dorită de ambele părţi. Pe de o parte, domnul Coposu, fie-i numele pomenit, dorea să ştie ce este cu dosarul

care i se pusese în seamă, de aşa-zis colaborator al Securităţii, mai pe româneşte spus, de turnător al Securităţii, şi vreau să vă spun că unul dintre primele dosare care mi s-au pus în braţe în ianuarie 1990, dosar pe care l-am răsfoit în silă, a fost adus de o persoană căreia nu vreau să-i rostesc numele, dar care ulterior mi-a reproşat că am ignorat acel dosar. Întrucât am avut un conflict public cu această persoană, prefer să nu-i rostesc numele.

AMS: Era bine totuşi să îl ştim, pentru a şti şi cine avea acces la astfel de dosare.

VM: Este străveziu. Discuţia cu Coposu a avut loc într-un mediu extrem de civilizat. El a folosit atunci o ironie involuntară la adresa mea. Era la nici două luni de la înfiinţarea SRI şi deja dânsul a venit la mine cu încrederea că îl are în faţă pe omul cel mai bine informat din România. Eram departe de a fi aşa ceva. Eu nu m-am grăbit să dezmint şi am preferat s-o înghit ca pe-o ironie involuntară. N-a spus-o pentru a mă jigni. A spus-o cu tonul omului care crede că a venit la cine trebuia, dar nu ştie că nu e aşa.

AMS: Vă aduceţi aminte conţinutul dialogului?

VM: A fost o discuţie lungă.

AMS: Oricum, era o discuţie între ardeleni şi avea probabil un anumit tipic.

VM: Principala calitate a acelei discuţii n-a provenit din această apartenenţă a interlocutorilor. Ar trebui consultat în calitate de martor acelaşi Mihai Stan. El a organizat, a ales locul.

AMS: Cum vi s-a părut Coposu? Pentru el întâlnirea era exploratorie, voia să vadă în ce ape vă scăldaţi, sunteţi omul lui Iliescu sau nu, sau părea temător, încerca o conciliere?

VM: Nici, nici. El nu venise pentru vreo conciliere, venise cu o anumită doză de încredere la reprezentantul unei instituţii a statului.

AMS: Două luni după înfiinţarea SRI, înseamnă luna mai. Era finalul unei campanii electorale violente în care însuşi Corneliu Coposu era să fie linşat în propria-i casă din Ardeal.

VM: Vreau să vă spun că anumite probleme pe care le-a avut în teritoriu mi le-a semnalat şi atunci, şi mai târziu. Am încercat s2 neutralizez anumite tendinţe care proveneau din mediul politic. Acesta a fost unul dintre subiecte, după cum alt subiect a fost dosarul care i se punea în seamă.

AMS: I l-aţi dat, i-aţi arătat dosarul?

VM: ÎI avea deja. I se trimisese.

AMS: Prin urmare, Coposu era interesat să ştie dacă SRI va folosi datele de acolo.

VM: SRI nu a avut nici cea mai vagă tentativă de a folosi nişte lucruri care erau, după părerea mea, de nefolosit. O serie întreagă dintre personalităţile proeminente ale opoziţiei fuseseră obligate să semneze nişte angajamente de colaborare la ieşirea din puşcărie. Spre ruşinea lor, autorităţile politice ale anilor 1990 au înţeles să se folosească de acest argument, un mijloc abject. Este momentul să disociem între cei care, prin delaţiunile lor către Securitate, au dăunat unor persoane reale, şi cei care o făceau pentru că erau obligaţi să mâzgălească anumite texte, de fapt inofensive.

AMS: Atunci sunt nevoit să vă întreb despre cazul Ion Puiu. Era o preocupare de prim interes pentru Corneliu Coposu. Era adversarul său cel mai puternic la conducerea PNŢ-cd.

VM: E momentul să vă spun că şi acesta a fost unul dintre subiectele discuţiei de la Săftica. Ion Puiu a făcut obiectul unui interes asiduu din partea organului de informaţii, pentru că avea atitudini extremiste dovedite de evenimentele care au urmat. La SRI există textul scris al întrevederii cu Coposu.

AMS: V-am întrebat aceste lucruri şi am insistat, pentru că fenomenul Piaţa Universităţii şi mineriada din 1990 nu pot fi analizate de istoric în mod izolat, ca o secvenţă de istorie apărută spontan, fără să fi avut nişte preliminarii. Şi atunci vă întreb: în lunile aprilie şi mai, lucrătorii SRI v-au semnalat că în ţară se petrec tot felul de abuzuri la adresa opoziţiei?

VM: Desigur că am avut şi asemenea semnale. Le aveam şi din contactarea noastră directă de către liderii partidelor de °Poziţie. I-am întâlnit tot aşa şi pe Radu Câmpeanu şi pe Ion Raţiu, un tip foarte acid. Era şi foarte uşor să fim contactaţi, în special contactarea mea directă, pentru că atunci noi nu aveam alt sediu decât etajul întâi de deasupra aulei Parlamentului din Dealul Patriarhiei.

AMS: E bună şi ca butadă!

VM: Eram şi membru în CPUN. Colegii mei de la partide aveau obiceiul să urce foarte des pentru a mă contacta, mai direct sau mai pe ferite, dar era o chestiune de urcat câteva trepte.

AMS: Se întâmpla cumva ca aceşti politicieni să vină pentru a protesta împotriva unor abuzuri care erau făcute de doi-şi-un-sfert,

crezând că le-a făcut SRI? Adică, vreau să aflu dacă politicienii de atunci erau conştienţi asupra realităţii sau erau în afara ei?

VM: Au fost destule cazuri de acest gen, de confuzie.

AMS: Dar dvs. făceaţi supravegherea lui UM 0215?

VM: Desigur că această supraveghere şi atenţie acordată unui organ care nu s-a sfiit să facă concurenţă, mimând structura serviciului nostru, desigur că trebuia să fim atenţi la misiunile lor şi să le documentăm ca atare. Atât de asiduă a fost această activitate, că nu o dată a trebuit să recurgem la arbitrajul preşedintelui. La Cotroceni s-a organizat la un moment dat o şedinţă specială pe această temă, unde s-a încercat să se pună lucrurile la punct. Da, eram concuraţi. Alexandre de Maranches, în cartea lui cu Christine Okrent, Consilier de taină ai puterii, face afirmaţia foarte adevărată că atunci când eşti concurat înseamnă că nu eşti în rol.

AMS: UM 0215 era un serviciu foarte eficient, pentru că acolo se strânseseră ofiţerii de linie, de teren ai Securităţii, care aveau contactul cel mai direct cu strada, cu tot ce înseamnă zona politică. Vreau să vă întreb dacă rezervele pe care le aveaţi faţă de Petre Roman erau legate de această concurenţă sau de subiecte de altă natură.

VM: Ca să vă spun aşa, eu cu Petre Roman ne putem complimenta reciproc. Nu îi împărtăşesc ura faţă de mine. AMS: Vă consideră direct răspunzător de căderea din 1991.

VM: El trebuie să accepte că, pentru evenimentele din septembrie 1991, a existat şi o părticică măcar de vină a lui. Îi este cu totul străină o astfel de atitudine şi el crede şi astăzi că a fost victima unor manevre malefice încarnate întâmplător de un personaj pe care îl reprezint eu.

AMS: Citind cartea mea, România postcomunistă, o să observaţi interesul pentru un fenomen aparte, care nu poate fi ignorat, şi anume apariţia săptămânalului România Mare. Am o nedumerire. Exista posibilitatea ca în acea perioadă să apară o publicaţie fără aprobarea prim-ministrului şi a ministrului Culturii?

VM: Ceea ce ştiu sigur este că prim-ministrul ştia de această apariţie. Interesul provenea din faptul că persoana în cauză, Corneliu Vadim Tudor, şi mentorul său (Eugen Barbu) fuseseră legaţi şi înainte de servicii nepreţuite aduse puterii. Aşa şi acum, apariţia României Mari nu putea fi fără cunoştinţa guvernului. A fost chiar o înţelegere tacită pentru apariţia acestei publicaţii, acestei gazete imunde, cum a

numit-o ulterior atâta lume, iar Petre Roman abia mult mai târziu a „beneficiat” de atacurile ei. Câinele acela a muşcat chiar mâna stăpânului.

AMS: Sunteţi şi dvs. victimă a unei campanii propagandistice foarte bine conduse. În realitate, România Mare a fost până în ianuarie-februarie 1992 o publicaţie finanţată şi sprijinită logistic de Guvernul României, de guvernul Petre Roman. Acest lucru a fost dezvăluit printr-un articol amplu al lui CVT din România Mare, în care recunoştea că este sprijinit de către guvern. El mai spunea acolo şi un alt lucru constatat de mine prin cercetarea arhivei săptămânalului România Mare, timp de aproape doi ani de zile, până în octombrie 1991, când se prăbuşeşte cabinetul Roman, România Mare nu a produs niciun atac la adresa lui Petre Roman. Ceea ce ştiţi dvs. sunt atacurile de după cădere, când Roman a început campania linpotriva lui Iliescu.

VM: Dar n-am spus altceva. România Mare a fost un instrument de luptă al guvernului împotriva adversarilor politici.

AMS: Şi a intelectualilor care criticau executivul, Stelian Tănase, Ana Blandiana, cei de la GDS…

VM: Exact. Actul constitutiv, legitimitatea pe care s-a constituit acest săptămânal a fost răfuiala cu adversari politici ai guvernului.

AMS: Petre Roman şi Andrei Pleşu au o corespondenţă, pe care au publicat-o pentru a se apăra, pe cererile lui Eugen Barbu şi CVT au avut rezerve, şi Petre Roman şi Andrei Pleşu, dar România Mare a existat, a funcţionat şi nu putea exista şi funcţiona fără acordul celor doi, în condiţiile existenţei unei hotărâri de guvern care reglementa apariţia oricărei publicaţii. Nu se elibera hârtie, nu se asigura spaţiu tipografic, nu se puteau plăti angajaţi ai publicaţiei, nu se putea face difuzarea pe canalul unic de difuzare a presei aflat în posesia statului fără existenţa unui document, a unor dispoziţii.

VM: Nu înţeleg de ce insistaţi. Toată lumea ştie că a existat o participare benevolă a guvernului la atitudinea violentă a României Mari. Acordul tacit, pe baza căruia a funcţionat revista în toată perioada menţionată, acordul tacit a existat. Nu aveam decât două supoziţii: aprobările au fost scoase între timp din locul unde se aflau şi, doi, că toată treaba s-a făcut fără aprobare scrisă, ci cu telefoanele date cui trebuie, pentru ca tot sistemul să accepte.

AMS: În acest loc vă propun o concluzie: există un brand consacrat – Măgureanu – SRI –, care a funcţionat în slujba regimului

Iliescu, pentru că ar fi fost absurd să acţioneze împotriva lui.

VM: Aici simt nevoia unei precizări. Brandul de care vorbiţi este în bună măsură o proiecţie a presei politizate excesiv. Partea care se uită sau care nu se ştie este că eu însumi aveam probleme în interiorul serviciului. Unitatea brandului Măgureanu – SRI este în bună măsură exagerată. Ofiţerii fostei Securităţi mă priveau cu suspiciune, aveau acea doză de rezervă care provenea, pe de o parte, de la situaţia că erau pentru prima dată conduşi de un civil, şi pe de altă parte că noul şef era cel pe care îl urmăriseră ani de zile. Prin urmare, adversarul. În această perioadă de început, situaţia mea acolo era cât se poate de inconfortabilă şi, prin urmare, a trebuit să fac faţă unor situaţii, cum s-a văzut, în care lovitura venea din interior.

Bucureşti, 31 martie 2008

AMS: O să vă rog să faceţi câteva aprecieri asupra unui aspect care ţine de ordinea statală. În decembrie 1989, serviciul secret al ţării a fost distrus, a intrat într-o fază neoperaţională sau şi-a continuat activitatea, mai mult sau mai puţin eficient?

VM: Sunt câteva lucruri care trebuie neapărat subliniate. În ultimele luni de existenţă a dictaturii, prea puţine dintre informaţiile care erau necesare pentru o activitate normală a statului şi pentru informarea corectă a diferitelor centre de putere, prea puţine mai funcţionau. Aş putea zice că, sub acest aspect, s-a manifestat o decuplare a fluxului de informaţii către beneficiar. Nu au mai funcţionat acele reguli cotidiene prin care o anumită informaţie legată de evenimentele care se petreceau să ajungă unde trebuia. Ştiu că am mai discutat acest lucru, dar trebuie subliniat că generalul Vlad a încercat să-l ţină la curent pe Nicolae Ceauşescu, însă acesta nu mai era capabil sau pur şi simplu nu mai dorea să proceseze informaţia. Neîncrederea pe care o afişa fostul dictator la adresa Securităţii a constituit un baraj în calea luării unor decizii cât de cât raţionale în circumstanţele istorice de atunci. În acelaşi timp, această decuplare de la fluxul de informaţii obişnuit a dus încet-încet la o anumită derută chiar înăuntrul aparatului de informaţii. Nu mă refer aici la latura represivă şi de control asupra societăţii a acestui aparat, latură care, de asemenea, n-a mai funcţionat nici ea şi a intrat într-un soi de letargie în ultimele luni. A existat însă o latură care a funcţionat până în ultimul moment şi chiar după fuga dictatorului, iar pe această latură fluxurile au continuat să existe. Era vorba de informaţiile de pe spaţiul

extern. Aceste informaţii au funcţionat până în ultima clipă a regimului, fiind active atât pentru contactele externe ale lui Ceauşescu, cât şi pentru alţi lideri ai regimului. La începutul lunii decembrie, Ceauşescu s-a deplasat la Moscova, vizită pregătită de lucrătorii Securităţii de pe spaţiul respectiv. Revin şi spun că Securitatea pe plan intern a început să intre într-un fel de atrofiere…

AMS: Atrofiere sau conservare?

VM: Cred că prea puţine dintre cele care s-au întâmplat în ultimele luni au avut asupra aparatului intern al Securităţii, mai ales în domeniul contrainformaţiilor, un efect de conservare. Cred că aparatul era extrem de derutat, iar producerea căderilor în cascadă din lagărul comunist, faptul că s-au putut constitui acele grupuri care au şi declanşat evenimentele din teritoriu, faptul că au existat vreo trei-patru centre de unde urma să se declanşeze diversiunea – apropo de caracterul „spontan" al acelor evenimente, pot spune că şi acest caracter spontan a fost pregătit din timp! –, pe mai multe variante. Judecând după datele aflate în arhivele Securităţii din aceste ultime luni, unităţile de linie care strângeau informaţii esenţiale asupra a cele ce se pregăteau, pot afirma că aceste informaţii nu au putut fi prelucrate şi puse în buletine informative care să sune cât de cât coerent şi să ducă la decizii.

AMS: Din ce spuneţi rezultă o imagine de structură care se prăbuşeşte odată cu sistemul, căderea fiind produsă tocmai datorită faptului că acea Securitate internă era intim foarte legată de existenţa sistemului.

VM: Este o ipoteză care se impune. Cu certitudine, dintre toate ipotezele existente, cea mai plauzibilă este că aparatul era mai degrabă anchilozat decât conservat, anchiloza lui fiind de fapt anchiloza regimului.

AMS: Există această teorie că Securitatea şi-a pregătit supravieţuirea, mai ales, subiectul cel mai arzător, în domeniul economic şi financiar.

VM: Nu cred că poate funcţiona o asemenea ipoteză. Domeniul supravieţuirii pe plan economic s-a manifestat mai degrabă la componenta externă a Securităţii. Unde, după cum ştiţi, existau şi depozite bancare şi alte resurse.

AMS: Adică la componenta Securităţii care a supravieţuit intactă.

VM: Într-adevăr, era componenta care avea acces la mai toate resursele cu care regimul opera pe plan internaţional. Or, după cum se cunoaşte şi a reprezentat una dintre cauzele prăbuşirii, resursele mobilizate pentru activităţi externe erau infinit mai mari decât cele interne. Aici, ipoteza dvs. în mod sigur stă pe picioare, întrucât pe plan intern nu existau legături care să le permită lucrătorilor de Securitate să se descurce pe cont propriu într-un proiect economic, cu acces la resurse. Nu aveau de unde.

AMS: Bine, dar există un fenomen destul de bine documentat, cel al foştilor colaboratori ai Securităţii care au devenit întreprinzători foarte rapid şi care şi-au construit averile tocmai pe relaţia cu fosta Securitate, foşti ofiţeri de Securitate devenind angajaţi ai noilor oameni de afaceri.

VM: Eu sunt de acord cu dvs. până la punctul în care veţi spune că asta a funcţionat legat de zona internă. Aici nu pot avea aceeaşi părere. Vă sfătuiesc să analizaţi cu atenţie şi să constataţi în ce măsură ofiţerii de contrainformaţii au fost eficienţi în calitate de consilieri, în domeniul economic, ai foştilor colaboratori ai Securităţii, care după aceea au devenit îmbogăţiţii noului regim. Eu nu cred în această versiune. Mă uit acum la tot spectrul celor care constituie ceea ce se cheamă îmbogăţiţii noii lumi şi nu găsesc între ei pe niciunul să-l pot lua ca model pentru a susţine teoria implicării Securităţii interne în explozia comercială post decembristă. În schimb, găsesc nenumărate cazuri, dintre cele mai răsunătoare, de oameni care s-au îmbogăţit din resurse externe pe care şi le-au adjudecat pe oculte. Fie că au fost ei înşişi lucrători acoperiţi ai Securităţii, că au beneficiat de rolul consilierilor. Principalul argument e că în zona legăturilor cu structurile Securităţii interne, îmbogăţirea s-a produs haotic, mai ales prin încălcarea legislaţiei şi prin însuşirea flagrantă a unor bunuri, de cele mai multe ori la întâmplare, pe apucate, cum spune românul, lucru care nu s-ar fi întâmplat dacă ar fi fost consiliaţi de ofiţeri specialişti.

AMS: Dar nu uitaţi cumva faptul că întreaga economie a României fusese sub controlul şi observaţia unor structuri, cum a fost Direcţia II, care aveau la dispoziţie informaţia, toată informaţia? Aici nu este vorba de capacitatea unui ofiţer de a conduce o afacere, ci de informaţia de primă mână pe care o punea la dispoziţia celui care ştia să facă afacerea.

VM: Mi se pare minoră şi această perspectivă. Este ca şi cum ai

face apel la un ghid care îţi descrie o ruină.

AMS: Un mistagog. El ştie pe unde să te ducă, dar ruina e tot ruină?

VM: Într-adevăr. Dar să ştiţi că acest aspect a adus pagube incomensurabile României.

AMS: Domnule profesor, avem un episod după procesul de la Târgovişte şi m-ar interesa să ştiu dacă aveţi amănunte. S-a dat acolo o sentinţă în patru puncte, iar după ce Nicolae Ceauşescu este executat, la Televiziunea Română domnul Ion Iliescu sună personal şi comunică faptul că ar exista un al cincilea punct al sentinţei, inexistent în realitate: încercarea lui Nicolae Ceauşescu de a fugi cu un miliard de dolari în străinătate. Foarte multă lume vede în această adăugare a unui punct inexistent pe sentinţa originală o tentativă de a gestiona banii, anumite fonduri, anumite sume, care rămâneau după dispariţia lui Ceauşescu. Eu nu cred că Ion Iliescu a avut o revelaţie subită: «Aoleo, am uitat să-i punem şi asta în cârcă, hai să completăm sentinţa!" Asupra existenţei acestor fonduri, generalul Stănculescu atrăsese atenţia. Nu ştim dacă înainte sau după executarea lui Ceauşescu.

VM: Este exclus ca dictatorul să fi vrut să fugă. El nu a avut o variantă de rezervă prin care să poată fugi. Ideea că ar fi putut fugi cu o sumă atât de impresionantă ca cea pe care aţi menţionat-o mi se pare de-a dreptul rizibilă.

AMS: Este ridicolă, dar acest ridicol este prezent într-un act oficial al ţării, documentul publicat de Monitorul Oficial.

VM: Iertaţi-mă, există atâtea falsuri, pe care dvs. ca istoric nu le ignoraţi şi care desigur sunt conţinute în acte oficiale. Şi mă văd nevoit să subliniez, în calitate de martor, să nu daţi crezare, chiar dacă o asemenea enormitate este conţinută într-un document oficial. Toată lumea ştie că toţi dictatorii, care de-a lungul timpului, au strâns ceva, scuzaţi termenul, osânză, având grijă să plaseze sume de bani asigurătorii, toţi aceia şi-au plasat bunurile în conturi externe. Era cu totul exclusă ideea că cineva putea concentra în România asemenea resurse pentru a putea apoi fugi cu ele.

AMS: Problema nu este asta. Nu faptul că Ceauşescu ar fi avut banii sau ar fi încercat să fugă cu ei. Nu asta este problema noastră. Întrebarea se pune mult mai simplu, aproape în termeni populari: ce le-a venit liderilor FSN să introducă în textul sentinţei un punct despre

banii lui Ceauşescu, după ce Ceauşescu era mort deja?

VM: Cred că singura ipoteză care îmi vine la îndemână este că a fost încă una dintre tentativele de falsificare a unor lucruri care s-au întâmplat. Nu spun că autorul falsificării este cel care a dat telefon la Televiziune.

AMS: Nici nu cred că a fost ideea lui. Nu cred că Ion Iliescu se gândea la banii lui Ceauşescu în acel moment. Dar vă daţi seama că nu este o chestie venită peste noapte. Iliescu nu este tipul, şi dvs. îl cunoaşteţi foarte bine, să arunce păcăleli de-astea spontane, falsuri grosolane şi diversiuni. Această intervenţie trebuie să fie consecinţa unei discuţii pe tema fondurilor secrete. Aţi participat la această discuţie?

VM: Nu, dar sunt de acord că trebuie să fi fost consecinţa unei discuţii, care a produs o mistificare, aşa cum alte numeroase mistificări au circulat atunci. Aproape aş zice că este consecinţa logică a întregului haos informaţional care se înstăpânise atunci.

AMS: Domnule profesor, repet: problema nu este dacă Ceauşescu chiar voia să fugă cu un miliard de dolari, mai ales că textul preciza „depuşi în bănci străine", problema este de ce a apărut acest punct suplimentar, absolut artificial, în comunicatul sentinţei, când în sentinţă nu exista? Cunoaşteţi ce a generat această adăugire referitoare la fondurile secrete ale lui Ceauşescu?

VM: Mai am o ipoteză, perversă de această dată: au simţit cu toţii, cei care puseseră la cale scenariul cu desfăşurarea procesului de la Târgovişte, că nu era suficient, nu era destul de concludent rechizitoriul. Şi atunci, pentru a adăuga încă o vinovăţie gravă, care nu avea nimic comun cu realitatea, s-a simţit nevoia să se mai adauge un argument fabricat anume pentru aşteptările populaţiei.

AMS: Dvs. nu faceţi legătura cu faptul că organizatorul scenariului de la Târgovişte era generalul Stănculescu, cel care tocmai se ocupa sub regimul Ceauşescu cu acele fonduri?

VM: Putem face orice fel de legătură. Exclud ideea că o singură persoană, fie ea generalul Stănculescu sau altcineva, ar fi putut imagina de unul singur posibilitatea ca fondurile să ajungă la îndemâna cuiva. Faptul că generalul Stănculescu ar fi avut acces la anumite fonduri, departe de ochii lumii şi fără control, urmează a fi dovedit.

AMS: Nu, el însă ştia foarte bine că există şi unde sunt. Poate că

noi vorbim despre tentativa de a pune sub un nou control aceste fonduri, ştiind de existenţa lor.

VM: Probabil. Poate să fie o legătură cu acele fonduri, întru totul plauzibil să fie aşa, dar, atenţie, nu o singură persoană cunoştea aceste lucruri!

AMS: Nu vă contrazic.

VM: Dar tinicheaua aceasta s-a dorit să fie adăugată la întreg acel rechizitoriu atât de neverosimil.

AMS: Vă rog să comentaţi această ipoteză: s-a încercat găsirea unei acoperiri, şi folosesc aici un termen de specialitate al serviciilor secrete, a unei acoperiri pentru operaţii financiare care să vizeze controlul asupra fondurilor rămase de pe urma lui Ceauşescu?

VM: Foarte plauzibil acest lucru şi faptul că aceste fonduri au fost foarte repede accesate este o dovadă în plus că ceea ce spuneţi are consistenţă. Este foarte plauzibil să fi fost o mutare care să deschidă perspectiva unor manevre financiare.

AMS: Şi acum vă întreb: în acea perioadă, în care apare SRI, putea acesta să supravieţuiască numai din fondurile bugetare?

VM: Aici am un răspuns foarte simplu: nu putea. Nu o dată a trebuit să suplimentăm ceea ce ni s-a dat de-a lungul timpului, logistic vorbind, ca să pună pe picioare una sau alta dintre activităţi. Şi întotdeauna s-au găsit resurse, dar noi nu am putut face niciodată apel la acele resurse pe care tocmai le-aţi menţionat.

AMS: Nu. Eu îmi păstrez obiectivitatea abordării şi nu acuz SRI că s-a înfruptat din conturile secrete, dar nu pot să nu remarc că resursele unui serviciu secret sunt mediate de factorul politic. Dacă discutam mai devreme despre lupta pentru controlul asupra fondurilor, asta înseamnă lupta factorului politic pentru control, nu a unor entităţi separate. Problema fondurilor secrete ale lui Ceauşescu – de fapt, ale statului –, nu se rezumă la zgârieturile de suprafaţă pe care le-a făcut presa până acum, ci la fenomenul de preluare a controlului asupra lor de la vechea putere politică la noua putere politică. Este firesc să vrei să preiei controlul total al resurselor şi să nu admiţi existenţa unei alte forţe, indiferent cât de reziduale sau noi, care să aibă control asupra altei părţi din resurse. Cazul „conturilor lui Ceauşescu" este procesul de trecere a resurselor fostului regim comunist în mâna noii puteri politice. Iar aici sigur că au fost înalţi funcţionari ai regimului comunist care chiar gestionau aceste fonduri

sau ştiau de ele şi care s-au pus la dispoziţia nou puteri.

VM: Completez eu… făcând o „frumoasă” carieră politică după aia.

AMS: Şic! Nu dau nume, dar o să folosesc un cuvânt folosit de dvs.: străveziu! A fost şi bolnav un timp…

VM: Mi-ar fi plăcut să vă pot spune că am avut acces la acele fonduri, de unde am luat şi cât am folosit pentru a face una sau alta din treburi. Poate vă produc o dezamăgire: n-am avut acces, par întotdeauna când a fost vorba de anumite operaţiuni, înscrise de altfel legal în legea de organizare şi funcţionare a SRI, atunci când am avut operaţii de desfăşurat, s-au prelevat nişte fonduri, există şi contabilitatea lor clară, s-au prelevat anumite sume de undeva şi s-au pus la dispoziţia SRL Erau sume extrabugetare şi, ştiindu-se că sumele bugetare sunt insuficiente, fuseseră prevăzute astfel de extrageri şi astfel de fonduri.

AMS: Revin la prima întrebare, după această lungă excursie pe tema resurselor, revin şi vă întreb, repetând apelul la calitatea dvs. de autor al unor lucrări de politologie, avem un stat cu serviciul secret atrofiat, dacă nu chiar blocat în funcţionarea sa. Odată cu prăbuşirea regimului comunist, se prăbuşeşte şi serviciul său secret. Indiferent cum se numea, el era şi serviciul secret al statului român, care are o istorie şi în care perioada comunistă este doar un episod. Cunoaşteţi celebrul dicton sud-american: regimurile trec, serviciile secrete rămân. La noi nu s-a prea aplicat. Avem o ruptură, iar eu afirm că este o ruptură gravă, iar unii analişti vor spune că era o ruptură necesară. Bun. De acord. Vă întreb: poate supravieţui un stat fără serviciu secret?

VM: Nicidecum.

AMS: Peisajul la care mă opresc este următorul: ţara este fără serviciu de informaţii. În situaţia asta istorică ne-am aflat sau el funcţiona subteran, măcar parţial? A fost aruncat statul în aer prin această dispariţie sau lucrurile sunt mai nuanţate?

VM: Ca să vă preiau termenii, cred că a fost principala carenţă a naşterii noului regim. Atunci era greu să semnalezi măcar acest pericol, dar astăzi putem vorbi cu detaşare. Luni bune de la momentul decembrie 1989, statul a funcţionat într-un adevărat vacuum informaţional. Aţi folosit cuvântul parţial; sunt dispus să-l preiau şi să vă spun că, parţial, anumite fragmente de informaţii parveneau totuşi, pentru că unii sau alţii din aparatul de informaţii mai menţineau

legături cu oamenii aşezaţi anume în diferite locuri. Mai ales în domeniul economic, care se afla cel mai mult în suferinţă, prin deteriorarea de la o zi la alta a funcţionării sale. Dar informaţii sistematice, utile, care să permită adoptarea unor decizii, care să-ţi dea o imagine coerentă asupra realităţilor au lipsit cu desăvârşire. Nu s-au putut pune pe hârtie, iar ceea ce s-a pus a fost mai degrabă sub semnul improvizaţiei.

AMS: O astfel de situaţie într-un stat presupune pătrunderi, penetraţii serioase ale serviciilor secrete ale altor state sau am fost luaţi în braţe şi ocoliţi de spionaj, pentru că acum eram liberi şi era democraţie?

VM: Penetrarea este presupusă cu necesitate şi lucrul ăsta s-a produs şi rămâne valabil şi astăzi, când cei infiltraţi cu mare uşurinţă atunci, astăzi continuă să lucreze pentru interese străine României. Infiltrarea diferitelor componente ale puterii de stat, pătrunderea cu filiere, care unele sunt deja cunoscute, altele sunt doar bănuite sau altele ignorate, s-a putut produce într-o asemenea perioadă, când orice fel de acţiune de prevenire, prin fluxul de informaţii deja pomenit, nu se putea desfăşura. Îmi pare rău s-o spun, probabil că acesta este cel mai mare risc cu care s-a confruntat societatea românească. Acesta şi nu inversul, versiunea aceea atât de des invocată şi stupidă, prin consecinţele ei, că Securitatea şi-ar fi păstrat locurile privilegiate, atât de putere economică, cât şi pe plan informaţional, care să-i permită ulterior să ocupe un loc privilegiat. Probabil că lucrul acesta putea fi gândit, cum a şi fost invocat de atâtea ori, dar nu s-a produs în realitate. Securitatea nu s-a putut manifesta ca o realitate omniprezentă, ca un tip de putere care deja era pe cale să se substituie puterii politice prăbuşite şi să poată orienta în chip diabolic şi în scopuri proprii pe viitorii deţinători de putere.

S: Din ce spuneţi dvs. rezultă că situaţia SRI, din punctul re al situaţiei operative, era mult mai grea decât situaţia Securităţii, care ţinea sub control diferitele tentative de infiltrare.

VM: Aşa este şi aşa s-au putut întâmpla la Bucureşti lucruri spectaculoase după decembrie 1989. Inclusiv după 1990, când diferite servicii străine de informaţii au putut racola în voie exponenţi ai altor servicii de informaţii. Vom discuta special acest capitol, pentru că merită discutat şi pus pe hârtie. Organele de contrainformaţii şi contraspionaj de aici erau complet în afara cauzei. Confirm cu totul,

îmi pare rău că trebuie s-o confirm, şi n-am niciun motiv personal să încerc să mistific, confirm cu totul că Securitatea avea o situaţie chiar mai bună decât a avut-o SRI la începuturile sale. Dacă n-ar fi faptul că acele unităţi de linie ale Securităţii, preluate, epurate şi transformate treptat pe o nouă bază legală în SRI, au fost luni în şir, prin interdicţie categorică, decuplate de la orice posibilitate de a-şi folosi sursele. Consemnarea acelor unităţi la sediile lor a fost o situaţie care a dominat nonactivitatea lor mai bine de un trimestru al anului 1990.

AMS: Ce scopuri aveau aceste infiltrări ale serviciilor secrete? Scopuri economice, politice?

VM: Desigur că existau şi scopuri politice.

AMS: Care erau aceste scopuri?

VM: Au funcţionat şi s-a încercat punerea în aplicare a diverselor scenarii, care ar fi modificat geopolitic statutul României.

AMS: Mie mi se pare mai la îndemână invers, să păstreze statutul României. Acela de ţară din sfera de influenţă a URSS.

VM: Chiar dacă şi astăzi această influenţă a Rusiei nu poate h negată, indiferent dacă ne place sau nu, această influenţă continuă să rămână o realitate, totuşi, spaţiul pe care se află România şi întregul context balcanic este străbătut de sfere de influenţă diferite, unele dintre ele net contrare intereselor noastre. Cele întâmplate în Kosovo nu pot fi disociate de asemenea realitate. Nu a fost o singură sferă de influenţă, dar putem admite preeminenţa Rusiei şi a existenţei unor oameni aflaţi la vârf şi aflaţi în solda serviciilor ex-sovietice sau ruseşti…

AMS: Sovietice, pentru că noi discutăm în timp istoric.

VM: Sovietice… nu poate fi negată, predominantă, dar nu este singura. Au fost acţiuni de infiltrare din partea unor servicii care astăzi sunt aliate. Dar vă atrag atenţia că în domeniul informaţiilor nu prea funcţionează sintagma asta pusă în circulaţie de politologi celebri, Karl Smidt, bunăoară, amici-ina-mici. Aici nu există amiciţie. În domeniul informaţiilor şi al războiului invizibil nu există atitudini favorabile sau nefavorabile. Această sintagma este estompată de teatrul foarte special pe care situăm discuţia. În definitiv, câţi aliaţi nu avem astăzi, care se comportă încă pe teritoriul românesc ca şi cum ar fi un teritoriu cucerit de ei înşişi, deşi n-au avut acest merit? Dar m-aţi întrebat concret ce influenţă politică au vizat serviciile secrete infiltrate în decembrie 1989? Normal că au fost şi scopuri politice.

AMS: Nominalizez, ca să fie mai uşoară înţelegerea: scopul politic al URSS în acel moment era rămânerea României în sfera ei de influenţă.

VM: Cred că ipoteza dvs. este uşor în afara realităţii. Nu cred că această sferă de influenţă a fostului spaţiu sovietic să fi dispărut.

AMS: Un moment, că nu înţeleg. Cum se materializează? Prin influenţarea deciziei, de exemplu, la nivel cât mai înalt? VM: Bineînţeles.

AMS: Asta presupune că avem agenţi infiltraţi la nivelul cel mai înalt în conducerea statului!

VM: Presupunerea dvs. este întru totul întemeiată. Atunci circula versiunea că, în timpul faimoaselor şedinţe ale CPEx din timpul regimului Ceauşescu, nici nu se termina bine şedinţa şi Moscova ştia deja, prin oamenii săi infiltraţi la acel nivel, ce s-a discutat.

A

AMS: În acel moment URSS avea interesul să-l răstoarne pe Ceauşescu. Ce interes avea după căderea lui Ceauşescu?

VM: Eu nu sunt convins că sovieticii ar fi fost neapărat interesaţi în răsturnarea lui Ceauşescu (!). Comunismul acela ortodox a fost păstrat ca nicăieri mai fidel după principiile Moscovei aici. O relativă libertate în relaţiile internaţionale era compensată de cea mai straşnică supraveghere ideologică, politică şi economică în interior. Ceauşescu le-a mai făcut şi alte servicii lor.

AMS: Este o teză din aria propagandei anticomuniste posteo-muniste, ca s-o numesc aşa, teză care vizează atacarea altei imagini fabricate şi anume că Ceauşescu era independent de Moscova. Însă în acest moment există probe indubitabile asupra implicării URSS în răsturnarea lui Ceauşescu de la putere.

VM: Eu pornesc de la premisa că Moscova, dacă voia să scape de Ceauşescu, o putea face mult mai uşor şi mai repede decât marea dezordine din decembrie.

AMS: Este mai complex fenomenul, pentru că aici nu discutăm un caz izolat, ci un proces declanşat şi controlat în tot lagărul comunist. Moscova nu putea demola un sistem vechi de conducere, un regim pe care tot ea îl instalase, pentru a pune în loc democraţia occidentală şi economia de piaţă. Nu uitaţi scutia Gorbaciov-Brucan, în care s-a precizat clar necesitatea păstrării partidului comunist la putere. Ce urma, potrivit acestui plan? Urma un regim pereistroikist,

de aşa-numit socialism luminat. Ca să asiguri aşa ceva într-o ţară din sfera ta de influenţă înseamnă să controlezi fenomenul. N-o poţi face peste tot şi complet aşa cum ţi-ai dorit, motiv pentru care la noi sunt peste 900 de morţi după ce Ceauşescu a fost îndepărtat de la putere.

VM: Ceea ce doresc eu să subliniez aici este tendinţa de a atribui toată acţiunea de infiltrare Uniunii Sovietice, neglijând rolul major avut de implicarea altor Mari Puteri, conduse de interesele lor. Contextul era altul decât cel pe care l-am putea numi „clasic": şi URSS se prăbuşea. Influenţa sa nu mai avea dimensiunea de altă dată. Pe slăbiciunea ei, inclusiv în sfera ei de influenţă, se desfăşura în forţă acţiunea celorlalţi.

AMS: Să nu uităm un aspect important. Ceea ce analizăm noi acum este perioada 1990. În această perioadă, URSS exista şi îşi exercita influenţa. Prin cine, n-are rost să mai comentăm Dar trebuie spus, totodată, că era un fenomen firesc, în contextul dat. A crede că România s-a trezit peste noapte, noaptea de 22 decembrie, din comunism în democraţie este o naivitate. Poporul era încă puternic legat de comunism, iar Ion Iliescu a fost reprezentantul potrivit al acestei realităţi.

Bucureşti, 11 aprilie 2008

AMS: Ne apropiem de alegeri, suntem în campania electorală aprilie-mai 1990. SRI a apărut, este în faza de construcţie, iar pe scena politică se desfăşoară o bătălie cruntă, aş spune, în presă, dar mai ales în teritoriu, unde alegători şi lideri locali şi centrali ai partidelor de opoziţie au fost agresaţi, inclusiv fizic. SRI a monitorizat campania electorală?

VM: SRI a fost în poziţia de a monitoriza ceea ce se întâmpla, şi pentru a evita degenerescente, şi pentru a oferi informaţii utile factorilor care aveau atribuţii în ceea ce priveşte organizarea alegerilor. Fac din nou menţiunea că SRI în acel timp era în faşă şi că data naşterii lui n-a coincis cu data când a început să funcţioneze la parametri, după nişte dimensiuni normale şi cu atribuţii normale.

AMS: Este o informaţie importantă. Cam când estimaţi că a devenit operaţional SRI? Aţi fost şef al SRI până în 1997.

VM: N-a putut funcţiona decât după circa trei ani de la înfiinţarea lui. Până atunci, nu numai că rămăsesem parţial tributari unor mentalităţi care blocau funcţionarea democratică sau produceau anomalii de tip Berevoieşti, dar aveam şi Probleme de resurse.

AMS: Văd că amintiţi din nou de acele mentalităţi. Dar structurile militare, pentru că SRI era o structură militară, pot funcţiona democratic? Este un fapt cunoscut: structurile militare nu pot funcţiona în interior după principiile democraţiei. Acolo există ierarhii, ordine care se execută privaţiuni etc. Ăsta e şi motivul pentru care, în sistemul democratic, structurile militare, cum sunt ale Armatei, Poliţiei serviciilor secrete, sunt supuse controlului civil democratic.

VM: Niciun mecanism militar nu are cum să aplice în interiorul lui o funcţionare democratică. Nu la asta mă refer. Eu mă refer la un organism de factură militară, în cazul nostru SRI, în care principiile democraţiei, unele dintre ele, au fost nu numai eludate de către unii, ci chiar călcate în picioare. Exista un dezacord, care s-a manifestat mult timp, între atitudinile şi mentalităţile unora din aparatul militar menţionat şi cadrul democratic pe care încercam să-l creăm atunci. Nici acest cadru democratic abia creat, odată Constituţia adoptată şi pluralismul de partide instalat, nici Constituţia şi nici pluralismul de partide nu erau întru totul democratice. Practic, la acel început, niciunul dintre mecanismele unui sistem politic democratic nu era la parametri. Chiar modul în care au apărut unele partide politice. Au fost făcute ca să asigure unor veleitari, unii de-a dreptul aventurieri, o prezenţă în viaţa publică.

AMS: Vă opresc din nou: cum, de ce au apărut aşa?

VM: S-au aplicat nişte criterii puerile de acces. Nu mai ţin minte câte semnături erau suficiente pentru a forma un partid…

AMS: 286.

VM: Înseşi criteriile nu permiteau o selecţie democratică şi nu se aplicau criterii de valoare. Întrucât mult timp fusese mecanismul monopartid, care i-a înecat pe toţi în zoaiele sistemului totalitar, în momentul când s-a dat drumul, cei care au ieşit la suprafaţă nu au fost oamenii cei mai valoroşi ai societăţii. Din păcate, puţine exemple putem da, în afara câtorva care făcuseră puşcărie anticomunistă pentru atitudini îndreptate împotriva sistemului, de personalităţi care să fie dominate de mentalităţi potrivite deschiderii democratice. Pe mulţi alţii i-a şi ameţit libertatea şi, îmi pare rău să o spun, cu o frecvenţă care ar trebui să ne pună pe gânduri, au ieşit în faţă oameni care fuseseră vinovaţi penal, oameni cu dosare penale, nu pentru atitudini anticomuniste. Exista şi o categorie, dar extrem de restrânsă, de persoane cărora li se făcuseră dosare penale pentru că erau

anticomunişti. Eu mă refer la un număr foarte mare de persoane care aveau dosare penale pentru infracţiuni de drept comun.

AMS: Vă referiţi la infracţiuni care ar fi fost pedepsite oriunde în lume, indiferent de regim?

VM: Cu închisoarea. Era vorba, chiar dacă o să vă surprindă, de persoane condamnate pentru crime, fraude, întreruperi ilegale de sarcină, proxenetism, furturi… persoane care au apărut în prim-planul organizaţiilor revoluţionare, să le punem deocamdată în ghilimele, ale partidelor de opoziţie şi ale FSN, inclusiv. Alţii fuseseră condamnaţi pentru diferite găinării, adică au intrat în lumea politică din condiţia imorală de găinari. Au fost aşadar şi persoane care au încercat să facă o carieră politică pentru atitudini anticomuniste, deşi infracţiunile condamnate de regimul comunist erau de drept comun. Să nu mai spun că tot în acel timp a existat o competiţie în mecanismele intrapartide, când oamenii care erau destinaţi conducerii, însuşi Corneliu Coposu, au avut parte de aşa ceva, când s-a încercat să se însceneze felurite lucruri, acuze şi ambuscade, pentru a se bloca ajungerea lor la putere şi instalarea unor aventurieri.

AMS: Este un aspect pe care l-aţi constatat în interiorul PNŢ-cd?

VM: Da, în interiorul PNT-cd, şi una dintre cauzele care au dus de râpă definitiv acest partid este această luptă neprincipială pentru putere din interiorul PNŢ-cd. Acolo, oamenii care aveau ceva de spus sau aveau merite autentice de luptători au fost daţi la o parte de tot felul de oameni fără greutate şi fără calităţi Pentru a exercita un rol de conducere politică. Era o perioadă în care nu conta cum ieşi în faţă. A fost una dintre cele mai mari neşanse ale relansării României, în general, după căderea comunismului.

AMS: Dvs… ştiaţi lucrurile astea din dosarele lor. Dar cum vă dădeaţi seama că un dosar este fabricat politic, iar altul este de găinar, ce spuneaţi?

VM: Domnule Stoenescu, o spun acum, după 18 ani-lucrurile erau evidente. Ce bănuială de anticomunism să ai când individul a omorât, beat fiind, un om cu maşina sau a delapidat sau furat haine dintr-o fabrică de confecţii?

ANS: Puteţi nominaliza, puteţi identifica măcar vreo doi-trei?

VM: Sunt uşor de identificat. Noi nu suntem la un rechizitoriu, ci la o reconstituire de evenimente istorice şi nu vreau să cobor nivelul discuţiei noastre. Deşi, dacă doriţi, putem recurge şi la aşa ceva.

AMS: Vă dau eu o ipoteză: vă referiţi la gruparea Puiu, din interiorul PNŢ?

VM: Ne putem opri şi la cazul lui, dar cred că asupra cazurilor de extremism politic ar trebui să ne oprim într-o discuţie separată. Am să spun însă că acele evenimente tulburi din 1989, numite cu prea multă uşurinţă proces revoluţionar, au permis ieşirea în faţă a tot felul de indivizi care, în diferite grade, reprezentau pericole pentru viaţa politică, economică şi pentru însăşi democratizarea ţării. Noi am fost în stare să depistăm destul de repede scopurile reale ale acestor indivizi. Pe ei îi interesa haosul, nu democraţia, şi din acest motiv îl întreţineau.

AMS: Dar nu credeţi că transformarea revoltei sociale, duse împotriva abuzurilor lui Ceauşescu şi a lipsurilor, în luptă anticomunistă, această minciună propagandistică a „revoluţiei anticomuniste" care ar fi avut loc în decembrie 1989, le-a creat acestor indivizi mediul ideal pentru ascensiune?

VM: Indiscutabil, însă ceea ce vreau să subliniez aici, ca fiind mult mai nociv şi intra oricum în preocupările SRI, era că aceşti indivizi întreţineau dezordinea civilă sub acoperirea luptei împotriva comunismului şi a comuniştilor, după ce răsturnarea lui Ceauşescu a fost consumată. Ei sau şi manifestat ca atare, pentru că, dacă fac o primă referire la extremism, acesta a reuşi 1

să pună o pată istorică pe România în evenimente dramatice au fost cele din 13 – 15 iunie 1990. AMS: Dar dvs. credeţi că revoluţiile se fac cu gentlemeni? Se fac cu oameni ai străzii, cu infractori, puşcăriaşi şi tot felul de frustraţi, pentru că numai aceştia au temeritatea confruntării cu autoritatea.

VM: Nu vă contrazic, dar numai până la un punct. Evenimentele din România au antrenat şi oameni de bună-credinţă. Din păcate, n-au avut nicio şansă în faţa celorlalţi.

AMS: Haideţi să particularizăm. Ce făcea Puiu? încerca să constituie grupuri de luptători legionari, cum a afirmat Ion Iliescu?

VM: Din capul locului, lupta pentru putere din interiorul PNŢ-cd a fost marcată de un conflict de acest gen. Naşterea PNŢ s-a făcut pe fondul evenimentelor din decembrie, dar vă semnalez că partidul s-a născut chiar înainte ca Ceauşescu să cadă.

AMS: Este vorba de două zile, a reapărut în 22 decembrie în două locuri: grupul Coposu şi grupul Ioan Alexandru.

VM: Nu, PNŢ a început reorganizarea înainte de decembrie

1989. Sunt numeroşi membri de frunte ai fostului PNŢ care fuseseră contactaţi înainte şi îndemnaţi să se constituie în perspectiva căderii regimului Ceauşescu.

AMS: De către cine!? Afirmaţia dvs. presupune cunoaşterea din vreme a căderii lui Ceauşescu. De către cine?

VM: De către diferiţi emisari ai statelor occidentale, ai serviciilor secrete şi, bineînţeles, ai emigraţiei.

AMS: Din est nu?

VM: Vorbim de PNŢ-cd. Desigur, din Occident. Ei înşişi ar putea recunoaşte acum de cine au fost sprijiniţi, inclusiv material, pentru a declanşa procesul de reconstituire. Să nu uităm adăugarea particulei cd la fosta denumire a PNŢ, ca expresie a încercării de a planta aici creştin-democraţia de dreapta din Occident. Una dintre cauzele problemelor pe care le-a avut Partidul în confruntarea cu electoratul a fost aceea că societatea românească nu era pregătită să primească acest implant. Unii dintre liderii emigraţiei, care au venit şi au încercat să facă o carieră politică, nu au evoluat semnificativ tocmai din acest motiv. Este şi cazul lui Ion Raţiu, o figură de prim-plan a emigraţiei.

AMS: Lumea zice că, de fapt, nu i-aţi lăsat dvs.

VM: Nu este corect. S-au lovit de blocul FSN care era, cum s-a văzut la alegeri, expresia nivelului de implicare a unei majorităţi a societăţii româneşti în trecerea de la dictatură la democraţie. Implicările unora şi altora, inclusiv din structurile de informaţii nou create, sunt marginale. Fondul era social, nu politic, ori FSN preluase problematica socială şi acolo se îndrepta toată atenţia populaţiei. Putem face observaţia că implicarea unor membri ai emigraţiei în zona atitudinii militante împotriva regimului Ceauşescu poate fi pusă şi a fost pusă în legătură cu activitatea serviciilor secrete occidentale, care, odată creat scenariul pentru înlăturarea comunismului în est, s-au gândit ce anume forţe pot mobiliza. Şi i-au găsit pe aceştia, câţiva, câţi au fost.

AMS: Ca să facă ce, domnule Măgureanu? Să introducă o altă formă de dictatură sau nu cumva erau persoane care puteau garanta introducerea democraţiei în România?

VM: Vizau o renaştere a vechilor partide şi o revenire la cadrul democratic. Eu vă prezint aici o constatare, nu o poziţie critică. Problema serviciilor secrete, după cum bine ştiţi, este controlul. Va trebui să acceptaţi că niciun stat şi niciun serviciu secret nu poate

admite controlul vieţii politice de către alt stat şi de către alt serviciu secret. Punct.

AMS: Să înţeleg din ce spuneţi că aceste legături au fost documentate de care SRI sau au fost preluate de la Securitate?

VM: Dar le-au mărturisit chiar ei, cei care au devenit protagonişti. Dvs… uitaţi declaraţiile şi lungile interviuri ale lui Ratm despre colaborarea lui cu serviciile britanice şi americane?

AMS: Mă refer la faptul că acest tip de informaţie a constituit şi baza pentru atacurile de presă la care au fost supuş1

campania electorală. „Nu ne vindem ţara”! vă aduceţi aminte. Voiau să vândă ţara?

VM: Depinde la ce ţară vă referiţi. Dacă e vorba de România comunistă, da. Însă, după răsturnarea lui Ceauşescu şi căderea regimului, era de construit, nu de vândut. Aici a existat o nuanţă care a permis forţelor proguvernamentale să domine scena politică. Să nu uitaţi acel proverb cu copoii la vânătoare: când ai nişte copoi formaţi să caute un anumit fel de urmă, oricât ai dori să le schimbi mirosul şi apucăturile, ei tot vor merge pe vechile urme. Să nu credeţi că foştii lucrători ai Securităţii ştiau să facă altceva şi nu simţeau pericolul democratizării ţării, fapt care i-ar fi scos de la meseria de vânătoare cu care erau obişnuiţi. Iar aici mă refer precis la cei care au intrat în partide pe post de specialişti sau de victime ale epurării iliesciene şi care nu s-au mai ocupat cu vânătoarea, ci cu bombardamentul. AMS: Şic!

VM: Lumea pe care o analizăm astăzi nu era departe de jocul de cuvinte încrucişate. Vă ştiu un om echilibrat, un istoric cel puţin cu apetenţă pentru obiectivitate. Acordaţi, vă rog, o şansă de bună intenţie şi lui Ion Iliescu, în ciuda păcatelor lui, pe care le vom discuta.

AMS: Ion Iliescu din preocupările mele este personajul istoric. Nu mă interesează ce face el acum, prin ce partid este şi politică aplică. Noi discutăm despre o perioadă istorică în care Ion Iliescu a deţinut puterea, a condus o forţă politică dominantă şi, prin urmare, a orientat România într-o anumită direcţie. Eu o văd aşa cum o numea Stalin într-o discuţie cu Gheorghiu-Dej: ca pe un drum şerpuit în mijlocul unei câmpii fără obstacole. Eu nu mă aşez pe linia campaniei anti-Iliescu, Iliescu – KGB, pe care era, bunăoară, domnul Miron Mitrea înainte. Pe mine mă interesează o reconstituire cât mai fidelă a evenimentelor.

VM: Nu putem exclude contextul.

AMS: Fără îndoială. Tocmai despre context discutăm noi de atâta timp. Dvs… daţi cazul Ion Raţiu ca exemplu de legături cu servicii secrete, dar de fapt, aluzia îl vizează şi pe Corneliu Coposu, care avusese legături, din ordinul lui Maniu, Cu Intelligence Service. Le-a reluat în 1990? A fost Ivor Porter la Bucureşti.

VM: Nu este vorba doar de asta. Corneliu Coposu a fost un unicat. Până la urmă, putem conchide că, prin anvergura lui, prin capacitatea lui de a înţelege progresul României, a fost un solitar. Nici relaţiile lui cu ceilalţi membri veniţi din emigraţie nu erau prea calde, mă refer şi la relaţiile lui personale cu Raţiu. Contextul la care mă refer este cel în care, la vârful unor partide, inclusiv a unor partide de extremă stângă, de data aceasta, s-a desfăşurat lupta surdă pentru putere. Nu ne ferim de cuvinte. Era o luptă pentru putere.

AMS: Să trecem şi la alt pol de putere politică. PNL, de exemplu. Legătura cu PNL era ceva mai flexibilă, mă refer atât la legătura politică, cât şi la legătura cu SRL Domnul Câmpeanu îmi vorbea deschis de o colaborare discretă cu dvs. şi cu Ion Iliescu. Aş putea demonstra că PNL a fost abordat şi de către puterea politică, FSN cum se numea atunci, şi de către SRI cu un anumit menajament. Greşesc cumva?

VM: M-aş grăbi să remarc un lucru: asta nu s-a întâmplat de la început. Nu uitaţi faimosul slogan „Raţiu şi Câmpeanu să treacă oceanul!" Pe fondul alegerilor, cum s-au numit, din Duminica orbului, atitudinea la adresa lor era destul de ostilă şi se dorea să fie eliminaţi de plano. După ce s-au tranşat alegerile, cu marja de câştig atât de copleşitoare, însuşi Câmpeanu i-a spus lui Iliescu: „Pentru procentul obţinut la alegeri, mai degrabă vă compătimesc!" O cantitate prea mare de putere încredinţată unei părţi din eşichierul politic nu putea să nu aibă urmări, cum s-a văzut, dintre cele mai neplăcute pentru imaginea de ansamblu pe care stânga şi-a croit-o atunci. Aţi spus că relaţiile dintre liberali şi stânga FSN-istă erau în general bune. Aşa este, aceste relaţii, mai mult sau mai puţin discrete, au fost

Statornicite de atunci. Au fost în mod constant contacte. În pofida evoluţiilor contradictorii şi extrem de sinuoase ale Seralilor pe scena politică românească, aceste raporturi, să le zicem subterane, au continuat şi continuă cu profitabilitate de ambele părţi până astăzi.

AMS: A rămas un al treilea pol de putere în discuţie, societatea civilă.

VM: Aş vrea înainte să revin la cazul PNŢ-cd, pentru că este cel mai dramatic. PNŢ era în anii 1990 principalul pol de putere al opoziţiei, atât datorită alocării de capital politic lui Coposu, dar şi de sprijin financiar din Occident asupra unor persoane şi mici grupuri din partid. Era perceput ca un pol şi ca un fel de axă pentru croirea mecanismului de opoziţie în România, cu scopul de a fi durabil şi eficient. Coposu s-a impus, dar nu puţini din jurul lui purtau în secret povara legăturii cu fosta Securitate, fuseseră colaboratori ai serviciilor secrete comuniste. O a doua menţiune care trebuie făcută, este că, pe lângă echipa aleasă de Coposu, acolo a apărut o mulţime de veleitari, foarte numeroşi, oameni care au mirosit prilejul de a face carieră politică pe spinarea unui partid care fusese greu lovit, poate cel mai greu lovit de comunişti.

AMS: Fusese principalul partid de stânga al ţării.

VM: Tocmai acest capital politic, capital istoric, pe care însă mulţi nu-l cunoşteau, ci doar îl miroseau, a atras tot felul de oportunişti interesaţi de soarta proprie în lumea care se năştea şi se năştea atât de confuz. În parc rău s-o spun, dar greutatea specifică, greutatea valorică a echipei de conducere a PNŢ-cd, a celor care au încăput atunci în structurile de vârf era extrem de redusă. Mulţi dintre ei, parveniţi în funcţii de conducere, s-au dovedit total inadecvaţi, şi ca nivel de pregătire profesională, şi ca mentalitate.

AMS: Prin urmare, Corneliu Coposu a avut dreptate când a spus că este era ticăloşilor.

VM: NU putea să nu remarce.

AMS: De ce credeţi că a fost posibil ca tocmai aceşti individ să domine scena politică românească din acele vremuri?

VM: Mi-e teamă că lucrul acesta este general valabil pentru toate mişcările care se produc într-o societate complet nepregătită pentru o schimbare de acel nivel. În toate celelalte ţări excomuniste, reformele sistemului politic avuseseră loc, mai ales sub forma schimbării generaţiilor.

AMS: În Ungaria apare FIDESZ, un grup de tineri, de studenţi şi absolvenţi universitari.

VM: Dacă dăm cazul Ungariei, vom remarca faptul important că reforma societăţii ungare a început în planul economic cu zeci de ani înainte, regimul Kádár fiind împins să rarefieze atmosfera aceea de control sufocant din partea totalitarismului. Asta a împins în faţă

oameni noi, chiar dacă erau din partidul comunist, ei aveau deja o altă viziune, iar saltul Ungariei, spre deosebire de cel al nostru, a fost mult mai mic. De aici au plecat şcoli de gândire, grupuri de dezbatere, a fost posibil grupul din jurul lui Georg Lucacs, grupul Agnes Heller, şi ceilalţi care dezbăteau la lumina zilei regimul totalitar. Nu întâmplător Lucacs a şi spus că sistemul comunist este o combinaţie între practici voluntariste şi teorie eşuată într-un idealism abstract. Erau discuţii care nu erau sancţionate şi nici Securitatea lor nu s-a ocupat cu distrugerea acestor tendinţe.

AMS: Aici ajungem la o concluzie, şi anume că evoluţia spre putere a PNŢ-cd a fost barată pentru faptul că organizaţia de tineret a acestuia, condusă de Ion Rădoi şi aflată sub influenţa lui Ion Puiu, acţiona împotriva conducerii lui Coposu. Nu este cazul Ungariei, unde forţele tinere au colaborat cu conducerea noilor partide, ci dimpotrivă, aici li s-au opus. Organizaţia de tineret a PNŢ-cd era ostilă conducerii partidului, inclusiv lui Coposu.

VM: Aş vrea ca lucrurile pe care le discutăm acum să fie cunoscute de toată lumea. Deşi acest adevăr nu a fost scris, îmi pare rău să vă spun că, deşi serviciile secrete l-au avertizat pe Coposu asupra acestui pericol, extremiştii au acţionat exact atât cât să dea ţara peste cap. Vezi 12, 28 ianuarie, iar lucrurile acestea nu sunt cunoscute nici astăzi. Nu se doreşte să se tranşeze, să se spună clar că asta a fost una dintre cauzele eroziunii din interiorul acestui partid, dar că au influenţat şi imaginea de ansamblu a partidului, prin asocierea generală a pNŢ-cd-ului cu acele violenţe.

AMS: Dar există şi această versiune, care provine tot din interiorul PNT-cd-ului, că toate aceste mişcări ale lui Ion Puiu erau dirijate de fosta Securitate şi preluate de SRI.

VM: Cred că trebuie s-o descifrăm puţin. În afara acuzelor publice că grupul Ion Puiu a beneficiat şi de aportul unor foşti lucrători a Securităţii, care i-au învăţat şi să se organizeze şi unde să lovească, cazurile sunt cuprinse şi în rapoarte, pentru că noi am identificat că în acţiunea cutare au fost prezenţi şi ofiţerii de Securitate x şi y, şi ar fi bine de văzut rapoartele SRI care menţionează în clar implicarea foştilor securişti în acţiunile violente ale unor partide şi organizaţii. Au fost şi lovituri diversioniste care au permis ca, pe fondul haosului de atunci, şi mă refer aici precis la 13 – 15 iunie 1990, să îndrepte atenţia şi vinovăţia către conducerile partidelor politice şi vă reamintesc

atacurile de la sediile partidelor, unde, după o abordare securistică, s-a lansat diversiunea că s-ar fi găsit tiparniţe de bani, armament şi substanţe halucinogene. Aceste informaţii nu au venit de la SRI, cum s-a spus din nou diversionist, aceste informaţii s-au dus la presă direct de la foştii securişti care populau partidele şi cunoşteau din interior situaţia.

AMS: Că, de exemplu, materialele de propagandă pentru egeri erau în subsolul sediului PNŢ, şi de la o cutie cu afişe sau medicamente au construit imaginea de lăzi cu armament. O să vedeţi însă, domnule profesor, că informaţiile de acest gen nu au fost tocmai inofensive.

VM: A fost o uriaşă diversiune. Ea a plecat de la oficine ale tei Securităţi. AMS: Pentru cine lucrau?

VM: Pentru terţi, nu numai pentru noua putere. Unii dintre ei au încercat să construiască un alt pol de putere, un fel de partid al lor, şi se pare că până la urmă au reuşit. Dar, în principal, ei încercau să se facă utili în noile structuri care nu aparţineau puterii, pentru că fuseseră expulzaţi pentru vinovăţiile lor anterioare.

AMS: A fost o expulzare la grămadă, tocmai am atins împreună subiectul, nu s-a făcut o selecţie pe vinovăţii. Nu au fost mulţi, dat suficient de mulţi cât să declanşeze o diversiune în mijlocul unor manifestaţii de stradă interminabile.

VM: Este adevărat că acele manifestaţii, marşuri ale frustrării şi ale ciolanului, ale pretenţiilor revoluţionare postfactum i-au ajutat enorm. Fără mulţimea aceea din stradă, care voia să nu mai muncească şi să le dea statul tot, ei n-ar fi reuşit să facă atâta rău.

AMS: Din câte înţeleg, dvs. faceţi o distincţie: securiştii din FSN aveau un cadru organizat, un cadru politic legal de manifestare, motiv pentru care erau nepericuloşi, în timp ce securiştii din opoziţie încercau să-şi facă un loc şi agitau mereu strada.

VM: N-ar trebui să mai existe un dubiu în privinţa acestui tablou. În interiorul partidelor se infiltraseră şi ofiţeri acoperiţi ai fostei Securităţi, care, spre deosebire de cei care s-au prezentat deschis: „Asta am fost, pot să vă ajut" şi din nefericire au fost primiţi, ofiţerii acoperiţi au intrat legendat, ca victime ale comunismului, şi au avut un mult mai mare succes. Astfel, partidele de opoziţie au apărut ca diversioniste şi obstrucţioniste la procesul de democratizare a ţării.

AMS: Consideraţi că au acţionat dirijat, primind ordine de la un centru sau aceşti foşti ofiţeri de Securitate scoşi din structuri s-au

organizat singuri, s-au grupat şi au acţionat?

VM: Au fost mai multe asemenea centre. Nu a existat un singur centru de coordonare care să urmărească compromiterea cu orice preţ a opoziţiei din România.

AMS: Tot de acolo provine şi atacul Iliescu – KGB?

VM: Da, este una dintre direcţii, dar nu singura, prin care s-a încercat compromiterea lui Iliescu pentru o aşa-zisă colaborare cu KGB. Nici astăzi lucrurile n-au fost suficient tranşate şi poate că nici Iliescu n-a contribuit suficient să-şi clarifice acest trecut, jsju vreau să spun cu asta că atacurile împotriva lui au venit dintr-o singură direcţie. Dimpotrivă, asupra lui există un atac concentric, care duce şi la confuzii în ce priveşte rolul lui real, niciodată clarificat, în contextul din decembrie 1989 şi anul 1990. Nici în ce priveşte culpele sale reale, răspunderile sale pentru un anumit parcurs al lucrurilor. Oricum este exagerat să dai vina pe o singură persoană şi să o diabolizezi.

AMS: Fără îndoială că aveţi dreptate, Iliescu nu a fost singur. Dar întrebarea mea are un scop, eu mă adresez şefului SRI din acea epocă, nu sociologului sau universitarului Măgureanu, civilului care s-a trezit în acea situaţie la conducerea noului iniciu secret al ţării. Eu am studiat mulţi ani fenomenul Securităţii. Ofiţerii au fost crescuţi într-un anumit cult, aşa-numit al ceauşismului-naţionalist. Proiecţia lor asupra lui Ion Iliescu era aceea de adversar al lui Ceauşescu, pregătit şi sprijinit de URSS, ceea ce la nivelul serviciilor secrete comuniste însemna KGB. Vândut sovieticilor, asta era proiecţia lor sută la sută. Mă interesează originea acestui fenomen: aţi depistat că lozinca Iliescu – KGB provenea de la foştii ofiţeri de Securitate? Am ajuns la concluzia comună că aceşti ofiţeri de Securitate s-au dus la partide, s-au pus la dispoziţie, au infiltrat PNŢ, şi acum vă întreb: aţi depistat că ei s-au dus acolo şi le-au spus: Iliescu este un kaghebist, decembrie 89 este o lovitură de stat sovietică…

VM: „de sorginte kaghebistă.

AMS: „şi voi, care reprezentaţi rezistenţa naţională tisovietică, care aţi suferit şi aţi făcut puşcărie pentru asta, sunteţi conduşi în continuare de sovieticii care au invada ţara în 1944. Vă prezint un scenariu. Este o fantezie sau l-am identificat corect? Să nu uităm că foştii lideri PNŢ fuseseră naţionalişti, iar Coposu avusese nişte atitudini naţionaliste foarte categorice în anii 1944 – 1945. Şi vin băieţii ăştia din serviciul secret al ţării şi je spun: vă aflaţi sub

conducerea unei suprastructuri sovietice perestroikiste şi care este şi antinaţională.

A…

VM: În mod sigur, ceea ce aţi rostit aici, că aceia care acţionaseră pe vremea lui Ceauşescu pentru anihilarea activităţilor KGB pe teritoriul nostru s-au pus în slujba noilor partide, este cât se poate de real. Atacurile împotriva noului regim de stânga, fesenist, cu toate tarele acestuia, pe care le-am descris în nişte lucrări apărute între timp, aceste atacuri au fost concentrice şi nu-şi au originea numai în atitudinea funciar antiiliesciană a unor foşti ofiţeri. Au mai fost atacuri din partea emigraţiei şi a unor personalităţi străine şi a unor grupuri care aveau atitudini extremiste, Germania occidentală, emigraţia franceză, precum şi din emigraţia din SUA, care era o combinaţie româno-maghiară care nu viza direct persoana lui Ion Iliescu, acesta era pretextul, ci vizau România. Erau apoi preoţi, era cazul Culianu, care a fost folosit pentru un atac la adresa României, şi acest filon pe care vrem să-l estompăm al propagandei anticomuniste care fusese pusă în mişcare cu ani în urmă şi acum rămăsese cam fără obiect, motiv pentru care îşi căuta unul nou. Propaganda anticomunistă finanţată de autorităţi statale a continuat să funcţioneze şi după aşa-numita încheiere a Războiului Rece. Pe acest traseu erau direcţionate şi destule ambasade occidentale, noi nu vorbim aici de cazuri izolate, ci de un mecanism aflat în funcţiune şi care nu s-a oprit pentru că şi-au luat românii libertatea. Unii dintre oficiali numiţi în fruntea unor ambasade occidentale s-au făcut purtătorii de mesaj pentru aceste acţiuni, folosind vechi legături şi pe unii indivizi cărora le mai dădeau înainte un fursec pe la ambasadă şi care acum erau la vârful puterii. Atitudinea ostilă la adresa regimului Iliescu venea din mai multe părţi. Nu spun că era pe deplin nejustificată.

AMS: Vă referiţi şi la Europa Liberă.

VM: Un paradox! Şi acolo avea Securitatea oameni implantaţi şi mă întreb în ce măsură unele dintre atacuri nu ploveneau din această direcţie. Eu vreau ca discuţia noastră să fie cât mai analitică şi cât mai aproape de adevărul unor fenomene istorice, nu o tribună de rechizitorii pentru demascarea unuia sau altuia. Ceea ce nu este cunoscut, la dimensiunea adevărată, este cât de adânci au fost infiltrările Securităţii în zona opoziţiei de tot felul. Cât de bine amplasate au fost acele filiere făcute de Securitate în rândurile celor

care se opuneau sistemului comunist şi lui Ceauşescu înainte de decembrie 1989 şi cât de bine au marcat ele comportamentul acestor actori pe scena tranziţiei. Personalităţi considerate altă dată fie extrem de promiţătoare din punct de vedere profesional, fie tineri intelectuali sau alţii deja consacraţi drept portdrapel al curentului democratic şi pluralist au în trecutul lor o legătură mai mult sau mai puţin cunoscută cu Securitatea. Dar nu oricare rău poate fi explicat prin acţiunea malefică a fostei Securităţi. A mai intervenit şi caracterul oamenilor.

AMS: Văd că vă referiţi cu multă prudenţă la cele câteva nume care au fost date publicităţii de CNSAS, dar în calitate de şef SRI dvs. aţi putut constata din dosare că ei sunt de fapt mult mai mulţi, iar unii chiar bine camuflaţi în anticomunişti.

VM: Aici este nevoie de o precizare fără echivoc: noi la SRI am încercat să reconstituim întreaga reţea de colaboratori ai Securităţii, dinăuntru şi din afara ţării. Vedeţi acel caz Crăciunaş şi alţii, erau deja cunoscute, ştiam despre ei. Ce am dorit să evidenţiem, când ne-am manifestat cu prudenţă, cu discreţia specifică, este că noi monitorizasem nu numai ofiţerii infiltraţi în forurile de putere, ci şi activitatea unora sau altora dintre foştii colaboratori ai Securităţii. Datorită acestei operaţiuni s-a făcut un inventar cât mai complet. El se găseşte în posesia serviciului. Acum, nu retoric, puteam eu să apar în calitate de acuzator public şi demascator?

AMS: Nu, întrebarea mea nu are un caracter acuzator. Nu mă aşteptam ca dvs. să ieşiţi şi să daţi publicităţii evidenţa fostei Securităţi.

VM: S-au inventariat cu destulă precizie toţi cei care au colaborat cu Securitatea, inclusiv cei care urmau a fi racolaţi şi înregimentaţi de această instituţie, dacă nu se prăbuşea regimul Aici sunt surprize mari, pentru că unii tineri activişti de pe scena politică şi jurnalistică nu au apucat să fie încorporaţi, şi astăzi se consideră curaţi, dar dosarele lor erau în lucru Dosariada care s-a dezlănţuit nu ne aparţine, ofiţerii SRI au avut şi legea, şi misiunea de a proteja secretul profesional. Dosariada este o acţiune aparent haotică, aleatorie, dar ascunde un interes politic, chiar şi limitat. Dar pot să vă spun, exact ca în bancul cu pricina, că, dacă dădeam lista foştilor colaboratori, riscam să rămânem între patru ochi şi prin eliminare să ne uităm unul la altul fără teamă, câte doi pe ici şi pe colo. Mulţi dintre cei care încăpuseră la vârfuri în toţi polii de putere ai tranziţiei aveau

deja discret gradele pe umeri sau calitatea de foşti informatori. Acest fapt spune ceva despre anvergura socială a Securităţii. Este un fenomen care nu mai ţine doar de eventualele credinţe comuniste, este un fenomen naţional de cu totul altă sorginte decât doctrina marxistă. Dar, repet, nu vreau să transform asta în cauza tuturor efectelor malefice de pe scena politică românească.

AMS: Am studiat câteva cărţi de specialitate publicate de serviciile secrete franceze, britanice şi germane, nu poveşti scrise de diferiţi autori, ci cărţi editate chiar de servicii. Da, este adevărat că serviciile secrete de peste tot caută să afle trecutul celor ajunşi la vârful politicii. Cum ajunge însă acel serviciu secret să ia decizii: acest individ face rău statului prin acţiunile sale şi pentru asta îi dezvăluim trecutul, iar altul este inofensiv? Pe unul îl atacăm, pe celălalt îl lăsăm în pace. Eu cunosc anumite cazuri de la noi, şi n-am să nominalizez şi din silă, pentru că e vorba de nume de notorietate culturală care au fost surse ale Securităţii şi au stat în banca lor, chiar s-au băgat prin structurile puterii FSN, făcând pe independenţii, şi care n-au păţit nimic nici până astăzi, în timp ce alţii, mai vocali şi mai nesăbuiţi, au fost, ca să folosesc o expresie la zi, au fost daţi în gât. Cum a decis serviciul secret să elibereze informaţia despre un fost colaborator al Securităţii, care în aceste două decenii a fost foarte prezent ca luptător împotriva comunismului şi pentru democraţie, NATO şi UE?

VM: Problema este mai complicată. Complexitatea vine din faptul că unii dintre cei cu epoleţii pe sub haină sau cu state vechi de colaboratori sunt astăzi plătiţi de diferiţi oameni de afaceri, şi ei la rândul lor plătesc pentru această asociere. Prin urmare, un serviciu secret vizează poate o altă ţintă, atunci când o astfel de piesă de domino este doborâtă. Nu trebuie să vă mire că ei se lasă plătiţi şi astăzi, pentru că ei simt nevoia naturală să fie în solda cuiva. Aceste structuri discrete de influenţă reuşesc uneori să aibă o influenţă cu efect major asupra evenimentelor, inclusiv a celor electorale. Unul dintre aceşti oameni de afaceri influenţi mi-a şi spus odată cu destul cinism, la o discuţie particulară, îmi spunea cam aşa: „La cererea expresă a unuia dintre colaboratorii mei, să-i dau lista guvernului care urma să fie instalat cu ani în urmă, i-am răspuns: tu numeşte-i, că pe urmă ţi-i cumpăr eu”. Acest lucru este în legătură cu supoziţia dvs. perfect motivată: decizia de a dezvălui trecutul unui fost agent comunist este legată de alte criterii decât eventuala sau ipotetica lui

luptă cu comunismul.

AMS: Repet întrebarea: cum decide serviciul secret care este securistul bun şi care este securistul rău?

VM: Nu cred că putem opera cu o asemenea distincţie. Serviciul secret trebuie să-şi limiteze activitatea la a-l informa pe cel care urmează să facă numiri. Decizia este întotdeauna politică, inclusiv atunci când se fac demascări şi se creează impresia că a acţionat serviciul. Am operat şi noi cu asemenea selecţii, însă ne-am mărginit în a avertiza structurile de putere că există acel caz.

AMS: Avem două cazuri peste care nu putem trece. Primul este un caz care nu a fost analizat în profunzimile sale, în adevărurile sale juridice, subliniez, juridice. Este cazul Dan Amedeo Lăzărescu. A fost colaborator al Securităţii pe două direcţii majore: una, francmasonerie, a doua, lupta împotriva iredentismului maghiar. Ambele subiecte au rămas active în preocupările serviciilor secrete române post decembriste, ambele domenii sunt protejate de legea siguranţei naţionale. De ce a fost încălcată legea siguranţei naţionale şi a fost dată publicităţii legătura lui Dan Amedeo Lăzărescu cu Securitatea?

VM: Nu este sigurul caz în care s-au făcut demascări publice fără discernământ. Au fost două canale: scurgeri din arhivă, în mod repetat şi care au fost un proces strict controlat, iar pe de altă parte furturile din arhive, nu fără un interes material. Ambele au fost dirijate spre canale media. Acest caz al lui Dan Amedeo Lăzărescu, care este în legătură cu luptele interne ale partidului, dar şi cu lupta electorală, în care era vizat direct PNL ca partid, a fost un abuz, o încălcare a legii. Aşa-zisa demascare, care s-a făcut într-un mod deşănţat şi nemeritat pentru un om care a adus servicii patriotice ţării sale, nu a fost singura de acest gen. Nu trebuie să excludeţi şi unele interese interne masoneriei şi nu uitaţi că şi această organizaţie este împânzită masiv cu foşti activişti de frunte ai partidului comunist şi foşti ofiţeri ai Securităţii, care au căutat acolo un refugiu sau o nouă formă de putere în care să activeze. Şi, bineînţeles, să activeze cum o făceau înainte. Că altceva nu ştiu.

AMS: Al doilea caz este Sorin Roşca Stănescu. Trebuie să mai dau explicaţii? Am pronunţat un nume. Ce a căutat un colaborator al structurilor antiteroriste pe lista demascărilor?

VM: S-a presupus că eu însumi sunt autorul demascării publice a lui Sorin Roşca Stănescu. Nu s-a produs aşa. Nu cred că acest caz

merită o discuţie.

AMS: Îmi pare rău, dar face parte din aceeaşi categorie ca Lăzărescu, de încălcare a legii siguranţei naţionale. Roşca Stănescu colabora cu structurile de luptă antiteroristă. Astăzi, americanii ar pedepsi aspru o astfel de demascare.

VM: Dvs… credeţi că activitatea de colaborare a lui SRS se referea în mod exclusiv la activităţile antiteroriste?

AMS: Atâta ştiu eu.

VM: Eu sunt de acord că putem considera asta drept o încălcare a legii siguranţei naţionale, dar Roşca Stănescu nu cred că ignoră că împreună cu colegii săi de idei radicale atingeau unele aspecte care ţineau, dimpotrivă, de siguranţa naţională.

AMS: Care a fost traseul demascări lui SRS?

AM: Nu-l cunosc prea bine. Angajamentul său, ca şi angajamentele altora, a apărut simultan în redacţii. Atunci, spre surprinderea mea, a fost dezvăluit numai cel al lui. Cred că a fost o scurgere de informaţii pusă la cale de către cei pe care Roşca şi alţii ca el îi deranjau.

AMS: A rezultat că a fost o răzbunare personală a dvs. Aţi avut un dialog cu el, l-aţi ameninţat şi apoi a apărut documentul. E greu să nu faci legătura.

VM: N-am avut un asemenea dialog. La un moment dat, în sediul SRI din str. Povernei, Roşca Stănescu ne-a vizitat. A vrut atunci să facă nişte reţele la nivel naţional, aşa-zise Patriot, nu cred că este o asociere întâmplătoare cu faimoasele rachete americane, a vrut să organizeze pe teritoriul României o reţea cu care să vaccineze antisecuristic opinia publică din România. A avut loc o discuţie, n-a fost una ameninţătoare, nu sunt genul de om ameninţător.

AMS: Şi în ce constau reţelele astea Patriot?

VM: Voia să declanşeze o cruciadă prin aceste reţele uripotriva Securităţii şi de demascare, vizând să lovească de fapt lrl organizaţia pe care cu greu încercam s-o pun pe picioare. Ea viza demascarea structurii SRI, în care, aşa cum v-am spus, nu puteau fi decât ofiţeri ai fostei Securităţi, că nu aveam de unde lua alţii. Discuţia a fost în jurul acestui subiect: de ce atâta pornire, de vreme ce se ştie că România nu inventează roata' Roşca Stănescu s-a arătat refractar oricărei sugestii de a se potoli Prefera să afişeze o ostilitate şi o agresivitate care, probabil, a adus la limită o anumită zonă care nu l-a mai suportat.

Ulterior am constatat că interesele sale nu erau numai de ordin ziaristic. Vezi cazul Iliescu – KGB, unde el şi Tana Ardeleanu au încercat să plastografieze un document care dovedea, vezi Doamne, legătura lui Iliescu cu un ştiu care dintre mentorii săi de la KGB. Un asemenea fals grosolan sigur că l-am demascat, l-am etalat opiniei publice. Dar, repet, demascarea lui Roşca Stănescu trebuie să fi venit dintr-o zonă de jos, de acolo unde el era cunoscut, şi unde s-a atins un prag al răbdării. Doi, şi foarte important, nu numai Roşca Stănescu a făcut obiectul acelui atac, dar numai angajamentul lui a fost publicat de ziare. De ce? Nu ştiu. Probabil că deranja şi pe acolo pe cineva. Tana Ardeleanu a recunoscut ulterior că a scris textul acela „cu mânuţa ei" şi că a fost antrenată pe o pistă unde ea nu avea ce căuta. Să spunem că demascarea lui SRS a încălcat o lege, dar infracţiunea de fals în acte nu înseamnă încălcarea unei alte legi?

AMS: Nu întâmplător problema Roşca Stănescu ne apropie de un subiect sensibil, Piaţa Universităţii. Este identic: la o acţiune ilegală s-a răspuns cu o contraacţiune ilegală. Nu găsiţi că este o bună paralelă?

VM: Ne apropiem de a treia componentă a scenei politice, după putere şi opoziţie, şi anume aşa-numita societate civilă de la noi.

AMS: Încă nu exista Alianţa Civică, dar apăruse, înfiinţat de Silviu Brucan, GDS. La un moment dat, şi Uniunea Scriitorilor funcţiona ca organizaţie a societăţii civile implicate însă puternic în politică, de partea sau împotriva puterii. Vă întreb, pentru că toate aceste structuri ale societăţii civile s-au regăsit în piaţa Universităţii, iar unele dintre ele se consideră şi creatoare ale fenomenului.

VM: Este unul dintre cele mai suculente subiecte, care necesită un episod separat. Este motivul pentru care România nu a avut acces cu viteza necesară la democratizarea vieţii sale interne. Subiectul este mai complex decât implicarea lor în fenomenul Piaţa Universităţii. În oricare dintre societăţile similare din Europa de Est, organizaţiile civice şi culturale au avut un rol major în declanşarea dialogului şi în seriozitatea acestuia. În al doilea rând, iarăşi în defavoarea noastră, acele organizaţii din Cehoslovacia, Ungaria sau Polonia aveau o componenţă deasupra oricărei bănuieli, spre deosebire de noi unde s-au asociat cu mare viteză rataţii, frustraţii şi oportuniştii din lumea culturală. Radicalismul politic al celor din ţările menţionate venea nu numai din atitudinea anticomunistă reală, ci şi din opera cu care se

prezentau în faţa cetăţenilor, motiv pentru care radicalismul lor avea ceva în spate, o substanţă, o autoritate. Pe când la noi, tot felul de zgârie-brânză, iertaţi-mi expresia, au ocupat locul de radicali anticomunişti şi anti-FSN. În România, inclusiv în această privinţă a calităţii liderilor societăţii civile, lucrurile au fost oarecum pe dos.

AMS: La vârful societăţii civile atunci se afla GDS. Nu există aici necunoscute.

VM: Cu puţine excepţii, aceste organizaţii erau invadate de persoane care au avut în fostul regim o poziţie bine mersi privilegiată. N-au avut acces la casele lui Ceauşescu, dar aveau diferite privilegii în raport cu oamenii de rând şi în raport de importanţa şi misiunea pe care le-o dădea partidul comunist. Mare parte din reputaţia lor publică fusese sprijinită şi ocrotită de fostul regim, după care ne uităm în literatura noastră, bunăoară, şi aflăm cu stupoare că este minoră, deşi pe atunci autorii ei erau ridicaţi în slăvi.

AMS: Vă întreb foarte direct, pentru că GDS este organizaţia cea mai bine reprezentată în Piaţa Universităţii GDS constituit de Silviu Brucan din tineri intelectuali, fii rude ale foştilor activişti din perioada stalinistă, colegi cu Brucan, proveniţi din nivelurile obscure ale propagandei staliniste, neavând operă şi fiind remarcaţi doar prin faptul că Brucan îi ştia de copii drept fii sau rude ale foştilor săi colegi, la care s-au ataşat tot felul de veleitari. Ceea ce mă îngrijorează pe mine ca istoric este că, în momentul în care iau la rând numele de acolo, nu reuşesc să găsesc şi opera lor literară, artistică, filosofică, adică partea de creaţie care să le fi dat o anumită poziţie. Nu uitaţi că eu sunt iniţiatorul şi creatorul revistei Memoria de la Uniunea Scriitorilor şi că am umblat cinci luni după un manuscris de sertar, după o operă de rezistenţă şi n-am găsit niciuna. Niciuna! Am avut norocul să primesc de la Ştefan Augustin Doinaş şi de la criticul Cornel Regman manuscrisul romanului lui I.D. Sârbu, Adio, Europa! din care am şi publicat imediat un fragment. În rest, nimic, pustiu, şi nu era vorba de pustiul pe care l-ar fi străbătut cultura română. Sau poate tocmai ăsta era – lipsa unor opere, pentru că nu erau scrise. Au lipsit societăţii civile româneşti acele creaţii care să poată trece nealterate peste un cataclism politic cum a fost cel din anul 1989, acele creaţii care au valoare sub oricare regim. Mi se pare un criteriu valoric corect.

VM: Criteriul valoric pe care îl evocaţi nu este numai corect, este chiar imbatabil. Grupul acesta pentru Dialog Social a avut o atitudine

radicală, dar motivată de faptul că lozinca zilei era jos comunismul, era un considerent de oportunitate şi de oportunism politic. Certific faptul că printre liderii acestei organizaţii erau şi descendenţi ai unor familii care au avut sub regimul comunist poziţii privilegiate. Pe noi nu atât opera care rămâne sau nu de pe urma vreunuia dintre promotorii GDS, nici n-aş fi în stare s-o fac pentru că, iată, nu reuşesc să nu amintesc măcar un titlu, şi nici descendenţa lor din părinţi stalinişti nu ne interesează. Doar pot constata că s-au manifestat prin fariseismul dus la extrem, fariseismul celor care au pus la cale comedia cu accente ridicole, nu ştiu dacă a avut vreo legătură cu GDS-ul, a demascării comunismului în Raportul Tismăneanu. Te umflă râsul să vezi nişte marxişti deveniţi anticomunişti, nu peste noapte, ci de circumstanţă, pentru că aşa dă bine şi este corect politic. Ei nu-şi dau seama probabil că, prin astfel de gesturi, se autoelimină din istorie, deşi gestul ar fi trebuit să fie istoric. Ce trebuie remarcat aici este tupeul nemaipomenit al unora care au intrat prin facultăţi şi au ieşit spre posturi călduţe pentru că erau fiii vechilor activişti de partid, care au mai apucat să dea, scuzaţi-mi îndrăzneala, o limbă regimului Ceauşescu prin gazetele studenţeşti şi care astăzi fac procesul comunismului într-un mod atât de strâmb. Procesul comunismului ar trebui făcut, dar făcut cum se cuvine. Aşa s-au deschis campania şi contracâmpania stupidă a acuzelor reciproce, şi din anii 1990, şi de astăzi, tu ai fost coautor al comunismului, da dar şi tu ai omorât negri! Spun însă către opinia publică din România că a fost încă o tentativă de a-i păcăli pe români, în circumstanţe politice fluide şi dintre cele mai dramatice. Opinia publică i-a reperat destul de repede. Isteria stârnită de grupuscule radicale ca GDS au generat victoria zdrobitoare a FSN din mai 1990.

urm

AMS: Dar vă întreb: oare această grupare nu a încercat să preia controlul unui curent ideologic, care să diminueze şi chiar să elimine forţa curentului naţionalist-ceauşist care marca societatea românească? Nu a încercat el oare să orienteze ideologic România spre o viziune europeană, occidentală? La urma urmei, ce voiau ei? O decomunizare rapidă şi o ocratizare accelerată a societăţii?

VM: Vă răspund afirmativ. Şi în alte state foste comuniste, mtelectualii au preluat conducerea curentului ideologic, dar discutăm de o cu totul altă calitate a conducerii. În momentul în care facem

comparaţia, din nou vom constata decalajul. Acolo postura de lider spiritual era revendicată şi pe baza unei opere ca în cazul lui Havel, de exemplu, şi pe baza unei lupte deschise cu comunismul, ca în cazul Wałęsa. La noi nu putem găsi nicio echivalenţă.

AMS: În aceste condiţii, vreţi să spuneţi, colaborările lui Havel şi Wałęsa cu serviciile secrete ale regimurilor comuniste din ţara fiecăruia nu au mai contat, opera lor publică fiind elocventă? Noi discutăm despre un fel de disidenţă postfactum, pe care Adrian Păunescu o numeşte disidenţa de closet: cei care se băgau în baie, trăgeau apa la W.C. Şi în zgomotul făcut de apă strigau: Jos Ceauşescu! răstindu-se la oglindă.

VM (râde): Regretabil nu este faptul că nişte exponenţi n-au operă, regretabilă este încercarea de a caricaturiza, de a împinge în derizoriu un proces care oricum nu se putea dezvolta fără agitaţii, paşnic, cum şi l-ar fi dorit Ion Iliescu, dar care se putea purta prin dialog. Ceea ce au distrus GDS şi alte organizaţii aşa-zis ale societăţii civile a fost ideea de instanţă morală, aruncând în faţă tot felul de indivizi mici, lipsiţi de caracter şi de interes naţional. Au încercat să se erijeze în mari instanţe morale persoane care ar fi putut rămâne acasă. Încerc să arăt mecanismul de gândire prin care tot felul de mici şi mari privilegiaţi ai regimului comunist, unii cu studii şi burse obţinute în Vest, cu vizite repetate în Occident, pe care nu şi le puteau permite oamenii de rând, vin acum şi se erijează în emuli ai democraţiei, prin acuzarea altor privilegiaţi ai regimului. Demascarea falsităţii lor a contribuit şi ea la prăbuşirea ideii de instanţe morale, ca şi unele demascări din tabăra cealaltă, vezi cazul Mona Muscă, Bălăceanu Stolnici, care au produs stupefacţie, tocmai pentru că se investise în ei o imensă încredere morală. Falsitatea fenomenului pe care îl discutăm vine şi din încercarea de a acoperi lipsa de substanţă creativă, cum o numeaţi dvs., prin zgomot politic. Mulţi dintre aceşti oameni cu care ne vom întâlni în balconul Universităţii lansau lozincile anticomuniste pentru că nu aveau ceva mai bun scris sau compus în activitatea lor culturală. Semnul de întrebare care se ridică astăzi este dacă anumite creaţii poetice sau opere literare cu circulaţie restrânsă sau interzise, pur şi simplu, de regim din diferite motive, care au stat la baza unei anumite staturi disidente, au sau nu valoare. Aici este un domeniu unde nu mă pot pronunţa, pentru că nu mă pricep, nu am calitatea să judec. Pot constata doar că acele opere nu au trecut pragul de care

vorbeaţi. Repet, n-aş putea cita vreun titlu, dar poate asta este o limită a mea.

AMS: Avem un corespondent în această zonă pentru Delirul sau Cel mai iubit dintre pământeni ale lui Preda, vreun corespondent pentru romanele lui Buzura sau pentru pamfletele lui Theodor Mazilu în această zonă disidentă?

VM: Nu prea. Dar vedeţi că oamenii cu o ţinută spirituală înaltă n-au ţinut să se erijeze în judecători ai intelectualităţii române abia ieşite din comunism. Augustin Buzura nu avea nevoie să iasă în faţă şi să-i vitrioleze pe comunişti, pentru că o făcuse deja.

AMS: Credeţi că cei de care vorbim au purtat marca genetică Brucan, fost informator al Securităţii staliniste, fost agent pregătit de serviciile se spionaj române pentru activităţi în străinătate, fost agent sovietic dovedit de curând prin documente aduse de la Moscova, şi fost luptător anticeauşist de circumstanţă?

VM: Sorgintea lor spirituală a fost influenţată de acest personaj, cred eu. Dar ceea ce a dorit el când a făcut convocarea Pomenită de dvs. era cu totul altceva, în primul rând să controleze un corp de intelectuali tineri cu perspectiva lansării ca generaţie politică viitoare, care să rămână în limitele libertăţii acordate de perestroika fostelor ţări comuniste. Îmi permit să spun însă că au întrecut cu mult aşteptările lui Brucan, care l-au adus la un moment dat să se disocieze precum vrăjitorul de ucenicul lui de grupul în cauză. Tot ulterior, respectivii l-au respins la rândul lor pe Brucan, ca să nu le miroasă gura usturoi. Dar nu este singurul caz. Parcă Vadim Tudor, după ce a fost încurajat şi sprijinit de prim-ministrul de atunci să atace furibund opoziţia politică, l-a mai cunoscut pe binefăcătorul său după ce acesta s-a prăbuşit? Că opera sa ulterioară a depăşit cu mult dimensiunea care i se atribuise iniţial, ăsta este iarăşi un caz de destin, total compatibil cu cazul GDS.

Bucureşti, 15 aprilie 2008

AMS: Opinia dvs. despre fenomenul Piaţa Universităţii. Dar nu mă interesează opinia de analist politic, de civil sau om de afaceri, nici măcar opinia de sociolog, ci felul în care a văzut directorul SRI acest fenomen.

VM: Vă amintiţi că fenomenul Piaţa Universităţii s-a declanşat pe la sfârşitul lunii martie. Cred că punctul de plecare al acestui miting-maraton – unul dintre cele mai semnificative fenomene politice,

mai mult sau mai puţin spontane, petrecute în ţările cu trecut comunist – a fost legat de îngrijorarea dreptei că stânga va câştiga alegerile. Şi convingerea lor generală că o restauraţie a comunismului în România era pe cale să fie înfăptuită. Altminteri, viziunea SRI cu privire la acest fenomen n-a fost una extrem de unitară, după cum reiese şi din rapoartele destul de pestriţe pe care le producea în acea perioadă. Dar ce Ştim cu certitudine este că motivarea de fond a implicării SRI în observarea fenomenului Piaţa Universităţii a fost legată de faptul că mulţi dintre cei care făcuseră altă dată obiectul urmăririi erau prezenţi acolo.

AMS: Altă dată, vă referiţi la perioada de dinainte de 1990, adică sub regimul comunist.

VM: Este de la sine înţeles că România acelui timp era teatrul de observaţie a mai multor servicii de informaţii. Toate fa un loc îşi făcuseră din observarea fenomenului românesc, şi de dinainte şi de după decembrie 1989, o preocupare constantă.

Când a izbucnit acest conflict politic, toate serviciile, fie ca Q făceau prin intermediul diplomaţilor acreditaţi, fie prin alte persoane, erau prezente acolo. Pe de altă parte, compoziţia fenomenului Piaţa Universităţii era din cale afară de diversă Acolo nu exista o omogenitate, o unitate a diferitelor grupări sociale care se adunau în fiecare seară. Pe acest fond, SRI a fost într-adevăr prezent permanent şi, cum se cunoaşte astăzi, prezenţa s-a numit operaţiunea Dâmboviţa. Misiunile erau determinate, pe de o parte, de faptul că accentele puse de unii participanţi erau îngrijorătoare, îndemnau la atitudini radicale, inclusiv la violenţă, până la voci mai moderate, dar care erau îndreptate împotriva puterii provizorii. FSN îşi anunţase hotărârea de a deveni partid politic şi de a accede pe această cale la putere. A fost punctul de plecare pentru Piaţa Universităţii. Deşi se încearcă acreditarea ideii că Piaţa Universităţii a fost un protest al anticomuniştilor împotriva noii puteri, cred că această unică tendinţă a fost dublată de multe alte tendinţe.

AMS: Să înţeleg că situaţia operativă, principala misiune a SRI, era stabilirea legăturilor unor cetăţeni români cu cetăţeni străini, ambasade, servicii străine?

VM: Nu neapărat aşa. Nu în Piaţa Universităţii puteau fi observate acele legături, ci faptul că toate serviciile care aveau relevanţă pe spaţiul României în acel timp îşi trimiseseră

reprezentanţii acolo.

AMS: Şi ce făceau?

VM: Unii dintre ei observau ce se întâmplă şi nu interveneau, dar erau prezenţi, alţii incitau, luau cuvântul acolo şi agitau spiritele, şi acest aspect îl veţi găsi în rapoartele SRL Adică erau interesaţi în menţinerea unei atmosfere de destabilizare.

AMS: Vă referiţi la cetăţeni străini, trimişi special să incite la violenţă în Piaţa Universităţii?

VM: Mă refer şi la cetăţeni străini, şi la cetăţeni români care acţionau în numele unor scenarii care nu aparţineau nicidecum unor forţe de aici, de la noi.

AMS: Dar ştiţi că aceşti cetăţeni străini reprezentau nişte organisme, nişte organizaţii neguvernamentale, franceze, austriece, germane, americane… reprezentau instituţii foarte cunoscute, ca Médecins sans Frontieres, de exemplu.

VM: Îmi veniţi în ajutor foarte mult. Unele dintre aceste organizaţii erau splendide acoperiri pentru manifestarea a tot soiul de acţiuni secrete.

AMS: A documentat SRI faptul că ele erau acoperiri pentru activităţi secrete?

VM: Nu luaţi ce vă spun acum drept o măsură unică pentru tot ce se întâmpla acolo. Unele erau chiar ceea ce se prezentau că sunt, altele erau departe de a fi şi desigur că au fost documentate activităţile lor.

AMS: Să înţelegem că prin aceasta SRI îşi justifica prezenţa în Piaţă? Aţi trimis numai aceste informaţii către conducerea statului sau aţi trimis şi informaţii care-i priveau pe ceilalţi participanţi?

VM: Zilnic se făcea un buletin cu referire la fenomenul Piaţa Universităţii în care evenimentele de acolo erau descrise. Cu câtă exactitate, era greu de evaluat atunci. Şi este cazul să ne întrebăm în acest moment dacă SRI, în toate rapoartele sale, a avut dreptate şi a avut un diagnostic corect cu referire la ceea ce se petrecea şi cu referire la persoanele care se manifestau acolo. Pentru că, în mod sigur, e cazul să subliniem şi un fapt: SRI-ul nou înfiinţat încă mai plutea în iluzia că are de apărat un regim şi un grup de persoane, încât multe dintre persoanele din Piaţa Universităţii, care se manifestau acolo, aveau puncte de vedere ostile faţă de puterea provizorie, iar unii dintre lucrătorii SRI se considerau înrolaţi să-i demaşte pe duşmani.

AMS: V-aţi dat seama încă de atunci de faptul că o bună Parte dintre informaţiile pe care le primiţi au un caracter subiectiv şi politic, după cum aţi spus?

VM: Nu din capul locului, dar pe parcurs şi, după ce acest ePtsod a fost depăşit într-un mod dramatic, cum ştim astăzi, mi-am dat seama că unele dintre punctele de vedere cuprinse în rapoartele SRI erau în bună măsură subiective.

AMS: Şi cu multe exagerări. Ştiţi că cel care vă întreabă acum era acolo şi probabil că a făcut obiectul unor astfel de note chiar dacă am stat în Piaţă doar trei zile, după care am plecat râzând. Era o caricatură.

VM: Erau exagerări care stăruie şi astăzi în presă, prin care se făcea apel la principiul ascuţirii luptei de clasă. Deşi neinvocat explicit, predomină în acest caz al Pieţii Universităţii. Este ideea muncitorilor împotriva intelectualităţii şi invers.

AMS: Da, a fost o exploatare caraghioasă venită de la un om caraghios, care se simţea în continuare apăsat de lupta de clasă. Am să vă dau eu un exemplu din rapoartele SRI puse la dispoziţia Comisiei parlamentare de cercetare a mineriadei din 1990. Că aşa s-a terminat acest fenomen Piaţa Universităţii, într-o mineriadă. Rezultă că GDS este organizatorul practic al manifestărilor din Piaţa Universităţii. De exemplu, spune nota SRI, au cumpărat corturi cu multe zile înainte să se declanşeze aşa-numitul fenomen al grevei foamei de la corturi, de pe spaţiul verde din faţa Teatrului Naţional. Ei sunt cei care au cumpărat corturile. Au pus la dispoziţie şi au aprovizionat manifestanţii cu alimente, e vorba chiar de nume: Stelian Tănase şi Mihail Borza, administrator GDS, astfel încât, citez, „manifestanţii să rămână peste noapte şi să poată fi hrăniţi şi sprijiniţi cu alimente”. Citesc mai departe: „Domnul Mihai Borza afirmă că preda alimentele o dată la două săptămâni cam pentru zece persoane”.

VM: Ce text aveţi dvs?

AMS: Raportul Comisiei parlamentare privind evenimentele din 13 – 15 iunie 1990, document oficial al statului, semnat, ştampilat şi votat de puterea legislativă! Identificarea de persoane, nume, acţiuni s-a făcut de către două structuri de informaţii, SRI şi să nu uităm că pe acelaşi spaţiu acţiona şi UM 0215.

VM: Şi ei aveau rapoartele lor, multe dintre ele cam trase de păr şi vădit exagerate în favoarea regimului de atunci. Dar nu asta

cercetăm noi, ci faptul că s-a ajuns la violenţă. Tot aţi pomenit de corturi şi de greva foamei, vreau să vă spun că una dintre misiuni a fost de observare a acestui fenomen. Şi aici vă pot spune cu precizie că cei care făceau greva foamei făceau atâta grevă a foamei câtă făceam eu pe vremea aceea.

AMS: Deţin informaţia de la unul dintre ofiţerii SRI implicat în observarea corturilor, care este şi astăzi în SRI, evident cu alt grad şi funcţie, că s-au făcut mai multe înregistrări video de la corturi, pentru a se documenta activitatea de proxenetism, de prostituţie care se organiza acolo. Proba există la SRL

VM: Este o secvenţă a fenomenului Piaţa Universităţii pe care nu o putem detaşa de întregul fenomen. Este una dintre secvenţele sordinde şi, din păcate, ea a şi devenit principalul focar de atenţie atunci când s-a încercat înlăturarea lor.

AMS: Aţi văzut acel film?

VM: Eu nu l-am văzut vreodată, spun doar că a fost documentată în modul cel mai convingător latura sordidă a fenomenului şi mă grăbesc să spun că această latură s-a încercat să fie estompată şi să fie prezentaţi nişte aventurieri fără căpătâi, unii dintre ei, drept cine ştie ce militanţi politici. Aici este mistificarea. Aceştia erau bine plătiţi ca să-şi joace rolul, că nu li se dădea doar mâncare şi nu li se crea doar prilejul să aibă acolo un adăpost doar călduţ, ci ei trebuiau să facă cât mai mult zgomot şi să atragă atenţia. Să nu ne lăsăm păcăliţi, greva foamei de la corturi a fost un scenariu bine pus la punct.

AMS: Din ce spuneţi rezultă că SRI a documentat cu precizie faptul că este vorba de un scenariu care nu are legătură cu gestul suprem de a face o grevă a foamei din cauza unor convingeri. Dar ştiţi că avem o personalitate a rezistenţei anticomuniste şi membru al conducerii CFSN, pe nume Doina Cornea, care s-a prezentat la corturi, a văzut ce este acolo şi s-a solidarizat cu actul de grevă a foamei iniţiat de acei oameni. Iar această informaţie a fost difuzată internaţional.

VM: Îmi permit să spun că mie personalitatea doamnei Doina Cornea mi se pare întru totul onorabilă. Dar faptul că ea a fost condusă acolo… Iar este vorba de o mistificare, această persoană nu poate fi vreodată bănuită de atitudini extremiste sau de ceva care ar trece de limita normalului trecând spre patologic, dar ca şi în vechiul banc de la Radio Erevan când un ascultător întreabă dacă poate fi cumpărat un om onest, răspunsul este aşa: un om onest nu poate fi cumpărat, el

poate fi doar vândut. Parafrazând, noi spunem că numeroase persoane de bună-credinţă, între care şi doamna Doina Cornea, au fost induse în eroare de aşa-zisul militantism bine regizat al unora, aşa că nu e de mirare că, văzând mizeria acelor aşa-zişi militanţi, i-o fi atras atenţia în chip pozitiv şi i-o fi trecut prin cap că ei sunt martirii unei cauze, când ei erau cu totul altceva.

AMS: Dvs. de fapt elaboraţi în jurul tezei naivităţii, în ce o priveşte pe doamna Doina Cornea.

VM: O anumită credulitate poate să nu fie. Ea credea şi pentru că îi convenea să creadă un anumit lucru. Dacă noi considerăm că Securitatea continua atunci şi continuă şi astăzi să fie sursa tuturor nenorocirilor din societatea românească, ăsta este un argument comod. Vom continua să credem, atâta timp cât ne va conveni.

AMS: Dar vă întrerup, domnule profesor: sigur, forţa naivităţii este uriaşă şi de aceea o să vă explic de ce şi dvs. sunteţi naiv la rândul dvs. În dimineaţa zilei în care doamna Doina Cornea a anunţat intrarea în greva foamei alături de cei de la corturi, în jurul orei 10.00 – s-a deplasat la corturi şi a anunţat că se solidarizează, informaţie transmisă imediat pe toate canalele diplomatice şi prin presa internaţională, scrisă, audio şi video…

VM: „Cu viteza fulgerului.

AMS: „În acea zi, la ora 13.00, cel pe care îl aveţi în faţa dvs., Alex Mihai Stoenescu, împreună cu regretatul Mircea edelciu, era invitat la masa de prânz, la un supe intim, la jjnbasadorul Olandei, Koen Stork.

VM: Una dintre persoanele cele mai antiiliesciene. AMS: Da, vă confirm, domnul Koen Stork avea o problemă cu comunismul. Fusesem invitaţi prin intermediul lui Mircea Nedelciu, care avea o propunere, un plan de introducere pe piaţa presei din România a presei străine, franceze, olandeze, britanice, plan care s-a şi înfăptuit prin organizaţia Euromedia, al cărui membru eram. Nedelciu îl cunoştea de mult pe domnul Koen Stork, iar noi în acel moment conduceam, Mircea în calitate de redactor-şef, iar eu în calitate de secretar general de redacţie, conduceam revista Avanpost. Proiectul s-a şi materializat, am adus în România la preţ redus Le monde diplomatique, Nederland today, The Spectator, L'eveniment de Jeudi etc. Am explicat în ce context am ajuns la Ambasada Olandei. La ora 13.00, când ne-am prezentat la ambasadă pentru a lua masa împreună cu ambasadorul, am fost anunţaţi de o persoană din stafful ambasadei că domnul

ambasador îşi cere scuze, este nevoit să întârzie, pentru că a apărut o problemă urgentă de viză la parterul ambasadei. Noi ne aflam la etaj, în bibliotecă. Am aşteptat aproximativ o jumătate de oră şi după intervalul acesta domnul Koen Stork a venit, şi-a prezentat din nou scuzele, dar era într-o stare vizibilă de derută. Şi nu s-a putut abţine să nu ne spună, cu o doză mare de regret, că tocmai asistase la cererea de viză pentru o excursie în Benelux a doamnei Doina Cornea şi a fiicei sale, în timp ce el, cu numai două ore înainte, transmisese la Ministerul de Externe olandez că doamna Doina Cornea s-a solidarizat cu greviştii foamei şi a intrat în greva foamei împreună cu ei. Mărturisesc că şi noi am rămas cu gura căscată pentru o clipă, după care Mircea a izbucnit în râs şi i-a spus domnului Stork că mai are de învăţat despre România. Koen Stork ne-a spus atunci, stupefiat, repet, într-o stare de stupefacţie totală, că în timp ce noi aşteptam, doamna Cornea era la parter şi, în modul cel mai vioi cu putinţă, în loc să intre în greva foamei, cerea viză pentru a pleca în vacanţă, împreună cu fiica sa.

VM: Adriana Combes, dacă nu mă înşel.

AMS: Da, aşa o cheamă, este şi autoarea unor cărţi, dacă nu mă înşel eu. Toată stima. Iar ambasadorul era pur şi simplu devastat, nu vă puteţi imagina figura lui şi felul cum se bâlbâia, şi situaţia jenantă în care se afla, când a constatat că personalitatea abia intrată în greva foamei tocmai pleca în vacanţă. Nu am dat acest exemplu cu răutate, eu am citat-o frecvent pe doamna Cornea în cărţile mele şi am apreciat-o pentru unele observaţii lucide. Dar v-am dat acest exemplu din două motive: ca să subliniez aspectele imagologice ale fenomenului Piaţa Universităţii, vizavi de realitatea ideologică a ei, şi ca să vă arăt că nu sunteţi scutit de naivitate.

VM: Permiteţi?

AMS: Numai un moment! După acest episod, domnul ambasador ne-a mărturisit substanţa derutei sale. Ne-a dat detalii despre faptul că a transmis informaţia şi pentru a inflama presa internaţională, astfel încât doamna Cornea să fie protejată, şi că se află într-o situaţia absolut penibilă de a transmite un nou mesaj care să-l anuleze pe primul.

VM: Îmi permit totuşi să remarc, din ce îmi aduc aminte, că cele două fenomene deja comentate, pe de o parte greva foamei în care ar fi intrat, şi solicitarea unei vize pentru vacanţă, nu se bat atât de tare cap în cap, la cât am fi dispuşi noi să le considerăm incompatibile. Este

posibil să nu fi fost greva foamei cea declarată, ci o solidarizare cu greviştii, ceea ce este altceva. În acest loc ne întoarcem la subiectul discuţiei noastre: felul în care pot fi folosiţi oamenii de bună-credinţă.

AMS: Domnule Măgureanu, există presă. Luaţi presa acelor zile şi citiţi cu titluri mari: Doamna Doina Cornea a intrat în greva foamei! În plus de asta, nu trebuie să minimalizăm linia oficială de comunicare a unei ambasade.

VM: Dumneavoastră credeţi că numai presa a făcut exagerarea asta?

AMS: Eu cred că doamna Doina Cornea a făcut un gest de solidarizare declarativă şi presa l-a transformat în act personal de intrare în greva foamei. Dar cum rămâne cu agenţii ambasadelor care erau la faţa locului, după cum afirma SRI, şi care puteau face o diferenţă profesionistă între intenţii, declaraţii şi fapte?

VM: Şi-a exprimat compasiunea, probabil.

AMS: Avem două surse. Să o luăm metodic. Avem reacţia ambasadorului olandez, cu care nu ne putem juca, şi care este o reacţie la anunţul că doamna Cornea a intrat în greva foamei, şi mai avem presa, care enunţă fără nuanţe. Deci, ceva a fost. Poate cineva să spună: Stoenescu inventează, Mircea Nedelciu e mort, Koen Stork este undeva prin Europa. Dar, în momentul în care iei presa, lucrurile sunt clare. Peste o sută de ani vine un istoric american sau belgian şi scrie o carte despre fenomenul Piaţa Universităţii. Care sunt sursele lui? Notele SRI, ale UM 0215, raportul Parlamentului, care sunt favorabile puterii, şi presa, pentru aspectele favorabile opoziţiei.

VM: Aici deja intrăm pe un teren al fantasmagoriilor. Presa avea tot interesul să deformeze şi să prezinte eronat nişte fenomene pentru a putea întreţine şi chiar inflama dimensiunea reală a evenimentului din Piaţa Universităţii. Presa aceea de care vorbiţi era, practic, parte a fenomenului, a luptei politice care se ducea. Este o gogoriţă asemănătoare altei invenţii a presei de atunci, conform căreia jandarmii din Piaţa Universităţii şi-au dat singuri foc la maşini. Însuşi acest ambasador, pe care l-aţi citat, era un personaj cameleonic. Îmi permit să mă şi amuz, ştiind faptul că acest domn era considerat printre cei mai corozivi, însuşi bănuit de a fi unul dintre agenţii unei mari puteri…

AMS: A fost acuzat public, tot prin presă, că era agent american. Deci, Statele Unite.

VM: Omul avea misiunea de a fi în avanpostul tuturor acţiunilor îndreptate împotriva puterii instalate.

AMS: Ca să obţină ce? Ce misiune putea avea, alta decât introducerea democraţiei în România?

VM: Să obţină o permanentă inflamare a situaţiei din România. Era unul dintre scenariştii evenimentelor.

AMS: Cu ce erau interesate Statele Unite în inflamarea situaţiei din România?

VM: Eu nu vorbesc aici de Statele Unite.

AMS: Păi, dacă era agentul lor? Nu cred că făcea de capul lui.

VM: Nu făcea de capul lui, dar scenariul viza nici mai mult nici mai puţin decât destabilizarea continuă a vieţii publice din România.

AMS: Cu ce scop? Ce scop aveau americanii să destabilizeze situaţia politică din România?

VM: În cele din urmă, situaţia trebuia destabilizată, până când, în cele din urmă, situaţia politică să devină fluidă şi să ducă la o înlocuire de regim, de pildă.

AMS: Ei, vedeţi domnule profesor, ce greu ajungem la adevărurile nespuse, că FSN era puterea instalată pentru a asigura menţinerea României în sfera de influenţă sovietică, iar americanii se luptau cu această situaţie, nu cu jandarmul care nu şi-a dat singur foc la maşină? Deci, americanii intenţionau, şi lucrurile au fost destul de vizibile, nu numai prin incitarea de care vorbeaţi, vizau o înlocuire a conducerii din acel moment a ţării.

VM: Cu orice preţ.

AMS: Cu cine?

VM: Nu mi-e clar cu cine. Aici apare un amestec bizar cu scenariile monarhiştilor, alt grup foarte agitat. AMS: Aşa este, observaţia este bună.

VM: „care putea fi o alternativă sau s-a crezut că ar putea să fie. Nu părăsesc subiectul până a nu vă spune că omul acela pe care l-aţi văzut atât de derutat nu era deloc derutat. El a jucat o comedie în faţa dvs. şi acum vă contraatac spunându-vă la fel de direct în faţă că sunteţi şi dvs. naiv.

AMS (izbucneşte în râs): îmi place cum aţi întors-o!

VM: Nu, dar de ce? (izbucnesc amândoi în râs). A jucat o comedie. El era un scenarist şi una dintre persoanele pentru care SRI trebuia să fie prezent acolo unde se produceau efecte ale scenariilor

sale. Trebuia să vadă ce pune fiecare la cale, pentru că era evident un scenariu cu diferite faze, cu diferite episoade, între care şi asta cu aşa-zisa grevă a foamei şi martirajul din corturi, unde noaptea se împingea puternic la vagoane, pe bani. Au fost persoane pe care le-aţi citat deja, pe care eu nu le mai citez, care s-au simţit ofuscate pentru că SRI şi-a permis să le urmărească.

AMS: Să ne înţelegem, aceste nume nu le-am scos eu de la mine. Aceste nume le citesc din Raportul Parlamentului României.

VM: Erau nume sonore, chiar şi astăzi, în publicistica românească, interesate atunci în destabilizarea puterii politice.

AMS: Nu mai spuneţi destabilizarea, spuneţi direct, domnule profesor: în răsturnarea regimului Iliescu sau a conducerii FSN în frunte cu Ion Iliescu.

VM: Păi, au spus-o ei înşişi.

AMS: Păi, atunci să nu mai vorbim de destabilizare americană. Destabilizarea era doar mijlocul prin care se urmărea un scop politic precis: înlocuirea regimului Iliescu.

VM: O destabilizare cronică duce, şi a dus în multe cazuri, la răsturnări politice, în cele din urmă. Asta este consecinţa logică. Din acest punct de vedere, puterea acţiona totuşi în baza unor acte legale. Exista legitimitatea celui care încearcă să apere o stare de stabilitate.

AMS: Dictatura comunistă era o stare de stabilitate. Înainte de 1985, veneau preşedinţi americani pe aici, dictatorul se plimba la Londra cu trăsura, se făceau elicoptere militare franceze la Braşov. Era mai stabil ca bila de la ASE.

VM: Intrăm într-un domeniu politic, unde primează interesele strategice şi tactice.

AMS: Păi chiar în el ne aflăm, pentru că răsturnarea regimului Iliescu nu era o licenţă poetică.

VM: Aveam obligaţia să apărăm o ordine publică, să spun aşa

AMS: Care era această ordine? Constituţia fusese suspendată în decembrie 1989. Ţara era condusă prin decrete-lege. Mai apăruse legea electorală şi un decret privind ordinea publică, în care se reglementa regimul adunărilor publice, regim pe care fenomenul Piaţa Universităţii îl încălca în fiecare zi şi în fiecare noapte. Atâta tot.

VM: Dacă doriţi să-mi spuneţi că în acea perioadă toţi acţionau sub cupola fărădelegii, putem admite şi aşa ceva, dar nu ajungem nicăieri.

AMS: Ba ajungem într-un loc unde, de fapt, se încearcă să se ajungă abia acum, după 18 ani, în locul numit Justiţie. Nu exista atunci o altă legitimare decât cea revoluţionară, cum o numesc istoricii, sau populară, cum o numesc juriştii. Legitimitatea juridică era suspendată. Ea nu s-a restabilit decât la 20 mai 1990, în urma alegerilor. Dar, atunci când vorbim despre legitimitatea revoluţionară a celor care au luat puterea, şi pe care domnul Iliescu o invocă mecanic, aproape inconştient, era valabilă şi pentru cei din stradă, şi pentru cei din partidele democratice. De aceea, nu există o legitimitate a celor care vor să menţină ordinea provizorie şi artificială stabilită în după-amiaza de 27 decembrie şi o ilegitimitate a celor care nu acceptau această ordine provizorie. Exista o singură legitimitate, valabilă pentru ambele tabere – victoria forţelor militare şi populare asupra regimului Ceauşescu. Că, dacă nu învingeaţi, împărţeaţi celula cu Stelian Tănase, până la execuţia care e posibil să se fi desfăşurat la ore diferite.

VM: Sunteţi cam dur. Dar eu sunt gata să fac controversă pe faptul că orice status quo instituit la un moment dat tinde către un anumit echilibru. În pofida a ceea ce spune nu ştiu care dintre jurişti, consecinţa înfrângerii acestui principiu este ilogică.

AMS: Consecinţa este cât se poate de logică, dar este logica altora. Este vorba de o altă logică, iar logica altora era aceea pe care am discutat-o mai devreme: răsturnarea cu orice preţ a echipei Iliescu…

VM: Cu orice preţ!

AMS: Cu orice preţ, şi punerea la putere a echipei lor. Dvs. prezentaţi poziţia la conducerea SRI ca pe un fapt obiectiv şi echidistant, sub orice regim. Nu este aşa; opoziţia v-ar fi schimbat şi ar fi pus acolo pe omul ei. De ce? Pentru că eraţi corp comun cu Iliescu, făceaţi parte din echipa Iliescu şi beneficiaţi de aceeaşi legitimitate: cea dată de ambuscaţii disidenţei în ziua de 27 decembrie 1989, când s-au adunat şi l-au făcut pe Iliescu şeful statului. Apoi s-au dezmeticit şi au pornit campania împotriva grupului Iliescu, din care făceaţi parte. În acea conjunctură nu interesa pe nimeni că aveţi divergenţe cu Iliescu, Roman şi ceilalţi şi că eraţi sabotat din interiorul SRL

VM: Scenariul acesta avea o legătură cu un lucru mult mai grav. Să spunem acum, privind retrospectiv, şi că acest lucru era prezent în multe dintre scenariile gândite în afara României, cu impact asupra teritoriului românesc. Anume faptul de a produce asemenea fenomene ireversibile, cum urmau să fie cele în care a curs atâta sânge şi a fost

război civil în spaţiul exiugoslav. A existat o anumită idee că se poate începe cu România această destabilizare de care vorbim…

AMS: Domnule profesor, vă rog să mă scuzaţi că vă întrerup din nou. Cauzele, şi din spaţiul iugoslav, şi de la noi, cauzele erau interne. Cei din afară, cei interesaţi în schimbările de regim, în schimbările din spaţiile astea naţionale, s-au cuplat pe lupta internă care se dădea aici. Eu nu cred, vă rog să mă contraziceţi, că este o idee venită din afară, care tot agita lucrurile în România şi care avea interesul să contrapună cele două forţe până la violenţă, inclusiv cu victimele omeneşti din 13 – 15 iunie. Eu cred că adevărata cauză a acestor fenomene violente a fost în interior şi pe ele s-au cuplat interese străine care s-au dus numai într-o anumită direcţie, la fel cum existau interese, tot unidirecţionate, din partea URSS faţă de forţele angajate în lupta politică din România. URSS avea interesul de a asigura o stabilitate aici, mai ales stabilitatea puterii instalate care îi dăduse garanţii – întâlnirea cu Tiajelnikov din 27 decembrie dimineaţa –, pentru că era o stabilitate în spaţiul ei de influenţă.

VM: Putem adopta şi această ipoteză. Mă grăbesc însă să mă situez în mod constant pe poziţia pe care am avut-o din capul locului faţă de aceste fenomene. Nu cauzele interne erau acelea care au inflamat situaţia de la Bucureşti. Îmi permit să zic că, aşa cum scenariul pus la cale pentru aşa-zisa revoluţie din decembrie 1989 a fost gândit în afară şi cu mult timp înainte, tot aşa putem conchide, dacă alunecăm pe o analiză geopolitică, că state puternice din Europa, şi nu neapărat SUA, erau interesate să administreze în sfârşit României o lecţie pentru un anumit episod istoric întâmplat aici. Se zice… Se zice că în Iugoslavia s-a întâmplat la fel, pentru că Iugoslavia lui Tito avea nişte datorii politice de plătit. Iugoslavia lui Tito a fost aceea care a blocat maşinăria de război germano-nazistă, fiind una dintre cauzele majore ale înfrângerii. Tot aşa sosise momentul ca România să fie pedepsită pentru rebeliunea de la 23 august. O fi o gogoriţă ceea ce spun, o fi o exagerare, o fi un scenariu, de astă dată în capul meu, dar nu mă pot desprinde de ideea că s-a dorit din afară o destabilizare a României. Cauze interne vor fi întotdeauna, dar ele sunt minore în raport cu marile manevre de natură geopolitică. Eu vreau să trag concluzia că tot ce s-a întâmplat, inclusiv fenomenul Piaţa Universităţii, a fost un bun pretext pentru a destabiliza situaţia din România, împingând-o până la punctul în care regimul cade. Dovadă că unele momente au devenit

atât de acute, cu vărsări de sânge şi cu lucruri împinse până la extrem, încât putem înţelege că pregătirea acestor fapte nu era întâmplătoare şi lipsită de ţel. Eu nu cred că erau din interior. O să spuneţi că sunt bolnav de boala scenaritei, ca atâţia alţii, şi e foarte probabil. Eu sunt gata să-mi asum şi această condiţie. Putem spune că a fost şi prezenţa acelei perpetue şi meschine lupte pentru putere.

AMS: Vă mai dau un exemplu de informaţie venită de la SRI: Raportul 630. Citez: „Pentru atragerea şi menţinerea unor manifestaţi s-au pus la dispoziţie importante sume în lei şi valută. Din documentele existente rezultă că domnul Ion Raţiu, candidat PNŢ-cd la preşedinţia României, Corneliu Coposu şi Ion Puiu, preşedinte şi respectiv secretar general al PNŢ-cd, au oferit sume importante de bani". Am închis citatul. Plătea Corneliu Coposu acţiunile din Piaţa Universităţii?

VM: Puţin probabil. Aceasta era o afirmaţie fără acoperire, atâta vreme cât se ştia că Ion Raţiu era acela care nu o dată a pus în mişcare diferite fonduri pentru a asigura eficacitatea unor acţiuni. De unde erau aceste fonduri, din conturi personale sau din alte fonduri, contează mai puţin. Dar ştim sigur că s-au făcut astfel de plăţi.

AMS: Fondurile veneau din străinătate. Am stabilit acest lucru.

VM: Este încă un argument la afirmaţiile mele de mai devreme.

AMS: Era o organizaţie, Endowment Freedom… documentată ca fiind furnizoarea de sume pentru acţiunile din Piaţa Universităţii. O să vă citesc un pasaj care aparţine raportului parlamentar, nu raportului SRI, dar care se sprijină pe informaţii venite de la SRI. Citesc: „La 21 mai 1990 a avut loc o întâlnire între domnii C. Dumitrescu… este vorba de Ticu Dumitrescu, O. Rădulescu, figură recunoscută de revoluţionar, L Neamţiu, M. Trifu, Teodor Mărieş, Marian Munteanu, în timpul căreia s-a hotărât recurgerea la forţă. În acţiunea preconizată trebuiau să participe circa 20 de mii de persoane, din care 10 mii să acţioneze la guvern şi alte 10 mii la Televiziune". Dosar nr. 471, fila 3, este vorba de un dosar al comisiei parlamentare. Numele acestea sigur că au fost identificate şi puse la dispoziţie de lucrătorii SRL Aţi cunoscut mai mult ca sigur această întâlnire, ia care s-a hotărât acţiunea în forţă. Este vorba de 21 mai, a doua zi după alegeri.

VM: Da, era, ca să zicem aşa, varianta de rezervă în cazul pierderii alegerilor, ceea ce era foarte previzibil. Şi atunci, ceea ce îmi spuneţi acum poate fi prefaţa pentru evenimentele violente care

urmau să vină.

AMS: Asta şi este. Aici intervine un amănunt important pe care trebuie să-l abordăm. În faţa acestei propuneri, liderul Ligii studenţilor se opune şi chiar face gestul public de a se retrage şi obţine retragerea forţelor sale din fenomenul Piaţa Universităţii. Aţi avut mai multe întâlniri cu Marian Munteanu, între care una v-o şi localizez, la Studioul 303, un club studenţesc. L-aţi întâlnit acolo şi i-aţi spus să-şi bage minţile în cap?

VM: Aş dori foarte mult să nu fiu confundat cu acţiunea unui sergent-major, care ia de pe stradă un individ recalcitrant. Eu purtam discuţii civilizate, încercând să pătrundem în miezul lucrurilor care se produceau şi să analizăm ce câştig de cauză avea un scenariu care se baza pe violenţă. Eu nu cred că Marian Munteanu şi-a motivat dezangajarea prin discuţiile cu mine, dar cred că el este o persoană raţională şi care nu era înclinată către acţiuni extreme. Era un om care avea o influenţă enormă în anumite cercuri ale tinerilor.

AMS: Vă amintiţi care a fost subiectul discuţiei cu el?

VM: Tot în jurul problemei destabilizărilor care se produceau şi cum pot fi ele oprite. Subiectul discuţiei era fenomenul care putea degenera şi cum putem face pentru a preveni o situaţie gravă. Eu luam în serios rolul de persoană responsabilă cu siguranţa naţională. Dar n-am ameninţat pe nimeni, nici măcar pe acel Dincă Gogoşarul, care şi-a pierdut cumpătul când s-a trezit faţă în faţă cu mine. Am avut o discuţie echilibrată şi fără ameninţări. Ceea ce trebuie să ştiţi despre mine este că nu am ameninţat niciodată pe nimeni cu nimic.

AMS: Ne apropiem de un subiect foarte delicat. În piomentul de faţă, sunt două dosare active la Procuratură: aşa-numitul dosar al revoluţiei şi dosarul mineriadei din 13 – 15 iunie 1990. Nu intru în detalii privind stadiul şi istoria acestor dosare, dar sunt în situaţia extrem de delicată, fascinantă pentru un istoric, de a acţiona în istorie în timp real. Pentru a nu da un aspect foarte grav acestui subiect, oricine îşi poate da seama că această discuţie s-a purtat într-o atmosferă foarte cordială şi relaxată, o să fac apel la informaţii care ţin de notorietate. Îmi dau seama că vă aflaţi în situaţia foarte delicată în care unele afirmaţii şi declaraţii ale dvs. date istoricului şi publicate într-o carte pot să fie folosite împotriva dvs. sau împotriva altor persoane implicate în acele evenimente, drept mărturii cu posibil efect în Justiţie. Ştiţi bine că, încă de la început, de când a existat iniţiativa

acestui lung interviu cu Virgil Măgureanu, am pus această problemă şi dvs. aţi avut generozitatea şi temeritatea de a spune: „Mergem înainte, facem acest dialog”. Este necesar pentru istorie şi vă citez: „Nu am motive să-mi fie teamă de acţiunile…”, pe vremea aceea era procuror domnul Voinea. Am făcut această introducere pentru că a venit momentul să discutăm lucruri care pentru unii reprezintă un aspect penal. Pentru mine nu au acest aspect, eu sunt istoric şi încerc să refac realitatea acelor evenimente, ca să le las românilor într-o formă cât mai aproape de adevăr. De aceea vin din nou cu documente. Există în Raportul Parlamentului, act oficial, şi următoarea informaţie legată de persoanele care pregăteau acţiunea de forţă după data de 21 mai 1990. În dosarul 328, fila 6 şi în dosarele 517 şi 630 există informaţia conjugată că se pregătea, citez: „procurarea unor arme pe care trebuia să le furnizeze un anume Grigore Eugen. Scenariul preluării prin forţă includea etapa pregătitoare, constând în creşterea presiunii psihice asupra guvernului, a CPUN, răspândirea de zvonuri asupra FSN, exagerarea numărului de aderenţi la pct. 8 al Proclamaţiei de la Timişoara. Planul de acţiune privind folosirea forţei din 21 mai nu a fost până la urmă pus în aplicare deoarece liderul Ligii studenţilor, Marian Munteanu – iată! –, a adresat celor 4 – 5 oo de oameni chemarea de a rămâne în Piaţa Universităţii, iar grupul ajuns la Televiziune nu avea decât 200 de persoane”, închid aici citatul, deci acţiunea se declanşase. Reiau pasajul din Raportul parlamentar: „Repetate ameninţări de folosire a forţei au fost proferate de Teodor Mărieş, dosar nr. 323, 328 şi 427”. Şi acum vine aspectul care mă interesează: „Există date furnizate de organele Ministerului de Interne şi SRI că pentru ziua de 14 iunie se pregătea o lovitură de forţă asupra unor obiective strategice din Bucureşti, Timişoara, Arad, Oradea, Satu Mare, Târgu Mureş, Miercurea-Ciuc şi Constanţa. În Bucureşti se preconiza folosirea de bâte, bile, sticle incendiare şi există informaţia că trebuiau să sosească armele de la Cugir. Armata, ghilimele, nu ar fi reacţionat. Raport numărul 471”. Am închis citatul. Pagina 27 din Raportul Comisiei Parlamentare.

VM: Ce trebuie să comentez eu? Acestea sunt documente scrise. Nu cred că unele dintre persoanele deja citate de dvs. nu erau cu adevărat înclinate către acte de violenţă. Nu ştiu ce consistenţă au avut acele afirmaţii referitoare la un lot de arme ce urma a fi adus de la Cugir. Nu ştiu în ce măsură acest lucru a putut fi sau nu probat. Ce

rămâne însă ca fond, indiscutabil, este tentativa de a degenera către violenţă din ce în ce mai escaladată la adresa unor instituţii de stat, lucru care de-a lungul timpului s-a şi petrecut. Nu cred că ignoraţi că, de exemplu, în ziua de 13 iunie, că ăsta urma să fie începutul, s-au folosit şi sticle incendiare. Ba s-au folosit chiar abundent şi în diferite locuri, nu numai în Piaţa Universităţii, unde s-a dat şi foc la… şi unde jandarmii au trebuit să facă… Dvs., după ce aţi cumpănit asupra diferitelor secvenţe, dvs. sunteţi nevoit să spuneţi că acuzaţiile grave puse în seama unor persoane cu nume foarte concret le-ar fi supus pe acestea ulterior unor anchete şi unor abuzuri de putere.

AMS: Vă pot răspunde, pentru că au apărut trei lucruri spuse chiar de dvs. Unul: sigur, este de ordinul evidenţei că grupurile de agitatori din data de 13 au folosit sticle incendiare, dar în momentul în care… – şi eu, ca istoric, sunt nevoit să fac cercetarea pe probe, aşa cum face şi procurorul, numai că eu o fac cu mijloacele ştiinţei istorice, nu mă erijez în calitate de procuror, discuţia noastră este pentru istorie, domnule profesor, nu pentru altcineva –, în momentul în care trecem la probe, ştiţi care a fost singura probă, în ghilimele, privind sticlele incendiare care s-au folosit? Un anume domn Liviu Petrina, care ar fi venit cu autoturismul propriu şi în portbagajul său s-ar fi aflat astfel de sticle, fapt care s-a dovedit cu totul fals, omul a şi dat în judecată şi a câştigat şi procesul pentru această informaţie falsă. Alte probe pentru fabricarea unor elemente vizibile… nu există. Să ne înţelegem, noi nu spunem că nu au existat; au existat clar, dar în momentul în care ajungem la probe, pentru a vedea clar cine le-a fabricat, în ce condiţii, şi unde, nu avem decât cazul Petrina. Doi: multora dintre persoanele acestea nominalizate, Mărieş şi alţii de acolo, li s-au deschis dosare, au fost cercetaţi, anchetaţi timp de doi ani şi jumătate pentru toate faptele astea care apar aici că le-ar fi făcut, iar rezultatul este nul. Nu s-a dat o sentinţă, nici măcar n-au fost trimise în judecată aceste dosare. Pentru motivul că toate… sigur, o serie întreagă de acţiuni, de atitudini au putut fi documentate, dar toate aceste informaţii, şi nu întâmplător insist, toate aceste informaţii privind pregătirea unei lovituri de stat, că despre asta discutăm aici, nu s-au confirmat. Or, venim la punctul trei, domnule profesor: din momentul în care discutăm cu Ion Iliescu sau cu Petre Roman sau cu GVV sau cu oricare altul din zona deciziei politice, din conducerea politică implicaţi în evenimente la vârf, aceştia au un singur argument, citez: „Astea sunt informaţiile care mi-au fost

date de serviciile secrete, SRI şi doi-şi-un-sfert". Astea, cu pregătirea de arme de la Cugir, cu bombe, cu răsturnări, cu zeci de mii de oameni puşi în mişcare, toate lucrurile astea care nu s-au confirmat de către Justiţie, reprezintă argumentele cu care se apără factorul politic de acuzele la care este supus astăzi chiar în baza dosarului numit mineriada pentru care domnul Iliescu şi ceilalţi au fost audiaţi. Bănuiesc că şi cu dvs. s-a stat de vorbă, şi factorul politic se apără prin informaţiile pe care le-a primit de la serviciile secrete, adică, domnule Măgureanu, de la dumneavoastră. Aveţi ocazia să le daţi românilor adevărul, indiferent de consecinţele asupra dvs.

VM: Vom spune mai întâi că secvenţele de violenţă care s-au petrecut constituiau suficient temei pentru a face rapoarte, să le spunem, cu o notă de alarmism, în legătură cu ceea ce se pregătea. Regretabil este faptul că anumite secvenţe, cum ar fi chestiunea cu armele de la Cugir, nu s-au confirmat şi, de altminteri, mă grăbesc să spun că de-a lungul timpului, în toate ciocnirile violente care au fost, nu s-au folosit vreodată de către insurgenţi arme, s-au folosit cocktailuri Molotov şi faptul de a nu se fi dovedit cine le-a fabricat nu reprezintă decât o dovadă de lipsă de profesionalism şi de profunzime a informaţiilor din partea serviciilor. Dacă doriţi, pentru acest lucru, să-l faceţi chiar pe Măgureanu vinovat, poate fi şi el făcut vinovat.

AMS: Nu se pune această problemă, pentru că eu aici nu acuz şi nici nu sunt de partea vreunei forţe implicate atunci.

VM: Permiteţi? Dar un lucru este deosebit de evident: lacunele acestea în ce priveşte dovedirea, probarea folosirii unor mijloace de violenţă, cum a fost cazul cu cocktailurile Molotov şi cu alte obiecte, să le spunem contondente…

AMS: Le-am şi enumerat: bâte, bile, răngi…

VM: Ele au existat. Faptul de a nu se fi demonstrat cine le-a făcut, cine le-a organizat, de unde se aduceau, cine le-a pus în mâna acelor sceleraţi, toate acestea reprezintă lacune. Probabil că o lectură mai atentă a unor probatorii, care de-a lungul timpului s-au administrat, ar duce şi la concluzii ceva mai evidente. Spun şi mai mult. Nu este exclus, în toate mistificările care s-au făcut, să se fi şi substituit anume argumente care au fost şi să se lase dinadins goluri, ca să se deschidă calea către acuzaţii fără temei la adresa celor care încercau să apere ordinea şi nimic altceva. Am fost şi eu vreme de un an şi jumătate chemat la generalul procuror Dan Voinea, pentru ca tot

probatoriul pus la cale de el să degenereze în acuzaţii fără fond şi fără temei. Adică se încerca să se însceneze împotriva mea, spunându-se că, de fapt, eu am fost cel care a organizat, au mai fost şi alţii responsabili care au încercat să spună că SRI, ca instituţie, e vinovat pentru tot ce s-a pus la cale acolo şi că anumite fenomene nici nu s-ar fi întâmplat fără intervenţia SRL Afirmaţie pe cât de iresponsabilă, pe atât de mincinoasă şi de neconcludentă privind starea reală a evenimentelor. Nu SRI a provocat stările de violenţă.

AMS: Este cam greu de crezut că SRI este organizatorul violenţelor.

VM: Putem spune că anumite servicii au fost depăşite de situaţie. Este lamentabil pentru ei că n-au putut proba lucruri elementare. Dar dacă acestea au fost furnizate înadins şi s-au subtilizat şi, în cele din urmă, au predominat scenarii cu totul ireale cu privire la cele întâmplate.

AMS: Vă dau dreptate, numai că sediul problemei este în altă parte.

VM: Nu mă interesează. În faţa istoriei, ştiţi, ne pregătim aşa cum suntem, şi îmi permit să vă mai spun un lucru: dacă cineva încearcă să se eschiveze în acele evenimente deosebit de grave, indiferent că era prim-ministru, preşedinte de ţară sau altceva, dând vina pe nişte rapoarte, face o eroare de neiertat. Nu încerc să scuz pe nimeni pentru că lucrătorii SRI erau depăşiţi de „tuaţie, dacă îmi permiteţi, unde mai existau şi nişte amărâţi care nici nu ştiau cum să sugă din deget vreo informaţie când erau presaţi să spună ce se întâmplă, de fapt, în Piaţa Universităţii. În faţa istoriei sunt în faţa unei instanţe imparţiale. Istoria, îmi permit să zic, este singura instanţă imparţială pentru tot ce s-a întâmplat aici şi atunci. Pe mine mă interesează mai puţin că cineva fuge de răspundere, lucru care îmi permit să zic, nu-i poate reuşi. Că doar se ştie că unul şi altul, la un moment dat, mă refer la cei care acum încearcă să fugă de răspundere, n-au acţionat doar pe baza informaţiilor pe care le aveau, ci au acţionat mulţi, putem da exemple, din cauza fricii. Eu vă pot declara foarte ritos că nu-mi este frică să mă prezint la această instanţă a istoriei. Oi fi făcut greşeli. În afară de discuţie că răspunderi pentru cele întâmplate îmi revin şi mie personal şi pot creiona cu precizie maximă unde mi-a fost greşeala. Bunăoară, una dintre greşeli, i-am spus-o şi lui Dan Voinea, a fost că n-am chemat la primele ore ale după-amiezii de 13

iunie câteva subunităţi ale brigăzii, când Ministerul de Interne era luat cu asalt şi nişte iresponsabili voiau să spargă porţile instituţiei, făcând să detoneze nişte tuburi de oxigen. Nu cred că vă scapă amănuntul…

AMS: Nu, este un incident real.

VM: Puteam lua câteva echipaje de la brigadă şi să-i alungăm pe insurgenţi cu bombe cu fosfor, care n-ar fi omorât pe nimeni, dar i-ar fi surzit pe toţi cei care încercau să intre. Aş fi putut degaja şi Ministerul de Interne şi propriul sediu. Trebuia s-o facă cei de sub comanda mea, dar n-au făcut-o. Dimpotrivă, s-au ascuns ca nişte şobolani, care mai de care. Au fugit prin acoperiş în faţa ameninţării. Până la urmă, e chiar o glumă ordinea publică, până la urmă anarhia este scenariul onorabil? Până la urmă, nimeni nu se va întreba că nişte instituţii ale statului, indiferent cu ce rezultate, au fost agresate şi înalţi reprezentaţi ai acestora insultaţi în modul cel mai josnic cu putinţă? Şi pentru ce? La urma urmei, este cumva mai onorabil să fii un insurgent de partea unei cauze incerte sau să aperi ce se putea apăra, echilibrul social care era atunci?

AMS: Sunt două planuri…

VM: Aş mai spune o frază…

AMS: Vă rog.

VM: Este mult mai grav ceea ce aţi spus dvs. decât faptul că unii sau alţii se prevalează de texte venite de la SRI sau din altă parte pentru a-şi motiva atitudinile. Mult mai grav. Unii dintre ei s-au compromis definitiv şi sunt necredibili tocmai din cauza tendinţei acesteia de fofilare şi de ascundere după deget motivată de nu ştiu ce fel de texte care le-ar fi fost puse sub nas. Păi, dacă tu eşti o persoană cu discernământ, cum poţi să motivezi şi să te scuzi că toate acţiunile tale sunt determinate de informaţiile greşite care ţi s-ar fi dat? Nu este jalnică postura aceasta?

AMS: Aveţi perfectă dreptate. Sunt două planuri pe care putem analiza evenimentele. Vă provoc să încercăm să intrăm în substanţa lor. Unul dintre ele este o zonă în care dvs. sunteţi foarte familiarizat, pentru că unul dintre capitolele lucrării dvs. Declinul şi apoteoza puterii este decizia politică. Deci, sunteţi pe terenul dvs. Decizia politică, domnule profesor, să zicem aşa, să menajăm sensibilităţile unor lideri politici din acea perioadă şi să spunem că apărarea lor tinde spre justificarea că astea sunt informaţiile pe care le-au primit şi că datorită acestor informaţii au ajuns la concluzia că se află în pericol

de a fi răsturnaţi printr-o lovitură de forţă.

VM: Pot să pun o paranteză?

AMS: Vă rog.

VM: Dar câte informaţii venite – asta nu va putea fi explicată vreodată nici în faţa legii, nici în faţa istoriei –, câte informaţii venite, despre pericole care chiar şi-au produs consecinţele, au fost ignorate cu superbie, date la o parte sau chiar ridiculizate? Să zicem că acestea din iunie 1990 erau inexacte. Cu atât mai regretabil. Răspunderile sunt împărţite la noi toţi. Dar ignorarea unor informaţii de maximă gravitate în legătură cu lucruri care s-au petrecut şi faţă de care legea n-a luat nicio atitudine…

AMS: Tocmai că ei afirmă că nu puteau ignora aceste informaţii atât de grave şi din cauza asta măsurile pe care le-au luat au fost atât de drastice.

VM: În nenumărate ocazii anterioare şi posterioare momentului la care vă referiţi, aceste informaţii au fost ignorate şi ridiculizate.

AMS: Ce spuneţi acum este foarte important şi de noutate. Din câte înţeleg de la dvs. acum, aceste tipuri de informaţii au reprezentat un pretext pentru decizia politică de a curăţa Piaţa Universităţii prin forţă. Mai rezultă că erau conştienţi de exagerările cuprinse în notele SRI. Asta rezultă din ce mi-aţi spus adineauri. Informaţiile erau de cele mai multe ori ignorate, dar dintr-odată informaţiile de acest gen, cu exagerările, cu lipsurile lor de substanţă, au fost luate în considerare pentru a justifica cu ele o intervenţie de forţă.

VM: Nu cred că este exactă o asemenea concluzie.

AMS: Eu pot şi să mă înşel.

VM: Nu cred să vă înşelaţi, ci interpretarea aceasta, cum că măsurile luate în dimineaţa de 13, la orele 5 dimineaţa, de evacuare în forţă a Pieţii Universităţii ar fi fost, vezi Doamne, luate având ca pretext nişte rapoarte privind viitoare lovituri de forţă. Nici n-a fost cazul de aşa ceva şi mă grăbesc să spun că, deşi scenarii de folosire a violenţei erau vehiculate, măsura adoptată atunci în unanimitate, de către toţi factorii responsabili, şi preşedinţie, şi guvern, şi diferite ministere care răspundeau de ordinea publică, şi SRI, măsura adoptată atunci a fost motivată de argumente de o cu totul altă natură: se câştigaseră alegerile, lucrurile erau cât de cât aşezate, şi principalul argument, am spus asta şi procurorului Dan Voinea, principalul argument era că în aceste condiţii, întrucât manifestaţia politică luase

sfârşit, că acele corturi îşi încetaseră orice fel de justificare a existenţei lor şi că trebuiau evacuate pentru ca atunci când vor veni la instalarea guvernului, care urma să aibă loc peste câteva zile, pare-mi-se în jurul datei de 18 iunie…

AMS: Este vorba de şedinţa Parlamentului.

VM: Da, şedinţa Parlamentului şi numirea în acest cadru a prim-ministrului.

AMS: Nu, ordinea legală era întrunirea Parlamentului şi confirmarea preşedintelui, în primul rând.

VM: Avem de-a face cu întrunirea a ceea ce se va numi mai târziu Constituanta. În acest context urmau să fie validate toate instanţele de putere din România, urmare a votului de la 20 mai. În nicio clipă, să o spunem foarte categoric, nimeni nu mai dârdâia de frică şi nimeni nu mai presupunea că s-ar putea întâmpla acte de violenţă, ci s-a spus pur şi simplu că acele corturi erau anacronice, erau sordide, şi nimic nu mai justifica prezenţa lor acolo. Ăsta a fost şi scopul acelei şedinţe…

AMS: Care şedinţă?

VM: Şedinţa care s-a ţinut cu o zi înainte, în după-amiaza spre seara zilei de 12, în care erau prezenţi absolut toţi factorii, începând cu preşedintele şi cu prim-ministrul, plus cei din ministerele care răspundeau de ordinea publică, inclusiv SRI, care prin directorul său trebuia să participe la această decizie. Ei bine, decizia s-a luat. Scopul era să evacueze pe neaveniţi, pentru că nu aveau ce căuta acolo. În niciun caz pentru că se presupunea că va urma o lovitură de forţă.

AMS: Precizarea dvs. este extrem de importantă.

VM: Am spus toate astea procurorului. Acesta presupunea că ar fi avut loc o altă şedinţă, secretă, la Snagov…

AMS: Păi a avut loc o altă şedinţă şi înţeleg că nu aţi participat la ea.

VM: Nu am participat la ea şi eu chiar am ignorat că s-a ţinut o asemenea şedinţă. La urma urmei probabil că nici nu era treaba mea, de vreme ce n-am fost convocat. Ce s-a hotărât acolo, în ce termeni s-a discutat, ce incidenţă a avut nu era treaba mea.

AMS: Este vorba de 11 iunie, deci cu o zi mai devreme.

pentru parlamentarismul românesc că în prima şedinţă a noului corp legislativ s-a pus o astfel de problemă hilară, penibilă şi în ultimă instanţă dramatică, prin comicul ei. Istoricul nu poate să scape

amănuntul, nu mă interesează ce face procurorul, dar istoricul nu poate să scape amănuntul că la propunerea ca următoarea şedinţă a Parlamentului să se reia pe data de 11 iunie, reprezentantul FSN, în persoana lui N.S. Dumitru, cere ca şedinţa să fie reluată, în mod nefiresc, peste cinci zile, la data de 14 iunie. De ce? Pentru că, între timp, avusese loc discuţia politică privind evacuarea Pieţii Universităţii la data de 12 sau 13 iunie. Mai era acolo un domn Jerbas, care a devenit chiar atunci secretar al Senatului. Prin urmare, există un anumit temei pentru informaţia că încă din data de 9 iunie începuseră discuţiile privind curăţarea Pieţii Universităţii. Apoi domnul N.S. Dumitru povesteşte în detaliu cum a fost convocat de preşedintele FSN – subliniez, pentru că suntem în zona argumentului juridic, preşedintele FSN; domnul Ion Iliescu nu era încă preşedinte al statului la acea dată şi vă rog să reţineţi acest aspect legal, el nu avea decât o singură calitate. Să zicem două: aceea de preşedinte FSN şi aceea de preşedinte CPUN. Numai că, la 9 iunie, CPUN şi-a încetat existenţa prin întrunirea primei sesiuni a Parlamentului României, deci domnul Ion Iliescu pierduse calitatea de preşedinte CPUN şi nu mai avea decât calitatea de preşedinte FSN şi de candidat la preşedinţie declarat câştigător de către Biroul Electoral Central. Calitatea oficială de preşedinte încă nu o avea, pentru că această calitate trebuia confirmată de Curtea Supremă de Justiţie printr-un act, care nu s-a emis decât la 14 iunie, şi care să fie validat de Parlament, lucru care s-a întâmplat mult mai târziu. Am stabilit care era situaţia juridică a domnului Iliescu pentru a explica mărturia domnului N.S. Dumitru. Are loc acea întâlnire de la Snagov, în care domnul Iliescu – în ce calitate? în calitate de lider FSN – îi ordonă să organizeze grupuri de civili care să susţină acţiunea forţelor de ordine. Acum ştim: domnul N.S.

Dumitru se duce la sediul din strada Varşovia şi mobilizează o serie de lideri ai partidului, între care doi se opun acţiunii, Dan Iosif şi Niculescu Duvăz. Dar alţii, cum era un domn Pătraşcu de la organizaţia Bucureşti, încep să dea telefoane şi organizeze forţe civile de intervenţie, forţe civile care reprezintă substanţa violenţelor din acea dimineaţă. Eu, ca istoric, o să vă spun că, din punct de vedere juridic, intervenţia forţelor de ordine, inclusiv culegerea de informaţii din locul acela, sub nicio formă nu pot fi incriminate, fiind perfect legitime în oricare ţară din lume. Sub orice regim şi în orice ţară din lume nu pot fi acuzate. Dar noi avem o acţiune de război civil clar organizată.

De la Appian şi până astăzi, războaiele civile sunt treaba istoricilor şi de aceea am făcut această explicaţie pentru a înţelege care este substanţa argumentului prin care se justifică o astfel de mobilizare de forţe, şi o să fiu foarte dur, direct şi fără menajamente, că dumneavoastră, directorul SRI, şi cu cei din conducerea lui UM 0215 aţi furnizat informaţii despre care zic domnii politicieni, iar aici domnii Iliescu şi Roman sunt foarte solidari, în baza cărora au fost nevoiţi să ia decizii politice. Deci, substanţa reală a violenţelor din 13 – 15 iunie este angajarea unor forţe civile împotriva altor forţe civile ale aceleiaşi naţiuni.

VM: Lucrurile stau aşa cum vi le-am reprodus. Pentru decizia de evacuare forţată a Pieţii Universităţii, unicul argument era anacronismul prezenţei acelor corturi acolo unde nu mai exista niciun fel de manifestare politică. Argumentul invocat la şedinţa din seara de 12 iunie a fost acela că vor veni atâţia reprezentanţi străini şi corpul diplomatic şi că nu dă bine ca acolo, în miezul oraşului, cu un prilej atât de important cum ar fi instalarea noilor instanţe ale puterii, să se mai păstreze acel exemplu de dezordine, motivat de nişte proteste anticomuniste, într-un moment în care naţiunea s-a pronunţat. Aşa cum am apucat să spun şi procurorului, decizia aceasta, de fapt, s-a dovedit greşită, că fără intervenţia la corturi din dimineaţa de 13 iunie la ora 5 probabil că nici consecinţele escaladării violenţelor

} n cursul zilei de 13 şi nici intervenţia minerilor de a doua zi nu s-ar mai fi produs. Aceasta pare să fie una dintre concluziile logice. Motivarea deciziei politice exclusiv pe baza unor informaţii, care, da, circulau, care erau vehiculate şi prezente în aceste rapoarte SRI, nu poate fi însă acceptată. Implicarea civililor, într-adevăr, mobilizarea unor forţe civile pentru manifestaţii sau contramanifestaţii pare să fi fost o greşeală capitală.

AMS: Nu poate, este sigur şi am să vă citesc în continuare din Raportul Parlamentului: „Decizia de folosire a unor forţe civile împotriva altor civili a constituit o încălcare a normelor ce caracterizează statul de drept”. Am închis citatul. Pagina 106.

VM: Fără îndoială că aşa a fost. Dar trebuie văzut în ce măsură rapoartele SRI chiar indicau drept terapie chemarea oricărora dintre forţele civile, atât ale minerilor, cât şi ale muncitorilor din Bucureşti, pentru a intra în confruntarea directă cu manifestanţii.

AMS: Să o spunem clar, pe baza documentelor şi mărturiilor

cercetate de mine, că astfel de lucruri în rapoartele SRI nu există.

VM: Există totuşi o discrepanţă între ceea ce conţineau rapoartele la care ne referim şi deciziile politice luate. Asemenea decizii nu pot fi, încărcătura lor negativă nu poate fi eludată de faptul că s-ar fi primit sau nu s-ar fi primit nişte rapoarte de la serviciile secrete.

AMS: Pentru degajarea spaţiului acela din faţa Teatrului Naţional orice om raţional îşi dă seama că nu ai nevoie să aduci de la Brăila, domnule profesor, autobuze cu mardeiaşi, cu luptători FSN.

VM: Nu înţeleg legătura pe care o faceţi. Evacuarea corturilor de la ora 5 dimineaţa nu s-a făcut cu forţe civile şi militanţii de la Brăila n-au avut niciun rol.

AMS: Tocmai asta este problema. În acea dimineaţă, în afară de cei de la corturi, în spaţiul acela de carosabil nu erau mai mult de 30 de persoane. Ulterior s-au strâns vreo 200, între care mulţi au rămas pe margine. Operaţia de degajare s-a desfăşurat foarte repede, reţinerea persoanelor de acolo a durat 10 – 15 minute. Problema este alta: de ce a fost planificată intervenţia unor forţe civile, aduse inclusiv din ţară, când chestiunea reţinerii unui număr infim de infractori era de competenţa câtorva zeci de poliţişti? VM: Nu înţeleg legătura.

AMS: Poate nu sunt eu suficient de explicit. Să ne înţelegem, domnul Ion Iliescu are o întâlnire cu prim-ministrul, cu ministrul de Interne, dvs. n-aţi participat, cu N.S. Dumitru. Îi dă dispoziţie liderului FSN să organizeze forţe civile, care să facă ce? Aici este întrebarea pe care v-o pun, pentru că degajarea rămăşiţelor sordide ale fenomenului Piaţa Universităţii este o chestiune a poliţiei de câteva minute.

VM: Exact.

AMS: Cum explicaţi dvs. asta?

VM: Cred că întrebarea asta trebuie s-o adresaţi celor implicaţi.

AMS: Nu vi se pare că tocmai asta este esenţa fenomenelor violente din 13 – 15 iunie 1990? VM: În niciun caz. AMS: Vă ascult.

VM: Nu-mi aduc aminte ca în ziua de 13 iunie să fi avut loc confruntări între forţe civile şi alte forţe civile. După evacuarea corturilor, au început să apară persoane foarte agitate şi dotate cu mijloace foarte violente care au escaladat situaţia, prin numărul mereu sporit. Noi am considerat că acele grupuri sunt extremiste. Atunci parcă a apărut şi ideea cu organizaţii fasciste care şi-ar fi intrat în rol.

AMS: Legionare…

VM: Da, legionare, şi mai ştiu eu ce. Nu cred că în acea dimineaţă au fost prezenţi militanţi fesenişti în niciuna dintre fazele incidentelor.

AMS: În raportul comisiei parlamentare se vorbeşte la un moment dat că, dimineaţa, la evacuarea Pieţei, poliţia ar fi intervenit cu violenţă. Nu cred această versiune, aşa cum nu cred că poliţia trebuie să intervină undeva recitând poezii. Aici, cercetătorului nu pot să-i scape contradicţiile. În momentul în care raportul afirmă că erau aproximativ 50 de persoane în Piaţă, la pagina 109, iar la pagina 110 spui că au fost reţinute 263 de persoane, sigur că nu te crede nimeni.

VM: Reţinerea celor 263 s-a petrecut în timp. A doua zi, când erau cu sutele înşiraţi cu faţa la pământ pe holurile de la Ministerul de Interne, legaţi la mâini.

AMS: Dar important aici nu este asta. Dvs. afirmaţi că nu au existat conflicte între grupuri de civili. Vă citesc din raport, pagina 112: „Tensiunea a crescut când a apărut în jurul orelor 11.30 un grup de circa 200 de muncitori care scandau IMGB face ordine! A mai apărut un grup compact de persoane care scandau ICTB face ordine!" Sunt cei mobilizaţi de N.S. Dumitru din ordinul lui Ion Iliescu, după cum declară. Grupul de la IMGB a încercat să intre în piaţă, dar cordonul de poliţişti i-a oprit. Atenţie! Atunci s-au îndreptat spre Institutul de Arhitectură, au intrat în altercaţii cu studenţii, au distrus intrarea principală a instituţiei, molestând cadre didactice… ştiaţi că avem răniţi din acest episod… apoi s-au dispersat în masa de oameni din jurul Pieţei. Luarea cu asalt a clădirii Institutului de Arhitectură şi bătaia cu studenţii credeţi că nu intră în categoria conflictului între civili?

VM: Ce pot să vă spun este că fondul evenimentelor întâmplate şi motivarea pentru evacuarea celor din Piaţa Universităţii n-au avut ca suport informaţiile venite de la servicii, nicio clipă ameninţarea cu o lovitură de stat. În această privinţă, nimic de adăugat. Ceea ce s-a dorit şi s-a dovedit o eroare de fond şi o culpă nici astăzi ştearsă, marea eroare a fost decizia absolut precară din punct de vedere politic de a implica forţe civile în ceea ce a urmat. Aşa s-a ivit situaţia paradoxală că, pe de o parte, ne străduiam să reintrăm în normal, pentru că în jurul orei 23.00 Bucureştiul era deja liniştit, şi pe de altă parte începuserăm să ne preocupăm de contracararea venirii minerilor, de care fuseserăm deja anunţaţi.

VM: Eraţi structură de informaţii: aţi depistat cine a chemat

minerii?

AMS: După câte ştiu, rapoartele SRI reproduc nominal persoanele care s-au implicat în chemarea minerilor. Dar trebuie să precizez aici că, în timp ce unii se concentrau pe găsirea unor soluţii pentru oprirea minerilor undeva, alţii, mult mai mulţi, între care şi instituţii economice, îi chemau de mama focului să vină mai repede. Mai cred că a contat şi un anume sentiment de frustrare care a alimentat dorinţa de răzbunare.

Bucureşti, 7 mai 2008

AMS: Multe informaţii directe şi indirecte, venite nu numai din zona FSN, ci şi din zona opoziţiei, confirmă că a existat o adversitate iniţială Petre Roman – Virgil Măgureanu. Domnul Roman o justifică prin faptul că, din spusele lui Ion Iliescu, ar fi înţeles că persoana propusă încă dinainte de evenimentele din decembrie 1989 pentru funcţia de prim-ministru eraţi dvs.

VM: Sunteţi în premieră absolută. Este prima oară când aud că Iliescu s-ar fi gândit la mine ca premier. Dacă ar fi făcut propunerea, în mod sigur aş fi respins-o, pentru că eu văd o incompatibilitate totală între nivelul meu de pregătire de atunci, teoretică şi practică, şi funcţia de prim-ministru.

AMS: Este totuşi cert că Petre Roman v-a perceput ca un adversar, mai ales după ce a apărut SRI şi competiţia dintre cele două servicii, SRI şi UM 0215, s-a transferat la nivelul liderilor. Care au fost relaţiile cu domnul Petre Roman la început şi cum s-au degradat ele?

VM: Eu nu pot aborda acest subiect în termeni de adversitate sau de neadversitate. În realitate, relaţiile din perioada de început erau presărate cu situaţii conflictuale, aşa cum se întâmplă de obicei când ai ceva de construit şi totul trebuie făcut pe un teren atât de alunecos cum era cel al României postcomuniste. Că a existat o anumită adversitate? Probabil. Nu aveam motive personale să intru în conflict cu el. Vreau să subliniez aici că nu am râvnit vreodată să-i ocup poziţia şi, la rândul lui, nu cred că putea invidia postura în care mă aflam eu Această animozitate pomenită de dvs. a fost indusă oarecum de diferite persoane aflate în preajmă.

AMS: Bănuiesc că una dintre ele era generalul Caraman şeful SIE.

VM: Principalul factor de animozitate a fost chiar generalul Caraman, probabil şi pentru că dorea să stăpânească absolut câmpul

informaţiilor şi să nu lase nimănui loc într-un domeniu în care se considera un as.

AMS: Argumentul nu este tocmai clar. Caraman conducea SIE. Nu putea avea pretenţia să domine câmpul serviciilor secrete, pentru că activitatea lui se rezuma la informaţii externe. Nu avea cum să-şi extindă autoritatea asupra problemelor de informaţii interne. Doar un om care vânează puterea politică poate duce o luptă pentru stăpânirea tuturor structurilor de informaţii.

VM: Nu cred că m-am exprimat destul de clar. Nu era vorba acolo de dominarea tuturor situaţiilor operative ale unui câmp informaţional, ci de credibilitatea în faţa conducerii politice. O problemă mai veche a serviciilor: raportul profesional cu liderii politici.

AMS: Dar cum a ajuns Caraman şef SIE? Vorba aia: spion descoperit la NATO, cu agentură în Franţa, şi tocmai Petre Roman, un filofrancez, să accepte o astfel de numire.

VM: Nu-mi este foarte clar. Aici facem o paranteză care n-are nicio legătură cu Petre Roman. Reţeaua Caraman, care a fost o reţea de spionaj în sânul NATO, s-a făcut cu acceptul tacit şi cu concursul autorităţilor franceze. Fac şi o legătură peste timp cu mai 1968, când sistemul politic francez de sub conducerea generalului de Gaulle era să fie aruncat în aer de către o stângă care acţiona intempestiv, condusă de comunişti şi având subterane dintre cele mai oculte legate de Moscova. Nu a fost deloc întâmplătoare întâlnirea de la Baden Baden, descrisă recent de Henri-Christian Giraud, între generalul Massu, comandantul trupelor franceze staţionate în RFG şi mareşalul sovietic Kuşevoi, omologul său din RDG, întâlnire în cursul căreia cel din urmă a transmis decizia Moscovei de a-l sprijini pe generalul de Gaulle în criza politică din Franţa şi de a-i tempera pe comunişti, cât şi pe cei din sindicatele afiliate lor. Putem deci conchide că între autorităţile regimului gaullist şi autorităţile sovietice erau relaţii mai vechi, legate de atitudinea anti-NATO. Eu nu ştiu în ce fel s-au cunoscut Caraman şi Roman, dar Caraman, când a intrat pe acest teren, fiind numit încă din ianuarie 1990 în fruntea SIE, a instituit un control total asupra serviciilor externe, după părerea mea de o manieră prea egoistă şi egocentrică, astfel încât era foarte greu să împingă lucrurile spre o reformare a serviciului. Autoritatea lui acolo venea din rapiditatea cu care fusese numit şi din sprijinul primit de la guvern. Din această

poziţie, el reclama un domeniu al credibilităţii profesionale, şi sigur că punea asta în raport cu ceea ce se întâmpla în zona atât de nesigură a SRI şi UM 0215, structuri aflate la început. Aşa cum am arătat, în privinţa UM0215 lucrurile stăteau mai bine, ca să folosesc un eufemism, pentru că structura fusese pur şi simplu translatată de la SMB, cu totul. La SRI începuse munca de reconstrucţie pe baza unor principii noi şi mergea foarte greu. Faptul că generalul Caraman mă persifla, considerându-mă un filosof, adică un om cu capul în nori, venea din acest tip de abordare a problemei, din zona credibilităţii profesionale. Probabil că parţial avea dreptate. Eu însă consideram că, dimpotrivă, e bine să fiu acolo, tocmai pentru că nu aveam reflexele vechi ale serviciului anterior. Caraman a acţionat în permanenţă ostil faţă de persoana mea, având grijă să strecoare mereu informaţii răuvoitoare lui Petre Roman despre activitatea mea şi a SRL Era probabil mai comod să te ocupi de străinii din afara ţării decât să îmbrăţişezi un serviciu care se ocupa de cei din ţară, de jos şi până sus. Asta sigur că deranja. Evident că se pune şi problema discernământului cu care trebuie să abordeze un prim-ministru o astfel relaţie.

AMS: Vă propun să intrăm în detaliile relaţiei cu prim-ministrul Petre Roman şi vă întreb când anume a depistat SRI legăturile subterane ale guvernului cu presa de opoziţie, cea care ataca cu violenţă la acea dată gruparea Ion Iliescu?

VM: Asta s-a petrecut într-o perioadă de timp relativ lungă. Primele semnale le-am avut încă de la începutul anului 1990. Mecanismul era simplu, în fond, şi consta în difuzarea de informaţii către presă în aşa fel încât să prezinte activitatea guvernului într-o lumină favorabilă, în contradicţie cu o presupusă atitudine greoaie şi complicată a conducerii FSN din acea vreme. Erau apoi mesajele din afară, extrem de dure la adresa regimului Iliescu, care, din păcate, erau alimentate şi din ţară, tocmai din zona unde te aşteptai mai puţin, şi anume zona guvernamentală. Noi, la SRI, am început să sesizăm acest fenomen în mod izolat, prin apariţia unor informaţii venite de la ofiţeri, care considerau că există un temei pentru a pune sub semnul întrebării loialitatea anumitor persoane, dar am considerat că sunt excese de zel tipice acelei perioade, când mulţi din servicii, aşa cum v-am mai spus, încercau să se facă cât mai utili. Pe de altă parte, acele legături cu presa conţineau şi atacul la adresa adversarilor politici şi a

grupurilor de intelectuali ostili, fapt care convenea grupului Iliescu. La un moment dat, acest fenomen a atras atenţia opiniei publice, astfel că s-a conturat pas cu pas imaginea unei diferenţe de abordare între cele două grupări… De fapt, nu cred că erau încă două grupări, ci totul se reducea la identificarea a doua sedii ale puterii, care conlucrau, dar mai aveau şi păreri diferite. Ulterior, fenomenul a evoluat în conflict. Ostilitatea extremă la adresa regimului Iliescu a fost alimentată de mai mulţi factori, inclusiv de erori interne, dar în mod cert una dintre filiere era zona guvernamentală.

AMS: Mă interesează mai mult aspectul intern, relaţia subterană cu presa românească a unor membri foarte activi ai guvernului. Dacă a existat, poate mă înşel eu. Membri ai guvernului, care apăreau oficial ca oameni ai FSN, obişnuiau să dea telefon cu ziariştii şi se declarau independenţi şi chiar critici ai puterii. Este vorba de persoane care alimentau în permanenţă presa cu informaţii din interior, pentru a-şi face o imagine personală bună, dar şi pentru a sublinia o anumită diferenţă. Ca în povestea hollywoodiană cu prostituata-fecioară, care a dat câteva filme de mare succes, cum este Pretty Woman, unde o prostituată devine treptat în ochii spectatorului aproape virgină. Dvs. nu trebuie să uitaţi că acest fenomen al duplicităţii mediatice a avut consecinţe istorice, ducând în final la o ruptură. Noi, oamenii de rând, am înţeles foarte repede că există un grup Iliescu, kaghebist, cu activişti de partid irecuperabili, de pe o parte, iar de cealaltă parte Petre Roman, un tânăr dinamic, înconjurat de specialişti şi profesionişti apolitici şi prooccidentali, care vor să facă reforma, care vor schimbarea rapidă a României şi care sunt frânaţi de celălalt grup, comunist conservator, în care eraţi plasat şi dvs. Era o imagine reală?

VM: Vă răspund extrem de tranşant. Una dintre formele principale de luptă între cele două grupări – şi aici vă confirm că cele două grupări s-au conturat foarte repede, din cauza unor erori provenite din mentalităţile diferite care îi animau –, una dintre formele principale a fost tocmai folosirea presei pentru a delimita poziţiile în bătălia pentru putere din interiorul acesteia. Ca analist politic, pot să afirm că acest tip de atitudine era un semnal foarte serios, că preocuparea pentru imagine ascundea de fapt dificultatea de a performa în domeniul de competenţă. Într-o lume în care imaginea are un impact atât de puternic, este mai uşor să arăţi ce vrei să faci decât să faci lucrul acela. Nu vreau să spun aici că misiunea lui Petre Roman

era uşoară. Dimpotrivă, era extrem de grea, dar soluţiile în faţa unor obstacole greu de trecut nu pot fi niciodată la nivelul superficial al imaginii. Pericolul cel mare este şi a fost transferarea imaginii negative asupra întregii ţări, lucru care s-a petrecut şi a fost foarte repede preluat, chiar cu entuziasm, de presa străină. Aici, micile nemulţumiri personale s-au transformat foarte repede în consecinţe nefaste pentru populaţie. Dacă ne distanţăm puţin, vom constata că, de fapt, niciuna dintre grupări, nici cea a ultraconservatorilor de cea mai rea sorginte comunistă, lipiţi cu febrilitate de Ion Iliescu, şi nici aşa-numita grupare reformistă, din jurul lui Petre Roman, nu a performat în procesul de reformă. Am avut un eşec al reformei. Cele două facţiuni şi-au disputat întâietatea cu efect blocant asupra evoluţiei politico-economice a ţării.

AMS: Eu vă cer un lucru foarte concret: SRI a depistat că, după luarea unor decizii cu implicare economică sau politică sau după blocarea unei astfel de decizii, membrii guvernului transmiteau la presă informaţia pentru a-şi proteja imaginea, sau este o legendă?

VM: Desigur. Au fost informaţii despre asemenea lucruri şi ele au fost puse la dispoziţia preşedintelui. De altfel, trebuie să ştiţi că la un moment dat s-au declanşat anumite discuţii pe acest subiect. Era vorba de discuţii între preşedinţie şi guvern pe problema scurgerilor de informaţii tendenţioase către presă. Dar încă de pe atunci se putea sesiza o tendinţă de instalare a unui conflict personal, care mai târziu a ajuns într-un stadiu patologic, de ambele părţi. Din acest punct de vedere, SRI a depistat cu precizie cazuri în care membri ai guvernului furnizau presei material de denigrare despre gruparea adversă. Ulterior, aceste atitudini au devenit transparente, prin atacurile scrise, prin articole apărute în presă, cum erau cele ale lui Adrian Severin, dar apărute într-un spaţiu publicistic deja pregătit cu mult timp înainte.

AMS: Mă interesează să ştiu dacă SRI a făcut o preocupare profesională din acest conflict şi a început să-l monitorizeze ca fenomen distinct.

VM: Nu putea să nu atragă atenţia SRI acest fenomen, pentru că avea un caracter destabilizator în planul misiunilor serviciului de monitorizare a factorilor perturbatori la adresa stabilităţii politice interne. În acelaşi timp, o astfel de chestiune nu putea fi în prim-planul activităţii noastre, pentru că erau alte probleme mult mai grave, cum erau cele legate de scăderea galopantă a nivelului de trai şi de neliniştea socială, în care noi vedeam un viitor agitat. Cum, de altfel, a

şi fost.

AMS: Un al doilea traseu de construcţie a blocului politic intern anti-Iliescu a fost legătura cu aşa-numitele grupări intelectuale – GDS, Alianţa Civică, Uniunea Scriitorilor, toate implicate în lupta politică antiputere, inclusiv cu cei din Piaţa Universităţii. Aţi sesizat faptul că există şi asemenea legături?

VM: Era o legătură bine disimulată. De fapt, Petre Roman şi câţiva din jurul lui, inclusiv domnul Andrei Pleşu, dădeau semnale insistente că sunt parte a aceluiaşi grup social, cum îl numiţi dvs., grupare intelectuală, chiar dacă era vorba de intelectualitatea tehnică şi de cea umanistă. Nu era lipsit de temei acest aspect, dar şi intelectualii se despart politic, nu sunt scutiţi de sciziunea ideologică sau doctrinară. În cazul nostru, am sesizat un fel de goană a grupării Roman spre o integrare în mediul intelectual, nu atât ca fenomen de atragere a grupării intelectualilor spre susţinerea programului guvernamental de reformă, ci invers, ca şi cum Petre Roman şi cei din jurul lui par a fi tânjit după locul pe care îl ocupau deja, în lumina proiectată de presă, intelectualii anticomunişti de circumstanţă. Această nuanţă nu a generat un fenomen pozitiv, ci o formă de complicitate balcanică, în care – SRI nu putea să nu sesizeze – unii dintre intelectualii de vază cochetau subteran cu guvernul FSN pentru a-şi rezolva probleme personale. Sunt oameni care au pus mâna atunci pe diferite instituţii culturale şi de presă ale fostului regim cu ajutorul guvernului, deşi public îl atacau. Asta ne-a făcut să sesizăm că în unele cazuri, nu vreau să generalizez, noii eroi morali, în ghilimele, erau caractere foarte mici şi că ne puteam aştepta oricând din partea lor la tot felul de trădări şi complicităţi periculoase pentru cursul vieţii publice din România. Acest pericol era bine alimentat şi din interiorul SRI, de ofiţerii fostei Securităţi care le cunoşteau micimile din perioada când aceiaşi intelectuali funcţionaseră ca informatori sau surse ale lor şi îşi etalaseră întreaga gamă de laşităţi şi limite, pentru lucruri la fel de mărunte. Şi înainte, aceşti oameni veneau în biroul ofiţerului de Securitate, dând toate dovezile de aderenţă faţă de regimul comunist şi de admiraţie faţă de Ceauşescu, pentru ca, odată ieşiţi afară şi cu treaba rezolvată, să facă paradă critică la adresa autorităţilor. Prin urmare, eram avizaţi de faptul că jocul complicităţii membrilor guvernului cu acest tip de duplicitari este păgubos. Nu ne puteam implica.

AMS: Din câte înţeleg, şi atitudinea politică era doar o faţadă.

VM: Cu atât mai mult, gruparea Iliescu nu a reuşit să atragă intelectualii într-un dialog fertil, inclusiv din cauza alimentării permanente cu informaţii denigratoare din interiorul sistemului. Acest lucru a avut consecinţe dintre cele mai grave şi numai cu puţin timp în urmă am discutat cazul grav al tandemului catastrofal Piaţa Universităţii-mineriadă. Prin asta nu vreau să spun că atitudinea celor de la guvern a fost determinantă, nu, deoarece în rândul grupării intelectualilor se manifesta un fenomen mult mai puternic, excesiv de preocupant, al dorinţei de afirmare prin diferenţă, prin proiecţia eroică de luptători anticomunişti după ce comunismul pierise şi viza pentru RFG nu mai era o problemă. Aici mă apropii de una dintre temele analizelor dvs. excepţionale din cartea despre perioada post decembristă, unde puneţi în discuţie problema acută a legitimităţii. Ceea ce făceau aceşti domni şi aceste doamne din societatea civilă era tot o bătălie pentru legitimitate, dar nu pentru cea juridică.

AMS: Exista şi al treilea traseu: legătura subterană cu partidele din opoziţie. Din ce cunoaştem în momentul de faţă, legătura subterană cea mai sigură a grupării Roman era cu aripa tânără din PNL. Asta înseamnă Dinu Patriciu – Călin Popescu Tăriceanu.

VM: Legătura cu diferitele aripi ale partidelor de opoziţie nu era biunivocă, din punctul de vedere al intenţiilor fiecărei părţi. Guvernul căuta un scop politic, în timp ce gruparea tinerilor din PNL era interesată de motivaţii economice. Şi din acest punct de vedere, acţiunea guvernamentală s-a dovedit a fi păguboasă. Grupul respectiv căuta să profite de oportunitatea acestor relaţii, speculând crizele de legitimitate ale guvernanţilor. Nimic mai mult.

AMS: Aţi avut discuţii directe cu Ion Iliescu asupra acestui fenomen sau i-aţi semnalat fenomenul prin note SRI? Au existat vreun fel de raportare către preşedinte, în care cele trei canale de legătură să apară bine definite în rapoartele SRI?

VM: Tocmai aşa! Informările acestea au avut loc şi au făcut în repetate rânduri obiectul discuţiilor noastre.

AMS: Şi cum a reacţionat Ion Iliescu?

VM: Are un mod foarte ciudat de a reacţiona. Nu comentează şi mai ales nu înţelege să se delimiteze sau să ia atitudine. Preferă să lase lucrurile să meargă în voia lor, cum s-ar spune. Foarte greu se urneşte să ia vreun fel de măsură sau să pună lucrurile la punct.

AMS: Vi se părea că Ion Iliescu acţiona după nişte metode foarte bine exersate în lumea activiştilor de partid, unde lucrurile aveau o anumită lentoare şi se desfăşurau într-un cadru structural, cu elemente de reglaj politic, în care puteai să-ţi rupi gâtul, dar şi să-ţi facă partidul dreptate?

VM: Nu aş putea să generalizez, pentru că nu am cunoscut prea bine lumea activiştilor comunişti. Pot însă să vă spun că asta a fost o atitudine caracteristică în mod funciar lui Ion Iliescu: de a aştepta ca lucrurile să se clarifice.

AMS: De ce? Din teamă? Care este motivaţia unei astfel de atitudini?

VM: Ţine şi de temperament. Pe de o parte, un Iliescu scos din sărite dă nişte verdicte care după aceea îi dăunează tot lui, adică îşi iese din fire şi face afirmaţii pe care după aceea le regretă, după care reintră în obişnuita apatie.

AMS: Am discutat în mai multe rânduri acest aspect la Biblioteca Academiei cu Ion Cristoiu, spunându-i că Ion Iliescu este în mod fundamental un personaj neconflictual.

VM: N-aş spune. Dar din trenarea, din amânarea clarificării unor surse de conflict se pot naşte conflicte violente, care să te pună în situaţiile cele mai dificile.

AMS: Am observat că evitaţi mai mereu să personalizaţi. Mai toate intervenţiile dvs. evită portretizarea, referirea directă la o întâmplare sau alta. Eu vreau să găsim acele informaţii necesare istoriei recente a României, care să fie răspunsuri, oricât de personale, la evenimente reale.

VM: Ion Iliescu nu poate fi numit un personaj neconflictual. El este mai degrabă un temperament mocnit, este un om cu care nu te poţi lua la harţă din orice. Este mai puţin pregătit pe un teren al conflictului verbal, mai ales la cel coborât, stradal. Adeseori a fost luat prin surprindere de astfel de atacuri şi s-a observat rezerva lui. Este totodată un temperament care ţine în el, le adună şi în cele din urmă alunecă spre o aversiune nedisimulată şi fără nuanţe.

AMS: Pare a fi, după Jung, caracteristica tipului psihologic sanguin. Sunt oameni capabili de răzbunări oarbe.

VM: Se prea poate. Eu nu pot da verdicte în această privinţă. Dar nu pot să-l portretizez ca natură neconflictuală. Tocmai evoluţia anumitor evenimente în care a fost implicat şi reacţiile lui, felul cum au

fost alimentate şi cum a răspuns au dus la incendierea vieţii publice, deşi cred că nu-şi dorea acel lucru. La sanguini, prezenţa de spirit este trăsătură dominantă. Sanguinii sunt cei care înţeleg să călărească evenimentele, să le domine.

AMS: Să revenim la Petre Roman. Când a început SRI să perceapă faptul că traseul pe care se înscrisese reforma economică putea genera un conflict social major?

VM: Informaţiile din economie curgeau zilnic. Nu era vorba numai de guvern şi de Petre Roman, ci de problematica economică generală a ţării, în care multe dintre fenomene erau generate şi evoluau din cauze independente de politic. Dar ne preocupa şi felul cum erau gestionate. De exemplu, era problema jafului din avuţia naţională, atitudinea de pradă la adresa bunurilor publice. Fenomenul se manifesta pe o scară oarte largă, aparent scăpat de sub control, iar noi îl constatam i încercam să sensibilizăm puterea politică în aşteptarea unor ăsuri, a unor decizii. Lucrurile erau în escaladare, pentru că, e măsură cei noi informam tot mai des şi mai insistent asupra ricolului la care ne expunem, ca ţară şi ca economie, jaful ontinua cu şi mai mare intensitate, în primul rând în zona de esponsabilitate a guvernului.

AMS: Vă opresc aici pentru a preciza că tot ceea ce ţinea de est fenomen nu venea din zona guvernamentală, cel puţin în crioada legitimităţii revoluţionare, decembrie 1989-mai 1990. „enea din zona CFSN şi a conducerii sale, unde domnul Ion liescu semna decrete-lege pe bandă rulantă, acte normative prin are se crea un cadru perfect jafului.

VM: Trebuie să subliniez aici că una dintre erorile grave, de ivel statal, a fost inexistenţa structurii de informaţii pentru un imp prea îndelungat. Marea majoritate a acestor erori s-a rodus când SRI nu exista, când, de fapt, niciun serviciu de formaţii interne serios nu exista, şi ţara nu avea acest instruent de protecţie. Jaful s-a făcut şi pe fondul sentimentului că a spărut jandarmul, care fusese până atunci Securitatea, că a ispărut ochiul stăpânului şi putem acum, vezi Doamne, să uăm tot ce apucăm, pentru că nu ne vede şi nu ne pedepseşte imeni. A fost şi o consecinţă a felului în care au ieşit organele e ordine din şocul evenimentelor. Dar, în momentul în care a lărut SRI, chiar şi cu lunga sa perioadă de organizare şiicientizare, fenomenul jafului a fost prezent în rapoartele SRL aradoxul este că,

dacă s-ar putea studia aceste acte, s-ar vedea uit mai clar fenomenul. Oricum, mult mai clar decât în presă, apoartele pe care le ştiu eu conţin date concrete: unde s-a tâmplat, din ce motive s-a produs furtul sau prădăciunea şi ne a făcut-o. Uneori era vorba de rapoarte secrete, alteori erau formaţii trimise pe canalele presei.

AMS: Am să vă provoc din nou prin câteva exemple. Ion iescu semnează un decret-lege prin care desfiinţează infracţiunea de trecere frauduloasă a frontierei, ceea ce a permis transformarea contrabandei…

VM: „Într-o activitate perfect legală. Aşa este. Efectul acesta a durat pe întreg anul 1990 şi este explicat în mod magnific în interviul pe care i l-aţi luat lui Sorin Ovidiu Vântu.

AMS: Doi: printr-un alt decret se stabilea paritatea fixă a leului la dolar la 21 de lei. Ceea ce era complet aiurea, pentru că încă de la acea dată dolarul era 60 de lei, iar în toamna anului 1990 devenise deja 120 de lei. Diferenţa de schimb a făcut averi, domnule profesor.

VM: Desigur. Acum nu mai este un secret acest lucru. S-au făcut averi imense din speculaţiile de curs valutar. Nu-mi dau seama cine le putea opri, dar, oricum, măsurile legale de care vorbiţi au fost nefericite.

AMS: Dar ştiţi cum e: eroarea se mai şi asumă. În niciun caz nu vii să spui că te-au lovit nişte conjuncturi, iar vinovaţii sunt prin altă parte, nevăzuţi-necunoscuţi. Pe de altă parte, economiştii, chiar şi cei abia ieşiţi de pe băncile facultăţii, erau conştienţi că menţinerea subvenţiilor la utilităţi va duce la catastrofă inflaţionistă. Guvernul ţinea preţurile la energie mult sub valoarea lor reală, mă refer la gaze, căldură, electricitate, combustibil, lucru aparent favorabil populaţiei, dar care se va răzbuna ulterior tocmai pe acea populaţie consumistă. Noi discutăm aici o cheltuire a 2, 4 miliarde de dolari într-un an de zile! Numai importul de produse alimentare, napolitane egiptene, ciocolată, fructe exotice a costat 282 de milioane. Nu critic aceste decizii, dar nu pot să nu subliniez componenta lor politică, într-o perioadă a istoriei recente în care, dacă FSN nu câştiga alegerile din 20 mai 1990 de maniera categorică pe care o cunoaştem, liderii instalaţi la puterea provizorie în decembrie 1989 ar fi avut mari probleme. Banii aflaţi în trezoreria ţării, plus banii recuperaţi de recuperatorul principal, Victor Athanasie Stănculescu, au fost consumaţi rapid, pentru ca FSN să se menţină la putere. De ce? Pentru că populaţia României, după ce a

consumat primul miliard de dolari în primele trei luni, a cerut în continuare să i se mai dea, altfel face „revoluţie", iese în stradă şi pune la putere orice guvern care le va da mai departe bani nemunciţi, mâncare şi băutură. Să nu ne amăgim. Acesta este fondul social pe care s-au produs marea cheltuială şi marele jaf.

VM: Şi aceste aspecte au făcut obiectul rapoartelor SRL încep acum să mă gândesc dacă nu cumva unele dintre rapoartele noastre, care înfăţişau fie erori de folosire a banului public, fie cazuri de prăduire a averii statului, nu cumva deranjau şi, implicit, s-au adăugat aversiunii cu care eram priviţi. Este foarte neplăcut să afli că există cineva care se uită la tine când furi sau când faci prostii pe banii altora. A fost vorba şi de cheltuieli de sume astronomice în direcţii total neproductive, dar şi de o atitudine tolerantă din partea unor ministere. Apoi, chiar în acele locuri au apărut cei care şi-au spus: dacă fură alţii, să nu fur şi eu, că doar este în curtea mea afacerea?

AMS: Acel consum, venit după o lungă perioadă de austeritate, a primit un răspuns politic adecvat, domnule profesor. FSN a dat tot ce avea la dispoziţie ca să rămână la putere şi a primit votul majorităţii populaţiei.

VM: Dar este un truism. Toată lumea ştia că puterea şi-a cumpărat atitudinea binevoitoare a populaţiei cu pomeni de la bunul public.

AMS: Dar, tot în perioada asta, apar primele forţe reformiste şi ele nu pot fi disociate de guvern şi de gruparea Petre Roman din FSN. După alegeri, guvernul legitim începe să introducă măsuri economice pe baza unui proiect de reformă întocmit de Institutul de Studii Economice al Academiei Române, Raportul Postolache. Oricât ar ataca unii şi alţii guvernul Roman pentru erorile de atunci, acesta se apără cu existenţa acestui fundament ştiinţific pentru reforma rapidă. Ce a constatat SRI: că acest proiect de reformă este o aventură sau că este bun, dar populaţia nu va accepta constrângerile reformei?

VM: Să le luăm pe rând. Populaţia răspundea negativ la ideea reintroducerii unei anumite austerităţi şi la oprirea consumului.

Această atitudine a apărut ca evidentă în analizele specialiştilor SRI însărcinaţi cu radiografierea aspectelor periculoase pentru siguranţa naţională care proveneau din sfera economicului. Mă grăbesc însă să subliniez că, indiferent ce proiecte reformiste au fost anunţate şi indiferent la ce nivel, oricât de superior au fost concepute,

ele nu s-au închegat niciodată într-o politică reformistă de natură coerentă şi aplicată. României i-a lipsit atunci, în mod fundamental, o imagine de ansamblu, proiectată pe termen lung şi cu obiective clare. Neavând aşa ceva, oricât de corectă ar fi fost aprecierea profesorului Postolache, ea nu putea fi aplicată chiar riguros, ci doar ca o soluţie imediată şi pe termen limitat. O strategie unitară de dezvoltare a României nu exista. Au fost doar viziuni parţiale, lipsite de viziunea strategică. Mai mult, a trebuit să treacă un deceniu ca să conştientizăm că ne dezvoltăm de azi pe mâine şi că ne lipseşte o idee simplă: cum vrem să arate România peste ani? Cam aşa şi cam aşa…

AMS: Întrebare care s-a pus abia în 1999, sub administraţia Emil Constantinescu şi cu Isărescu la guvern.

VM: Eu nu zic că oamenii aceştia s-ar fi priceput mai bine, dar abia atunci ne-am trezit. A trebuit să treacă atâta timp pentru a se face primul pas prin care să se pornească pe drumul economiei de piaţă, iar decizia a venit abia în momentul în care s-a constatat că mai departe nu se poate merge.

AMS: Care era acel pas care trebuia făcut?

VM: Controlul asupra gestiunii publice. Ideea îmbogăţirii rapide prin jefuirea statului pentru a crea capitaliştii cu care apoi să faci şi economia capitalistă s-a dovedit păguboasă, şi pentru faptul că acei capitalişti au început să se amestece în politic şi să-l dirijeze după interesele lor personale, nu ale ţării. Când am tras această concluzie la SRI, am făcut şi bilanţul pentru a vedea în ce măsură ne făcuserăm datoria de a sesiza pericolul. Ne făcuserăm această datorie. După cum vedeţi, şi astăzi statul, prin factorul său politic, îi mai aleargă pe capitaliştii îmbogăţiţi atunci, fie pentru a recupera din valorile însuşite, fie pentru a-i pune la respect şi pentru a înţelege că trebuie să aibă un stăpân. Prin urmare, ceea ce trebuia făcut încă din perioada guvernărilor Roman era controlul riguros asupra gestiunii publice.

AMS: Asta presupunea revenirea la tipul de control exercitat în perioada comunistă, şi nu spun asta ca enunţ al unei soluţii imposibile politic, ci pentru că efectiv economia nu se schimbase, era tot cea a regimului comunist şi controlarea ei nu se putea face cu mecanismele economiei de piaţă, pentru că însemna să aplici mecanismele unui sistem asupra unui alt sistem, total diferit. Acesta este secretul numirii lui Nicolae Văcăroiu la conducerea guvernului. A fost numirea unui pecialist, probabil cel mai bun în stare să cunoască şi să estioneze

realitatea economică, nu proiecţii reformiste.

VM: Era omul aflat la vârful structurii de conducere şi lanificare a economiei, dar trebuie să ţineţi cont că lui i s-a pus braţe, ca să spunem aşa, o jucărie stricată rău de tot. Nicolae acăroiu, dacă vreţi să ne ocupăm şi de el, a gestionat în mod remarcabil o situaţie în care soluţiile de a mai declanşa o reformă autentică erau deja substanţial compromise. Dar ne-am îndepărtat de subiectul nostru, care este guvernarea Petre Roman.

AMS: Eu vă spun spre ce mă îndrept: SRI a ajuns la concluzia că Petre Roman face erori foarte grave sau că populaţia, indiferent cine ar fi fost prim-ministru, nu vrea reforma? În plan politic, asta însemna să mergi pe una din două căi: gruparea Roman sau gruparea Iliescu.

VM: Eu nu cred nici într-o variantă, nici în cealaltă. Niciuna în grupări nu a avut un diagnostic precis, iar în ce priveşte opoziţia politică, soluţia lor nu exista. Exista doar un model străin care nu se putea aplica în România şi care ar fi dus foarte rapid la revenirea FSN la putere. Dar rapid, sub un an de zile. Mă doare s-o spun, dar gruparea politică în stare să se plieze perfect pe interesele României nu a existat.

AMS: Nu a existat, domnule profesor, pentru că această grupare, ca să se plieze perfect pe aceste interese, era una care abia urma să se contureze şi cu un lider luminat şi clarvăzător. Iliescu tocmai părăsise zona asta.

VM: M-a speriat întotdeauna precizia cu care intraţi în astfel de procese. Nu vă pot contrazice. Pe de altă parte, vreau să subliniez din nou, nu a existat nici gruparea care să vrea să facă reforme. Declaraţii, regrete, povestirea unor intenţii lăudabile… sunt bune pentru cărţile de memorii. Atunci şi acolo, în focul crizei generale a României, oamenii aceia au bâjbâit. Acesta este adevărul. Dacă această grupare reformistă ar fi existat, atunci ar fi fost mai uşor de identificat cine i-a împiedicat să o facă.

AMS: Vă răspund pe loc. Imaginea istorică este următoarea: această grupare reformistă exista, este gruparea guvernului Petre Roman, iar cel care se opunea reformei este Ion Iliescu şi gruparea lui, în frunte cu Alexandru Bârlădeanu.

VM: Dvs. prezentaţi o imagine rezistentă, dar nu este şi adevărată. Bârlădeanu făcuse reforme economice în România şi cred că asta nu ţinuse de fondul politic, ci de ştiinţa economică.

AMS: Da, dar nu putea accepta guvernul Roman ca Bârlădeanu

să aplice în 1991 reforma economică pe care nu l-a lăsat s-o aplice Ceauşescu în 1971.

VM: L-am cunoscut bine pe Alexandru Bârlădeanu şi vă asigur că nu era vorba de aşa ceva. De altfel, problema nu era în termenii unei alternative mai moderate la reforma guvernului Roman, ci ai unor soluţii coerente la o acţiune haotică, preponderent distructivă. Guvernarea Roman poate fi caracterizată, dacă vreţi, doar prin distrugerea sistemului vechi, aducându-l în situaţia în care nu mai putea funcţiona şi în situaţia în care nu exista sistemul nou. Asta se numeşte, în toate manualele, criză de sistem.

AMS: Bârlădeanu a fost primul care a afirmat, de la tribuna Parlamentului, că traseul pe care a pornit guvernul Roman „este o aventură".

VM: Exact asta am vrut să vă spun. A fost aventurist, ceea ce nu e totuna cu reformist. Erau multe elemente, nu de infantilism, cum totuşi s-a spus, ci de improvizaţie. Iar Bârlădeanu era unul dintre cei care ştiau lucrul ăsta cu precizie.

AMS: Cum făcea SRI evaluările în domeniul economic? Aveaţi specialişti?

VM: Bateţi la uşa care nu trebuie. SRI n-a avut preocupări de evaluare a situaţiei economice. Analiştii de la nivelul acelei instituţii nu erau calificaţi să constate dacă reforma e pe drumul cel bun şi o măsură economică este bine sau rău luată. Existau nişte analize în diferite domenii, care proveneau de regulă din surse directe ale economiei de jos, de la nivel de întreprindere sau industrie, de unde specialiştii atrăgeau atenţia că, dacă se merge pe acel drum, baza aceea, economia aceea de jos va suferi prima, iar sus, la nivelul guvernului, nu vor mai rămâne de admirat decât nişte hârtii scrise frumos şi legate între coperţi de carton. Aceste analize au ajuns pe masa guvernului şi a preşedinţiei.

AMS: Când aţi ajuns la convingerea, personală sau a structurii, că Petre Roman reprezintă un pericol pentru stabilitatea puterii FSN şi trebuie îndepărtat?

VM: Cred că exageraţi prin conţinutul acestei întrebări. Nu cred că eu sau altcineva a ajuns la concluzia că Petre Roman este un pericol. Guvernul Roman încetase să mai fie productiv şi se pusese deja într-o situaţie de incompatibilitate cu cursul evenimentelor. Aşa cum erau ele percepute de populaţie. Pentru că, în realitatea cea mai dură a acelor

ani, România nu mai era condusă de preşedinte sau de prim-ministru, nici măcar de parlament, România era condusă direct de popor, care refuza şi urma de muncă la care era obligat şi care ieşea în stradă pentru face el politica ţării.

AMS: Şi, sigur, unii ar putea spune că poporul a condus prost.

VM: Nu comentez. Dar am să trec la un exemplu, pentru că el poate să ne lumineze cel mai bine asupra situaţiei reale în care se afla guvernarea Petre Roman în vara anului 1991. Situaţia pe Valea Jiului era explozivă. Cosma a venit să-i spună prim-ministrului acest lucru. Nu l-a primit. Desigur, poate să pară pueril ce vă spun acum, dar aşa începe secretul mineriadei din 1991, acel secret cel mai adânc, pe care nu-l cunoaşte decât o mână de oameni. Şi din cinci, numai doi sunt de la SRI. Pe 5 august 1991, Miron Cosma a venit la Bucureşti şi s-a dus la guvern pentru a fi primit de Petre Roman. Avea asupra lui o evaluare a situaţiei din Valea Jiului şi nişte cereri de intervenţie urgentă, în principal financiară, în anumite zone ale mineritului în care situaţia ardea. Nu spun că acesta era mesagerul cel mai calificat. Nici nu spun măcar că prim-ministrul trebuia neapărat să-l primească. Dar l-a ţinut pe la uşi. Cosma se considera salvator al lui Petre Roman în iunie 1990. El trăia cu convingerea că intervenţia minerilor din 14 iunie a salvat puterea în general şi guvernul Roman în particular de la o răsturnare iminentă şi de la consecinţe personale grave pentru tânărul prim-ministru, fie în planul libertăţii, fie chiar în planul vieţii. Asta era părerea lui. El considera că făcuse anumite servicii şi se dusese acum la guvern ca omul care trebuie tratat ca salvator şi căruia i se cuvine recunoştinţă. Ei bine, a fost ţinut vreo şapte-opt ore la uşă, fără ca prim-ministrul să stea de vorbă cu el. Trebuia găsită totuşi o formulă ca cei doi oameni să se întâlnească. Formula n-a fost găsită şi m-am trezit cu Miron Cosma la uşa mea, în strada Povernei, cu o falcă în cer şi cu una în pământ. Întâi l-am calmat şi i-am spus că la vârsta lui n-ar trebui să manifeste atâta temperament şi că ar trebui să fie un pic mai moderat. Atunci el mi-a spus, textual: „O să vadă el, Roman, că o să venim la Bucureşti şi o să-l dăm jos!" Vreau să vă semnalez că nu era o glumă, nici măcar o vorbă aruncată la mânie. Ca director SRI, ştiam că poate să o facă şi că omul nu aruncă vorbele în vânt. În aceeaşi zi m-am deplasat la Predeal, unde domnul Iliescu era în concediu, ca să-i spun ce situaţie s-a ivit, că aceasta nu este o ameninţare în van şi că sunt nişte lucruri care clocotesc. I-am raportat că avem şi semnale că unele

pregătiri sunt dinadins croite ca să radă guvernul Roman şi că există situaţii conflictuale care pun în cauză guvernul, de o manieră care va favoriza acţiunea minerilor. Domnul Iliescu m-a ascultat în aceeaşi manieră pe care v-am descrris-o: fără reacţie. Una dintre aprecierile finale ale discuţiei pe care am avut-o cu preşedintele, una dintre ultimele fraze pe care i le-am spus în acea seară de 5 august 1991, în jurul orei 18.00, a fost că „s-au creat condiţii care conduc spre înlocuirea actualului guvern Petre Roman". Atunci a apărut foarte clară ideea înlocuirii guvernului Roman, nu hotărâtă de mine, cum s-a tot interpretat, că i-aş fi impus eu domnului Iliescu să-l schimbe pe domnul Roman, ci din cauza premiselor de natură economică şi socială care se creaseră deja şi ajunseseră în faza de explozie. Aceste tendinţe cereau, de atâta reformă, o să zică el, de atâta bălmăjeală, o să zic eu, cereau o schimbare şi, de ce nu – poporul este crud uneori – o victimă. Aşa au stat lucrurile. Bineînţeles că nimic nu s-a mişcat. Eu nici nu cred că Iliescu a transmis cuiva această discuţie cu mine, judecând după rezultatele care s-au văzut.

AMS: La ultima şedinţă a guvernului Roman, din 2 octombrie 1991, aţi fost acuzat că sunteţi autorul răsturnării. VM: Dar cred şi eu. Au hotărât ei în termeni foarte tranşanţi ine este cel mai mare duşman al lui Petre Roman. Am să vă un eu acum cine era cel mai mare duşman al lui Petre Roman. AMS: Vă rog să o faceţi.

VM: Petre Roman desigur, că a avut şi are prieteni şi uşmani. Dar cel mai mare duşman personal al lui este el însuşi, titudinea lui este reflexul acestei contradicţii interne. Nu utem nega acele calităţi de excepţie şi nu vorbesc numai de ptul că este un poliglot şi un om cu o cultură interesantă şi că încolo de asta este profesor universitar la una dintre cele mai ofisticate catedre ale Politehnicii din Bucureşti. Un tânăr care escuse într-un mediu protejat, indiferent de faptul că nu a vrut iciodată să recunoască acest lucru. Dar nu poate fi ruptă legătura între educaţia pe care a primit-o şi mediul în care a fost rescut, mediu care oferea toate avantajele pentru o dezvoltare personală de excepţie. Spun de excepţie, pentru că nu orice tânăr român avea acces la avantajele acestea. Cel mai mare duşman al lui Petre Roman este el însuşi, pentru că niciodată nu este dispus să recunoască în nicio situaţie partea de răspundere care i-ar reveni dintr-un conflict în care este implicat. Dacă am lua numai cazul acesta, cu debarcarea în condiţii dintre cele mai dramatice a guvernului Roman, aici aş putea

face o paralelă interesantă cu răspunderea pe care o are Petre Roman însuşi în ce priveşte lansarea pe piaţă a unui produs numit Corneliu Vadim Tudor, care produs după aceea s-a întors împotriva lui şi a muşcat mâna stăpânului. Adăugaţi şi situaţia aceluiaşi Petre Roman, care nu răspunde aceluia care pretindea că i-a făcut ceva servicii. Miron Cosma, de pildă.

AMS: Aţi putea să concretizaţi: ce servicii i-a făcut Miron Cosma lui Petre Roman?

VM: Păi, la urma urmei, dacă e să judecăm aşa, în 13 iunie s-a încercat o lovitură împotriva instituţiilor de stat din România. Lovitură sadea! Nu contează culoarea steagului care s-ar fi pus pe o anumită instituţie, contează că acele instituţii au fost sfidate, au fost ocupate şi devastate.

AMS: Deci, mineriada din 1990. La asta vă referiţi.

VM: Mineriada din 1990 n-a fost decât replica la o situaţie scăpată de sub control şi la atitudinea ruşinoasă a unora dintre factorii răspunzători de ordine publică din România. Şi de aceea, înlocuind această slăbiciune cu forţe civile, au devenit minerii batalionul care pune lucrurile la punct în România, ceea ce este greşeala numărul una a oricărui regim şi a regimului Iliescu în primul rând. Dar Petre Roman n-a dorit niciodată să-şi recunoască partea lui de răspundere la mineriada din 1990, care a permis mineriada din 1991. Este mult mai comod să spui: Măgureanu a făcut. Cum putea Măgureanu să-l dea jos pe Petre Roman? Şi în ce calitate ar fi putut să o facă? Era SRI la acea dată peste puterea politică? Nicidecum.

AMS: Era serviciul secret al ţării, care avea pe mână toate informaţiile şi la mână pe toţi cei cu trecut nemărturisit. Adică destul de mulţi cât să fie semnificativ.

VM: Cu informaţiile acestea i-aş fi dat în cap până ar fi căzut pe jos, numai să nu se fi întâmplat ce s-a întâmplat.

AMS: Teza potrivit căreia aţi contribuit cumva la căderea lui Petre Roman este totuşi foarte rezistentă.

VM: Am contribuit cumva în sensul că am prevenit şi că am semnalat existenţa acelor condiţii care duc la înlocuirea lui de la conducerea guvernului. Nu l-am răsturnat eu. Atâta tot. Ce era să-i spun: „Dom'ne este cel mai bun prim-ministru, nu cumva să-l schimbi, deşi uite că Miron Cosma se pregăteşte să vină încoace şi nu-l poţi opri, că n-ai cu cine?" Petre Roman deja contravenea.

AMS: În cărţile dvs., pe care eu – spre deosebire de mulţi alţii care îşi dau cu părerea despre personalităţile publice din amânia după ureche, din auzite, le-am citit –, aveţi la un omenit dat un capitol despre liderul charismatic. Petre Roman area un astfel de lider charismatic, deşi ascensiunea lui la itere, cum aţi spus tot dvs., provenea exclusiv din legătura lui alter Roman cu Ion Iliescu. Dar tot dvs. scrieţi că liderul harismatic român este întotdeauna eroul învins. Se potriveşte Petre Roman, nu?

VM: Tipologia lui Max Weber despre liderul charismatic nu: a loc de astfel de interpretări. Nu se potrivesc situaţiei oastre. Liderul charismatic în viziunea lui Weber este omul or mari proiecte, care nu numai că fascinează pe cei din jur, ci şi o galerie de personaje care ar fi avut efect electrizant asupra publicului.

AMS: Culmea este că tocmai asta era imaginea proiectată „upra lui Petre Roman.

VM: Charismaticii, în viziunea lui Weber, viziune pe care eu împărtăşesc nu fără unele nuanţe critice, aceştia erau oamenii nor mari proiecte, cum spunea un interpret al lui Weber: „arşi e flacăra interioară a idealului lor". AMS: Raymond Aron.

VM: Nu, nu el. Era un sociolog american, Harold Laswell.

AMS Atunci o foloseşte şi Raymond Aron în Les etapes de la pensée sociologique.

VM: Titlul studiului este What is charisma? Acest tip de analiză nu are legătură cu eroul doborât, ci este faptul că traseul charismatic poate include căderea dramatică a eroului. Noţiunea sociologică de charismă include şi martiriul eroului pentru idealul său. Nu pot să recunosc din această perspectivă sociologică riguroasă că Petre Roman face parte din această categorie de lideri charismatici. Simplul fapt de a-i impresiona pe cei din jur nu este charismă cu sens sociologic. Rezultate de genul „Iliescu ne mănâncă zilele şi Petre Roman nopţile" sau „Nu vrem bani, nu vrem valută, vrem ca Roman să ne…" aranjeze cumva, cred că bănuiţi substratul, nu definesc personalitatea charismatică.

AMS: Dar ce tip de lider a fost Petre Roman?

VM: Omul nu era lipsit de calităţi, dar era total neexperimentat pentru a juca rolul de prim-ministru în acel moment atât de dramatic pentru ţară, moment pe care dvs., istoricii, îl analizaţi poate pe sute de pagini. Adică, prea complex pentru o experienţă atât de mică. Ceea ce

înseamnă şi o anumită nevinovăţie.

AMS: Mi-au plăcut întotdeauna subtilităţile dvs., chiar dacă unii se simt paralizaţi la gândul că cine ştie ce ascunde o vorbă sau alta a dvs. Altfel spus, domnule profesor, nu era atât de vinovat Petre Roman, cât cel care l-a pus în funcţie.

VM: Iar dumneavoastră, vă întorc complimentul, vă place să chinuiţi omul ca pe hoţii de cai. Petre Roman era contraindicat pentru dimensiunea pe care trebuia să o aibă prim-ministrul unei Românii în criză profundă, la o schimbare de sistem politic atât de dramatică. Pe de altă parte, a folosit şi mijloace ilegale şi neloiale atunci când a ajuns într-o postură înaltă.

AMS: Daţi-mi un exemplu.

VM: Bunăoară faptul că nici n-a ajuns bine prim-ministru şi a început să-l sape pe cel care îl numise.

AMS: Adică, reveniţi dvs. acum la cele trei legături subterane imputabile, după cum le-aţi numit: presă, grupurile intelectualilor, aripile tinere ale partidelor de opoziţie.

VM: Da, dar a avut şi această rară calitate de a şi-i face duşmani în timp. Cu niciunul dintre canalele de legătură de care am vorbit nu a rămas după aceea în termeni buni. Căderea lui de astăzi nu este numai consecinţa loviturii primite de la servantul său cel mai fidel, ci urmarea pierderii acestor legături care, odată căzut, l-au abandonat. Credeţi că un om cu asemenea calităţi nu putea fi sprijinit de presă pentru o revenire? Credeţi că nu putea performa cu bune rezultate într-un alt partid? Că nu putea avea o carieră publică remarcabilă în lumea societăţii civile? Ba da, dar nu l-au mai primit. De ce? Aici trebuie să răspundeţi dvs.

AMS: Ceva s-a întâmplat foarte grav în apropierea lui Petre Roman. Accept semnalul dvs. Nimeni nu i-a fost mai devotat lui Petre Roman ca Traian Băsescu. A crescut în umbra lui, promovat şi ajutat să-şi construiască o platformă politică. Eu am fost martorul unui moment-cheie, în care Petre Roman a salvat cariera politică a lui Traian Băsescu. Eram secretar de stat în guvernul Ciorbea atunci când Traian Băsescu a declanşat de capul lui atacul la adresa propriului său prim-ministru, substratul adevărat al atacului fiind situaţia caselor cumpărate de miniştri PD şi controlate de Corpul de control al prim-ministrului. În acel moment, când Ciorbea a cerut în mod expres schimbarea ministrului Băsescu, Roman a pus tot partidul în spatele

lui Băsescu şi a provocat el căderea guvernului, în loc să facă un gest care era pe deplin justificat de încălcarea gravă a unui principiu etic şi politic: nu critici echipa din care faci parte. Aşa cum se întâmplă în presa noastră superficială şi fantezistă, momentul cel mai semnificativ al trădării lui Roman de către Traian Băsescu nu a fost legat de Congresul PD, ci de datoria cel puţin morală pe care cel de-al doilea o avea faţă de cel dintâi. Atenţie! Forţa lui Traian Băsescu atunci a ieşit la suprafaţă: când a răsturnat un guvern cu mâna lui Petre Roman. După care bineînţeles că a muşcat şi el mâna care l-a salvat, c-aşa e-n tenis!

VM: Asta confirmă ceea ce am spus. Dar mă întorc la o chestiune, numai pentru a vă semnala că voi continua să mă feresc de capcanele subtile pe care mi le puneţi în cale. Aţi spus că eu aş fi avut o contribuţie la doborârea lui şi m-aţi făcut să recunosc un anumit aport. Eu trebuie să fiu foarte atent cum discut cu dvs., pentru că, de îndată ce emit ceva, reacţionaţi imediat printr-o întrebare grea. Dar dialogul nostru nu şi-ar avea sensul dacă nu ar aduce la lumină lucruri noi.

AMS: Perfect adevărat.

VM: În contextul aşa-numitei mineriade din septembrie 1991, în timpul asaltului asupra Palatului Victoria, au apărut şi elemente de război civil, fiind angajate o serie de forţe violente ale străzii, forţe care nu acţionau de capul lor şi, aici este locul unde vreau să ajung, aparţineau cel puţin ideologic, dacă nu chiar şi practic, unor zone ale opoziţiei cu care domnul prim-ministru tocmai cocheta. Pagina de carte nu va putea reproduce tonul cuvintelor mele, totuşi am să le pronunţ răspicat: Petre Roman reuşise, la propriu, să-şi pună lumea în cap!

AMS: Vin iarăşi cu elementul de contradicţie. Noi discutăm aici despre un eveniment profund ilegal şi condamnabil. Tabloul arătat nu înseamnă că minerii aveau dreptate sau că grupurile de luptători stradali ai opoziţiei, pe care i-am văzut în calitatea mea de ziarist de atunci, aveau dreptate.

VM: Nu, nici vorbă de aşa ceva. Erau cât se poate de condamnabili.

AMS: Minerii erau protejaţi. Aveau salarii mari, salarii care veneau de la guvern, mult peste eficacitatea muncii lor. Doi: mare parte din cantitatea pe care o raportau şi în baza căreia erau plătiţi era formată deja din steril. Ceea ce scoteau ei…

VM: „era sub orice calitate.

AMS: Ştiţi foarte bine că Miron Cosma dezvoltase o întreagă reţea proprie de putere în Valea Jiului, îşi deschisese şi nişte afaceri proprii cu banii de la guvern. Eu am citit presa locală, presa minerilor, şi ştiu de acolo ce probleme avea domnul Cosma cu alte sindicate din Regie şi cu cetăţenii nemulţumiţi de combinaţiile comerciale pe care le dirija. El se afla tocmai în momentul în care sindicatele afiliate se revoltau împotriva lui. Atunci când a venit la Bucureşti să ceară ajutorul lui Roman, ajutorul însemna bani cu care să închidă gura nemulţumiţilor. Nu se mai putea. Criza de structură a economiei româneşti se declanşase, iar sacul din care se întreţinea consumul era gol deja. De aceea vă întreb acum: nu credeţi că în toată această criză de stat, în această pată de neşters de pe harta vieţii politice româneşti, care a fost răsturnarea unui guvern prin violenţă stradală, nu credeţi că a contat şi aversiunea personală? Interese şi mobiluri personale.

VM: Vă voi spune chiar mai mult. România a fost aruncată atunci în haos, în acea secvenţă de haos pe care ne-o amintim cu toţii, din cauza unui conflict personal între Petre Roman şi Miron Cosma. Voi spune aşadar foarte tranşant că acest conflict personal a fost cel preponderent în motivaţia ciocnirii. Orgoliul personal, de ambele părţi, a pus în mişcare forţe inconştiente care au acţionat într-o descărcare de violenţă ale cărei resorturi erau tot personale. Indivizii care atacau clădirea guvernului, plătiţi pentru asta, nu urmau să-i ia locul lui Petre Roman. Singura lor perspectivă era aducerea la putere a unui om din partidele care îi sprijineau, om care, odată ajuns în funcţia de putere, să le dea şi lor ceva: unora, ce nu apucaseră la aşa-zisa revoluţie, altora, nişte bani mai mulţi, altora un serviciu mai călduţ, cum până la urmă unii au şi primit pe la primăriile de sector, alţii terenuri, buticuri, etcetera. Este un mecanism de gândire primitiv…

AMS: Dar este mecanismul motivaţiei personale descris de Hegel în Prelegeri de filosofie a istoriei.

VM: Într-adevăr, mulţimea aceea era o sumă de interese personale. Nu exista ideal, aşa cum nu exista nici România acolo. Era doar ura. Iar atunci când ştii că stai pe un butoi cu pulbere, când vezi că strada este bântuită de tot felul de energii latente, nu pui în jocul ţării orgoliile tale superioare. În plus de asta, erorile se răzbună, te ajung din urmă. Miron Cosma se considera stâlp al guvernului şi pentru asta credea că are dreptul să bată cu pumnul în masă. De ce? Pentru că i s-a permis. Cine i-a permis? Virgil Măgureanu? Hai să fim

serioşi! Era Miron Cosma omul care să fie dirijat de serviciile secrete, cum s-a spus, aduna SRI minerii în Petroşani şi îi punea pe trenuri? Dădea SRI telefoane disperate în Valea Jiului: „Veniţi, fraţilor, că ne răstoarnă ăştia? Miron Cosma, nici astăzi, după zece ani de puşcărie, nu este dispus să-şi pună cenuşă în cap şi se consideră victimă. Şi el este un personaj pe care comportamentul său l-a doborât. Uită ce sume enorme i se puseseră la dispoziţie după evenimentele din iunie 1990 şi cum le-a folosit, inclusiv în interes propriu.

AMS: Am la dispoziţie două dintre rapoartele ofiţerilor SRI care operau în Valea Jiului. Aceşti ofiţeri au informat corect asupra situaţiei de acolo şi, trebuie să subliniez, au făcut-o fără nicio conotaţie politică.

VM: Aceste rapoarte ar trebui publicate. Ele reflectau situaţia de fapt şi atât, dar erau suficient de elocvente pentru a produce măsuri.

AMS: Şi Ion Iliescu nu avea nicio reacţie la toată această ameninţare?

VM: Nu pot spune că n-a avut nicio reacţie. Au avut loc mai multe discuţii Iliescu-Roman pe acest subiect, unele dintre ele cu conţinut amar, cu reproşuri. Dar niciodată Iliescu n-a pus piciorul în prag, niciodată n-a tranşat lucrurile şi n-a stabilit o limită care nu poate fi depăşită.

AMS: Dar, pentru a păstra planul acesta personal în care am intrat de câteva minute, nu vă gândiţi că totuşi Ion Iliescu avea şi el nevoie de nişte oameni de încredere în jurul lui, că simţea nevoia unor apropiaţi? Din câte ştiu, erau extrem de puţini.

VM: Cred că asta a fost una dintre problemele personale în evoluţia publică a lui Ion Iliescu. Îmi pare rău s-o spun, mă chinuie faptul că m-aţi adus aici, dar ajunsesem câteodată la discuţii amare între noi doi şi deosebit de dure pe tema loialităţii reciproce. Prefer să nu le dezvălui.

AMS: Ion Iliescu se simţea singur? Părăsit, trădat… VM: Cred că da. Nu pot certifica însă că ar fi conştientizat, reodată importanţa acestui factor în destinul unui lider. Mâna de oameni absolut devotaţi, care sunt gata să reacţioneze rompt în oricare situaţie şi să fie acolo unde trebuie să fie, tund când apare o criză. Nu i-a avut niciodată. AMS: Oare de ce?

VM: Pentru simplul motiv că nu ştie să-şi apropie oameni devotaţi.

AMS: Ştiţi că în şedinţa din 2 octombrie 1991 a luat cuvântul

omnul Andrei Pleşu, care v-a atacat direct, afirmând că răbuşirea guvernului, că lovitura de stat, după cum o numesc – chiar ei, vi se datorează. Citind acest text înainte de întâlnirea oastră, m-am amuzat la gândul că în iarna anului trecut amistat la o şedinţă a Clubului Istoricilor, la care au participat storici remarcabili şi unde a fost prezentată informaţia de către un istoric, nu de un jurnalist sau de un politician instabil, că Irgil Măgureanu a dispus, în baza unei aprobări oficiale, date de eful CSAT, distrugerea unui număr de dosare ale Securităţii, storicul respectiv chiar a nominalizat persoane ale căror dosare Je rezidenţi, informatori sau surse ale Securităţii au fost arse. T-aţi întâlnit cu aceste nume de persoane, ale căror dosare le-aţi acut dispărute, printre cei care v-au atacat în acei ani?

VM: Asta nu mai este o capcană, domnule Stoenescu, este un adevărat canion! În ce priveşte atitudinea domnului Pleşu, ea era enerată de faptul că domnului Petre Roman i se spusese din l-ai multe părţi că eu aş fi autorul căderii guvernului. Evident, în explicat acest aspect, nici măcar şeful unui serviciu secret nu poate face un astfel de lucru fără acceptul celor care au dreptul e decizie politică. De aceea, vă voi spune acum, fără echivoc, că în fost favorabil plecării de la putere a guvernului Petre Oman. Este o tristă ironie să numim reformă perioada aceea, ieşi poate anumite măsuri luate atunci ar fi dus până la urmă la ceva. Situaţia creată prin lipsa de profesionalism şi chiar prin boema unora dintre miniştrii domnului Roman a fost atât de gravă încât soluţia radicală – radicală în ce îl priveşte pe protagonist – era absolut necesară. Probabil că domnul Pleşu a fost rugat să-şi exprime părerea. Altfel, eu am manifestat o anumită simpatie pentru domnia sa. Mai pe româneşte, dar în contextul acelui moment septembrie-octombrie 1991, n-aş fi avut ce împărţi cu domnul Pleşu.

AMS: Dar dacă e adevărat că aţi distrus dosare şi i-aţi eliberat pe unii de povara trecutului?

VM (râde): Sunteţi insuportabil. Iertaţi-mă! Vă voi răspunde însă şi la această întrebare. Şi un istoric poate greşi. Chiar dacă opera lui poate fi un fundament remarcabil pentru un nume, chiar şi el poate greşi.

AMS: Informaţia pe care a primit-o acel profesor universitar, doctor în istorie – precizez că nu este vorba de mine –, provenea din două surse: Arhivele Statului şi CNSAS, aparatul tehnic şi de evidenţă.

VM: CNSAS-ul acesta este o glumă, vă rog să mă iertaţi. Este o

instituţie de doi bani, care astăzi nu mai cântăreşte nici măcar cât greutatea a doi bani. Nu este calificat să dea verdicte.

AMS: Lucrătorii aceia de la CNSAS, haideţi să nu continuăm şarada, sunt cei aflaţi în legătura directă cu ofiţerii SRI de la Arhive. Nu vă daţi seama că de acolo provine informaţia? Nu vă este clar că, la cererea expresă de a li se da un anume dosar sau de a se confirma o listă de pe cartotecile Evidenţei Securităţii li s-a răspuns: astea au fost arse din ordinul lui Măgureanu?

VM: Păi de ce nu scot dovada la iveală? E cel mai simplu. Ca să fie clar: nu am dat niciodată ordin de distrugere a unor dosare. În ce priveşte faptul că foşti colaboratori ai Securităţii s-au manifestat ca vajnici luptători anticomunişti şi anti-Securitate este unul dintre cele mai răspândite cazuri. V-am spus deja că am făcut reconstituirea totală a evidenţelor fostei Securităţi, iar acum vă răspund că am întâlnit multe cazuri de indivizi lipsiţi de caracter, din acest punct de vedere.

AMS: În guvernul Roman existau astfel de persoane?

VM: Bineînţeles că existau. Mai mult decât atât, Petre Roman însuşi nu ignora faptul că unul sau altul dintre miniştrii săi avusese astfel de legături. A fost informat de noi la timp. Despre alţii din echipă nu puteam certifica noi, pentru că erau de dincolo, de la SIE.

AMS: Dar nu este periculos pentru siguranţa naţională ca un astfel de individ, care îşi ascunde trecutul şi în acelaşi timp face paradă de anticomunism, să fie ministru?

VM: Orice persoană şantajabilă, instalată într-o poziţie instituţională, de la portar şi până la ministru, este periculoasă pentru siguranţa unui stat.

AMS: Nu, eu nu mă refer la potenţialul de eroare sau trădare rezultat din calitatea de şantajabil a unui personaj. Eu mă refer la caracterul acestor indivizi duplicitari.

VM: Aici SRI putea să facă mult mai puţin. Noi nu puteam să dăm într-o notă un comentariu despre caracterul unei persoane. Puneam la dispoziţie informaţia şi factorul politic decizional era acela care hotăra dacă e bine să aibă lângă el nu un fost turnător al Securităţii, că e de discutat aici, ci un individ lipsit de caracter şi care mâine poate trăda, poate nu ţara, dar sigur pe cel care i-a acordat încrederea.

AMS: Nu vă las în pace, pentru că trecutul nostru apropiat mă doare prea tare. Am să vă spun un lucru neplăcut, dar el nu-mi aparţine şi nici nu mă atinge. Există o teamă faţă de dumneavoastră, o

teamă de informaţiile pe care le deţineţi, la care aţi avut acces sau pe care le-aţi luat cu dvs. când aţi plecat de la SRL Este adevărat că aţi plecat cu dosare, cu angajamente copiate sau măcar cu unele date despre foşti ofiţeri acoperiţi şi informatori ai Securităţii?

VM: Nu am avut nevoie vreodată să am la îndemână documente şi, de aceea, atunci când am plecat de acolo, nu am plecat cu probe împotriva cuiva. După cum aţi observat, sunt zece ani de atunci, niciodată nu m-am angajat public împotriva cuiva şi nici nu am făcut măcar o aluzie la ceea ce ştiu. Ar fi fost, cum spune olteanul, very exciting, dar n-am făcut-o.

Bucureşti, 8 mai 2008

AMS: Am ajuns la un moment de cotitură în istoria României recente: schimbarea de putere din 1996. Vi se atribuie un rol decisiv în această schimbare. Aş vrea chiar să-mi precizaţi ce rol aţi avut atunci.

VM: Aş vrea mai întâi să amintesc în câteva cuvinte contextul. După patru ani de guvernare Văcăroiu şi după exasperarea opoziţiei, care nu mai ajungea să-şi vadă visul împlinit de a ajunge la putere, atmosfera de la Bucureşti era una dintre cele mai vitriolante. Pentru toate neîmplinirile şi pentru toate frustrările, atât ale clasei politice, cât şi ale populaţiei, se considera a fi vinovată conducerea politică, mai ales persoana preşedintelui Iliescu. Atmosfera ajunsese aproape irespirabilă şi se creaseră inclusiv artificial tensiuni care nu păreau a fi suportabile. În plus, atmosfera internaţională era una de aşteptare. Principalele componente ale UE de azi, precum şi America doreau neapărat o schimbare de putere în România. Pe cât de mare era aşteptarea unei schimbări, pe atât de nepregătită era puterea de atunci să accepte ideea unei plecări de la putere. Această idee părea extrem de îndepărtată şi nu întâmplător lozinca celor de la vârful puterii era „schimbare în continuitate", o formulă prin care se încerca găsirea unui suport mediatic pentru o rămânere la putere. Imensa aşteptare internă se obiectivizase într-o serie de tensiuni, cu potenţial pericol de explozie. Tensiunea nu era numai între opoziţie şi putere, tensiunile se manifestau şi în interiorul partidului de guvernământ, având de cele mai multe ori o origine economică. Oamenii de afaceri şi politicienii arondaţi acestora începuseră să-şi dorească un mediu legislativ şi economic mai dinamic, mai adecvat transformărilor petrecute în ţară şi pentru asta aveau nevoie de un alt tip de gândire şi de perspectivă din partea principalului partid de guvernământ. Tensiunile din partid

sau şi materializat câteva luni mai târziu, după pierderea alegerilor din 1996, prin ruptura domnului Meleşcanu şi apariţia ApR. Atunci s-au ivit din nou informaţii despre pregătirile pentru o lovitură în forţă, de data asta cu un sprijin extern mult mai explicit. AMS: Vă rog să precizaţi perioada.

VM: Sfârşitul anului 1995, dar mult mai clar şi, totodată, mai bine documentat în primăvara-vara anului 1996. Fondul, răspunsul, dacă vreţi, al puterii era de un calm plat, pe care se acumulau toate nemulţumirile populaţiei şi pregătirile unor forţe legate de opoziţie. Nu trebuie înţeles prin asta că acumula cineva depozite de armament sau că făcea nu ştiu ce planuri strategice. Mijlocul principal era mişcarea de stradă. Părea că se epuizase această formulă, dar iată că istoria nu te iartă şi numaidecât în ianuarie-februarie 1999 fenomenul era cât pe ce să se repete. SRI a depistat inclusiv regrupări de forţe, care altfel nu ar fi reprezentat un interes pentru noi, dacă nu am fi aflat că regruparea avea scopul de a produce incidente violente care să preseze asupra ideii de schimbare. Să scoată puterea din apatia ei şi să dea sentimentul de criză.

AMS: Dacă aţi şti cum se potrivea acea situaţie cu cea din 1928, v-aţi cutremura.

VM: Existau cercuri periferice, care de regulă nu sunt luate în calculul politic, dar sunt activate atunci când factorul politic are nevoie de forme de presiune vizibile şi cât mai violente. Rapoartele indicau reapariţia în prim-planul acestor cercuri a unor personaje implicate în violenţele de stradă din anii precedenţi.

AMS: Erau de la organizaţiile de revoluţionari, din organizaţiile societăţii civile?

VM: Nu puteai suprapune identitatea acţională a acestora cu respectivele organizaţii, dar legături şi implicaţii existau. Erau grupări care se situau dincolo de vizibilitatea obişnuită. Erau finanţate cu fonduri obscure din interior, dar cele mai mari sume, fără a ne gândi la cifre spectaculoase, proveneau de la diferite organizaţii-fantomă din Occident, fonduri intrate în ţară pe diferite canale. Sursele sunt indicate în rapoarte şi o cercetare a lor poate aduce lămuririle necesare. Pe fondul nemulţumirii generalizate, astfel de grupuri minuscule începeau să fie importante, importanţa lor neconstând în numărul membrilor, ci în capacitatea de a antrena o mulţime nemulţumită.

AMS: Nu ştiu dacă vă amintiţi, dar în 1990, printr-un decret-lege a fost eliberat din penitenciare un număr de peste 21.000 de infractori. Mulţi dintre ei au fost reţinuţi apoi în evenimentele violente din 1990 şi din 1991. Aceeaşi decizie se regăseşte şi în 1996, cu referire la un număr de 3 200 de infractori. Din informaţiile mele, mulţi dintre aceşti indivizi alimentau grupurile violente de care vorbiţi, constituindu-se în ceea ce putem numi forţe ale străzii. VM: De ele este vorba.

AMS: Această legătură cauzală va fi întotdeauna controversată, pentru că cei scoşi din penitenciare se regăsesc în mai toate asalturile îndreptate împotriva instituţiilor statului şi în primul rând a Ministerului de Interne. Este un paradox sau a fost un calcul greşit?

VM: Îmi pare rău că nu putem arăta în această carte anumite rapoarte confidenţiale pe această temă. Nu aveam dreptul să ne opunem, dar am semnalat erorile de acest gen. Ceea ce semnalam noi era faptul că elementele acestei periferii sociale aveau o apetenţă sporită pentru legături cu aşa-numiţi revoluţionari, care, unii dintre ei, chiar frecventaseră aceleaşi puşcării, iar pericolul real venea din faptul că violenţa unora putea fi foarte uşor canalizată pe imaginea altora, având în vedere prestigiul de care se bucura atunci titlul de revoluţionar. Cetăţeanul de rând şi privitorul la televizor apucă să vadă numai costumul la patru ace al unui politician şi nu-şi poate închipui că, în lipsa unor mijloace legale de accedere la putere, politicianul acela ar putea comanda de la un telefon sau dintr-o cârciumă o mişcare de sprijin din partea unor astfel de elemente. Acesta este şi motivul pentru care, de multe ori, serviciile secrete sunt acuzate că lansează scenarii fanteziste, că fabulează şi că fac din ţânţar armăsar. Mă refer la faptul că nu-ţi vine să crezi, dar în realitate legătura dintre un politician cu ştaif şi un revoluţionar de sorginte stradală nu era imposibilă în România acelor ani. De cele mai multe ori, liantul acestor relaţii este banul, finanţarea.

AMS: Prin urmare, ajungem din nou la opoziţia politică din acei ani.

VM: Nu se puteau face identificări clare în această privinţă, adică nu puteai arăta cu degetul, cum se făcuse cu mult neprofesionalism în 1990, spre un anume partid sau anume lider. În 1996 nu puteai afirma că în subsolul nu ştiu cărui partid sunt droguri, pistoale şi grenade. Dar o implicare politică exista. În noiembrie 1995 se produsese o pierdere grea pentru bruma de opoziţie politică de la noi, fusese înmormântat

Corneliu Coposu. O mulţime imensă a participat la acele funeralii. Principalul partid de opoziţie a fost practic propulsat în faţă în aşa-numita Convenţie Democratică, beneficiind de un capital electoral enorm, dar cam nemeritat. În acea perioadă, moartea lui Coposu a adus mai multă simpatie partidului său decât cinci ani de luptă politică.

AMS: Şi cu toate acestea, după toată cercetarea pe care am făcut-o, factorul decisiv pentru producerea schimbării din 1996 a fost mai degrabă în străinătate. De acolo a venit presiunea principală. Guvernul Văcăroiu a avut câteva episoade de confruntare sindicală, cum a fost cea de la Reşiţa, dar conflictele se rezolvau imediat prin acceptarea tuturor revendicărilor şi prin tipărirea de bani, care ne-a costat apoi o inflaţie galopantă.

Guvernarea Văcăroiu era caracterizată de economişti ca o perfectă gestionare a stagnării. Presa folosea imagini mai lastice, înfăţişând o Românie împotmolită. VM: Se spunea: „fenomenul de băltire Văcăroiu". AMS: Se mai adaugă la asta faza în care ajunsese presa română. Anii 1995 – 1996 marchează trecerea presei dincolo de pragul profesional în domeniul politic şi al afacerilor. Ciclul de interes al ititorilor scăzuse, recesiunea nu mai permitea mari performanţe de tiraj şi se înregistrează primele dispariţii de ziare. În aceste condiţii, presa cotidiană intră în sfera politicului şi devine partizana schimbării, prezentând o opoziţie idilică şi o putere mocirloasă. Amintiţi-vă cum ataca presa un subiect şi după vreo rei zile reacţionau şi partidele de opoziţie printr-un comunicat ost şi de cele mai multe ori agramat. Presa devine factor politic xplicit în România.

VM: Tocmai mă pregăteam să pomenesc că în acea perioadă presa nu numai că şi-a ieşit din rolul ei profesional, dar unele posturi de televiziune şi unele publicaţii ajunseseră să avertizeze asupra celor ce urmau să se producă dacă nu are loc schimbarea.

oi procesam aceste ameninţări şi eram nevoiţi – cam atunci a început un interes real pentru ce se întâmpla în redacţii –, eram evoiţi deja să introducem presa între factorii de risc. Evident, a capitolul incitare. Pentru presiunile venite din afară, pentru spectele de incitare şi implicare externă informaţiile erau mult ai clare şi mai abundente. Mocirla din ţară era mai greu de efinit. Pentru factorul extern, anii 1995 – 1996 ne aduseseră în situaţia de a putea documenta cu destulă acuitate canalele de limentare, în primul rând financiară, a grupărilor opoziţioniste n ţară, inclusiv prin descoperirea implicării unor factori

iplomatici şi a unor servicii străine. Faptul a coincis cu edeschiderea prin presă a vechilor atacuri la adresa SRI, a fostei Securităţi şi la adresa mea personală, ceea ce nu putea fintâmplător şi nu necesita o prea mare experienţă pentru a o onstata.

AMS: În această perioadă aţi avut întâlniri cu omologii dvs. occidentali?

VM: Am avut o serie de întâlniri cu liderii serviciilor secrete, atât din ţările fostului lagăr socialist, cât şi din Occident. Atunci s-a produs şi vizita la Langley, unde m-am întâlnit cu locţiitorul FBI, precum şi al CIA, nimeni altul decât George Tenet.

AMS: Vi s-a sugerat la acest nivel vreodată că SRI ar fi bine să contribuie la schimbarea guvernării FDSR-PDSR?

VM: În niciun contact şi cu niciun prilej nu s-au făcut referiri şi nici nu s-a pus vreodată problema unei ingerinţe în politic. Am primit o serie de recomandări cu privire la stări negative de la noi, cum era înmulţirea cazurilor de crimă organizată, de terorism. Am primit numeroase oferte de sprijin pentru ajustarea legislaţiei noastre de funcţionare, cât şi asupra colaborării în lupta împotriva terorismului. M-am întâlnit şi cu Primakov, ocazie cu care mi-a cerut să colaborăm cu orice informaţie posibilă legată de fenomenul terorist cecen. Dar niciodată în întâlnirile SRI cu parteneri externi nu a venit vorba de schimbarea politică de la noi. Avem tendinţa de a crede că presiunile se exercită la nivel politic, dar cele mai multe se fac, de către factorul politic, prin intermediul unor organizaţii şi forţe astfel lansate pe scena unui continent încât să nu poţi face legătura directă cu factorul politic aflat în realitate în spatele lor. De aceea, puteai doar să intuieşti că în spatele unei organizaţii care incita la violenţe sau care furniza fonduri se afla o cancelarie sau alta. Oficial, nu-şi permitea nimeni să spună: „Domnilor, ar cam fi cazul să plecaţi de la putere ca să vină şi oamenii noştri, că au cam obosit să tot aştepte”. Dar agenţi de influenţă existau şi erau depistaţi în perioada premergătoare alegerilor.

AMS: Cu toate acestea, ceea ce reprezenta, ca şi astăzi, de altfel, subiectul principal de interes era naţiunea. Noi vorbim aici despre naţiunea română care se pregătea să-şi exercite dreptul de vot. Istoricul, sociologul şi economistul nu se opresc la istoria factuală: ce a spus sau făcut cutare lider şi ce eveniment s-a petrecut în ziua de… El caută acele cauzalităţi profunde şi elemente de sprijin pentru o imagine de profunzime a unui fapt istoric. De aceea, trebuie spus aici

că, dincolo de starea generală de nemulţumire, dincolo de presiunile interne şi externe, situaţia statistică a naţiunii române era a unui procent de peste 70% populaţie socializată, adică de populaţie dependentă de stat sau care căuta să-şi asigure o dependenţă de stat. Sigur că se dorea schimbarea, dar calitatea schimbării era alta decât cea proiectată de presă. O majoritate covârşitoare a populaţiei nu dorea ceea ce noi numim astăzi schimbarea puterii în favoarea unor politici de dreapta. Nici măcar nu exista un partid de dreapta. Abia în 1999 apare UFD, căruia însă nu i-au acordat credit, pentru că ceea ce dorea populaţia şi s-a văzut la vot era în continuare un socialism reformat, în care statul să facă mai mult. Nemulţumirea populaţiei era pe fond expresia faptului că statul nu le dădea suficient, nu că trebuie schimbat radical principiul de guvernare. Această realitate s-a văzut la votul din noiembrie 1996, când, în ciuda forţei uriaşe a presiunii interne şi externe, o majoritate fragilă, dar o majoritate a votat tot stânga şi numai manevra de ultimă oră, din turul doi prezidenţial, a PD-ului lui Petre Roman a generat accesul la putere al factorului de schimbare. Noi nu trebuie să uităm că fără mişcarea făcută atunci de PD, Convenţia şi Emil Constantinescu nu ajungeau la putere. Adică, schimbarea nu se producea. Or, acest aspect a ţinut foarte mult de interese politice de grup şi de negocieri limitate, mai degrabă decât de o voinţă explicită a naţiunii. Fără manevra PD-ului continua în România regimul de stânga, perfect legal şi liber votat de o majoritate. Furia populaţiei împotriva lui Emil Constantinescu şi a Convenţiei la alegerile din 2000 a fost expresia nemulţumirii pentru faptul că nu s-au ţinut de promisiunile exagerate ale campaniei 1996: miliarde de dolari veniţi din vest, Contractul pentru România, rezolvarea problemei proprietăţii etc.

VM: Aveţi momente de analiză lucidă care mă sperie. Dar aveţi dreptate şi nu trebuie niciodată să uităm că, dincolo de instituţii, se află o naţiune. Mişcările ei sunt mult mai importante decât agitaţia instituţiilor. Turul al doilea din 1996 a înclinat balanţa spre o coaliţie de putere, şi nu doctrinară, ceea ce a reprezentat un compromis care traversa intenţia de vot. De aici putem înţelege de ce coaliţia nu a putut aplica o serie de măsuri radicale, cerute de grupurile radicale care gravitau în jurul Convenţiei.

AMS: Cu toate acestea, revenim la momentul preelectoral, dvs. aţi acţionat pentru producerea acelei schimbări. Am informaţii că aţi

discutat problema cu Ion Iliescu şi că aţi pledat pentru o reacţie firească la o asemenea posibilitate, inclusiv la o renunţare la putere, având în vedere consecinţele grave care urmau pe plan extern.

VM: O să vă dau o informaţie şocantă. În realitate, prima discuţie cu acest subiect a avut loc în preajma alegerilor din 1992. Atunci am pledat pe lângă preşedintele Iliescu să lase puţin liber jocul politic, dându-se la o parte şi concentrându-se atunci, în perioada aceea de început, asupra organizării partidului.

AMS: Era după sciziunea FSN-FDSN.

VM: Exact atunci. Cinci ani mai târziu, prin 1997 a transmis cuiva: „Măgureanu a avut dreptate în 1992!", dar atunci, pe loc, în 1992, reacţia a fost de supărare şi de rezervă în ce mă priveşte. Eu nu doream altceva decât să-i semnalez că baza sa politică este fragilă structural şi că presiunile vor creşte în timp, de data asta cu atacuri la condiţia sa de preşedinte. Eu am prezentat-o cam aşa: „Daţi-vă la o parte pentru un timp şi veţi reveni în calitate de erou naţional". Baza informaţională a acestui îndemn era cunoaşterea adâncă a dezastrului profesional, politic şi organizatoric din rândurile opoziţiei. Eu ştiam probabil cel mai bine, încă de atunci, că Opoziţia era o construcţie cu picioare de lut, sprijinită să nu cadă cu proptelele pe care le-am menţionat deja: o presă subiectivă, politizată şi un vag sprijin extern. Pe de altă parte, ştiam foarte bine că persoana lui produce atracţie, că are un capital sigur de simpatie, şi o astfel de situaţie, cum s-a şi întâmplat după 1996, îi dă măsura loialităţii şi a numărului de aderenţi reali. Eu i-am propus atunci să lase liber jocul pentru a produce şi o cartelizare a scenei politice româneşti, o clarificare cu beneficiu pentru partidele mari, pentru partidele doctrinare. AMS: Asta însemna PSDR şi PNL.

VM: Cam aşa ceva. Este interesant că Brucan m-a acuzat atunci că am făcut o afirmaţie iresponsabilă, că i-am făcut lui Iliescu o propunere iresponsabilă prin sfatul dat de a liberaliza jocul politic. În 1996 m-am dus la Ion Iliescu într-o postură de natură privată, cu totul în afara postului pe care îl ocupam, pentru a-l convinge să accepte ideea schimbării. Am făcut-o cu conştiinţa că inclusiv el se poate proteja prin această decizie. Pe de altă parte, consideram că venirea la putere a partidelor din opoziţie are şi rolul de a le pune în lumina adevărului. Şi nu m-am înşelat.

AMS: O să vă rog să-mi daţi amănunte ale negocierilor pe

carle-aţi purtat atunci.

VM: Am mai avut prilejul să afirm, şi oricum presa a făcut atunci mare caz de asta, că am avut un rol însemnat în ce priveşte producerea alternanţei la putere din toamna lui 1996 (noiembrie). Primul lucru pe care doresc să-l subliniez este că nu am amestecat în niciun fel instituţia pe care o conduceam în acest gen de activitate. De mai multe ori, de-a lungul timpului, începând cu 1992, chiar înainte de alegeri, am avut prilejul să discut cu Ion Iliescu pe această temă. I-am spus clar că ar fi cazul să se dea temporar la o parte şi să lase jocul politic să se desfăşoare fără intervenţia sa. Îmi pare rău că nu m-a înţeles şi că acest lucru a înveninat relaţiile dintre noi. Domnul preşedinte Iliescu ar fi trebuit să înţeleagă că, pe cât era de imbatabil în faţa electoratului, din care o parte (mai ales persoanele în vârstă) îl adula fără condiţii, pe atât era de vulnerabil din cauza unor persoane care, în umbra sa şi în numele său, se pretau la fărădelegi. Atunci, în toamna timpurie a anului 1996, am purtat discuţii cu toate persoanele implicate în competiţia politică sau care urmau să intre în ea. Pentru aceia dintre ei care ar fi dispuşi, din cameleonism sau laşitate, să uite acele întâlniri, le ţin la dispoziţie înregistrările convorbirilor. De altfel, cele discutate cu acele prilejuri nu se refereau la vreun complot sau vreo manevră murdară. În esenţă, s-a discutat mai ales despre sprijinul electoral care trebuia acordat celor care doreau schimbarea, înţelegând prin asta mai ales alternanţa la putere. M-am folosit atunci exclusiv de ascendentul personal şi niciuna dintre persoanele cu care am discutat nu poate pretinde că aş fi negociat ceva pentru folosul meu personal. Toate aceste întâlniri au avut pentru mine un dezavantaj fundamental, din păcate, persistent şi astăzi: în niciuna dintre acele ocazii nu am întâlnit conducătorul competent şi responsabil de care ar fi avut nevoie România. Din păcate, în intervalul 1996 – 2000 randamentul regimului instaurat atunci a lăsat mult de dorit, iar domnul Victor Ciorbea ar trebui să înţeleagă că a fost „scos din cărţi" de propria prestaţie slabă ca prim-ministru, iar nu de manevre şi comploturi, de altfel ireale, despre care pretinde acum tardiv şi cu totul inexact că l-aş fi avertizat atunci. În ce-l priveşte pe domnul Iliescu, am încercat să-l fac să înţeleagă în 2000 (deşi nu cred că am reuşit) că, fără schimbarea care s-a produs împotriva voinţei sale în 1996, revenirea sa în circumstanţe prea puţin triumfale în 2000 nu ar fi putut avea loc. Desigur, faptul că de peste trei decenii îl caut cu asiduitate pe acela sau aceia care ar

corespunde într-o mai mare măsură intereselor României de azi şi de mâine, fără a-i putea întâlni până în prezent, nu m-a dezarmat şi am certitudinea că, într-un viitor apropiat, acea întâlnire va avea loc. Adevărul discuţiilor din 1996 este că am folosit ascendentul meu personal pentru a convinge liderii politici să producă o tranziţie firească, fără excese.

AMS: Dar de unde venea ascendentul dvs. asupra acestor lideri?

VM: Erau şi oameni care doreau să vorbească cu mine, ştiind că sunt depozitarul unui fond important de informaţii, erau şi lideri care considerau că mă pricep la politică şi mai erau şi unii cărora le era cam teamă… Dar eu cred că atunci eram persoana care putea furniza o imagine generală destul de coerentă despre ceea ce se întâmplă şi mai ales despre ceea ce urmează să se întâmple. Nu m-am complăcut vreodată în rol de guru, iar profeţiile politice îmi displac. Dar calitatea mea de sociolog şi de profesionist îmi permitea să am un punct de vedere pe care aceşti lideri îl considerau pertinent. Apoi, sigur, era bine oricând să afli şi părerea şefului SRL Ei mai ştiau că în împrejurări extrem de delicate pentru ei eu am reuşit să menţin un echilibru. Nu am înclinat vreodată balanţa în favoarea cuiva şi nici nu am transformat serviciul în instrumentul politic al vreunui partid. Eu cred că ei aflaseră că SRI nu este la cheremul unei persoane sau al unui grup politic, în ciuda fanteziilor din presă şi a şoaptelor de pe la colţuri. Mai am un argument de ordin personal. Veneau la mine din toate zonele eşichierului politic, inclusiv oameni care astăzi mă calomniază sau mă înjură, pur şi simplu, veneau la mine, îmi lăsau mesaje, între care unele scrise, prin care înţelegeau importanţa ideilor pe care încercam atunci să le transmit. În cacofonia care a urmat, toate aceste lucruri au fost uitate, după cum uitate par să fie convorbirile mele repetate cu Corneliu Coposu, care au prefigurat un anumit comportament în ce mă priveşte. Promisiunile mele nu au plecat în mormânt odată cu Seniorul.

AMS: Ar fi totuşi interesant de ştiut care a fost reacţia lui Ion Iliescu la ideea unei renunţări la putere. Ştiu că mai târziu v-a acuzat de trădare. Sau, dacă doriţi o vorbă mai edulcorată, de părăsire a poziţiei neutre la care vă obliga postul de şef al SRI şi de înclinare a interesului şi preocupărilor spre ideea schimbării.

VM: Ion Iliescu a avut probabil o undă de nostalgie în anul 2000, când a revenit la putere în forţă şi când a constatat că am avut dreptate. Dar el nu va recunoaşte niciodată că schimbarea din 1996

era o chestiune vitală pentru ţară şi nu un episod nefericit care s-a terminat totuşi bine pentru el, după patru ani.

Bucureşti, 21 mai 2008

AMS: Vă propun acum o discuţie despre dvs. Ştiu că, la un moment dat, aţi lămurit problema cu numele – Astalâş-Măgureanu.

VM: În Ardealul perioadei interbelice, toţi care se năşteau îşi puteau atesta adevărata lor naţionalitate, fără niciun fel de deformări sau maghiarizări în masă, cum se produceau înainte de Mare Unire. Familia mea, după tată, purta numele Astalâş, maghiarizat în perioada ocupaţiei austro-ungare. Toţi erau români, toţi proveneau din localităţi tradiţional româneşti, fără nicio urmă de populaţie maghiară. Numele de Astalâş se pare că reproducea denumirea de dulgher, aşa cum Sabău, nume foarte răspândit, însemna croitor.

AMS: Dar ştiţi că există un indiciu al originii române pe care un filolog sau un istoric îl poate identifica foarte uşor: prenumele. Românii din Ardeal, ca să împiedice maghiarizarea, apelau la prenume latine, care nu puteau fi maghiarizate: Iulius, Cornelius, Lavinia, Silvia, Octavianus… De aici, Vergilius – Virgil.

VM: Da, există un întreg nomenclator, prezent şi astăzi acolo, cu toate că presiunea relaţiei români-maghiari a scăzut considerabil. Ca om care trăieşte printre ei, vă pot spune că trăiesc în deplină armonie, iar problema conflictului milenar le este cu totul străină. Deci, numele acesta de Astalâş venea din tată în fiu dintr-o familie originară din comuna Oarţa de Jos. Revenirea la nomenclatorul românesc s-a produs câţiva ani după terminarea războiului. Deşi eram născut în 1941, mi s-a eliberat un nou certificat de naştere, cu Republica Populară Română, cu noua stemă a României, acel certificat mi s-a eliberat cu numele Asztaloş, denumirea maghiarizată. Am copilărit la Timişoara, într-o societate foarte cosmopolită, în care originea etnică nu prea avea importanţă. În perioada studiilor liceale de la Timişoara nu m-a deranjat niciodată faptul că purtam un nume maghiar, pentru că realitatea efectelor maghiarizării era cunoscută şi toţi colegii considerau că sunt român cu nume ardelenesc. De altfel, acest subiect nu a apărut decât după 1990, când am fost atacat prin propaganda calomnioasă pe care o cunoaşteţi, pentru a se da şi un caracter etnic portretului meu negativ. Când am ajuns la Bucureşti, în toamna lui 1964, după admiterea la Facultatea de Filosofie, în urma unui concurs cu peste 20 pe un loc, mi-a fost dat să aud pe culoarele facultăţii: „Ia

uite cu cine am concurat noi! Este fiul lui Astaloş Iştvan…" Era vorba de un scriitor foarte la modă în „acei ani şi m-au confundat cu eventualul fiu al acelui scriitor.

AMS: Deja intraţi în contact cu Mitică. Este interesant că aceasta este prima amintire despre Bucureşti.

VM: Am înţeles imediat că am intrat într-un alt context vizavi de naţionalităţi. Miticii erau foarte vigilenţi şi comici, în acelaşi timp, pentru că, a judeca valoarea unui om după provenienţa lui etnică este la fel cum ai judeca Olimpiada ca o luptă între naţiuni. Lucrul acesta m-a deranjat.

AMS: Cum aţi ajuns la numele Măgureanu?

VM: În anul patru de facultate, după moartea tatii. În 1962, după ce i-au luat pământul la colectivă, tata nu a rezistat şocului şi s-a prăpădit, la numai 57 de ani. Atunci am vorbit cu mama mea, care se trăgea dintr-o localitate învecinată cu satul meu, Chilioara, unde trei sferturi dintre locuitori se numeau

Măgureanu. Am făcut un memoriu prin care ceream schimbarea numelui de familie cu motivaţia: „Doresc ca numele meu să-mi ateste naţionalitatea reală". După aceea, n-am mai fost socotit maghiar, ci am fost socotit evreu-maghiar, pentru că numai aceştia obişnuiau să-şi schimbe numele. Fratele meu nu a urmat acest drum şi se numeşte în continuare Astalâş. Nu mi-a păsat vreodată dacă cei din jurul meu mă socotesc român sau ungur. AMS: Dar evreu-ungur!?

VM: Da, este o cu totul altă percepţie. Mă enervez, dar îmi trece. Dar vă rog să observaţi că acest tip de atac şovin afectează o altă categorie de oropsiţi, ca şi în cazul românilor maghiarizaţi. Să nu uităm soarta evreilor maghiari din Transilvania, deportaţi de Ungaria la Auschwitz şi exterminaţi. Neîncrederea faţă de mine, ca urmare a acestui dubiu etnic, a fost foarte mare, mai ales după numirea în funcţia de şef al SRI. Foarte mulţi, mai ales din străinătate, au început să se intereseze de acest subiect, iar prin intermediul serviciului am şi aflat despre acest interes. Chiar în 1990, la Paris, nimeni altul decât Paul Goma le spunea celorlalţi, cu titlu de confidenţialitate şi având grijă ca această confidenţă să fie larg răspândită în media, că de fapt mă cheamă Imre, şi nu Virgil. Aşa s-a făcut că, în nomenclatorul unor baze de date, eu apăream ca Imre Astaloş, iar în presa din România s-au revărsat consecinţele acestui fals. S-au dus cohorte de ziarişti în satul meu. În satul meu nu există picior de maghiar. N-a contat. S-au

dus la satele învecinate, două dintre ele fiind maghiare, ca să poată să mă lege de ceva.

AMS: Primele contacte cu Securitatea. Cum a început povestea?

VM: N-a fost lipsit de suspans. La vârsta de 20 de ani, la Timişoara, am semnat angajamentul meu cu Securitatea. Nu mă mândresc cu asta. Au venit, m-au căutat şi mi-au propus să semnez acel angajament. Nu l-aş fi semnat, dar în acel moment fratele meu, Emil Astalâş, era şeful Comenduirii de Garnizoană din Timişoara şi avea probleme de dosar. Ca şi mine, de altfel, eu însă fiind mezinul familiei. M-au lăsat la urmă. Tatăl meu a avut reaua inspiraţie ca în 1952 să se împotrivească făţiş acţiunii de colectivizare şi să fie trimis în judecată. A fost exclus din partid, iar la puţină vreme, în 1955, când mă pregăteam să intru la liceul militar de la Câmpina, mergând pe urmele fratelui mai mare, am fost respins pe motive de dosar. Era problema tatii. Eu am avut norocul să fac studiile superioare într-o perioadă în care nu prea mai contau problemele de dosar, dar cred că racolarea de la Timişoara a contat atunci când s-a cântărit dosarul meu de admitere, în balanţă cu problema tatii, considerat duşman al regimului. În momentul când mi s-a cerut angajamentul, mi s-a spus cam aşa: „Fratele este într-o funcţie importantă, ar fi bine să nu vă îngreunaţi situaţia în familie”. Am semnat ca primarul, fără să stau prea mult pe gânduri, mânat de singura idee viabilă, aceea că treaba asta rămâne confidenţială, că n-o s-o ştie nimeni. Am privit-o ca pe un paşaport fără de care nu puteam intra în ţara unde doream să trăiesc. S-a întâmplat însă ceva ciudat, pentru că, după semnarea acelui angajament, eu nu i-am mai întâlnit pe cei doi ofiţeri, iar după un timp, aşa cum aveam să constat ulterior, n-am mai figurat în evidenţele lor. Mi-e greu să înţeleg de ce.

AMS: Racolările se făceau de multe ori la întâmplare. S-ar putea însă ca răspunsul să se găsească în dosarul fratelui.

VM: Când au văzut dosarul la CNSAS nu le venea să creadă. Toţi marii corifei ai noii comisii de cadre comuniste, era acolo şi domnul Pleşu, şi Mircea Dinescu, era şi domnul ăsta… Patapievici, au asimilat foarte greu ideea că n-am avut o colaborare efectivă cu Securitatea.

AMS: În timp ce nişte dosare de pe la ei gem de activitate…

VM: Bineînţeles că au scos povestea cu spălatul acelui dosar. Există însă microfilmul.

AMS: Domnule Măgureanu, deja pierdem timpul… Haideţi să

revenim la ceva mai interesant. Nu este prima dată când dau peste o situaţie contradictorie: un tată cu activitate anticomunistă, cum spuneţi, un tată care moare din cauza colectivizării, din cauză că i se ia pământul, este urmat de un fiu care hotărăşte să colaboreze cu instrumentul principal al represiunii, cu asasinii tatălui său. E un paradox aici. Eu am cercetat câteva zeci de dosare, inclusiv dosarele mele, şi am rămas destul de surprins de inconsistenţa şi de lipsa de logică a anumitor măsuri luate de Securitate. Putem presupune că lucrurile intrau într-o logică undeva mai sus. Nu-mi dau seama, dar multe dosare ale unor cetăţeni născuţi în comunism sunt de un ridicol derutant. Generalul Vlad mi-a spus la un moment dat că mulţi ofiţeri îşi căutau de lucru, în contextul în care majoritatea covârşitoare a populaţiei aderase la comunism şi obiectul muncii de Securitate se cam împuţinase. N-a vrut să continue subiectul, dar eu cred că multe dintre dosarele perioadei comuniste sunt făcute pentru a justifica existenţa Securităţii, mă refer la cea internă, în condiţiile în care Ceauşescu le tot reducea efectivele şi bugetul. Mi se pare paradoxal să racolezi un tânăr fără să existe un scop major de securitate a ţării, un scop real. De aceea, mă interesează planul psihologic, al tânărului care are probleme în familie şi trebuie să-şi găsească şi el un loc în societate, iar în planul operativ – vorbesc cu fostul şef al SRI – ce se întâmpla cu procesul de racolare în condiţiile în care dosarele astea de la CNSAS conţin un procent de peste 90% informaţie neutilizabilă. În al treilea rând, de la psihanaliza lui Freud încoace, tatăl are o influenţă decisivă asupra tânărului, probabil că v-a transmis ceva din drama lui anticomunistă. Acum câtva timp mi-aţi vorbit de concepţiile dvs. anticomuniste, fapt care nu va fi crezut de mulţi, pe care unii îl vor considera o manevră tipică lui Măgureanu, o încadrare în curentul răspândit după 1989, în care mulţi activişti de partid şi securişti şi-au construit întregi legende anticomuniste şi poziţii de victime. Nu am vrut să intervin atunci, pentru că eu nu am voie să intervin, ca istoric, în fabricarea sau demontarea de legende. Dar nu veţi fi crezut nici acum. Măgureanu – anticomunist! Nu vă daţi seama de reacţie? Când dvs. aţi semnat angajamentul acela, la conducerea Securităţii se aflau Teohari Georgescu, Drăghici, criminali dovediţi. Ei nu făceau crimele acelea singuri, le făceau cu instrumentul aflat la dispoziţie, instrument în care intraţi, evident fără să aveţi dimensiunea realităţilor sale interne. În acel loc, domnule profesor, apare elementul logic aplecat

asupra aspectelor ilogice ale cazului: vine ofiţerul recrutor la dvs. şi aplică şantajul: vezi că fratele tău are o funcţie, iar tatăl tău are o problemă de dosar. Or, acestea sunt contraargumente pentru racolarea dvs., nu argumente.

VM: Din punctul meu de vedere, era vorba de o disimulare. Am făcut-o pentru a deruta autorităţile. Cu riscul să nu mă creadă nimeni, afirm încă o dată că drama tatii m-a marcat atât de puternic, încât atitudinea anticomunistă a venit ca o justificare imediată. Abia în anii 1970 am putut să o manifest prin acţiunea pe care am lansat-o şi pe direcţia căreia s-a ivit la un moment dat Ion Iliescu. Adevărul este că fratele meu, deşi era înregimentat în sistem, nu-i iubea pe comunişti. La el era o chestiune mult mai gravă, dar şi reacţiile lui erau mai aprinse. În discuţiile cu el am trăit sentimentul existenţei unui inamic în societatea în care urma să mă descurc, să trăiesc, să supravieţuiesc. Tot în relaţia mea cu fratele a intervenit şi aspectul alternativ: dacă el făcea ceva, îl împuşcau; dacă eu ieşeam în stradă să strig: Jos comunismul! eram terminat. Şi atunci îţi pui întrebarea: Ce faci? Comunismul, cel puţin comunismul românesc, a fost o societate a vieţii duble, a existenţelor paralele, în care fiecare individ trăieşte cele două lumi cu intensitatea propriei inteligenţe. Pe unii i-au prins, pe alţii i-au scăpat.

AMS: Vă opresc aici, pentru că nu sunt pe de-a-ntregul cucerit de ideea dvs. Marea masă a populaţiei, acea masă de ţărani – 86% din populaţie la sfârşitul războiului, 70% încă în 1996 – nu avea o astfel de viaţă dublă. Acea mare masă a îmbrăţişat comunismul şi mai ales a iubit, subliniez, a iubit aşa-numitul comunism naţional. A fost regimul care i-a scos din sărăcie, din promiscuitate şi, mai ales, nu a permis apariţia bogaţilor. Comunismul ne-a egalizat în supravieţuire. Ceea ce spuneţi dvs. este doar o viziune intelectuală. Jocul dublu, vieţile paralele, disimularea au fost realitatea intelectualităţii, realitate care a permis în timp o anumită doză de perversitate. Consecinţele s-au văzut după 1989, când intelectualitatea şi-a revărsat în libertate perversitatea de care devenise dependentă. În lumea oamenilor simpli, putem vorbi doar de cazuri. Cazul Becali, de exemplu, al cărui tată îi ura de moarte pe comunişti, deşi cocheta cu ei negustoreşte.

VM: Vă dau dreptate până la un punct. Dar mă surprinde să constat că un intelectual de dreapta, ca dvs., uită tocmai criteriul fundamental al doctrinei, care este valoarea. Şi fratele meu, şi

subsemnatul aveam performanţă în acea perioadă. Au venit la mine pentru că eram între primii din liceu la învăţătură. În condiţiile unui sistem întemeiat până atunci pe dogmă şi care dădea rateuri după rateuri, în condiţiile în care controlul şi coordonarea sovietice scădeau, regimul comunist românesc avea nevoie de valorile autohtone. Este greu să ne imaginăm un refuz general al societăţii. N-a existat aşa ceva, iar ei au ştiut să-ţi condiţioneze cariera şi viaţa astfel încât să pătrunzi în sistem şi să stai acolo cuminte. Diferenţa a putut fi făcută doar de cei câţiva care au intrat în sistem şi au gândit altfel. Mă refer aici la cei câţiva disidenţi şi la aşa-numitul grup Iliescu. Alte exemple nu avem. Ele însă sunt reale.

AMS: Nu putem vorbi de criterii valorice ale dreptei în perioada comunistă. Nu aplicau ei principii de dreapta. Dar sunt de acord că regimul comunist nu putea supravieţui cu idioţi.

VM: Regimul comunist din România s-a prăbuşit la scurt timp după ce Ceauşescu a reintrodus idioţii la conducerea sistemului. Dar aceeaşi logică explică şi de ce nume strălucite din cultura română au intrat în sfera de interes şi de racolare a Securităţii. Nu pentru a-i pune să conducă ţara, ci pentru a avea expertiza cu care să poată conduce ţara. După anii 1960, criteriul luptei de clasă decăzuse şi era nevoie de aşezat noile criterii pe alte principii. Ca parte a unui bloc militar, situaţi în mijlocul lui, era greu de crezut că românii, cărora li se construiau blocuri şi erau proletarizaţi în sute de întreprinderi noi, vor produce o revoltă anticomunistă, pentru că înainte de comunism ar fi trăit mai bine. Fals! Marea majoritate a populaţiei României nu a avut efectiv o motivaţie anticomunistă; ea a avut doar o motivaţie antisovietică.

AMS: Bun, am înţeles, dar cum definiţi performanţa în filosofie în acea perioadă? Eraţi student la filosofie. Ce însemna performanţă în filosofie în anii 1960?

VM: Mai întâi o să vă spun că, pe cât sunteţi de periculos, pe atât îmi sunteţi de util. Din momentul în care, în 1962, am fost primit în partid, colaborarea cu Securitatea a încetat. Pe timpul acela încă nu era partidul de patru milioane şi apăruse deja dispoziţia de a nu racola membri de partid. În 1961 m-au căutat, în 1962 am fost primit în partid. Afinitatea mea pentru ştiinţele sociale stârnea o anumită doză de interes, la care s-a adăugat mai târziu o anumită specializare în analiza politică. Prin urmare, cel puţin în cazul meu, ceea ce era Facultatea de Filosofie în acea perioadă – să nu credeţi că n-am simţit

atacul – mă ocolea într-un fel. Specializarea pe sociologie părea ceva aparte, iar eu am mers pe acest drum. Restul putem spune, valabil pentru mai toţi, era un schematism asumat. Din această perspectivă, studierea fundamentelor organizării politice…

AMS: Studierea marxismului, domnule profesor. Se învăţa marxism-leninism.

VM: Într-adevăr… îmi permitea să o abordez dintr-un alt unghi decât cel dogmatic. Eu nu am învăţat, ca alţii, marxismul pentru a-l aplica. Eu l-am studiat. În acea perioadă însă, deşi totul era sub spectrul marxism-leninismului, orientarea politică spre un posibil comunism naţional îndepărtase sistemul educaţional de doctrina sovietică. În programa Facultăţii de Filosofie fuseseră reintroduse o serie de teme fundamentale care se studiau în perioada interbelică, inclusiv ale şcolii sociologice de la Bucureşti. Exista la facultate acea secţie de cărţi rare, unde puteam citi în original cursurile lui P.P. Negulescu, s-a reintrodus logica formală, s-a reintrodus studiul logicii timp de patru ani.

AMS: Cum era tratată opera lui Nietzsche, Fichte, Heidegger?

VM: Dacă numai cu trei ani în urmă, un asistent de-al nostru, Stoianovici, făcuse puşcărie pentru că ceruse să citească în original Critica raţiunii pure a lui Kant, în perioada studiilor mele făceai o cerere şi puteai accesa oricare dintre marile opere filosofice. Toată filosofia clasică germană. De asemenea, ea reapărea şi în cursurile de istorie a filosofiei, pe care le preda regretata Florica Neagoe. A fost o atmosferă mult mai deschisă în ce priveşte cunoaşterea decât ceea ce a urmat după. În 1966 s-a reintrodus secţia de sociologie la Bucureşti. În acea perioadă a apărut incidentul Chivu Stoica, studenţii Facultăţii de Filosofie comentând negativ numirea sa ca preşedinte al Consiliului de Stat, motiv pentru care o anchetă a Securităţii a făcut câteva victime. Cine a observat cu atenţie momentul, a ştiut să-şi ascundă şi mai bine sentimentele. Culmea este că, în primăvara anului 1968, a avut loc un proces al celor care organizaseră procesele, epurările din 1965. Erau alte deschideri.

AMS: Şi cu toate acestea, cum aţi ajuns într-un contact şi mai serios cu Securitatea, la o angajare ca ofiţer?

VM: Ca urmare a mediei cu care am terminat facultatea, am primit mai multe propuneri de repartiţie. Repartiţia s-a făcut la Iaşi, în condiţiile în care aveam un 10 la teza de absolvire cu subiectul „Teoria

alienării", aşa cum era reflectată în lucrările lui Herbert Marcuse şi Şcoala de la Frankfurt. Am primit trei oferte. Una pentru ziarul Scânteia, una ca membru la catedra de ştiinţe sociale de la ASE, şi cea de-a treia la Ştefan Gheorghiu. După iulie 1971, ca urmare a Plenarei CC al PCR care îl marginalizase pe Iliescu, eram în situaţia de doctorand la Universitatea Bucureşti, sub conducerea lui Ovidiu Trăsnea, cu tema „Puterea politică", şi optica mea se modificase şi mai mult. Se făcuse o comisie, cu ocazia acelei plenare, şi am fost scos de la locul meu şi trimis la catedra de filosofie a Universităţii Bucureşti. Din acel moment am pornit lupta pentru a mă întoarce la Ştefan Gheorghiu, pentru că acolo aveam un acces infinit mai bun la informaţie, inclusiv buletine Agerpres cu circuit intern.

AMS: Se studia acolo Traian Brăileanu?

VM: Bineînţeles.

AMS: Intelectualitatea de vârf a Mişcării legionare!?

VM: Traian Brăileanu, înainte de a fi exponent al ideologiei legionare, în calitate de profesor la Cernăuţi era unul dintre corifeii spirituali ai culturii române. Opera lui nu poate fi tradusă prin gesturile sale politice. Sigur că îl studiam cu scopul de a-l combate, dar accesul la opera lui era prezent. De la coperţi încolo era prelucrarea interioară a cititorului şi concluziile pe care le trăgea pentru cealaltă existenţă a sa, existenţa spirituală. În acel moment, a apărut un tovarăş foarte just care mi-a oferit acces la buletinele Agerpres, chiar în sediul Agerpres de la Casa Scânteii. Omul se prezenta ca deosebit de atent şi politicos cu mine. Relaţia cu el – îl chema Rus şi era din Ardeal – a progresat deosebit de bine. Instalat între buletinele Agerpres de cele mai diverse categorii, mă consideram un privilegiat. Totul până într-o zi când, în primăvara lui 1972, acest domn Rus a început să mă tatoneze sistematic dacă n-aş dori să devin ofiţer în Securitate. Mai precis, era vorba de Direcţia de Informaţii Externe. Între timp, mă căsătorisem, aveam şi un copil. Am primit şi un apartament. Tot în acel moment am primit ordin de chemare la oaste, concentrare de şase luni, în care nu eram plătit, iar chestiunea asta pur şi simplu mă arunca în aer. Nu aveam din ce plăti ratele la mobilă şi nici nu aveam din ce trăi. Exact în acel moment au apărut şi mi-au prezentat oferta, anunţându-mă inclusiv ce grad voi primi. Mi s-a spus şi leafa, lucru care a contat cel mai mult, pentru că ne rezolva problemele.

AMS: Cazul dvs., aşa cum îl prezentaţi, ilustrează perfect

condiţionările la care supunea regimul comunist pe cetăţenii săi. Sigur, nu te mai ancheta în beciuri, nu te mai trimitea la Canal, dar te obliga să colaborezi, pentru că altfel crăpai de foame. Eu voi fi foarte direct: dvs. aveţi o problemă de imagine. Bănuiala unei colaborări cu serviciile de spionaj sovietice este cea mai gravă dintre proiecţii. Aşa cum mi-aţi spus, prin anii 1970 aţi început să faceţi evaluarea sistematică a unor posibili opozanţi ai regimului Ceauşescu, în perspectiva răsturnării lui Ceauşescu. Eu, ca istoric, nu pot rata contextul. Dvs. aţi desfăşurat această activitate în două momente care ţin de evoluţia acţiunilor sovietice îndreptate împotriva lui Ceauşescu. La începutul anilor 1970, în România intra în acţiune Operaţiunea Nistru, iar în 1983, când produceţi împreună cu Iliescu primul manifest anti-Ceauşescu, este tentativa de lovitură sovietică prin reţelele din Armată. Cazurile Militam, Şerb şi ceilalţi. Este o coincidenţă pe care eu nu o pot trece cu vederea. Nu pentru că aş avea ceva personal cu Măgureanu, ci pentru că cercetarea istorică mă obligă la aplicarea unor principii metodologice. Vârfurile acţiunilor dvs. – 1971 – 1973, 1983 şi 1989 – se suprapun perfect cu acţiuni sovietice de înlăturare a lui Ceauşescu de la putere. Pe de altă parte, dvs. spuneţi că aţi condus toată această acţiune din sentimente anticomuniste. Dvs. ce credeţi că vor crede românii?

VM: Vă rog să-mi permiteţi să termin episodul cu Securitatea. Am ajuns ofiţer în condiţiile pe care vi le-am arătat. Eram deja specializat, încă de la Ştefan Gheorghiu, în doctrine politice contemporane. Am scris atunci despre Noua Stângă, despre social-democraţie, mai ales despre doctrinele extremei drepte, neofasciste şi neonaziste. În acel moment a venit la conducerea Academiei Ştefan Gheorghiu, marginalizat şi el şi trimis acolo unde se considera că este un „cimitir al elefanţilor", Leonte Răutu. El a produs un reviriment în cunoaşterea şi studierea doctrinelor politice şi a cunoaşterii sociale. Atunci a fost înfiinţat aşa-numitul Institut B, unde urma să fie şcolarizaţi postuniversitar ingineri, economişti, agricultori. Trecuseră trei luni de când lucram la DIE şi deja simţeam că locul meu nu este acolo. Însărcinarea era de participare la buletinul care era destinat, ca principal beneficiar, lui Nicolae Ceauşescu.

AMS (râde): Eraţi oglinda lumii pentru ochii lui Nea Ceaşcă!

VM: (râde): Nu-mi dau seama ce înţelegea şi cât asimila din informaţia aia. Ceea ce nu-mi plăcea era însă atmosfera de la DIE. Mă

agasau restricţiile de acolo. Dacă voiai să ieşi în oraş, la o bibliotecă, să te întâlneşti cu cineva, trebuia să ceri aprobare şi să fii controlat. Cu 1 septembrie 1972 am început serviciul la DIE şi în aprilie 1973 eram deja întors la Ştefan Gheorghiu, profitând de iniţiativele făcute de Leonte Răutu acolo. Răutu l-a sunat pe Doicaru şi, în februarie 1973, şi Doicaru m-a chemat la el. Mi-a spus atunci: „Cei care vin la noi, vin cu statut definitiv. Trebuie să alegeţi acum". Am uitat să spun că, printr-un ordin politic, în septembrie 1972 eu am ajuns la DIE împreună cu o adevărată cohortă de absolvenţi ai facultăţilor, aleşi pe sprânceană, dar oricum au apărut acolo ca un val. Erau şefi de promoţii, absolvenţi cu medii mari. Cea mai mare parte dintre ei au plecat, n-au rămas la DIE. I-am spus lui Doicaru că mă trage aţa înapoi, la Ştefan Gheorghiu. În martie mi-am făcut lichidarea.

AMS: Asta înseamnă că aţi stat la DIE doar vreo câteva luni. VM: Şase luni.

AMS: Domnule profesor, în timp ce dvs. Îmi relataţi această istorie foarte interesantă, voi fi sincer şi voi mărturisi că în mintea mea circulă următoarea întrebare: cât de credibilă va fi această versiune? Din studierea altor câteva cazuri similare, eu vă cred. Dar nu trebuie uitat nicio clipă că aceste lucruri se întâmplau la un anumit nivel de sus al regimului politic din România, la un anumit nivel al sistemului, nivel unde conducători ai Securităţii, generali şi colonei şefi de Direcţii aveau rude fugite în străinătate, legionari şi jandarmi în familie, soţii evreice, şi nu li se întâmpla nimic. Ei aveau opţiuni, ca în cazul legionarilor Mitea şi Dulea, aflaţi în imediata apropiere a lui Ceauşescu şi cărora Ceauşescu le ştergea trecutul cu bună ştiinţă. Pentru un om de rând, situaţia se punea cu totul altfel. De aceea, între DIE şi Ştefan Gheorghiu mi-e perfect egal. Ceea ce mă interesează pe mine, pentru istorie, este că la începutul anilor 1970 aveţi iniţiativa de a contacta o serie de oameni pentru a vedea în ce măsură există posibilitatea unei schimbări în regimul politic din România. Aşa l-aţi contactat pe Iliescu în 1973. Sigur că aici intervine această problemă, care nu este a mea, ci a percepţiei personalităţii dvs., şi anume problema originii acestei acţiuni: dvs. aţi dat acum o versiune, foarte personală, despre geneza anticomunistă a demersurilor. Pot bănui că lecturile deosebite şi accesul liber la literatura de specialitate din Occident, la fel ca în cazul altor tineri intelectuali români, ca Severin, Paşcu, Talpeş, a deschis o altă perspectivă asupra realităţilor regimului din România şi v-a

permis să vedeţi cu alţi ochi dimensiunea exactă a sistemului politic condus de Ceauşescu. Poate că aţi văzut din timp şi eşecul sistemului.

VM: M-au pregătit spiritual, ceea ce înseamnă întotdeauna o distanţare de graniţe, de limitele impuse de cercul imediat al existenţei. Aşa este!

AMS: Este un mecanism prin care au trecut şi alţi intelectuali români, ieşiţi din marxism şi treziţi la opoziţie atunci când Ceauşescu s-a îndepărtat el însuşi de el, construind de fapt un regim personal, sută la sută. Iar pe de altă parte este această versiune că, de fapt, declanşarea acestei acţiuni de sondare în orb a unor personalităţi cu potenţial opozant, de organizare a unui grup anticeauşist, este o misiune a KGB-ului. De acolo provine campania de imagine împotriva dvs. Vă mai semnalez un lucru foarte important: bănuiala de relaţie cu KGB nu vine de la adversari politici, ci vine din imediata dvs. apropiere, de la oameni cu care aţi pornit împreună la construcţia noului regim politic, a regimului Iliescu. Sunt suficient de clar?

VM: Ca lumina zilei.

AMS: Acum există o argumentaţie a lui Virgil Măgureanu, care arată că totul provine dintr-o gândire anticomunistă şi că, deşi a trecut prin acel traseu de colaborator al Securităţii, membru de partid, ofiţer al Securităţii, cadru didactic la Ştefan Gheorghiu, soldat credincios al sistemului, el nu a încetat să lupte pentru dărâmarea comunismului.

VM: Mai întâi, o observaţie de stil: aţi făcut o afirmaţie care nu vi se potriveşte – soldat credincios. La profunzimea analizelor dvs., trebuie să ştiţi deja că, în anii comunismului, soldaţi credincioşi nu erau decât câţiva inşi, care nu aveau nimic altceva decât pe acel partid şi pe acel conducător. Restul din existenţa lor era gol, pustiu. Nimeni altcineva nu era un soldat credincios, toată lumea încerca să supravieţuiască şi fiecare supravieţuia după posibilităţi. Eu am ales o cale mai sinuoasă.

Am ales calitatea de cadru didactic la şcoala de cadre a partidului, pentru că acel contact cu diferitele straturi ale activului de partid, de la cadre fără pregătire superioară la cadre din vârful piramidei, îmi oferea un ascendent care nu putea fi înlocuit cu nimic altceva.

AMS: Aceasta este o explicaţie pentru un mijloc prin care vă puteaţi apropia de oamenii capabili să gândească altfel şi apoi să i se opună lui Ceauşescu. Acesta este însă doar un mijloc. Pe mine mă

interesează mecanismul declanşator.

VM: N-aveţi decât să nu mă credeţi…

AMS: Nu, aici nu este importantă părerea mea. Eu n-am nicio părere. Eu constat că aveţi adversari care nu cred în versiunea dvs. şi care afirmă că originea acţiunii anti-Ceauşescu este sovietică. Punct!

VM: Adversarii aceia sunt nişte ignoranţi. Calitatea de a fi agent al unei puteri se consemnează undeva. Chiar şi dacă este vorba de o bănuială. Eu nu vă pot inventa pe dvs. ca agent al unei puteri, chiar dacă, pentru a vă întoarce complimentul, şi asupra dvs. s-au făcut asemenea insinuări. Totuşi, cei care aruncă asemenea vorbe, uneori cu răutate, alteori din prostie, nu pot aduce o probă cât de mică. Toate astfel de lucruri, dacă se întâmplă, sunt consemnate undeva. Au fost destui adversari care puteau folosi astfel de informaţii, dar n-au făcut-o pentru că nu au avut ce. Pe invenţii şi pe vorbe goale se poate construi orice piramidă de aer. Este adevărat că, prin repetare şi multiplicare, toate aceste calomnii au căpătat un iz sistematic. Vreau să vă spun aici, inclusiv din experienţa de şef al SRI, că cea mai bună determinare şi cea mai eficientă într-o acţiune de disidenţă nu este racolarea unui serviciu secret, ci determinarea personală, voinţa proprie de a te opune. Marii luptători împotriva regimurilor dictatoriale au fost lideri de conştiinţă. Sunt şi cazuri în care serviciile de spionaj te împing de la spate sau apar la momentul oportun pentru a te prelua, dar fondul real al unei disidenţe este convingerea proprie. Altfel, cei împinşi de la spate sunt şi primii care o iau la goană. Vă pot confirma că în evenimentele din 1989 au existat şi astfel de agenţi calificaţi, coordonaţi din umbră pentru a acţiona în direcţia intereselor acelui serviciu de spionaj. În afara acestor realităţi documentate şi care pot fi dovedite la o adică, afirmaţiile adversarilor mei sunt pur şi simplu neroade.

AMS: Să ne înţelegem: aceste afirmaţii nu sunt creaţia mea; ele sunt o realitate a imaginii dvs. publice. Aflându-mă faţă în faţă cu dvs., eu pot să vă întreb despre cultura afinelor la Giurtelec. După care mă duc la mine, la Vălenii de Munte, şi cultiv şi eu afinele după metoda Măgureanu. Cu asta, domnule profesor, se închide un ciclu agricol, nu problema fostului director al SRI, care a condus acest serviciu şi a influenţat destinul ţării. Nu vi se pare că am dreptul să ştiu dacă şeful Serviciului meu de Informaţii a fost agent sovietic?

VM: Bineînţeles că da. Ceea ce spun eu este că nu veţi găsi vreo

dovadă în acest sens, pentru că este o invenţie a unor indivizi nerozi sau poate interesaţi să mă denigreze. Ca prim director al SRI, eu am învăţat foarte bine că atacul la adresa mea vine din două direcţii majore: ceea ce pot afla despre ei şi ceea ce pot face împotriva intereselor lor. Cei care pot inventa dansatoare din buric în patul preşedintelui ţării pot inventa şi legături kaghebiste ale şefului SRI şi le pot pune apoi în gura unui nerod, pentru că acolo au mai fost vărsate şi multe alte serii de lături.

AMS: În avantajul adversarilor dvs. vine faptul că Securitatea documenta de mult legăturile unor profesori de la Ştefan Gheorghiu cu serviciile de spionaj sovietice. Ca să vă răspund la îndemnul de a mă documenta asupra urmelor de colaborare cu sovieticii, o să vă spun că mi-a fost confirmată ca existând în dosarele respective colaborarea cu spionajul sovietic a profesorilor Leon Tismăneanu şi Leonte Răutu, mentorii dvs. Sigur că în acest context devine credibilă povestea asta… VM: Nu credibilă, plauzibilă… AMS: Plauzibilă.

VM: Iar pe Tismăneanu-tatăl nu l-am cunoscut. AMS: Când şeful DSS îţi spune că la cabinetul lui, sub gestiunea generalului Rogojanu, se afla un dosar special de urmărire a profesorilor staliniști de la Ştefan Gheorghiu, dosar numit „Cloaca”, te gândeşti că omul ăsta îşi pune numele în joc dacă minte. De ce mă interesează Măgureanu? Pentru că sunteţi omul care, în urma acţiunii de constituire a unui grup disident, îl formează decisiv ca lider politic pe Ion Iliescu timp de aproape două decenii.

VM: V-am înţeles, dar să nu spunem decisiv, ci în orice caz o influenţă asupra lui am avut. În contactele noastre, şi el a avut o influenţă imensă asupra mea. Ne-am format împreună. Eu eram deplin conştient că el va fi succesorul. El arată într-o carte a lui că, la o întâlnire cu Ion Ioniţă, acesta a întrebat: „Cine e ăsta?” Şi Iliescu i-a răspuns: „Este cel care m-a racolat pe mine pentru cauză”. Nu fac un orgoliu din asta. Am avut o determinare internă atât de puternică încât niciunul dintre serviciile secrete presupuse a mă fi racolat n-ar fi putut să-mi imprime aşa ceva. Am avut resorturi interne suficiente ca să-mi motiveze acţiuni pe care alţii nu le pot îndeplini. Atunci când vine ceasul unei anumite acţiuni, ştiu pe ce butoane să apăs ca să producă anumite efecte. Această determinare internă nu poate fi înlocuită cu altceva.

AMS: Explicaţi cum s-a declanşat acest mecanism. Cum aţi ajuns

la concluzia că regimul Ceauşescu trebuie schimbat?

VM: Una dintre primele chestiuni era cultul personalităţii. Şi ţineţi cont că încă nu era ridicat la proporţiile de paranoia din ultimii ani.

AMS: Începând din 1969, când se declanşează cultul personalităţii, pornind de la Maurer, în acei primi ani de zile 1971 – 1977, până la revolta minerilor, ideea de bază a fost protejarea lui Ceauşescu de sovietici. Cultul personalităţii s-a construit pe un singur schelet: lupta împotriva dominaţiei sovietice. Or, acţiunea dvs. împotriva lui Ceauşescu este tocmai inversul bătăliei pentru protejarea lui de pericolul sovietic şi pentru „deschiderea" României spre recunoaştere internaţională, spre Occident, spre Casa Albă şi trăsurile reginei.

VM: Eu nu am judecat niciodată lucrurile aşa. Tot ca o moştenire de familie, sentimentele mele faţă de puterea sovietică erau mai degrabă ostile. Ştiam şi încărcătura de istorie negativă pentru România, ştiam şi ce avusese de pierdut datorită acestei vecinătăţi de temut şi faptul de a lovi în regimul comunist din interior nu l-am asimilat niciodată ca o atitudine prosovietică. Abia astăzi, când mi-aţi pus problema din acest unghi, îmi dau seama de o altă sursă a poveştii. Noi nu-l priveam pe Ceauşescu ca un promotor al independenţei de Moscova, ci ca pe un candidat la o dictatură întemeiată pe cultul personalităţii, de genul celor care muriseră de mult în URSS. Eu consideram că face rău României. Acest sentiment provenea din cunoaşterea foarte bună a mecanismelor politice, pe care alţii nu le înţelegeau. Sunt unii care recunosc otrava din ciupercă de când iese primul mugur din pământ. Pentru asta trebuie să te pricepi la aşa ceva.

AMS: Ce influenţă a avut Leonte Răutu asupra dvs?

VM: De fapt, nu a avut nicio influenţă şi el personal nici nu a încercat aşa ceva, a contat pentru mine doar faptul că, datorită cererii sale, am putut pleca de la DIE.

AMS: Leonte Răutu, în ultimii lui ani, era urmărit de Securitate nu pentru nu ştiu ce secrete transmise sovieticilor, ci pentru influenţa pe care o avea asupra unor cadre şi studenţi, influenţă care avea două coordonate: respingerea stalinistă a independenţei României, în particular a comunismului naţional, şi ura personală împotriva liderului român care reprezenta acest curent.

VM: El a rămas circa 7 – 8 ani acolo, perioadă care a reprezentat

pentru Ştefan Gheorghiu una de deschidere, în sensul unui mare flux de carte occidentală de prima mână. Era cea mai bună sursă, alături de Biblioteca Secţiei de propagandă a CC, bine aprovizionată şi ea cu carte occidentală de înaltă valoare teoretică.

AMS: Dar nu este singurul caz de evreu care, după ce face o întreagă carieră marxist-leninistă şi stalinistă, părtaş la crime împotriva unei naţiuni, devine promotorul umanismului.

VM: Cunosc specia. Sunt cei care au căutat să se drapeze cu aura grijii pentru om şi libertate. Aveţi dreptate. Portretul pe care îl faceţi lui Leonte Răutu este cel mai nimerit.

AMS: Şefii fostei Securităţi urmăreau printr-o serie întreagă de operaţii deplin acoperite activitatea de influenţare a lui Leonte Răutu şi a grupului de foşti stalinişti trimişi de Ceauşescu la „Cimitirul elefanţilor", urmăreau caracterul organizat al acestor activităţi şi evaluau capacitatea acestora de a pregăti generaţii de adversari ai lui Nicolae Ceauşescu. Iulian Vlad chiar spunea că Răutu a produs cadre de partid foarte bine pregătite, dar să se revolte împotriva lui Ceauşescu, pentru a face jocul Moscovei.

VM: Am motivele mele să nu-l „iubesc foarte tare", am pus ghilimelele, pe Iulian Vlad. Acest om a confirmat calitatea de agent KGB pe care aş fi avut-o?

AMS: Nu, şi tocmai aici voiam să ajung. Ei gândeau în următorii termeni: nu avem dovezi asupra intervenţiei sovietice în geneza acestei acţiuni, dar acţiunea lor îi slujea pe ruşi. Iar asta era clară pentru ei. Din acest motiv am şi insistat pe începuturile acţiunii anticeauşiste din anii 1970.

VM: Am înţeles. Vă pot încredinţa că sunt un om cu o personalitate destul de puternică şi nu alţii mă pot pune pe mine în mişcare. Vreau să cred că aţi înţeles din toate explicaţiile mele de până acum că nivelul de pregătire şi personalitatea mea mi-au permis să văd periculozitatea unui Ceauşescu pentru români, încă de la început.

AMS: Este perfect logic, dar nu mă pot îndepărta nici de logica foştilor şefi ai Securităţii. De ce? Pentru că definiţia cazului, aşa cum e dată de ei – şi aici e vorba de mai mulţi foşti lideri ai DSS, nu numai de Vlad –, are propria sa logică. O reproduc: nu am avut dovezi despre racolarea lui Măgureanu sau Iliescu, dar am avut dovezi ale legăturii lor, directe sau indirecte cu sovieticii, ca grup, cu puţin timp înainte de 1989. Aici lucrurile sunt ceva mai clare, pentru că în arhiva Direcţiei III

şi în cea a UM 0110, pe care aţi găsit-o în plafonul biroului lui Dinu, se găseau dovezile acestor contacte. Este adevărat că nu figuraţi, dar Iliescu, Militaru, Brucan, lideri ai disidenţei anticeauşiste, din care făceaţi şi dvs. parte, da. Legăturile lor cu sovieticii erau dovedite, iar eu am publicat acum doi ani în Jurnalul Naţional nota-raport a lui Iulian Vlad către Ceauşescu în care exista afirmaţia: „a fost stabilită legătura acestui grup cu serviciile de informaţii sovietice". Decizia lui Ceauşescu a fost, citez: „dezmembrarea grupului". Atunci aţi fost trimis la Focşani. Astăzi, după zece ani de cercetare, eu cred că legătura cu sovieticii era efectuată prin Militaru, prin Radu, prin Apostol, fără ca grupul ca atare să se întâlnească vreodată. Eu am identificat trei nuclee şi le găsiţi în cartea mea, România postcomunistă. Nu cred că Securitatea a avut probe asupra legăturii directe a lui Iliescu sau Măgureanu cu agenţi sovietici. Poate la dvs. să vă fi depistat legătura cu Ambasada SUA prin Ovidiu Trăsnea. Poate!?

VM: Având în vedere că şi eu am constatat ulterior acelaşi tip de logică, vă propun să abandonăm subiectul aici, pentru că interesul sovietic a fost prezent, a atins anumite persoane şi grupuri, dar nu a avut legătură cu mine. Disidenţa în care am intrat a avut resorturi personale, nu este o acţiune sovietică. Nu se va găsi niciodată o astfel de legătură. Recunosc că am avut o existenţă sinuoasă, că, din perspectivă istorică, am făcut erori pe care azi le regret, dar ca om care cunoaşte bine adevărul despre clasa politică românească vreau să vă asigur, domnule Stoenescu, că, aşa dubios cum li se pare unora, sunt mult mai curat. Virgil Măgureanu maghiar, evreu maghiar, agent KGB, şarpele cu clopoţei, omul din umbră… sunt proiecţii ale celor care infectează zilnic poporul român şi se tem foarte tare de cel care le cunoaşte adevărata identitate.

Postfaţă

Interviurile cu Virgil Măgureanu, luate între 2005 şi 2008, fac parte din ceea ce lumea civilizată numeşte Istoria recentă. Adevărul este că societatea românească, aşa cum este ea astăzi, îşi are originile în acei ani decisivi ai Istoriei recente, 1990 – 1991, când Virgil Măgureanu conducea Serviciul Român de Informaţii, un serviciu secret construit cu ofiţeri ai fostei Securităţi, fără a fi fosta Securitate. Ocolit de mulţi, temut de alţii, pentru ceea ce ştie despre ei, Virgil Măgureanu se confesează într-un moment în care România a depăşit criza politică şi economică declanşată în decembrie 1989. Probabil că redresarea

României se putea petrece mai devreme, dar ceva ne-a întârziat şi uneori chiar oprit. Acel ceva este o lume care a venit la putere în 1989, cu imperfecţiunile, frustrările şi rataţii ei. Pentru că, dincolo de fenomene sociale, de procese economice, de bătălii politice şi de conjuncturi internaţionale, România a fost condusă de oameni, de indivizi din rândurile noastre. Pe toţi aceşti indivizi, de la preşedintele Ion Iliescu la revoluţionarul exponenţial Dan Iosif, şeful SRI i-a studiat îndelung. De aceea este un martor nepreţuit pentru istorie.

Avem posibilitatea în acest volum să mai aflăm câte ceva din dedesubturile anilor de tranziţie spre democraţie şi, cu toate că interlocutorul meu nu spune tot şi ocoleşte locurile prea sensibile ale secretului de stat, mărturia lui este extrem de valoroasă pentru istorici, atât pentru cei care au curajul să atace subiectele de Istorie recentă, cât şi pentru cei care vor scrie istoria României, când personajele evenimentelor din decembrie nu vor mai fi printre noi. Vom auzi astfel încă o voce – chiar foarte autorizată – care confirmă implicarea sovietică în evenimentele din decembrie şi care neagă denumirea de revoluţie pentru ceea ce s-a întâmplat atunci. Aflăm, cu încredere în mărturia acordată, care era esenţa luptei pentru putere din primele luni ale anului 1990 şi cum a continuat să acţioneze Securitatea, deşi era oficial moartă. Dar cele mai interesante mărturii mi se par a fi detaliile de culise ale mineriadelor, reacţiile liderilor şi rolul pe care îl au uneori în politică orgoliul personal şi caracterul oamenilor. Aflăm acum şi de ce a căzut guvernul Petre Roman.

Cel care a citit deja acest volum nu trebuie să uite că primul director al SRI este sociolog şi profesor universitar, că a fost timp de un deceniu ţinta atacurilor de presă şi a acuzaţiilor de încălcare a legii, fără să existe vreodată o probă. Ori nu au existat aceste probe, ori a fost prea inteligent pentru a se lăsa descoperit, Virgil Măgureanu continuă să poarte o trenă de mister şi după ce s-a retras în societatea civilă. Şi pentru că există acea proiecţie de imagine ambiguă, potrivit căreia Virgil Măgureanu trebuie ori urât, ori temut, istoricul nu trebuie să uite nicio clipă că teama de Măgureanu, ca şi ura împotriva lui, înseamnă tot atâtea indicii despre trecutul obscur al detractorilor săi. Încă nu s-a hotărât să ne spună cine ne conduce. Dar, din moment ce spaima asta încă funcţionează, istoricii pot să fie convinşi că politicienii care se bat cu pumnul în piept că apără democraţia împotriva lui Măgureanu sau intelectualii cu aere de superioritate, care continuă să

înfiereze „poliţia politică” au foarte multe lucruri grele de ascuns, pe care fostul director al SRI le păstrează în arhiva lui mentală.

Din aceste motive, pus pentru prima dată în faţa unui istoric, Virgil Măgureanu dezvăluie acele lucruri esenţiale, poate nu aşa de spectaculoase cum le aşteptau jurnaliştii, despre Istoria recentă a României, despre primii doi ani de libertate anarhică.

316 Postfaţa în care statul prăbuşit în decembrie 1989 încerca să-şi reconstruiască primele instituţii democratice. Un adevăr trece dincolo de orice amintire: din decembrie 1989 şi pe durata a cel puţin trei ani, România a funcţionat fără un serviciu secret în stare să o apere. Este grav, se întâmplă foarte rar în lume şi, de cele mai multe ori, o astfel de catastrofă nu se poate repara decât după multe decenii de reconstrucţie. Temut, urât sau numai ocolit, Virgil Măgureanu s-a aflat la începutul acestui drum. El nu poate fi scos din istorie.

ALEX MIHAI STOENESCU

biblioteca rao

FICŢIUNE

CLASICI

Charles Dickem DA VID COPPERFIELD (2 VOL.)

Diderot NEPOTUL LUI RAMEAU

Stendhal MĂNĂSTIREA DIN PARMA

În Tolstoi CAZACII ŞI ALTE POVESTIRI

CLASICI CONTEMPORANI

William Blake CÂNTECE ALE INOCENTEI

Charles Bukowski POVEŞTI DESPRE NEBUNIA OBIŞNUITA

Claude Simon DRUMUL FLANDREI

Albert Camus CARNETE – TEATRU – PRIMUL OM

André Gide FALSIFICATORII DE BANI. PORUMBELUL – FRUCTELE

PĂMÂNTULUI

William Faulkner CĂTUNUL – ORAŞUL – CASA CU COLOANE

— STEAGURI ÎN ŢĂRÂNĂ

VfitoU Gombrowicz FERDYDURKE – TRANSATLANTIC – PORNOGRAFIE – COSMOS

Hermann Hesse JOCUL CU MĂRGELE DE STICLĂ – KNULP. DEMIAN

— PE URMELE VISULUI SIDDHARTHA – CĂLĂTORIE SPRE SOARE-RĂSARE – LUPUL DE STEPĂ – NARCIS ŞI GURĂ-DE-AUR

John Irving LUMEA VĂZUTĂ DE CARP

Uf II Petrov VIŢELUL DE AUR – DOUĂSPREZECE SCAUNE

Franz Kafka CORESPONDENŢĂ (VOL. I) – CORESPONDENŢĂ (VOL. II)

Mano Vargasllosa CONVERSAŢIE LA CATEDRALA

André Malraux CUCERITORII. CALEA REGALĂ – SPERANŢA

Thomas Mann ALTEŢĂ REGALĂ – MĂRTURISIRILE ESCROCULUI FELIX KRULL

— POVESTIRI – LOTTE LA WEIMAR – DOCTOR FAUSTUS

Calmei García Márquez AVENTURA LUI MIGUEL LITTÂN, CLANDESTIN ÎN CHILE

— DESPRE DRAGOSTE ŞI ALŢI DEMONI – GENERALUL ÎN LABIRINTUL SĂU – UN VEAC DE SINGURĂTATE – TOAMNA PATRIARHULUI – VIJELIA – POVESTEA TÂRFELOR MELE TRISTE – DRAGOSTEA ÎN VREMEA HOLEREI

— DOUĂSPREZECE POVESTIRI CĂLĂTOARE – CRONICA UNEI MORŢI ANUNŢATE – CEAS RĂU

Marcel Proust ESEURI

Antoine de Saint-Exupéry CURIERUL DE SUD. ZBOR DE NOAPTE. – PĂMÂNT AL

OAMENILOR – PILOT DE RĂZBOI

fean-Paul Sartre CUVINTELE. GREAŢA – TEATRU – ZIDUL

John O'Hara BUTTERFIELD 8 – ÎNTÂLNIRE ÎN SAMARRA

John Sleinheck PĂŞUNILE RAIULUI – ŞOARECI ŞI OAMENI – FRUCTELE

MÂNIEI – CARTIERUL TORTILLA – NOPŢI FĂRĂ LUNĂ

Stefan Zweig SUFLETE ZBUCIUMATE

AUTORI ROMÂNI CONTEMPORANI

Eugen Ovidiu Chirovici A DOUA MOARTE – SUFLETE LA PREŢ REDUS – LA BROASCA

LEŞINATĂ

Dinu Sdraru TRILOGIA ŢĂRĂNEASCĂ (3 VOL.)

Adrian Onciu CERCUL KAGAN

Alex Mihai Stoenescu PATIMILE SFÂNTULUI TOMMASO D'AQUINO

Cristian Cava DRUMUL SPRE FERICIRE. MISTERUL TESTAMENTULUI

THRILLER. AVENTURI, ACŢIUNE

Davul Baldacei JOCUL ORELOR

Dan Brown CODUL LUI DA VINCI (EDIŢIE ILUSTRATĂ) – ÎNGERI Şi

DEMONI (EDIŢIE ILUSTRATĂ)

Dean Koona ODD THOMAS

Johnlelarre PRIETENIE ABSOLUTA

Richard Oarke POARTA SCORPIONULUI

Robin Cook ŞOCUL

Clive Cussler WALHALLA – ODISEEA TROIAN A – VÂNTUL NEGRU

Joseph Finder PUTERI EXCEPŢIONALE – PARANOIA

Colin Forhes CONSPIRAŢIA – RINOCERUL – VALUL UCIGAŞ

Karin Fossum NU PRIVI ÎNAPOI!

Olivia Goldsmith PREŢUL LIBERTĂŢII – VIAŢA DUPĂ BILLY

Javier Gonzales A CINCEA COROANĂ

Jobn Gnsbam CAMPIONUL DIN ARKANSAS – MEDIATORUL

Jack Higgins ATAC LA PREŞEDINTE – RĂZBUNAREA

Dean Koona CHIPUL – ÎN PUTEREA NOPŢII – TRĂIEŞTE NOAPTEA

— INVAZIA

Nelson DtMille CĂDEREA NOPŢII

At .no Psao OMERTA – NAŞUL – ULTIMUL DON

John Saul CASA DE LA RĂSCRUCE – CLUBUL MANHATTAN – VOCILE

— COŞMARUL

ROMAN ISTORIC

Juan Tafur PĂTIMIRILE MĂRIEI MAGDALENA

De acelaşi autor în Biblioteca RA O au apărut:

NONFICŢIUNE

ISTORIE. SOCIOLOGIE, POLITICĂ, RELIGIE

Grigore Arbore LIBERTATEA FĂRĂ DEMOCRAŢIE ŞI „GLONŢUL DE AUR".

M. Baigent, R. Leigb, H. Lincoln MOŞTENIREA MESIANICĂ – SÂNGELE SFÂNT Şi

SFÂNTUL GRAAL

Antonybeevor BERLIN – STALINGRAD

Eugen Oviiiu Chirovici MISTERELE ISTORIEI: RELIGIE POLITICĂ, BANI

Cristopher Hale CRUCIADA LUI HIMMLER

Virgil Măgureanu DECLINUL SAU APOTEOZA PUTERII? – SOCIOLOGIE POLITICĂ

Marian Nazal ROMÂNIA ORANJ

Stilney Pike CNN – NOI AM SCHIMBAT LUMEA

Lynn Pick.net & Cliue Prince GIULGIUL DE LA TORINO – MISTERUL TEMPLIERILOR

Alex Mihai Sloenescu ISTORIA LOVITURILOR DE STAT ÎN ROMÂNIA (VOL. 4, PARTEA I)

— ISTORIA LOVITURILOR DE STAT ÎN ROMÂNIA (VOL. 4, PARTEA II) – INTERVIURI DESPRE REVOLUŢIE

Dumitru Zamfir RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN ACTIVITATEA

SERVICIILOR DE INFORMAŢII

Oswald Wirth FRANCMASONERIA PE ÎNŢELESUL ADEPŢILOR SĂ-I

MEDICINĂ

Aurelian Curin REIKI NONTRADIŢIONAL

MEMORII, JURNALE, BIOGRAFII

Madeleine Albright DOAMNA SECRETAR DE STAT

Rodney Boit LORENZO DA PONTE. AVENTURILE LIBRETISTULUI

LUI MOZART

Jorge Borges, Ernesto Sábato DIALOGURI BORGES SÂBATO, CONSEMNATE DE

ORLANDO BARONE

Gyles Brandreth PHILIP ŞI ELIZABETA – PORTRETUL UNEI CĂSĂTORII

Luigi Castoldi ROMÂNUL DIN ITALIA

Stanislao Dziwisz O VIAŢĂ CU KAROL

Josif Constantin Drigan PRIN EUROPA (5 VOL.)

Enrik Lauer MOZART ŞI FEMEILE

Ioan PaulaIII-lea MEMORIE ŞI IDENTITATE

Gerdiangguth ANGELA MERKEL

llte Năstase MR NASTASE (CONŢINE COLIŢĂ FILATELICĂ)

Dinu Sdraru Victor Atanasie Sldnculeicu GENERALUL REVOLUŢIEI CU PICIORUL ÎN GHIPS

Damd Rockefciler MEMORII

Emil Tocaci ULTIMUL PROTEST
Kurt Vonnegut UN OM FĂRĂ DE ŢARĂ
ESEISTICĂ
Mark Crtck SUPA LUI KAFKA
Ernesto Sábato ESEURI (VOL. 1, 2
Marius Tuci ASTENII DE BUZUNAR – PAMFLETE CU ROMÂNI
VIRGIL
Declinul sau apoteoza puterii?
VIRGIL
Sociologie politică clubul cărţii rao

CLUBUL CĂRŢII RAO are un regulament de funcţionare mai modern, mai eficient şi mai adaptat nevoilor dumneavoastră, care este pus la dispoziţia membrilor odată cu fişa de înscriere. Principala inovaţie o reprezintă introducerea a TREI TIPURI DE CARDURI care vă oferă mari reduceri de preţ în achiziţionarea cărţilor. Pentru detalii privind acest regulament vă puteţi informa din broşurile editurii noastre sau scriindu-ne pe adresa:

CP CE-CP 23, Bucureşti; e-mail: dubraobooks.com sau accesând site-urile: www.raobooks. corn; www.rao.ro

Tiparul executat de R.A. „Monitorul Oficial" Bucureşti, România